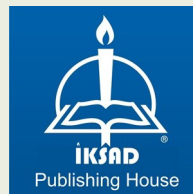

**HÂTİF ALİ EFENDİ HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ,
DÎVÂNININ TENKİTLİ METNİ (132^b - 203^a)
VE NESRE ÇEVİRİSİ**

Şeyma SARI

**HÂTİF ALİ EFENDİ HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ,
DÎVÂNININ TENKİTLİ METNİ (132^b - 203^a)
VE NESRE ÇEVİRİSİ¹**

Şeyma SARI

DOI: <https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10988230>

¹ Bu kitap çalışması; yazarın Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde Eylül 2009 tarihinde Prof. Dr. Tahir ÜZGÖR danışmanlığında hazırlanan Hâtif Ali Efendi, Hayatı, Edebî Kişiliği, Dîvânının Tenkitli Metni (132^b - 203^a) ve Nesre çevirisi / Hâtif Ali Efendi life, literary personality, dîvânının tenkitli text (132^b - 203^a) and the translation of prosebaşlıklı YÜKSEK LİSANS tezinden üretilmiştir.”

Copyright © 2024 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or transmitted in
any form or by
any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical methods,
without the prior written permission of the publisher, except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by
copyright law. Institution of Economic Development and Social
Researches Publications®
(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TURKEY TR: +90 342 606 06 75
USA: +1 631 685 0 853
E mail: iksadyayinevi@gmail.com
www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.
Iksad Publications – 2024©

ISBN: 978-625-367-682-7
Cover Design: İbrahim KAYA
April / 2024
Ankara / Turkey
Size = 21x29,7 cm

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
KISALTMALAR	V
1. BÖLÜM	VI
1.1. HÂTİF ALİ'NİN YAŞADIĞI DEVRİN GENEL DURUMUNA KISA BİR BAKIŞ.....	VI
1.2. HÂTİF ALİ'NİN HAYATI, MİZACI VE ESERLERİ	IX
1.3. HÂTİF ALİ'NİN SANATI	XXIV
1.3.1. Şekil Hususiyetleri	XXIV
1.3.1.1. Nazım Şekilleri	XXIV
1.3.1.2. Vezin.....	XL
1.3.1.3. Kafiye ve Redif	XLIX
1.3.1.4. Dil	LXVI
1.3.2. Hâtif'in Tesirleri ve Hâtif'e Tesirler	LXXII
1.4. HÂTİF ALİ DÎVÂNİ NÜSHA TAVSİFLERİ.....	CXV
1.5. TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ VE BAZI AÇIKLAMALAR.....	CXX
BİBLİYOGRAFYA	CXXII
2. BÖLÜM.....	1
HÂTİF ALİ DÎVÂNİ METİN VE NESRE ÇEVİRİSİ.....	1
Gazeller	2
Kıtalar	482
Ferdler	486
Matlalar	498
Esâmî-i Lâle.....	522

ÖNSÖZ

Asırlarca devam eden edebî mirasımıza sahip çıkmak, unutulmuşları yeniden hatırlatmak, bilinmeyen değerleri tozlu raflardan alıp silerek kazanmak hepimizin borcudur; zira bu miras yapı taşlarıyla kültürümüzü, geleneklerimizi, motiflerimizi yansıtan, bizi biz yapan, bize ait olan unsurlardır. Bunları görmezden gelerek elimizin tersiyle bir tarafa itmek, kendimizi hiçe saymak olur. Biz de bu düşünceyle böyle bir çalışmayı hazırladık, bir nebze olsun fayda sağlamasından mutluluk duyarım.

Çalışmamız, Hâtif Ali'nin yaşadığı dönemin özelliklerini veren bölümle başlamaktadır. Daha sonra şairimizin hayatı ve kişiliği yer almaktadır. Sonraki bölüm Hâtif Ali'nin edebî kişiliğine ayrılmıştır. Dîvânı dikkate alınarak, şairin edebî kişiliği; şiirlerinin şekil, dil, üslûp özellikleri bakımından incelenmiştir. Yine bu bölümde Hâtif'in tesirlerine ve kimliğinin şekillenmesinde kendisine tesir eden şairlere yer verilmiştir.

Dîvân nüshalarının tavsifinden sonra dîvân metni ve nesre çevirisi yer almaktadır. Oldukça hacimli olması ve çalışmaya başladıktan sonra dîvânın bir nüshasının daha ortaya çıkması sebebiyle bu çalışmada yalnızca gazeller, kıt'alar, ferdler, matla'lar ve lâle isimleri kısmını ele aldığımızı belirtelim. Diğer nazım şekilleri ise arkadaşımız Tuğba Danışan tarafından incelenmiştir. Yalnız şairin edebî kişiliği oluşturulurken tüm şiirleri göz önünde tutularak değerlendirmeler yapılmıştır. Dîvânın ilk kısmını çalışması itibariyle bu değerlendirmeler kısmını arkadaşımızla beraber hazırladığımızı da belirtelim.

Çalışmalarında her konuda bana yardımcı olan hocam Prof. Dr. Tahir Üzgör'e teşekkür ederim. Ayrıca bana destek olan hocalarım Prof. Dr. Nihat Öztoprak ve Prof. Dr. Sebahat Deniz'e de teşekkür ederim.

Bu çalışmanın yayınlanmasında emeği geçen İKSAD YAYINLARI'na ve özellikle İbrahim Kaya'ya ayrıca teşekkür ederim.

14.03.2024
ŞEYMA SARI

KISALTMALAR

Unvanlarla ilgili çok yaygın olarak kullanılan kısaltmalara değinilmemiştir.

- MR: Hâtif Dîvânı Millet Kütüphanesi Reşit Efendi 783 nolu nüsha
SY: Hâtif Dîvânı Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 2339 nolu nüsha
İÜ: Hâtif Dîvânı İstanbul Üniversitesi T.5491 nolu nüsha
NÜ: Nazîm Dîvânı İstanbul Üniversitesi T.2817 nolu nüsha
NS: Nazîm Dîvânı Süleymaniye Kütüphanesi 654 nolu nüsha
N: Nahîfi'nin şiiri için başvurduğumuz kaynak
FM: Mevlevî Fasîh'in şiiri için başvurduğumuz kaynak
FK: Fehîm-i Kadîm'in şiiri için başvurduğumuz kaynak
Türk Dünyası Ortak Edebiyatı TDEA: Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyatçılar Ansiklopedisi
TDEA: Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
DİA: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
MEB: Milli Eğitim Bakanlığı
M: mesnevi
K: kaside
T: tarih
Ş: şarkı
Th. : tahmis
Ts. : tesdis
Tm. : tesmin
Tb. : terkîb-bend
G: gazel
Kt. : kıt'a
F: ferd
Mt. : matâli'
E: esâmî-i lâle
Haz. : hazırlayan
a. g. e. : adı geçen eser
Ktp. : kütüphâne
Ü. : üniversite
No: numara
C, c: cilt
s. : sayfa
mnz: manzum
ct: nüshaların cilt özellikleri
yk: yaprak sayısı
öç: ölçü
iç öç: iç ölçü
stn: sütun
st: satır
yz: yazı

1. BÖLÜM

1.1. HÂTİF ALİ'NİN YAŞADIĞI DEVRİN GENEL DURUMUNA KISA BİR BAKIŞ

Dîvânını incelediğimiz Hâtîf'in (?-1239/?-1823) 18.yüzyıl sonlarıyla 19.yüzyıl başlarında yaşadığını göz önünde bulundurarak her iki yüzyılı hem siyasî durum hem de dîvân edebiyatımızın genel gidişatı itibariyle değerlendirmeyi uygun gördük.

18.yüzyıl Osmanlı'nın gerileme devri olup 1699 Karlofça Antlaşması'yla Osmanlı Devleti'nin çöküşü hızlanmış ve Osmanlı büyük güç olmaktan çıkmıştır. Anlaşılacağı üzere bu yüzyıl, hem içte hem dışta çeşitli sıkıntıların yaşandığı bir yüzyıldır. Bu yüzyılda Batı'nın Osmanlı üzerindeki etkisi giderek artmaya başlamış ve 18.yüzyılın ilk çeyreği içinde Batı'yla yapılan Pasarofça Antlaşması'nın (1718) ardından girilen "Lâle Devri" Osmanlı için kısa da olsa bir barış, sükûnet dönemi olmakla beraber zevk ve eğlence dönemi olmuştur. Kültürel pek çok gelişmenin olduğu 13 yıllık bu dönem Damat İbrahim Paşa'nın öldürüldüğü, III.Ahmet'in tahttan indirildiği Patrona Halil İsyanı ile (1730) sona erer. Ardından tekrar güçlüklerin yaşandığı bir döneme girilir. Bu yüzyıl, aynı zamanda Osmanlı'nın çöküşünü durdurmak amacıyla çarelerin arandığı, pek çok ıslahatın gerçekleştirildiği bir yüzyıldır.

Tüm bu olumsuzluklara rağmen dîvân edebiyatı alışlagelmiş çizgisini devam ettirir. Bu yüzyılda da güçlü şairler yetiştiğini, hatta dîvân edebiyatını doruk noktasına ulaştıran isimlerin döneme damgasını vurduğunu söyleyebiliriz. Burada Nedîm-âne şiir tarzının temsilcisi Nedîm (1681-1730) ve Sebki Hindî'nin başarılı temsilcisi Şeyh Gâlib (1757-1799) yüzyılın önemli iki ismi olarak zikredilmelidir. Bununla birlikte çoğu başarı gösterememiş şairlerin de bulunduğunu görüyoruz.

18.yüzyılda edebiyatın halk zevkine yaklaşması, mahallî konuların ve günlük yaşayışın edebiyata dâhil edilmesi dîvân edebiyatına getirilen bir yenilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Nedîm başta olmak üzere pek çok şairin, hatta mutasavvıf bir şair olarak Şeyh Gâlib'in yazdığı şarkılar bu eğilimin bir işareti olmakla beraber Nedîm'le Şeyh Gâlib'in hece vezniyle birer türkü yazması da halk zevkine yer verildiğinin göstergesidir. Bunun tezahürü olarak dilde de sadeleşme görülür. Oldukça kapalı, ağır ve anlaşılmasız bir dil anlayışını benimseyen Sebki Hindî temsilcisi Gâlib de yazdığı Türkî-i Basît gazelle sadeleşme cereyanına dâhil olmuştur. Halk zevkine yaklaşma çabasıyla pek çok şairin basitleştiği ve başarısız olduğu da göz ardı edilmemelidir.

Daha önceki yüzyıllarda fazlasıyla görülen İran edebiyatı temsilcilerini örnek alma, bu yüzyılda azalmış olup bunun yerine Türk edebiyatının önemli isimlerinin izinden gidilmiştir. Konu itibariyle de İran kökenli hikâyeler değil, kendi yaşantımızdan alınan konular işlenmiştir. Yalnız kendisini Şevket-i Rûm olarak gören Gâlib, İranlı Şevket-i Buhârî'nin takipçisi olmuş ve Sebki Hindî'yi şiirlerinde kullanmıştır. Şairimiz Hâtîf de, yazdığı nazire niteliğindeki şiirlerle, kullandığı tahmis vb. nazım şekilleriyle edebiyatımızın önemli şairlerini beğenerek onların takipçisi olduğunu göstermiştir. Öte yandan kendisinin yer yer 'Urî (1555-1591), Sâ'ib (1601-1679), Şevket (ö.1695) gibi İranlı şairlerden üstün olduğunu dile getirirse de bunun İranlı büyük şairleri takdir etmesinden kaynaklandığını düşünebiliriz.

Yine bu yüzyılda “Lâle Devri” olarak bilinen dönemin zevk ve eğlence içinde geçen yaşantısının edebiyatımıza da yansıdığını, şairlerin moda hâline gelen lâle yetiştiriciliğinin etkisine kapılıp şiirler söylediklerini görüyoruz.

Genel itibariyle bu özellikleri ihtiva eden yüzyılda Nedîm ve Şeyh Gâlib’in dışında, dönemin sanat ve kültüre hizmet eden iki münevver padişahı Necîb mahlaslı Sultan III.Ahmet (1703-1730) ve İlhamî mahlaslı Sultan III.Selim’le (1789-1807) birlikte Ahmed-i Dürrî (?-1722), Kâmî (1649-1724), Nazîm (1649-1727), Osman-zâde Tâ’ib (1659-60/1724), Râsîh (?-1731), Arpaemini-zâde Sâmî (?-1733), Nahîfî (1665-66/1738), Neylî (1673-1748), İzzet Ali Paşa (1692-1734), Seyyid Vehbî (?-1736), Koca Râgıp Paşa (1699-1763), Haşmet (?-1768), Fıtnat Hanım (?-1780), Kânî (1712-1792), Mehmet Esrâr Dede (1748-1797), Sümbül-zâde Vehbî (?-1809), Enderunlu Fâzıl (?-1810), Sürûrî (1752-1817) gibi önemli isimler karşımıza çıkmaktadır.

Nesir sahasına baktığımızda çok sayıda tezkire ve tarih zikretmemiz gerekir. En önemli eser sahiplerini sıralayacak olursak Tezkire-i Şu’arâ isimli eserleriyle Safâyî ve Sâlim, Gül-deste-i Riyâz-ı ‘İrfân ve Nuhbetü’l-Âsâr lî Zeyl-i Zübdetü’l-Eş’âr’ıyla Bursalı İsmail Belîğ, Nuhbetü’l-Âsâr fî Fevâ’idi’l-Eş’âr ile Saffet, Âdâb-ı Zürefâ’sıyla Ramiz, Tezkire-i Şu’arâ eseriyle Silahdâr-zâde Mehmet Emin, Mir’at-i Şi’r ile Enderunlu Mehmet Âkif ve Tezkire-i Şu’arâ-yı Mevleviyye ile Esrâr Dede burada anılmalıdır. Yine bu yüzyılda Naîmâ, Vâsîf, Küçükçelebi-zâde Âsım, Raşit Tarihleri ve Kâtip Çelebi’nin Fezleke’sine zeyl olan Silahdâr Fındıklı Mehmet Ağa’nın müellifi olduğu Silahdâr Tarihi önem arz etmektedir. Ahmed-i Dürrî’nin İran Sefaret-nâmesi, 28 Mehmet Çelebi’nin Sefaret-nâme-i Fransa’sı da yüzyılın nesir örnekleri olarak belirtilebilir.

19.yüzyıla geldiğimizde daha önceki yüzyılda başlayan çöküşün sürdüğünü, alınan çarelerin bir sonuç vermediğini ve dışta Batılı devletlerin, içte Fransız İhtilali’nin (1789) getirdiği fikirlerin tesiriyle azınlıkların bağımsızlık isteğiyle çıkardıkları isyanların tehdidi altında bulunan Osmanlı’nın dağılmaya başladığını görüyoruz.

Bu yüzyılda dîvân edebiyatımız da gücünü koruyamaz hâle gelmiştir. Sarayda da şiirle uğraşan, şairleri muhafaza eden padişahlar devri kapanmıştır. Bununla beraber dîvân şiirine eski gücünü kazandırmaya çalışan Encümen-i Şu’arâ topluluğu önem taşımaktadır. Bu topluluğun en önemli temsilcileri Yenişehirli Avnî Bey (1826-1883), Leskofçalı Gâlib Bey (1829-1867), Hersekli Ârif Hikmet Bey (1839-1903) olarak sıralanabilir. Ayrıca Aynî (1766-1837), Enderunlu Vâsîf (1771?-1824), Keçeci-zâde İzzet Molla (1785-1829), Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey (1786-1859), Âkif Paşa (1787-1845), Leylâ Hanım (?-1847), Şeref Hanım (1809-1861), Âdile Sultan (1826-1899) da bu yüzyıl itibariyle anılması gereken isimlerdir.

Devrin tezkire ve tarihlerine değinecek olursak Şefkat Tezkiresi bu yüzyılda yazılmış ilk tezkire olarak karşımıza çıkar. Tezkirelere Esad Efendi’nin Bağçe-i Safâ-endûz adlı eserini, Tevfik’in yazdığı Mecmû’atü’t-Terâcim’i, Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey’in Tezkire-i Şu’arâ’sını, Fatin Davut’un kaleme aldığı Hâtimetü’l-Eş’âr’ı, Çaylak Mehmet Tevfik’in Kâfile-i Şu’arâ’sını, Fâik Reşat’ın Eslâf’ını ve Ali Enver’in yazdığı Semâ-hâne-i Edeb’i dâhil etmemiz gerekir.

Ait oldukları yüzyılın edebiyatıyla ilgili bilgiler de içeren devrin önemli tarihleri ise Mütercim Âsım Tarihi, Şânî-zâde Atâullâh Tarihi, 12 ciltlik Cevdet Tarihi ve zeyli Lutfi Tarihi, Tayyar-zâde Ata Tarihi'dir. Muhib Efendi'nin Fransa Sefaret-nâmesi, Seyyid Mehmet Refî' Efendi'nin İran Sefaret-nâmesi, Sâmî Efendi'nin Avrupa Risalesi yüzyılın önem arz eden diğer mensur eserleridir.

Anlaşılacağı üzere dîvân edebiyatının artık gücünü yitirdiği bu yüzyıllarda bu edebiyatın ihtişamını eserleriyle yaşatan büyük şahıslar yetişmiştir. Bununla birlikte çoğu bu büyük sanatkârların gölgesinde kalmış, sanat gücü gösterememiş, dolayısıyla hakkında kaynaklardan çok fazla bir bilgi edinemediğimiz; ancak dîvân edebiyatı geleneğini devam ettirme gayretiyle takdire değer gördüğümüz şairlerimiz de mevcuttur. İşte yüzyılın pek bilinmeyen sîmâlarından biri olan Hâtif'in bu bakımdan ele alınması gerektiğini düşünüyoruz.

1.2. HÂTİF ALİ'NİN HAYATI, MİZACI VE ESERLERİ

İncelediğimiz dîvânın sahibi Hâtif'in hayatına geçmeden önce aynı mahlası kullanan şahısların değerlendirmesini yapmak suretiyle bizim şairimizin hangisi olduğunu belirlememiz gerekmektedir.

Kaynaklardan Hâtif mahlasını kullanan on beş farklı şahıs tespit edebildik. Dîvân şairi Şeyh Zâhidî-zâde Abdurrahman Efendi bunlardan ilkidir. 16.yüzyılda yaşamış olan Edirneli şair, 1535 tarihinde vefat etmiştir. Ankaralı Hâtifî Abdurrahman Efendi (?-1562) de aynı mahlası kullanan bir dîvân şairidir. Bunlara Niğdeli dîvân şairi Hâtifî Mehmet Çelebi'yi (?-1591), 16.yüzyılda yaşamış zengin bir tüccar olan Amasyalı dîvân şairi Hâtif-i Rûmî'yi ilave edebiliriz. Sicill-i Osmânî'de farklı şahıslar gibi iki defa zikredilen Bursalı dîvân şairi Eğerci-zâde Hâtif Hasan Efendi (Bursa 1666-Tokat 1739), Semerci-zâde veya Sarrac-zâde diye de anılmaktadır. Karışıklığın buradan kaynaklandığını düşünebiliriz. Yine Bursalı 17.yüzyılda yaşamış mutasavvıf bir şair olarak Hâtifî isimli bir şahıs karşımıza çıkmaktadır. İstanbullu dîvân şairi Hâtif Ali Efendi (?-1823), mûsikîşinâs, neyzen ve şair olan Hâtif Mehmet Efendi (?-?1828), aynı zamanda sahhaflı olan Manisalı dîvân şairi Hâtif Mehmet Efendi (Manisa?-İstanbul 1849), hayatı hakkında bilgi olmayan 19.yüzyılda yaşamış âşık Hâtifî, Seyyid Çelebi diye tanınan 19.yüzyılda yaşamış dîvân şairi Hâtif, yalnızca Ahdî Tezkiresi'nde adı geçen Lâpseki doğumlu Hâtifî, şiir yazmaya hevesli bir genç olarak belirtilen Sipâhî-zâde Priştineli Hâtif bu mahlası taşıyan diğer isimlerdir. Bunlarla beraber Hâtif adıyla bilinen İranlı iki şair de bulunmaktadır. Biri Câmî'nin hemşire-zâdesi olan Herat'ın Câm kasabasından Abdullah Hâtifî (?-1521), diğeri de aslen İsfahanlı olan (vefatı 1784) Seyyid Ahmet Hâtif'dir.

Bu şairlerden Hâtif Ali Efendi'nin ele aldığımız dîvân metninin müellifi olduğunu kesin olarak belirtebiliriz; zira şiirlerinde ortaya konan bilgilerle kaynaklarda kendisiyle ilgili verilen bilgilerin uyduğunu görüyoruz, örnek olarak dîvânındaki II.Mahmut döneminde (1808-1839) başmusahip olmasıyla ilgili tarih beyti¹ kaynaklarda verilen bu bilgiyi doğrulamaktadır. Dolayısıyla hiçbir şüphe olmadan, kati olarak şairimizin Hâtif Ali Efendi olduğu kanaatine varabiliriz.

Hâtif Ali Efendi (?-1239 / ?-1823) ile ilgili elimizde çok fazla bilgi mevcut değildir. Ailesine dair bir fikre sahip olamadığımız şair, İstanbul'da doğmuştur;² ancak hangi tarihte doğduğu bilinmemektedir. I.Abdülhamit'e ait sandal filika için yazdığı 1191 (1777) yılını veren ilk tarih şiirinden hareketle ve yazdığı şiirlerin çoğunluğunun dinî içerikli olması sebebiyle Hâtif'in yaşça belli bir olgunluğa erişmiş olup gençlik çağında olduğunu düşünürsek, I.Abdülhamit'in tahta çıkışından (1774) epey önce dünyaya gelmiş olması ihtimalinden dolayı yirmili yaşlarda olduğunu belirtebiliriz; zira daha I.Abdülhamit döneminde geldiği mevkiler de bunun göstergesi olarak ele alınabilir.

Hâtif; I.Abdülhamit (1774-1789), III.Selim (1789-1807), II.Mahmut (1808-1839) dönemlerinin şairidir. Nazım şekilleri bahsinde ayrıntılı olarak görüleceği üzere bu padişahlarla ilgili kaside ve tarihlerle birlikte devlet adamları için yazdığı tarihleri de

¹ T.74.

² *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı TDEA*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, C.4, 2004, s.423 ve *TDEA*, İstanbul, Dergâh Yayınları, C.4, 1981, s.160.

bulunmaktadır. Aynı zamanda I.Abdülhamit için yazdığı bir gazeli³ de mevcuttur. Bu gazel I.Abdülhamit'in mirvahasının övgüsü hakkındadır.

Dîvânında yalnızca dört kıt'ası bulunmakta olup, tamamı I.Abdülhamit için yazılmıştır. Bu bakımdan I.Abdülhamit'in şairimiz için ayrıcalıklı olduğunu düşünebiliriz.

Hâme-i mû kefi 'acimde iken Şâh-ı cihân
Cild-i Erteng-i le'âfet baña olmaz rehber

Hâtifîñ kıl kadar 'aybı var ise 'afv eyle
Büriyâ gitme gibi Mısr'a size 'arz-ı hüner⁴

Eylemem çarha nigeş olsa da her necm[i] sa'îd
Rûzgâr eyler ise mihr ü mehinden de ba'îd

'Arz-ı hâl etmedir ancak ğaraz ey Şâh-ı cihân
Var mıdır bencileyin şâniña şâyeste 'abîd⁵

dediği iki kıt'asında övgüsünde hata yapmaktan sultanın affına sığınmakta ve durumunu arz edip onun şanına kendisi gibi bir kul olamayacağını ifade ederek bağlılığını dile getirmektedir. Bu ve benzeri övgü sözlerini diğer padişahlar için de kullandığını görebiliyorsak da bunları en azından hacim itibariyle I.Abdülhamit'e yazılanlar ile karşılaştıramayız.

Her ne kadar Hâtif, bu şiirlerinde birtakım isteklerde bulunma amacıyla kaside vb. nazım şekillerinin tercih edildiği görüşünün aksine padişah ve devlet adamlarından hiçbir talepte bulunmasa da getirildiği mevkiler göz önünde bulundurulursa, çeşitli ihsan ve nimetlere nâil olduğunu söyleyebiliriz; zira Sultan Selim'in cülûsu için yazdığı tarihindeki

Fiğân bir nev-cüvân-ı 'işve-bâziñ dest-i cevrinden
Erişirdi girîbân-ı dilim tâ taraf-ı dāmâna

Baña etdikleri âzâr-ı bî-pâyândan şimdi
N'ola şekvâ edersem bir ğazelle Şâh-ı devrân'a⁶

beyitleri ve I.Abdülhamit'e hitap ettiği gazelindeki

³ G.126.

⁴ Kt.3.

⁵ Kt.4.

⁶ T.16 - 26 ve 27.

Nihāl-i şevketiñ vaşfinda şad gönça olur peydā
Nesīm-i şubh-ı devlet ger olursa Hâtif'e yāver⁷

gibi üstü kapalı ifadelerle yardım beklentisini dile getirmekte ve onlardan gelecek devletten nasiplenmeyi ummaktadır.

Nitekim mücellitlik sanatında olan mahareti dolayısıyla I.Abdülhamit Han döneminde bir müddet mücellit-başılık hizmetinde bulunmuştur. Daha sonra tulumbacılığa merak sarmış, ayrıca Hoca Neş'et Efendi'den edebiyat hususunda hüner ve marifet tahsil etmiştir.⁸ Bunun dışında herhangi bir eğitim alıp almadığına dair bilgi söz konusu değildir; ama mücellit-başı, daha sonra da değineceğimiz gibi başmusahib olması dikkate alınırca ciddi ve köklü bir eğitim sürecinden geçtiğini düşünebiliriz. Şiirlerinden hareketle bilhassa Farsça'ya eğilimi olan şairin bu konudaki eğitimini de bilmiyoruz. Yalnız Farsça gazellerinin yanı sıra Câmî'nin gazeline yazdığı bir tahmisi bulunan şairin Câmî'nin şiirlerini okuyup anlayacak kadar Farsça'ya hâkim olduğunu söyleyebiliriz. Hâtif'in Farsça'yı Tahmasb Kulu Şah Nadir'in tabîb-i sânisî İmânî'den Farsça eğitimi alan hocası Neş'et'ten öğrendiğini de düşünebiliriz.

Ders gördüğü Hoca Neş'et Efendi (1735-1807), "18.yüzyılın ikinci yarısında yaşamış ünlü Mevlevî şairlerindedir. Mürettep bir dîvânı olan Neş'et'in edebiyattaki önemi daha çok genç şairleri yetiştirmesinden kaynaklanır. Vasat bir şair olmasına karşın, iyi bir ustadır."⁹ Hâtif Ali, kendisini eğiten hocasından dîvânında yalnızca iki yerde açık bir şekilde bahsetmektedir. Bunun dışında Hazret-i Derviş, pîrim, şeyhim diyerek Hoca Neş'et Efendi'yi kastettiği beyitler de vardır. Hoca Neş'et'in adının geçtiği

Hzret-i Neş'et'de cürmüñ 'afv olursa Hâtifā
Tâc-ı fâhri ol zamân sen kıbbe-i mînāya at¹⁰

beytinden yola çıkarak Hâtif Ali'nin hocasına karşı bir hata yapmış olduğunu ve özür dilemek amacıyla bu şiiri yazdığını düşünebiliriz. Yine bir gazelindeki

Yanıp yakılmadan Şeyh'im bu hânî-kâhda bî-pervā
Gümüş Dede beni püte-i gâmda eyledi irşād¹¹

ifadelerinden başka bir üstada intisap etmiş olabileceği düşüncesiyle bağışlanmak için hocasından özür dilediği kanısına varabiliriz. Beyitte sözü edilen Gümüş Dede,

⁷ G.126 - 5.

⁸ Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmânî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniye*, Haz. : Orhan Hülâgü, Mustafa Ekincikli, Hamdi Savaş, İstanbul, Sebil Yayınevi, C.4/2, 1998, s.222; *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı TDEA*, C.4, s.423; *TDEA*, C.4, s.160; Fatin, *Hâtimetü'l-Eş'âr*, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Ktp. , no: 894.1, s.447-448 ve Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî Dîvân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, Haz. : Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, C.2, 2001, s.1186, no: 4681.

⁹ Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara, Akçağ, 2003, s.217.

¹⁰ G.25 - 5.

¹¹ G.50 - 3.

Kadiriye tarikatı şeyhlerinden biridir. Hoca Neş'et Efendi'nin adının geçtiği diğer beyit ise şöyledir:

Sînede rîşe-i sūrāh-ı ğamım gördükde
Hâtifâ hâl-i dil-i Neş'et[i] andım bu gece¹²

Hâtif Ali Efendi'nin şiirlerinde dinî ve tasavvufî unsurlara çokça yer vermesini de bu Mevlevî şairden eğitim almasına bağlayabiliriz. Yine önceleri Esad mahlasını kullanan Şeyh Gâlib'e Gâlib mahlasını veren bir üstattan ders alması da Hâtif'in ayrıcalıklı bir şahsiyet olduğunun göstergesidir. Dîvânında pek çok mahlas-nâme bulunan Hoca Neş'et Efendi'nin Hâtif'le ilgili yazdığı mahlas-nâmesi de bulunmaktadır. Burada kendisine bir zaman hocalık yaptığını belirtip Hâtif'i "perî-zâd", "melâ'ik-fehm-i fikr-i fiṭnatiñ", "Alî-nâm u 'Alî-zâ", "şîr-i merdân-ı hüner" ve "vâriş-i Şâh-ı Necef" gibi çeşitli ibarelerle övmekle beraber birtakım öğütler verdiği de görülmektedir. Özellikle "vâriş-i Şâh-ı Necef" ibaresi dikkat çekmektedir. Hâtif'in asıl adının Ali olması sebebiyle bu ifadenin kullanıldığını düşünebiliriz; fakat bu ifadeden hareketle Hâtif'in şair olarak Hz.Ali'nin varisi bir seyyid olduğu da söylenebilir.

Maḥlaş-nâme-i Hâtif 'Alî Efendi

Hâme-i Mânî-i ma'nâ kilik-i Bihzâd-ı ḥayâl
Kıldı bu mecmû'a-i Erjeng'e bu naḫşî ḳalem

Bir perî-zâd u melâ'ik-fehm-i fikr-i fiṭnatiñ
Pîr-i ta'lîm-i sebaḳ-âmûzu idim niçe dem

Bir 'Alî-nâm u 'Alî-zâ şîr-i merdân-ı hüner
Vâriş-i Şâh-ı Necef kim Zülfeḳâr'ıdır ḳalem

Bende-i ḥalka-be-ġuş-ı Ḥazret-i pîrân olup
ġuş-ı hûş[a] gevher-i nuṭḳu edip mengûş hem

Gördüler ġayb-âşinâ Cibrîl fehm-i mülhemiñ
Maḥlaş olsun dediler Hâtif saña ehl-i himem

Ey hilâl-i âsumân-ı himmet-i Neş'et hemân
Âfîtab-ı terbiyetde feyz-yâb ol ḳıl kerem

¹² G.271 - 5.

‘İkd-ı gevher eyle dürr-i şâh-vâr-ı pendimi
El-ḥazer ḥızlân ile olma perişân [u] derem

Rûze-dârân-ı sehâya olma imsâkiyye-baḥş
Ya’nî evrâḳ-ı ḳaşîdeñ etme der-dest-i kerem

Fikriñ etme hicv ile bâzîçe-i zıll-ı ḥayâl
Ma’reke-ârâ vü muḏḥik olma ḥalka bî-derem

Şâh-ı kevneyn vaşfını sermâye-i devlet edip
Dergeh-i Ḥaḳ’dan ümîd et luḳf u iḥsân [u] kerem

Niçe âşâr-ı celîleñ vere tevfiḳıñ Ḥudâ
Devlet-i dâreyn ile ol dü cihânda muḥterem¹³

Hâtif Ali, daha sonra 1223’te (1808) II.Mahmut’un musahibi, 1231’de de (1816) başmusahip olarak akranları ve emsâlleri arasında üstün bir konuma gelmiştir.¹⁴ Yukarıda da belirttiğimiz gibi dîvânındaki başmusahip olmasıyla ilgili tarih beyti şöyledir:

Düşürdüm ben de bâ-ḥarf-i mücevher sâl-i târîḥin
Şeh-i devrân'a olduñ baş muşâhib Hâtifâ ḥaḳḳâ¹⁵ (1231)

Görüldüğü gibi özellikle II.Mahmut döneminde önemli mertebeler kazanmıştır; yani bu dönem yıldızının parladığı dönemdir. Dîvânında da daha ziyade II.Mahmut’a yazdığı kasidelerin, onun zamanının önemli olayları için, şeh-zâdeleri Murat, Beyazıt, Abdülhamit, Osman ve kızları Ayşe, Fatma, Saliha, Mihrumah Sultan için düşürdüğü tarihlerin bulunması bundan kaynaklanmaktadır.

Son Asır Türk Şairleri’nde Mustafa Safvet Efendi’den bahsedilirken Hâtif Ali Efendi’nin adı da zikredilmiştir:

“Mustafa Safvet Efendi, Galata’da Arap Cami İmamı Mehmet Efendi’nin oğludur. 1794 (1209 Recebinin 5.gecesi) Galata’da doğmuştur.

Biraz okuduktan sonra yorgancı esnafından oldu. Kethüda-zâde Ârif Efendi’den naklen ‘Menâkıb-ı Kethüda-zâde’ isimli eserde İstanbul’da Yüksekaldırım’da semti

¹³ *Dîvân-ı Neş’et* Süleyman b.Ahmet Refî’ el-Edirnevî, Süleymaniye Ktp. Hâlet Efendi, no: 692, 39^a ve 39^b; *Dîvân-ı Neş’et*, Süleymaniye Ktp. Dârü’l-mesnevi, no: 393, 22^a ve 22^b, İlhan Genç, *Hoca Neş’et Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni*, Doçentlik Tezi, İzmir, 1998, s.77.

¹⁴ Mehmet Süreyya, *a. g. e.*, C.4/2, s.222; *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı TDEA*, C.4, s.423; *TDEA*, C.4, s.160; Fatin, *a. g. e.*, s.448 ve Mehmet Nâil Tuman, *a. g. e.*, C.2, s.1186, no: 4681.

¹⁵ T.74.

olan şair-i meşhur Safvet Efendi, başmusahip şu'arâdan Hâtif Efendi'nin sofalısı; yani uşağı idi. Hem hizmet eder, hem fazl ü hüner öğrenir idi. Sofalıya o vakit Bostancı dahi derlerdi.”¹⁶

Buradan anlaşılacağı üzere Safvet Efendi, Hâtif'in hizmetlisidir; zira sarayda önemli bir mevki sahibi olan şair Hâtif'in hizmetiyle görevli kişilerin olması normaldir ve bolluk içinde oldukça rahat bir hayat sürdüğünü düşünebiliriz.

Sanat ve meslek hayatında pek çok başarı elde etmiş olan Hâtif'in özel hayatına dair bilgiler ise sınırlı olup evli ve iki oğul sahibi olduğu dışında bir bilgi tespit edemedik. Bunu da iki oğlunun doğumu için yazdığı “Tārīh-i Velâdet-i Maḥdüm-ı H'îş” başlıklı iki ayrı şiirinden anlıyoruz. İlk çocuğunun doğumu için yazdığı, eksik olan tarih şiirinin ilk beyti şöyledir:

Gözümüñ nûru ciger pâresi oğlum cânım
Eyleye maḥdem-i pâkiñ baña Allâh mes'ûd¹⁷

Küçük oğlunun doğumuna yazdığı şiirin tarih beytini de zikrederek konuyla ilgili yorumlarımıza yer verelim.

Çıkdı bā-milâdın istikbâle tārīh Hâtifâ
'Âleme verdi Meḥammed Nūrî zīb [ü] zîneti¹⁸ (1227)

Bu tarihlerden ilki eksik olduğundan oğlunun adını ve doğum tarihini tespit edemiyoruz; ancak 1224 tarihli (1809) şiirler arasında yer aldığından büyük oğlunun bu tarihte doğduğunu, Hâtif Ali vefat ettiği sırada (vefat tarihi olarak 1239/1823 tarihini esas aldık.) on beş yaşında olduğunu söyleyebiliriz ve Hoca Neş'et'in yukarıda zikrettiğimiz mahlas-nâmede Hâtif'e övgüde bulunduğu “bir 'Alî-nâm u 'Alî-zâ” sözlerinden kendisi gibi oğlunun adının da Ali olduğunu düşünebiliriz. Küçük oğlu Mehmet Nuri'nin de 1227 (1812) tarihinde doğduğunu ve babası vefat ettiğinde on iki yaşında olduğunu söyleyebiliriz. Anlaşılacağı üzere uzunca bir hayat sürmüş olan Hâtif Ali Efendi, geç yaşta evlenmiştir. Dolayısıyla baba olma sevinciyle yazdığı şiirlerinden hareketle çocukları küçükken bekâ ülkesine irtihal etmiş olduğundan onların sevincini tam olarak yaşayamamıştır.

Uzun bir hayat sürdüğünü belirttiğimiz Hâtif Ali Efendi, İstanbul'da Cemâziyü'l-evvel'in on üçünde 1239 tarihinde (1823/15.1.1824) vefat etmiştir.¹⁹ En son yazdığı tarih şiiri 1234 tarihini taşıdığından bu bilgiyi doğru kabul ediyoruz. Zaten Hoca Fehîm'in (1788-89/1846) Hâtif Ali Efendi'nin vefatı için söylediği “Pîr idi Hâtif Efendi eyleye 'Adn'i makam” mısrası²⁰ da tarihin doğru olduğunun göstergesidir. Bu sebeple

¹⁶ İbnül Emin M. K. İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul, MEB, C.3, 1969, s.1566.

¹⁷ T.46 - 1.

¹⁸ T.62 - 13.

¹⁹ *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı TDEA*, C.4, s.423; *TDEA*, C.4, s.160; Fatim, *a. g. e.*, s.448 ve Mehmet Nâil Tuman, *a. g. e.*, C.2, s.1186, no: 4681.

²⁰ *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı TDEA*, C.4, s.423-424; *TDEA*, C.4, s.160; Fatim, *a. g. e.*, s.448 ve Mehmet Nâil Tuman, *a. g. e.*, C.2, s.1186, no: 4681.

kaynakların çoğunda dile getirilen Hâtif Ali Efendi'nin vefatı hakkında Sicill-i Osmânî'de verilen Cemâziyü'l-evvel'in on üçü 1237 (5 Şubat 1822) tarihinin yanlış olduğu²¹ kanaatine biz de katılıyoruz. Vefat tarihini 1239 (1823) olarak netleştirdiğimiz Hâtif Ali Efendi'nin daha önce belirttiğimiz gibi mücellit-başı olduğu I.Abdülhamit'in tahta çıkışından (1774) epey önce doğduğunu ve bu dönemde gençlik çağında olduğunu varsayarsak, vefatı sırasında büyük ihtimalle yetmiş yaşın üzerinde olduğu açıktır.

Gerek kaynaklardan gerek şiirlerinden elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda hayatını aktarmaya çalıştığımız Hâtif Ali Efendi'nin devlet adamlarıyla olan yakın ilişkisi, II.Mahmut döneminde başmusahiplik gibi bir göreve getirilmesi, şairin herkesçe sevilen, sayılan, hoş sohbet biri olarak mütevazı kişiliği ve bir o kadar da kendine güvenen şair tabiatıyla itibar kazanmış olduğunu göstermektedir, denilebilir.

Kaynaklarda şairimizin Mevlevî olup olmadığına dair bir bilgi bulunmasa da ilhamında tasavvufî unsurların yer alması, ayrıca dîvânında yer alan örneklerini çoğaltabileceğimiz

Tekye-i 'aşkıında Hâtif olduñ abdâl-ı hüner
Delç-ı ezrak-fâm olur semmür-ı sincâbdan lezîz²²

Çıkardım delç-ı ezrak-fâmı çirk-âb-ı mezelletden
Bu hânî-kâh benim de Pîr'im 'uryân olduğum yerdir²³

Halka-i cem'iyet-i ezkârda şubh u mesâ
Tekye-i 'aşkıında Pîr'im Hâtif'i irşâd eder²⁴

şeklindeki beyitler bunu düşündürmektedir.

Bu bakımdan yukarıda da zikrettiğimiz gibi Mevlevî bir şairden ders aldığını, münâcât ve na't türündeki şiirlerinin yanında pek çok şiirinde tasavvufî, dinî unsurlara yer verdiğini, ayet ve hadîsleri kullanmaktaki başarısını dikkate almalı ve özellikle “-dir tevḥîd” redifli gazeliyle,²⁵ “-dir külâh-ı Mevlevî” redifli gazelini²⁶ gözden uzak tutmamalıyız. Âdeta III.Selim'in Pamuk Şeyh'im diyerek başını Gâlib'in dizlerine koyduğu o hayal, II.Mahmut ve Hâtif Ali Efendi'yle gözümüzde canlanmaktadır.

Çağırıcı, seslenici, gâipten haber veren melek mânâlarının yanında daha çok gâipten seslenen anlamında tasavvufta kullanılan bir terim olan Hâtif mahlasını alması da bu tasavvufî ilhamın neticesidir denilebilir ve şiirlerinde “hâtifü'l-ğayb”, “hâtif-i ğayb” gibi kullanımlar bulunmaktadır; zira “tasavvufî hayatın geliştiği dönemlerde

²¹ *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı TDEA*, C.4, s.424; *TDEA*, C.4, s.160 ve Mehmet Nâil Tuman, *a. g. e.* , C.2, s.1186, no: 4681.

²² G.59 - 5.

²³ G.77 - 3.

²⁴ G.98 - 5.

²⁵ G.56.

²⁶ G.309.

hâtiften gelen sesler üzerinde çok durulmuş, özellikle şair sûfiler, hâtifi ilhamlarının kaynağı olarak kabul etmişlerdir. Şairler, bu sebeple Hâtif veya Hâtifi mahlasını almışlardır.”²⁷ Hâtif Ali Efendi de bu mahlası kullanan Türk şairlerinden biridir.

Şairin üç nüshasını tespit edebildiğimiz bir dîvânı vardır, başka eseri bilinmemektedir. Son olarak kaynaklarda²⁸ dîvânından örnek olarak ilk beş beyti verilen dokuz beyitlik gazelinin ilk beytini zikrederek şairin hayatını tamamlamış olalım:

Dil giriftâr-ı kemend-i halka-i gîsüsudur
Âhuvân-ı Çîn esîr-i gamze-i cādüsudur²⁹

Dîvânında yer yer şiir ve şairle ilgili fikirlerini ortaya koyan Hâtif Ali'nin bu konudaki görüşlerine de kısaca değinelim.

Eyyâm-ı meserrette şiir kaleme alıp hüner göstermenin şair için şan olduğunu³⁰ ifade etmektedir. Yine şu beytinde,

Biz de böyle günde târîh ü kaçâ'id tarh edip
Reng-i mazmûn-ı ma'ânî ile hâmem ola şâd³¹

sözleriyle aynı görüşü farklı bir şekilde vurgulamaktadır. Sözü gereğinden fazla uzatarak çok konuşmanın şairin yaratılışına zarar vereceğini³² belirten şairimiz, mahlası çeleng-i iftihâr-ı devlet olarak nitelendirdiği³³ mahlas-nâme kasidesinde bu kasideyi yazdığı Münşî'ye (?-?) bazı uyarılarda bulunup tavsiyeler de vermekte ve hocası Neş'et Efendi'nin “Mahlas-nâme-i Hâtif Ali Efendi” şiirinde kendisine verdiği öğütleri burada tekrarladığı görülmektedir.

Sahip olduğu yaratılış kuvvetinden korkması gerektiğini ve kimseye karşı öfkeyle konuşmamasını, yani hiciv semtine rağbet etmemesini³⁴ söyledikten sonra diline hâkim olamayıp yazdığı hicvin belasına uğrayan Nef'î'nin (1572-1635) ölümünü

İşte ez-cümle suhan-perdâz Nef'î-i zamân
Tîğ-ı Behrâm-ı felekden içdi câm-ı şerbeti³⁵

beytiyle ibret verici bir örnek olarak gözler önüne sermektedir.

Sözlerine devam ederek gece gündüz yaratıcıyı düşünmeyi elden bırakmamayı, bir milleti küçük görmemeyi³⁶ öğütlerken iki dünyada kemâl fırsatı elde etmek için

²⁷ Süleyman Uludağ, “Hâtif”, *DİA*, İstanbul, C.16, 1997, s.467.

²⁸ Fatin, *a. g. e.*, s.447 ve Mehmet Nâil Tuman, *a. g. e.*, C.2, s.1186, no: 4681.

²⁹ G.105 - 1.

³⁰ K.6 - 44.

³¹ T.29 - 11.

³² K.6 - 45.

³³ K.8 - 15.

³⁴ K.8 - 18 ve 19.

³⁵ K.8 - 20.

³⁶ K.8 - 22.

Peygamber'in övgüsünde bulunmayı,³⁷ onun vasfını ser-levha eyleyip,³⁸ kurtuluşa ermek için güzel hayalleri onun vasfına harcamak gerektiğini³⁹ ifade etmektedir. Her ne kadar tahmis olsa da na't türünde yazdığı şiirlerinde de benzeri ifadeleri⁴⁰ görebiliyoruz.

Şaire itibar kazandıran unsurlardan birinin de "çâr-yârın" vasıflarını unutmamak⁴¹ olduğunu dile getirmektedir ve yine

Sa'y-yı taḥṣīl-i ma'ārif etmeden ancak ğarāz
İntisāb-ı dergeh-i sulṭāna eyle ğayreti⁴²

sözleriyle yol göstermektedir.

Şairimizin şiirde en çok önem verdiği unsurun mânâ olduğunu söyleyebiliriz. Mânâ yüklü sözlerle kaleminin şâd olacağını⁴³ belirten şair,

Reng-i gül-i mazmūnu beyān etmege lafza
Gülzār-ı saṭra bülbül-i ma'nā gelir gider⁴⁴

Ḳıṭ'a-i elmāsa dönmüş vaşf-ı ḥüsnü ol şehiñ
Cevher-i elfāz-ı Hātif āb-ı ma'nādan mıdır⁴⁵

Lafz-ı rengin vaşf-ı ḥüsnünde gelince yādıma
Zīb ü fer verdi ma'ānī ḥarf-i isti'dādıma⁴⁶

vb. beyitlerde olduğu gibi bu fikrini pek çok şiirinde açıkça dile getirmektedir. Aynı zamanda kendini de övdüğü bir beytinde mânâlı sözlerin hüner kalemi daha yazmadan mazmun olacağını⁴⁷ belirterek şiirde mânânın ne derece etkili olacağını vurgulamıştır.

Hatta güzel mânâlar ortaya koymak uğruna şekilden vazgeçebileceğini söylediği

Lafz-ı mazmūn-ı ma'ānī n'eydigin fehmi eyleyip
Ma'nī-i rengin için ḥāmem de imlādan geçer⁴⁸

³⁷ K.8 - 24.

³⁸ K.8 - 25.

³⁹ K.8 - 28.

⁴⁰ Th.2 - 62, 67 ve Th.11 - 35 vb.

⁴¹ K.8 - 29.

⁴² K.8 - 23.

⁴³ T.29 - 11.

⁴⁴ G.108 - 4.

⁴⁵ G.110 - 5.

⁴⁶ Mt.32.

⁴⁷ G.134 - 5.

⁴⁸ G.71 - 3.

şeklindeki beytinde, âdeta imlâ hatalarıyla dolu şiirlerinde mânânın sağlam olduğunu belirterek kendi savunmasını da yapar gibidir.

Bir araya gelerek mânâ ve ahengi oluşturan sözlerin önemine de “-dır elfâz” ve “elfâz” redifli iki gazelinde⁴⁹ değinmektedir. Ayrıca

Vermeden kilik-i hayâlim şi'r ile inşâyâ reng
Lafz-ı taḥrîk-i tekellümdür veren ma'nâyâ reng⁵⁰

diyerek kullanılan sözlerin etkisi güzel bir şekilde ifade edilmiştir. Bununla beraber düşüncesini pekiştirmek istercesine hüner meydanında mânâ değil mısra-ı berceste önemlidir⁵¹ fikrini öne sürdüğü de görülmektedir.

Hâtif Ali Efendi'nin şiirlerini şekil yönünden incelemeyen önce, sanatı konusunda kendisinin ve başkalarının görüşlerine yer verelim.

Şairimiz, hemen hemen bütün klasik edebiyatımızda olduğu gibi büyük üstatlara meydan okuyacak kadar kendine güvenmektedir. Bir beytinde âdeta etkileyici yeni sözler icat eden kalemiyle övünmekte ve onun vasfında İbni Kemâl'in (1469-1534) dahi lâl olacağını dile getirmektedir.⁵² Yine bir şiirinde kendini İbni Sînâ (980-981/1037) ile kıyaslamakta ve renkli mânâlar ortaya koyan her mısra-ı bercestesine hamesinin meftun olduğunu, bu beğenilen seçkin sözlerin lafzı ve mânâsının İbni Sînâ'yı güçsüz bırakacağını ifade etmektedir.⁵³

Aynı tutumu İranlı şairlere karşı da sürdüren Hâtif Ali, Sultan Mahmut'u da övdüğü bir beytinde

Olunca ben de bu ḥâşişle evşâf-ı şerîfînde
Baña 'Urfî değil Şâ'ib ne mümkündür ola hem-pâ⁵⁴

diyerek onların kendisine eş olamayacağını ifadeyle üstünlüğünü ortaya koymaktadır. Buradan hareketle İstanbul'un bir taşına bütün Acem mülkünü feda eden Nedîm gibi Hâtif Ali'nin de kendini İranlı şairlerden üstün görece kadar kendine güvenen biri olduğunu görmekle beraber, aslında onların seviyesinde bir şair olabilme gayreti dolayısıyla bu şairlerden etkilendiğini de anlıyoruz. Bununla beraber Nazîm'e (1649-1727) yazdığı bir tahmis olsa da,

⁴⁹ G.189 ve 190.

⁵⁰ G.216 - 1.

⁵¹ G.118 - 4.

⁵² T.6 - 29.

⁵³ Th.4 - 3 ve 5.

⁵⁴ T.37 - 7.

Harf-i isti'dadı kilk-i nazma mu'tād eyle kim
Cevher-i mazmūnu saṭr-ı şevka müjdād eyle kim
Ṭab'ını zīb-i ma'ānī ile ābād eyle kim
Vaşf-ı zātında aña bir feyz-ı imdād eyle kim
Reşki yakşın rûh-ı Hassân [u] Cerîr ü Ahtel'⁵⁵

sözleriyle Nazîm'in ifadesine iştirak etmekte ve yaratılışı için Hassân (562-563/680?), Cerîr (650-651/728), Ahtel (641/710-711) gibi usta şairleri kıskançlığa düşürecek bir yardım ummaktadır. Bu ifadelerde Arap şiirinin en önemli isimlerini gölgede bırakacak şiir için yaratılışına yardım istese de, gücünü kabul ettiği bu şairleri takdir ettiği görülmektedir.

Şiirlerinde kendini övdüğü pek çok ifadeye rastlamaktayız; zira mesnevi nazım şekliyle yazdığı ramazaniyye kasidesinin kendisi için bir övünç olduğunu ve daha önce hiçbir şairin böyle bir şiir söylemediğini⁵⁶ dile getiren şair,

Ṭuṭî dilim āyîne-i hayret-kaşesimdir
Güftâr-ı Felâṭûn-ı hikem her nefesimdir⁵⁷

Biñ renge koruz lafz-ı mezâmîn-i hayâli
Bu ṭavr-ı suḥanda güzelim tâze zebânız⁵⁸

Şâh-bâz-ı ma'nîyem 'Ankâ şikârımdır benim
Ḳudsiyân Ḳâf-ı leṭâfetde hezârımdır benim⁵⁹

gibi örneğini çoğaltabileceğimiz ifadelerle kendisiyle övünmektedir. Burada en dikkat çekici kısımlara değinecek olursak tahmislerde kendisini iltifat edilmiş hünerli sâkî, işret yerinin Cem'i gibi çeşitli sıfatlarla övdükten sonra şiirinin olgunluk meclisinin ehline içki olduğunu,⁶⁰ yeni maden olarak nitelendirdiği şiiri dolayısıyla söz meydanında karşısındaki Behmen de olsa kendi Rüstem yaratılışıyla yarışmaya çalışanın ahmak olarak nitelendirileceğini,⁶¹ yakutla akikin bir olmayışı gibi şairlerin uğruna kendilerini mahvedeceğini söylediği temiz şiirinin haset kişinin sihriyle eş olamayacağını,⁶² yaratılışını bir yerde Yûsuf'a benzeten şair,⁶³ bir yerde de kendini beytül-hazen olarak değerlendirecek, mânâ cevheriyle dolu ağızdan çıkan sözlerle karşılık aşağılık düşmanın kelimelerinin saçma sapan olduğunu⁶⁴ dile getirdiği ifadeler zikredilmelidir.

⁵⁵ Th.10 - 29.

⁵⁶ M.7 - 48, 49 ve 50.

⁵⁷ G.84 - 1.

⁵⁸ G.161 - 3.

⁵⁹ G.236 - 1.

⁶⁰ Th.4 - 8.

⁶¹ Th.4 - 9.

⁶² Th.4 - 11.

⁶³ Th.2 - 5.

⁶⁴ Th.4 - 12.

Yine kırmızı renkli mürekkebi ağlayan gözümde dediği irfan kaleminin inci gibi sözleri dîvânının satırlarında yazılıdır, sözleriyle bir yandan da Peygamber'i överek onun vasfi itibarıyla değer kazandığını da vurgulamaktadır.⁶⁵ Benzeri bir ifadeye “vaşfında hem Felâḫūn-ı kemāl ü ḫikemem”, “hem yine şā'ir-i i'cāz-demem”, “zīver-i saṭr-ı ma'ānī-raḫamam” dediği mısralarda⁶⁶ tesadüf ediyoruz.

“Mânâ vadisi ne kadar dar olsa da renkli sözler işlek yolumdur”⁶⁷ diyen şairimizin sanatı konusunda kendine olan güveni o dereceye varmıştır ki şairlik sanatına sahip olup pîşe, sözlerin cevheri dilde olup şişe, renkli mânâ için de düşünce sıkıntısı çekmediğini söylemektedir.⁶⁸

N'ola ḫükm eyler iseñ millet-i nazma Hâtif
Ser-i iḫbâle bugün tâc-ı şehândır Rif'at⁶⁹

beytiyle bitirdiği “-dır Rif'at” redifli gazeline de bu bakımdan değinmek gerekir. Burada Rif'at kelimesinin tevriyeli kullanıldığını düşünürsek, Hâtif'in kendisine ikbal kapılarını açıp destek veren Rifat isimli bir hâmîsi olduğu söylenebilir. Bu bakımdan biri sultan-zâde Mir Ali Rifat, diğeri Mehmet Ağa'nın oğlu Mehmet Rifat için yazılmış iki tarih şiiri⁷⁰ dikkat çekmektedir.

Kendisiyle ilgili daha ziyade tûtî kelimesini kullanan Hâtif, bir kasidesinde de yaratılışını belagat sanatının şeker yiyen tûtîsi olarak değerlendirip sözünü de “âyîne-i endîşe-i rāz-ı feşâḫat” olarak ele almaktadır.⁷¹ Yine kendisi için “gülbâr-ı ma'nîde nihâl-i gül-i şevḫ”,⁷² “İsî-i ḫayâl”,⁷³ “andelîb-i hüner”,⁷⁴ mânâyı çeşitli şekle koyan “nev-îcād”,⁷⁵ “pâdişâh-ı ma'nî”⁷⁶ gibi tabirler kullanırken yaratılışına Hızır'ın yardımcı olduğu gibi pek çok farklı imaj da sunmuştur.⁷⁷

Kelîm-i 'aşḫa te'sîr-i tecellî-zâr eder Ṭür'u
Kefimde ḫâme Hâtif gūyiyâ şu'bân-ı ḡayretdir⁷⁸

beytindeki gibi çeşitli ibarelerle kalemini de söz konusu ettiği şiirlerinde nazik damarını

⁶⁵ Th.8 - 23.

⁶⁶ Th.9 - 9.

⁶⁷ G.85 - 2.

⁶⁸ Th.25 - 4.

⁶⁹ G.29 - 5.

⁷⁰ T.26 ve 67.

⁷¹ K.1 - 1.

⁷² K.6 - 3.

⁷³ K.6 - 4.

⁷⁴ Th.2 - 16.

⁷⁵ G.148 - 2.

⁷⁶ E.2.

⁷⁷ Th.2 - 10.

⁷⁸ G.75 - 5.

çeşm-i bülbül den farksız gördüğü⁷⁹ hüner kalemini pek çok yerde “sâhir-i mu‘ciz-beyân” olarak vasıflandırmaktadır. Sahip olduğu bu vasıfla nezaket bağının bülbülü olan kalemin sözlerinin gülün rengini utandıracağı,⁸⁰ kaleminin cadılara efsun talim ettirmesi⁸¹ hayalleri dikkat çekmektedir. Bunların dışında genel olarak “tâze zebân”,⁸² “hâme-i esb-i kemâl”,⁸³ “tāvus-ı şevk”,⁸⁴ “tercemânü’l-ğayb”,⁸⁵ “esb-i hüner”⁸⁶ vb. ifadelerle kaleminden söz etmiştir.

Şiiriyle ilgili olarak da en çok “rengin-kumâş-ı ma‘ânî” ifadesiyle karşılaşırız. Burada özellikle bu vasıftaki şiirin değerinden yalnızca basiret ehlinin anlayacağını,⁸⁷ “arūs-ı hacle-geh-i nazm” olarak değerlendirdiği şiirini kıskanan Leylâ’nın Mecnûn olacağını,⁸⁸ hayrette kaldıkları için Bâbil kuyusunda olanların dahi mekr ü füsûn eyleyemeyeceğini⁸⁹ ortaya koyduğu ifadeleri zikredebiliriz. “Mışra‘-ı berceste”,⁹⁰ “kand-ı ter”,⁹¹ “nev-‘arūs-ı suhan”,⁹² “sihr-i hâlâl”⁹³ vb. şiiri için kullandığı diğer ibare ve benzetmelerdir.

Her ne kadar kendine güven konusunda bu derece iddialı olsa da haddini bilen bir şair olarak sultanlara ve Peygamber’imize yazdığı şiirlerde elinde esb-i hünerin zapt olunmayacağını söyleyerek sabırsızlığını dile getirirken bir yandan da âciz olduğunu ve onların vasıflarıyla şiirin önem kazandığını belirttiği ifadeler de şiirlerinde yer almaktadır. Yine söyleyecek söz bulamadığında,

Levha şâyandır yazılsa ismiñ ey âl-i Resûl
N'eyleyem ‘aciz eyleyor destimde elfâz-ı kalem⁹⁴

sözleriyle âcizliğini ortaya koyabilen bir şairle karşılaşırız.

Yeri geldikçe değinilecek hataları ve eksikleri dışında sanatında başarılı kabul edebileceğimiz Hâtif Ali Efendi’yle ilgili kaynaklardan tespit ettiğimiz görüşler ise olumsuz yargılar içermektedir. Sadece hocası Neş’et Efendi, onun için yazdığı hayatını anlatırken değindiğimiz mahlas-nâmesinde öğrencisine öğüt verip dua etmekle beraber

⁷⁹ G.274 - 4.

⁸⁰ K.1 - 2.

⁸¹ G.276 - 5.

⁸² K.6 - 2 ve 18 vb.

⁸³ T.11 - 17 vb.

⁸⁴ T.25 - 5 vb.

⁸⁵ T.36 - 13 vb.

⁸⁶ Th.2 - 2 vb.

⁸⁷ K.1 - 3.

⁸⁸ T.37 - 3.

⁸⁹ Th.2 - 11.

⁹⁰ T.36 - 13 vb.

⁹¹ Th.2 - 12.

⁹² Th.2 - 14.

⁹³ Th.2 - 15.

⁹⁴ T.47 - 2.

onun için “perī-zād”, “melā’ik-fehm-i fikr-i fiṭnatiñ”, “‘Alī-nām u ‘Alī-zā”, “şīr-i merdān-i hüner”, “vāriş-i Şāh-ı Necef” gibi övgü dolu sıfatlar kullanmıştır.

Daha önce güzel mânâlar ortaya koymak için şekilden vazgeçebileceğini belirttiği beytinde âdeta imlâ hatalarıyla dolu şiirlerinin savunmasını yapmakta olduğunu belirtmiş ve şairimizin daha ziyade bu açıdan eleştirildiğini görüyoruz. Sicill-i Osmânî’de “şair ise de eş’ârı galattır”⁹⁵ ifadesi yer almaktadır. Bazı kaynaklarda da “şiirleri okunmaz derecede imlâ hatalarıyla doludur”⁹⁶ denilmektedir. Fatin Tezkiresi’nde “mumaileyh kendüye mahsûs olan vadide haylice muhayyel kelimât nazm u inşâd etmiş ise de ekserisi müşevveş, galat ve bazısının imlâları dahi yanlış ve sakattır”⁹⁷ denilerek hayallerinin taze olduğu; fakat şiirlerinin imlâ bakımından yanlışlarla dolu olduğu hususuna değinilmiştir.

Aynı zamanda Sicill-i Osmânî’den Enderunlu Vâsıf’ın (1771?-1824) Hâtif Ali Efendi için yazdığı bir hicviyesi olduğunu öğreniyoruz.⁹⁸ İskender Pala’nın da bir yazısında⁹⁹ yer verdiği bu şiirde şairimiz, çok kullandığı terimler dolayısıyla tenkit edilirken tulumbacılığı da hedef alınmıştır. Burada bu hicviyenin tamamını zikrederim ve bu bahsi de sonlandırmış olalım.

Kırmızı aşu boyası rüy-ı al olmuş saña
 Acıyıp bakķālda pekmez şoñra bal olmuş saña

Nezle indikde kışın taḥlîl için dendānıñı
 Bir saçak buzu kırılmış som hılāl olmuş saña

Söz yok āhūdan ‘ibāret herze-i ma’tūhuña
 Nokṭa bī-ma’nā kelām-ı bī-me’āl olmuş saña

Terkiye mir’āt aşılmaz sen deli misin ḥerîf
 Her sözün sedremeki bilmem ne ḥāl olmuş saña

Pirirîlikden baķıyye evde ḳalmış bir yelek
 Eskiyip aştarı kirli dest-māl olmuş saña

Dāl-kelle ṭās destiñde ṭulumbacı iken
 İçi ḳoḳmuş kirli ḥānım ḳaşķaval olmuş saña

⁹⁵ Mehmet Süreyya, *a. g. e.*, C.4/2, s.222.

⁹⁶ *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı TDEA*, C.4, s.424 ve *TDEA*, C.4, s.160.

⁹⁷ Fatin, *a. g. e.*, s.448.

⁹⁸ Mehmet Süreyya, *a. g. e.*, C.4/2, s.222.

⁹⁹ İskender Pala, “Türk Edebiyatında Tehziller ve Argo Kelimelerin Edebiyata Yansıması”, *Uluslararası Türk Dili Kongresi 1988*, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1996, s.369-370.

Bağ a şaşkın ol gözü şehlâyı seyr etsin deyü
Bir kırık gözlük iki çeşm-i peşâl olmuş saña

Kirli fesden perçemiñ çıkmış dürülmüş lif gibi
Sünbülüyye kır bıyık süd aq saçal olmuş saña

Āhuvān-ı Çīn ile gelmiş geyikler bir yere
Üşmek ister başıña kaçmak muhāl olmuş saña

Ağarıp kabı dökülmüş zağra şanma Hâtifā
Sen bir uncu bārgiri kürküñ çuval olmuş saña¹⁰⁰

¹⁰⁰ Rahşan Gürel, *Derviş-nihad Bir Saray Adamı Enderunlu Osman Vâsıf Bey ve Dîvânı, Dîvân-ı Gülşen-i Efkâr-ı Vâsıf-ı Enderunî*, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 1999, s.280-281.

1.3. HÂTİF ALİ'NİN SANATI

1.3.1. ŞEKİL HUSUSİYETLERİ

Bu bölümde Hâtif Ali'nin şiirlerini şekil yönünden incelerken sırasıyla nazım şekilleri, vezin, kafiye, redif ve dil hususundaki tespitlerimizi ortaya koyacağız.

1.3.1.1. Nazım Şekilleri

Dîvânda nazım şekilleri belli bir sıraya göre verilmiştir. Şiirlerin kendi içinde sıralanışında ise bazı karışıklıklar olmakla birlikte gazellerin alfabetik, tarihlerin kronolojik sırayla yer aldığını görüyoruz. Bunun dışında herhangi bir usul gözetilmemiştir. Bu açıdan mürettep bir dîvân olduğunu söyleyebiliriz; yalnız gerek nazım şekillerinin, gerekse alfabetik ve kronolojik olarak verilen şiirlerin sıralanışında karşılaştığımız hataları düzenleyerek sırasıyla mesnevilere, kasidelere, tarih manzumelerine ve musammatlara yer verdik. Musammatlar kısmını şarkılar, tahmisler, tesdisler, tesminler ve terkîb-bendler şeklinde düzenledik. Daha sonra dîvânda en çok kullanılan nazım şekli olarak gazelleri, ardından da kıt'a, ferd, matâli' ve esâmî-i lâle şiirlerini ele almayı uygun gördük.

Aynı sırayı takip ederek nazım şekilleri hususunda bilgi verecek olursak oldukça hacimli olan bu dîvânda sadece yedi mesnevi olduğunu ve bunların çok yekûn tutmadığını söyleyebiliriz.

Mesnevilerin altı tanesi dinî içeriklidir, biri de Sultan Mahmut övgüsündedir. Bu sebeple biz de bu şiirleri sıralarken usul gereği bir düzenlemeyle başta tevhid, na't türündeki mesneviye, dört halife için söylenmiş mesnevilere, Hz.Hasan ve Hüseyin övgüsündeki mesneviye, ardından da Sultan Mahmut için yazılan mesneviye yer verdik. İlk mesnevi tevhid ve na't özelliği taşımakta olup yirmi yedi beyitten müteşekkildir. İkincisi Hz.Ebubekir övgüsünde olup on beyit, onu takip eden Hz.Ömer övgüsündeki mesnevi de on beyittir. Hz.Osman övgüsü dokuz beyit olup, daha sonra on beyitlik Hz.Ali övgüsü yer almaktadır. Dört halife için yazılan mesnevilere dikkat ettiğimizde sadece Hz.Osman için yazılan mesnevinin dokuz beyit olduğunu görüyoruz. Şair, son beyitte mahlasını da kullandığına göre nâ-tamâm bir şiir olmadığını düşünebiliriz. Bu mesnevinin bir beyit eksik oluşu gözümüzden kaçmasa da bu durumla ilgili bir tahmin yürütemiyoruz, belki müstensihden kaynaklanan bir eksiklik olduğunu varsayabiliriz. Belirttiğimiz gibi iki şehit Hz.Hasan ve Hüseyin'in övgüsü için yazılan on sekiz beyitlik mesneviden sonra Sultan Mahmut övgüsündeki elli üç beyitlik mesnevi yer almaktadır. Bu şiir kaside başlığı taşımakta olup, mesnevi nazım şekli gibi her beyti ayrı kafiyeyle yazılmıştır. Bunu bir yenilik olarak ele alabiliriz; zaten hayatında da değindiğimiz gibi şairimiz Hâtif Ali Efendi, bu mesnevisinde bunu kendinden önce hiçbir şairin denemediğini ve bu şiirinin kendisi için övünç olacağını dile getirmiştir.¹⁰¹

Hâtif'in mesneviler kısmında Sultan Mahmut için de bir mesnevi söylemesi dîvânını bu padişaha takdim ettiğini düşündürmektedir; zira kitabın adına yazıldığı kişi için bir övgüde bulunma geleneği söz konusu olup, şairin daha ziyade Sultan Mahmut döneminde itibar kazanması da bu ihtimali güçlendirmektedir.

¹⁰¹ M.7 - 48, 49 ve 50.

Önce dinî içerikli kasidelerini, daha sonra Osmanlı şeceresine ve kronolojiye uygun olarak sultanlara yazdığı kasidelerini, en son da mahlas-nâme kasidesini ele aldığımız Hâtif'in dîvânında toplam sekiz kaside vardır. Bunların ikisini na't türünde yazmış olup ikisi de yirmi yedi beyittir. Veysel Karanî ve hırka-i şerîfin medhi için yazdığı kasidesi otuz beyittir. Bunların dışında I.Abdülhamit adına (kırk dokuz beyit), Şeh-zâde Sultan Selim adına (otuz beş beyit) yazdığı kasideleriyle birlikte, yine Sultan Selim övgüsündeki ramazaniyyesi (kırk sekiz beyit) ve Hatice Sultan adına yazdığı bahariyyesi (otuz dört beyit) mevcuttur. Bahsettiğimiz otuz dört beyitlik mahlas-nâmesini de Münşî adlı dîvân şairi için kaleme almıştır. Bu şiirinde Hâtif'in hem birtakım öğütlerde bulunduğu, hem de övgü dolu sözlerle hitap ettiği Münşî; Sâlim, Safâyî ve Belîğ tezkirelerinde zikredilen Münşî-zâde Ali Münşî Efendi'dir. Tesirler kısmında daha ayrıntılı ele alacağımız Münşî Efendi, "Bursalı olup zümre-i atıbbâ-yı saray-ı şehriyârîden"¹⁰² olarak zikredilmekte ve kendisinden "fenn-i tıbda mâhir ü murâd üzre şiir ü inşâya kadar bir şair-i mâhir"¹⁰³ şeklinde bahsedilmektedir.

Sayı ve hacim itibariyle değerlendirildiğinde şairin gazel dışında en çok tercih ettiği nazım şekillerinden birinin tarihler olduğunu görüyoruz. Dîvânda yetmiş yedi tarih şiiri mevcuttur. Aslında iki cami-i şerîf tarihi¹⁰⁴ birbirinin aynısı gibi gözükse de birinde I.Abdülhamit'in, diğerinde III.Selim'in adı geçmekte olup tarih beyitleri ve tarihleri farklı olduğundan iki ayrı şiir olduğunu anlıyoruz; zaten bu tarihlerden biri altı beyit olup bu şiirin ilk beytinden sonra bir, üçüncü beytinden sonra iki beyit daha eklenerek dokuz beyitten oluşan farklı bir tarih şiiri yazılmıştır. Bu durum, sadece şairin fazlasıyla tekrara düştüğünün göstergesi olabilir. Bu sebeple bu iki şiiri farklı olarak değerlendirmek suretiyle dîvânda yetmiş yedi tarih görmekteyiz. Bunları kronolojik olarak düzenledik; yalnız bu şiirlerin birkaçında tarih beyitlerinin veya tarihlerinin eksik oluşu sıralama hususunda problem teşkil etse de, tarih düşürülen hadiseyi kaynaklardan araştırarak tespit etmeye ve elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda şiirleri yerleştirmeye özen gösterdik. Meselâ, Hatice Sultan Sarayı'ndan bahseden iki şiirin¹⁰⁵ tarihi eksik olup 1207 tarihinde yaptırıldığı bilgisine ulaşarak ona göre sıralama yaptık. Yine eksik olan III.Selim döneminde Mısır'ın fethi için yazılan şiiri,¹⁰⁶ 1216'da Mısır'ın Fransızlar'ın işgalinden kurtulduğunu tespit etmek suretiyle yerleştirdik. Bu misalleri çoğaltabiliriz. Bunlarla birlikte kişisel bilgilerden söz edilmesi sebebiyle tarihî kaynaklardan tespit edemediğimiz hususlarla ilgili tarih şiirlerini ise nüshalarda bulunduğu yerde bırakmayı uygun gördük; zira tarih şiirlerinin nüshalarda da birkaç karışıklık dışında kronolojik olarak söylendiğini görüyoruz. Şimdi sırasıyla bu tarihlere değinelim:

I.Abdülhamit dönemi sandal filika-i hümayûn için yazılan otuz iki beyitlik tarih (1191/1777), altı beyitten oluşan sultanın dîvân kâtibi Sıdkı Bey'in sakal bırakma tarihi (1192/1778), I.Abdülhamit'in şeh-zâdelerinden Şeh-zâde Sultan Mehmet'in veladeti için düşürülen on bir beyitlik tarih (1196/1782), Seyyid İshak Ağa-zâde Seyyid Mehmet'in vefatı hususundaki üç beyitten oluşan tarih (1198/1784), I.Abdülhamit döneminde hazine vekili olan Osman Ağa'nın yaptırdığı köprüye dair beş beyitlik tarih

¹⁰² Abdülkerim Abdülkadiroğlu, *Belîğ ve Nuhbetü'l-Âsâr fî Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr*, Ankara, Gazi Ü. Yayınları, 1985, s.388.

¹⁰³ Kazasker Sâlim Efendi, *Sâlim Tezkiresi*, İkdâm Matbaası, 1315 (1897), s.626.

¹⁰⁴ T.12 ve 22.

¹⁰⁵ T.23 ve 24.

¹⁰⁶ T.29.

(1199/1785), I.Abdülhamit'in oğlu Sultan Mahmut'un veladeti için kaleme alınan otuz bir beyitlik tarih (1199/1785), I.Abdülhamit döneminde ser-çuhadar olan Seyyid Abdullah Ağa adına yazılan Tüfeng der-Beşiktaş başlıklı altı beyitlik tarih (1200/1786), Mir Ahmet'in yaptırdığı çeşmeye dair iki beyitten oluşan tarih (1200/1786), Şahingiray'ın katlinin iki beyitlik tarihi (1201/1787), Nâime Hanım'ın vefatı hususunda altı beyitlik tarih (1201/1787), I.Abdülhamit döneminde Ayineli (Aynalı) Kavak Sarayı'na nakille ilgili on dokuz beyitlik tarih (1202/1788), I.Abdülhamit döneminde Silahdâr Yahya tarafından ilk bânîsi Beyazıt olan caminin onarılmasına dair dokuz beyitlik tarih (1202/1788), I.Abdülhamit döneminde yine Silahdâr Yahya'nın yaptırdığı çeşmenin beş beyitten oluşan tarihi (1202/1788), Sultan Selim'in ok atması ve çanı vurmasına dair on beyitlik tarih (1202/1788), Sultan Mahmut'un tıraş olmasıyla ilgili on bir beyitlik tarih (1202/1788), Sultan Selim'in cülûsuna dair otuz yedi beyitten oluşan tarih (1203/1789), Sultan Selim'in on sekiz beyitlik sakal bırakma tarihi (eksik), Sultan Selim'in atıcılığına dair yumurtanın isabet almasıyla ilgili on iki beyitlik tarih (1203/1789), Sultan Selim'in testiye vurmasına dair iki beyitlik tarih (1203/1789), Sultan Selim döneminde su nazırı Hacı Mustafa Ağa'nın Bâb-ı Eğri (Eğrikapı) taksimini tamir ettirmesi hususunda altı beyitten oluşan tarih (1203/1789), Hüseyin Bey'in vefatı için yazılan yedi beyitlik tarih (1204/1790), Sultan Selim döneminde yapılan caminin altı beyitlik tarihi (1206/1792), biri sekiz beyitten diğeri yirmi bir beyitten oluşan Hatice Sultan adına yaptırılan sarayla ilgili iki tarih (tarihleri eksik; ama kaynaklara göre 1207/1793), Cağal-zâde Ali Bey'in kızı Fatma'nın doğumuna dair yirmi bir beyitlik tarih (1210/1795), Sultan-zâde Mir Ali Rıfat'ın yaptırdığı çeşmenin beş beyitten oluşan tarihi (1210/1795), Karagümrük'te bulunan Nureddin Cerrahî tekkesi şeyhlerinden Şeyh Sadık Mehmet'in oğlu Nureddin Mehmet'in doğumuna dair on üç beyitlik tarih (1215/1800), Şeyh Abdurrahman'ın vefatı hususunda yedi beyitlik tarih (1215/1800), Sultan Selim döneminde Mısır'ın fethedilişinin on üç beyitlik tarihi (eksik; ama kaynaklara göre 1216/1801), Saliha Hanım'ın vefatını veren beş beyitlik tarih (1216/1801), Sultan Selim'in has kulu Seyyid Mehmet Ağa'nın Zahide'den doğma kızı Ayşe'nin veladetiyle ilgili on beyitlik tarih (1217/1802), Selim döneminde hırka-i şerîfin hücresinin tamir edilmesine dair sekiz beyitlik tarih (eksik), yine Sultan Selim döneminde yapılan Küçüksu Çeşmesi'nin biri on altı, biri bir beyitlik iki tarihi (1221/1806), Sultan Selim döneminde çıkardığı isyan dolayısıyla Kabakçı Mustafa'nın öldürülmesinin yirmi dokuz beyitlik tarihi (1223/1808), Sultan Mahmut'un cülûsuna dair on yedi beyitlik tarih (1223/1808), Mehmet Bey'in Sultan Mahmut'a silahdâr olmasını veren yirmi dokuz beyitlik tarih (1223/1808) ve bu şiirin ardından geldiği için Mehmet Bey'e ait olduğunu düşündüğümüz bir beyitlik irsâl-i lihye (1223/1808), Mustafa Necip Efendi'nin rûûs almasına yazılan yirmi dokuz beyitlik tarih (1223/1808), Sultan Mahmut döneminde Çadır Köşkü'nün tamirine yirmi bir beyitlik tarih (1220/1808), Seyyid Şihab kızı Habibe Hanım'ın veladetine dair yirmi iki beyitlik tarih (1223/1808), Ahmet Efendi'nin kızı Nefise Hanım'ın veladeti hususunda biri sekiz, diğeri bir beyitten oluşan iki tarih (1223/1808), Sultan Mahmut dönemi için yazılan yirmi bir beyitlik salıyye (1224/1809), Hâtif'in kendi oğlunun doğumuna düşürdüğü altı beyitlik tarih (eksik), Ârif Paşa'nın damadı Mir Sadık'ın kızı Ayşe Hanım'ın veladetine dair on üç beyitlik tarih (1224/1809), Tal'atî şeyhi İbrahim Efendi'nin damadı Kadri Molla'nın oğlu İsmail Zühdü'nün veladeti hususunda on beş beyitlik tarih (1224/1809), Sultan Mahmut dönemi için yazılan yirmi altı beyitlik salıyye (1225/1810), Hudaverdi Efendi'nin ölümü üzerine kaleme alınan on beyitlik mersiye (1225/1810), ser-atıbbâ Kadri Efendi'nin oğlu Abdullah Molla'nın veladetine dair on sekiz beyitlik tarih (1225/1810), Ali Bey'in Sultan Mahmut'a silahdâr olmasıyla ilgili on üç beyitlik tarih (1226/1811), Sultan Mahmut'un oğlu Sultan Murat'ın veladetiyle ilgili otuz üç beyitlik

tarikh (1226/1811), Sultan Mahmut'un kızları Fatma Sultan'ın veladetine dair on yedi beyitlik tarih (1226/1811) ve Saliha Sultan'ın veladetine dair on altı beyitlik tarih (1226/1811), Balaban-zâde Mustafa Bey'in Akhisar'da yaptırdığı sarayın on beş beyitlik tarihi (1226/1811), Mustafa Bey'in yaptırdığı çeşmenin yedi beyitlik tarihi (1226/1811), Sultan Mahmut'un Hüseyin Paşa'nın menziline bozmasına dair on yedi beyitlik tarih (1227/1812), Sultan Mahmut'un oğlu Beyazıt'ın veladeti hususunda on iki beyitlik tarih (1227/1812), kızı Mihrümah Sultan'ın veladetine dair on bir beyitlik tarih (1227/1812), İbrahim Efendi'nin yaptırdığı kasrın on iki beyitlik tarihi (1227/1812), şairin diğer oğlu Mehmet Nuri'nin veladetine dair yazdığı on üç beyitlik tarih (1227/1812), Sultan Mahmut döneminde Medîne'den miftah-ı saadetin teşrifî üzerine kaleme alınmış yirmi üç beyitlik tarih (1228/1813), Sultan Mahmut sultanı silâhdârı Ali Bey'e nikâhlayınca Ali Bey'in Merkez Efendi Çeşmesi'ni ihyası üzerine yazılmış on bir beyitlik tarih (eksik; ama kaynaklara göre 1228/1813), Sultan Mahmut'un oğlu Şeh-zâde II.Abdülhamit veladetine dair on beş beyitlik tarih (1228/1813), diğer şeh-zâdesi Sultan Osman'ın veladetine dair on beyitlik tarih (1228/1813), Mehmet Ağa'nın oğlu Mehmet Rıfat'ın veladeti dokuz beyitten oluşan tarihi (1228/1813), Seyyid Mehmet Hayri'nin beş beyitlik vefat tarihi (1228/1813), Esad Efendi'ye ait on bir beyitlik ketebe tarihi (1228/1813), Müftü-zâde Ahmet Münip'in vefatına dair üç beyitlik tarih (1229/1814), Zehra Fatma Hanım'a ait on dört beyitlik ketebe tarihi (eksik), Sa'dâbâd'ın tecdidi üzerine yirmi üç beyitlik tarih (1229/1814), Mustafa Necip Efendi'nin on iki beyitlik ketebe tarihi (1231/1816), şairin başmusahip olmasına dair düşürdüğü bir beyitlik tarih (1231/1816), Sâlim Efendi'nin oğlu Muhyiddin Mehmet Mir'in veladeti dokuz beyitlik tarihi (1231/1816), Beşiktaş Mevlevî-hânesi şeyhi Şeyh Yûsuf'un vefatına dair on bir beyitlik tarih (1231/1816) ve son olarak Şeyh Hafız İsmail Efendi'nin vefatına yazılmış dokuz beyitlik tarih (1234/1819) dîvânda yer alan tarih manzumeleridir.

Genel olarak baktığımızda bu tarihlerin dördü bir, üçü iki, ikisi üç, beşi beş, altısı altı, üçü yedi, üçü sekiz, dördü dokuz, üçü on, altısı on bir, dördü on iki, beşi on üç, ikisi on dört, dördü on beş, ikisi on altı, üçü on yedi, ikisi on sekiz, biri on dokuz, biri yirmi iki, ikisi yirmi üç, biri yirmi altı, üçü yirmi dokuz beyit olup birer tane de otuz bir, otuz iki ve otuz üç beyitten oluşan tarih bulunmaktadır.

Nazım şekli olarak değerlendirecek olursak başlıklarda hangi nazım şekliyle söylendikleri belirtilmemiş olmakla birlikte, bu tarihlerin otuz beşi kaside, otuz sekizi kıt'a, dördü de ferd olarak kaleme alınmıştır; ancak kaside olarak değerlendirdiğimiz bazı tarihlerin beyit sayılarının on beş veya on beşin altında olduğunu da göz ardı etmemiz gerekir.¹⁰⁷ Bunların bir kısmı medhiye niteliğinde olması sebebiyle kaside olarak değerlendirmemizin yerinde olduğu kanaatindeyiz. Ayrıca yedi beyitten oluşan bir vefat tarihini,¹⁰⁸ yine yedi beyitten oluşan çeşme tarihini¹⁰⁹ ve dokuz beyitten oluşan iki veladet tarihini¹¹⁰ beyit sayıları az olsa da kaside olarak değerlendirdiğimizi de zikrederim.

¹⁰⁷ T.14, 18, 23, 27, 29, 32, 45, 50, 52, 56, 61, 62, 71 ve 73.

¹⁰⁸ T.21.

¹⁰⁹ T.57.

¹¹⁰ T.67 ve 75.

İlk beyti “sādāt” ve “hilkāt” kelimeleriyle kafiyeli tarih şiirinin,¹¹¹ şair tarafından kafiye konusundaki tutumu göz önüne alındığında kaside nazım şekliyle tertip edildiğini görüyoruz; ama mukayyed kafiye esasına bağlı olarak bu şiiri tarih kıt’ası olarak değerlendirdiğimizi belirtelim. Yine kıt’a olarak değerlendirdiğimiz bir tarihi şairin kaside olarak tertip ettiğini söyleyebiliriz. Mustafa Necip Efendi’nin rûs almasına dair kaleme alınan yirmi dokuz beyitlik bu tarih şiirinin¹¹² matla’ beytinde “edā” kelimesi “nizā” kelimesiyle kafiyeli ele alınmış; ancak “nizā” kelimesinin aslî şeklini “nizā” almak suretiyle bu şiiri de nazım şekli bakımından kıt’a kabul etmeyi uygun gördük. Burada şairin dîvânında sıkça yer alan imlâ hatalarından kaynaklanan bir yanlışlık olduğunu söyleyebiliriz.

Metin üzerinde verilen dipnotlarda da görüleceği üzere bazı tarihlerde eksiklikler söz konusudur. Bu durum, şiirlerin kronolojik sıralamasında olduğu gibi tarihlerin hesaplanışında da problem teşkil etmekle birlikte tespitlerimizle bu eksiklikleri gidermeye çalıştık.

Bu yetmiş yedi şiirde düşürülen tarihler hesaplanarak metin üzerinde ne suretle buldukları verilmiştir. Burada kısaca değinecek olursak, altı tarihte tam, on altısında cevherî tarih, birinde de menkût ifadesi geçmektedir. Yine değişiklik olarak bir tarihte¹¹³ çift tarih düşürüldüğünü görüyoruz. Bu şiirde tarih beytinin ilk mısrasının tam, ikinci mısrasının cevherî tarih olduğu zikredilmiştir. Diğerlerinde ise belli bir ipucu verilmemiş olmakla beraber çoğu aynı tarzda oluşturulan tam, cevherî ve tamiyeli tarihler olduğunu görüyoruz. Bir tarihte¹¹⁴ farklı olarak “bā-ḥarf-i ilşāk” ibaresi geçmektedir. Bu ifadeden dolayı bu ibaredeki bitleştirilmiş harflerin sayısını tamiye olarak eklemek gerektiği sonucuna ulaştık.

Ayrıca hesapladığımız tarihlerin kaynaklarla karşılaştırıldığı taktirde doğru düşürüldüğü de görülmektedir; yani tarih düşürme konusunda şairin titiz davranmış olup başarılı olduğu söylenebilir; örneğin Sultan Mahmut’un doğumuna düşürdüğü tarihte¹¹⁵ 1199 tarihi verilmiştir. Kaynaklarda da Sultan Mahmut’un 1199’da (20 Temmuz 1785) doğduğu belirtilmektedir. Yine III.Selim’in cülûsu¹¹⁶ için 1203 (1789) tarihi verilmiştir.

Şair, bir şiirinde de Bâb-ı Eğri (Eğrikapı) taksiminin tamirinden bahsetmektedir.¹¹⁷ Eğrikapı Maksemi, İstanbul’da tarihi bir su taksim merkezi olup pek çok kez tamir gördüğü üzerindeki kitabelerin fazlalığından anlaşılmaktadır. III.Selim’in de 1203 (1789) tarihli kitabesinden yine tamir gördüğü anlaşılmakta ve Sultan Selim’in kitabede adı geçen su nazırı Mustafa Ağa tarafından yaptırıldığı zikredilmektedir.¹¹⁸ Hâtif’in yazdığı şiir de 1203 tarihini vermekte olup şiirde Mustafa Ağa’nın adı da geçmektedir.

¹¹¹ T.4.

¹¹² T.39.

¹¹³ T.63.

¹¹⁴ T.23.

¹¹⁵ T.6.

¹¹⁶ T.16.

¹¹⁷ T.20.

¹¹⁸ Özkan Ertuğrul, “Eğrikapı Maksemi”, *DİA*, İstanbul, C.10, 1997, s.496.

Yine Selim döneminde Mısır'ın fethinden söz eden şiirde¹¹⁹ 1216 (1801) tarihi verilmiştir; zira Napolyon Bonapart'ın önderliğinde “Fransızlar'ın işgali Mısır'da yeni bir dönem açmış olsa da Akka'da Cezzar Ahmet Paşa'ya yenilen Napolyon Bonapart (Mayıs 1799) Ağustos 1799'da Mısır'dan ayrılır. Fransız kuvvetleri de Osmanlı-İngiliz ittifakıyla gerçekleştirilen saldırılara dayanamayarak 1216'da (Ağustos 1801) Mısır'ı terk etmek zorunda kalırlar.”¹²⁰

III.Selim döneminde de kullanılan Küçükso Kasrı çevresindeki çeşme için düşürdüğü iki tarihinde¹²¹ 1221 (1806) tarihi verilmiştir. Kasrın çevresindeki çayırın kıyıya yakın bir kesiminde büyük bir namaz-gâh sofası ile mermerden dört cepheli zarif bir meydan çeşmesini annesi Mihrişah Valide Sultan adına 1221'de (1806) yaptırdığı kaynaklarda zikredilmiştir.¹²²

Son olarak III.Selim döneminde çıkardığı isyan dolayısıyla şairimiz tarafından âdeta lanetlenen Kabakçı Mustafa'nın öldürülmesine¹²³ gelince 1807'de çıkan isyan Alemdâr Mustafa Paşa'nın müdahalesi ve II.Mahmut'un tahta çıkarılmasıyla (28 Temmuz 1808) sona ermekle beraber isyanın ardından Boğaz Nazırlığı elde etmiş olan Kabakçı Mustafa'nın II.Mahmut'un tahta çıkışından on beş gün sonra Alemdâr Mustafa Paşa'nın yolladığı Pınarhisar ayanı Ali Ağa tarafından öldürüldüğü bilinmektedir.¹²⁴ Şiirde de 1223 (1808) tarihi geçmektedir.

Konu itibariyle genel olarak tarihlerde padişahlarla ilgili doğum, şeh-zâdelerinin, kızlarının doğumu, tıraş, irsâl-i lihye vb. kişisel bilgiler yanında padişahların cülûsları, devlet adamlarının rûs alması, belli görevlere getirilmesi vb. olaylarla ilgili siyasî bilgiler de söz konusudur. Yine bazı kişilerin veladeti, vefatı da tarihlerde verilmiştir. O dönemde yapılan çeşme, köprü, cami, kasr vb. pek çok yapıdan da bahsedilmektedir. Bu açıdan şairin yazdığı bu tarihler vasıtasıyla dönemine ışık tuttuğunu görebiliyoruz. Bu tarihlerden elde ettiğimiz bilgiler hem siyasî, hem kültürel bakımdan önem arz etmekte olup şairin bu konuda gösterdiği itinaya iştirak ederek şairin de zikrettiği mimarî yapılardan birkaçı üzerinde durmamız, bu şiirlerin dönemine tanıklık ettiğini daha güzel gösterecektir, kanısındayım.

Bir tarihte¹²⁵ I.Abdülhamit döneminde silahdâr olan Yahya Efendi'nin 1202'de (1788) yaptırdığı çeşmeden bahsediliyor. Bu kişi tarafından aynı tarihte yaptırılan iki çeşme bulunmaktadır. Biri “Dolmabahçe-Kabataş arasındaki set üzerinde muattaldır. Üç yüzlü ve üç muslukludur. Tamamen mermer kaplama ve kabartma süslerle şekillendirilmiş olan bu üç çeşmenin ikişer kıt'adan on iki beyit tutan kitabesi edip Mehmet Emin Efendi'nindir.”¹²⁶ Diğer “Haliç Hasköy'ünde Kuşkonmaz Cami'nin karşısındaki meydanda muattaldır. Muazzam tonoz haznesinin bir yüzüne ve iki köşesine mermer kaplanarak vücuda getirilmiş bir büyük, iki küçük çeşmeden ibarettir. Tekneleri yere gömülmüş ve açık olan üstünü otlar bürümüş olmaktan başka noksanı

¹¹⁹ T.29.

¹²⁰ Hilal Görgün, “Mısır, Fransız İşgali ve Sonrası”, *DİA*, İstanbul, C.29, 1997, s.569.

¹²¹ T.33 ve 34.

¹²² Semavi Eyice, “Küçükso Kasrı”, *DİA*, İstanbul, C.26, 1997, s.530.

¹²³ T.35.

¹²⁴ Kemâl Beydilli, “Kabakçı İsyanı”, *DİA*, İstanbul, C.24, 1997, s.8.

¹²⁵ T.13.

¹²⁶ İbrahim Hilmi Tanışık, *İstanbul Çeşmeleri 2, Beyoğlu ve Üsküdar Cihetleri*, İstanbul, MEB, 1945, s.142.

yoktur.”¹²⁷ Bu çeşmelerin bânîsi “I.Abdülhamit’in silâhdârı Hafız Yahya Efendi, Arnavut’tur. Enderun’dan yetişip miftah ağası, hazine kethüdası ve 1201 tarihinde silâhdâr olmuştur. Üç yıl sonra azledilmiş ve o sene ölüp Hamidiye Türbesi’ne gömülmüştür. Güzel yazı yazardı ve Ayasofya Cami’nde bir levhası vardır.”¹²⁸

Günümüze kadar gelmiş diğerk bir yapı da Mihrişah Valide Sultan Meydan Çeşmesi olarak da bilinen Küçükşu Çeşmesi’dir. III.Selim, bu çeşmeyi annesi Mihrişah Valide Sultan adına yaptırmıştır. “Mihrişah Sultan, III.Mustafa’nın eşidir. Haliç, Halıcıoğlu’ndaki Kumbara-hâne Cami de adına yaptırılmıştır. Eyüp’te Bostan İskelesi’ndeki türbesinde gömülüdür.”¹²⁹ İşte onun adına yaptırılan bu çeşmeye şairimiz, iki tarih düşürmüştür. Bu çeşme “Boğaziçi, Küçükşu Köşkü’nün önünde muattaldır. Fırdolayı dört basamak merdivenli, bir set ortasında dört yüzlü olarak yapılmıştır. Üstü geniş saçaklarla çevrilmiş, kurşun kaplı ve kubbelidir. Her çeşmenin üzerinde ikişerden sekiz kıt’a tutan kitabesi şu tarih beytiyle bitmektedir:

Bu dil-cü çeşmeye şâyeste Hâtif böyle bir târih
Küçükşu verdi zîrâ kıt’a-i elmâsa zîb ü fer”¹³⁰ (1221/1806)

Bu beyit, Hâtif Ali Efendi’nin bu çeşme için düşürdüğü ilk tarihtir.¹³¹ Kaynakta ise nazım, Hâtif Mehmet Efendi olarak belirtilmekte olup bir bilgi hatası olduğunu varsayabiliriz.

Hâtif Ali Efendi’nin çeşmeyle ilgili diğerk tarih beyti ise şöyledir:

Güzel yol gösterir ‘aışâna Hâtif böyle bir târih
Küçükşu da ne dil-keş çeşme oldu fî-sebîli’llâh”¹³² (1221/1806)

¹²⁷ A. g. e. , s.144.

¹²⁸ A. g. e. , s.144.

¹²⁹ A. g. e. , s.404.

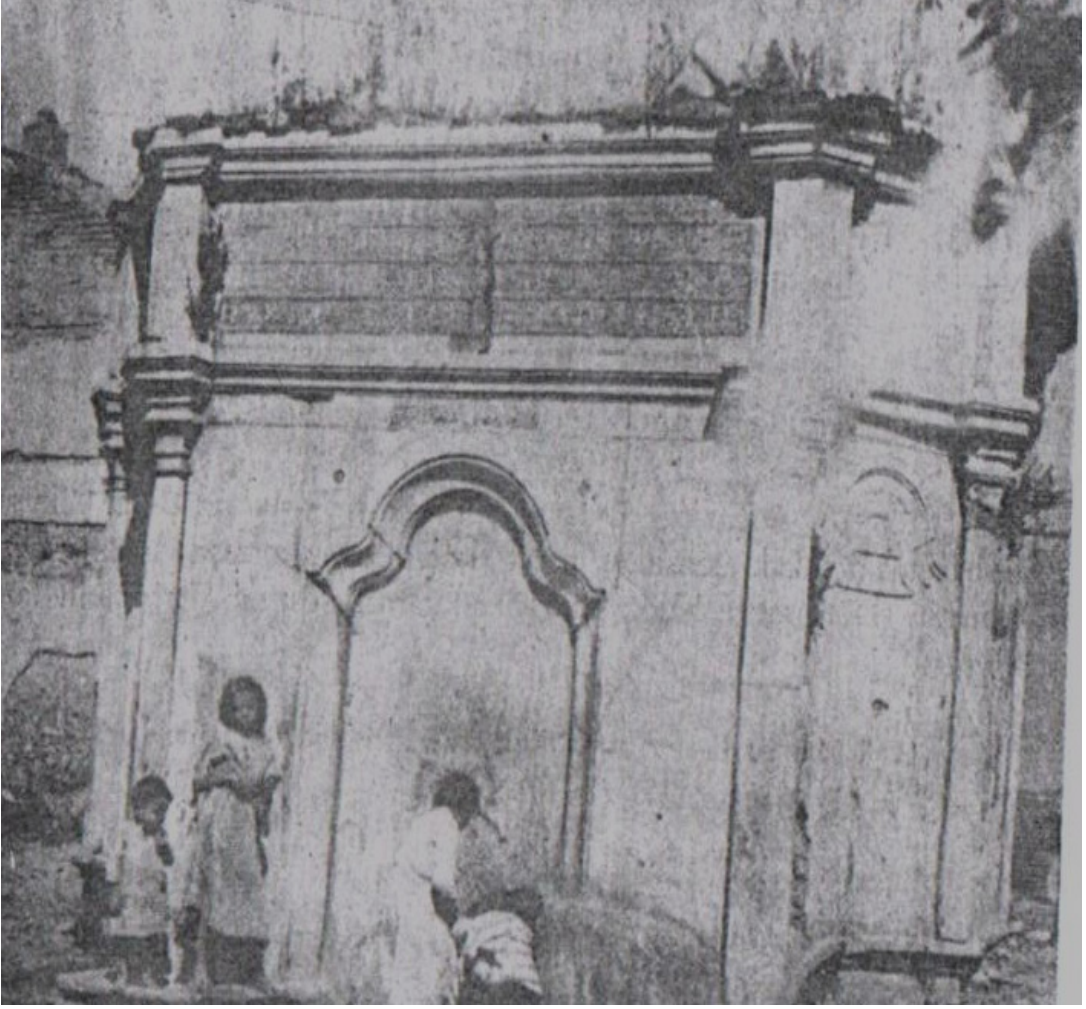
¹³⁰ A. g. e. , s.402.

¹³¹ T.33 - 16.

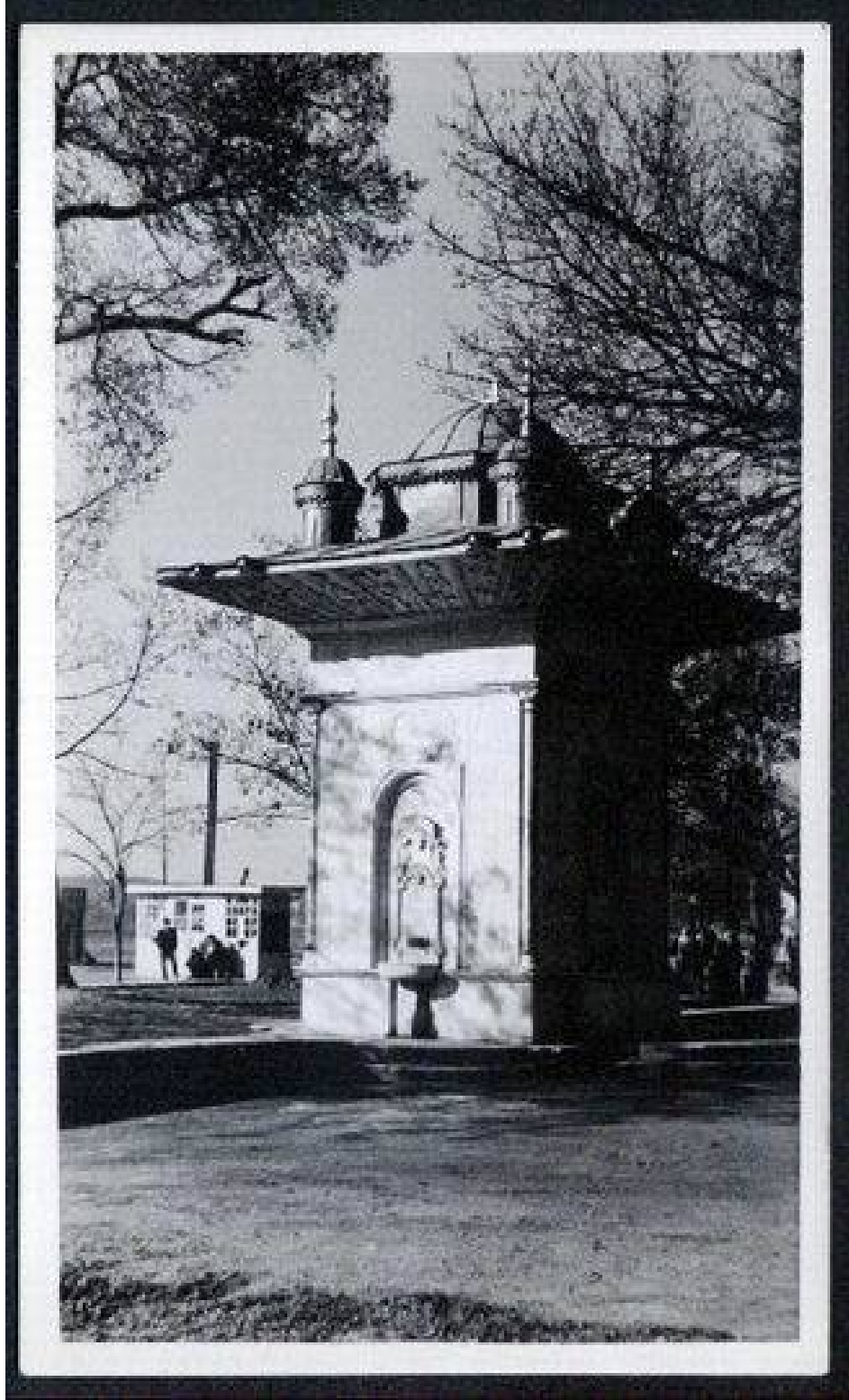
¹³² T.34.

Silahdâr Yahya Efendi Çeşmesi (Dolmabahçe-Kabataş)

Silahdâr Yahya Efendi Çeşmesi (Haliç-Hasköy)

Küçüksu Çeşmesi

Son olarak bu ihtişamlı dönemin unutulmaz yapılarından biri olan Neşât-âbâd Kasrı, şairimizin iki şiirinde anılmaktadır.¹³³ Bu saray, III.Ahmet döneminde (1703-1730) Ortaköy-Kuruçeşme arasında Defterdâr Burnu'nda Damat İbrahim Paşa tarafından yaptırılmıştır. Daha sonra bahçesi ve iç mimarisi Hatice Sultan adına Melling'e (1207/1793) yaptırılan saray ne yazık ki 1892'de yıkılmıştır.¹³⁴

Neşât-âbâd Kasrı

Musammatlara gelince ilk olarak alfabetik olarak sıraladığımız şarkılardan bahsetmemiz gerekir. Şairin yirmi dokuz şarkısı bulunmakta olup hepsi dört mısralık bentler hâlinde söylenmiştir ve iki şarkısı beş, diğerleri dört bent olarak tertip edilmiştir. Ayrıca altı şarkı murabba-ı müzdeviç kafiyeli şarkı, yirmi üçü de murabba-ı mütekerrir kafiyeli şarkı olarak düzenlenmiştir.

Sayısı fazla olmasa da hacim bakımından oldukça uzun tahmislere yer verdiğini de görüyoruz. Dîvânda yirmi beş tahmis bulunmaktadır. Bunları sıralarken önce kaside tahmislerini ele aldık. Kasidelerin hepsi na't-ı şerîf olup bunları alfabetik olarak sıraladık. Daha sonra gazel tahmislerini ele alarak önce na't-ı şerîf niteliğinde olanlara, sonra da diğerlerine alfabetik olarak yer verdik. Bu tahmislerin kaside veya gazel nazım şekliyle yazıldıklarını görüyoruz. Bir kısmının başlığında nazım şekli verilmekle beraber şiirin aslına tahmis yazılan şairin dîvân nüshalarından tespit etmek suretiyle nazım şekillerini belirlemeye çalıştık. Yalnızca asıl nüshada kasideler içinde verildiği için bizim de kasideler kısmında ele aldığımız bir tahmis on bent olup kısa olması dolayısıyla tereddütte kaldığımızı; zira dîvânda aynı bent sayısında gazel tahmisleri olduğunu söylemeliyiz. Buna göre, tahmislerin on biri kaside, on dördü gazel nazım şekliyle yazılmıştır. Kaside tahmislerinin en kisası on bent olup en hacimliyi yetmiş yedi

¹³³ T.23 ve 24.

¹³⁴ *Meydan Larousse*, C.14, s.463.

bentten oluşmaktadır. Bu ikisi dışında birer tane yirmi üç, yirmi beş, yirmi dokuz, otuz bir, otuz üç, iki tane otuz beş bentlik ve yine birer tane otuz yedi ve yetmiş bentlik tahmis bulunmaktadır. Gazel tahmislerinin ise dördü beş, dördü altı, biri yedi, biri sekiz, dördü on bent hâlinindedir. Ayrıca tahmislerin yirmisi na't-ı şerîf olup diğerlerinde de dinî, tasavvufî birtakım unsurlar mevcut olmakla birlikte böyle bir hususiyet söz konusu değildir. Yirmi na'tın on biri kaside, dokuzu da gazel tahmisi olarak yazılmıştır.

Na't-ı şerîflerin on yedisi Nazîm'e (1649-1727), biri Kânî'ye (1712-1792), biri Nahîfî'ye (1665-66/1738), biri de Câmî'ye (1414-1492) yazılmış tahmislerdir. Diğerleri de sırasıyla Şevkî (?-?), Hamit (?-?), Yüsrî (?-?), Fehîm (1788-89/1846) ve Mevlevî Fasîh'e (?-1699) yazılmış tahmislerdir. Şairimizin Farsça'ya olan eğilimi açısından Câmî'ye yazdığı tahmisin önemine de değinelim.

Şairin tahmislerde anlam hususunda oluşturduğu birlik bakımından başarılı olmakla beraber bentlerde mısralar arasında ikinci teklik-üçüncü teklik açısından şahıs tutarsızlıklarının bulunması sebebiyle yetersiz kaldığını söyleyebiliriz.

Hâtif, bu kadar tahmis yazmış olmakla beraber kendisinin

Nîl-gün cāmeyle çarhı bî-mecāl eylerdi yār
‘Aks-i ebrusun gehî şekl-i hilāl eylerdi yār¹³⁵

beytiyle başlayan gazeline de bir tahmis yazılmıştır;¹³⁶ ancak bu şiirin eklenen kısımlarının karalanmış olduğunu görüyoruz ve başlığındaki isim de karalanmış olduğundan kim tarafından yazıldığını bilmediğimiz gibi hangi sebeple karalanmış olduğunu da tahmin edemiyoruz; fakat başlıktaki “Hâzret-i” ve “Tevele’llāhu ‘Ömrehü ve zāde devletehü” ibarelerinden bir devlet büyüğü olduğunu söyleyebiliriz.

¹³⁵ G.63.

¹³⁶ *Hâtif Ali Dîvânı*, İÜ, no: T.5491, 13^b ve 14^a.

ابتداءً تجیس حضرت ... طول الله عمره و زاد دولته بغزل هانفت	
نیز کون جامیله چرخ بی مجال یلردی یار	عکس ابروسک کھی شکل هلال یلردی یار
...	
...	
پرده چشمک کفن ایچون شهید نازینه	
جوهر تیغ نگاهک خون آل یلردی یار	
...	
روی خورشید کوروب روشن چراغ ناله	
شعله آوازه حسرت خیال یلردی یار	
...	

خلقه چشم پری سیرآب اولور کز دیده	
تشنه طبع لبک آب زلال یلردی یار	
...	
مهر خاموش دهان شکوده ظاهر آبر	
هانقا مکتوب اعمال سسؤال یلردی یار	

Şairin ayrıca yine alfabetik sırayla verdiğimiz her biri beş bentle kurulmuş dört tesdisi bulunmaktadır. Tesdislerden birinin Fehîm-i Kadîm'in (1627-1647) bir beytine yazılmış olduğunu görüyoruz. Metin kısmında verilen dipnotlarda görüleceği üzere diğer tesdisler iki nüshada (MR ve SY) müseddes başlığıyla verilmiş olup sadece İÜ nüshasında tesdis olarak adlandırılmıştır. Bu şiirlerin son bentlerinde ikinci bir şairin adı geçtiğinden bunların tesdis olduğunu düşünerek bu başlık altında ele aldık. Buna göre diğer tesdislerden biri Azmi-zâde Hâletî'nin (1570-1631), biri Bursalı şair Ulvî'nin (?-?) bir beytine yazılmış olup birinde başka bir şair adı geçmediği için hangi şairin beytine yazılmış olduğunu kesin olarak belirleyemedik; ama bu konu üzerinde Hâtîf'e tesirler konusunda ayrıntılı durarak tespitlerimizi ortaya koyacağımız için burada kısaca değinmekle yetiniyoruz.

Dîvânda bir de beş bent olarak yazılmış bir tesmin bulunmaktadır. Şiir, metin kısmında gösterilen dipnotlardan da anlaşılacağı gibi bulunduğu iki nüshada (MR-SY) müsemmen olarak verilse de son bendinden Arpaemini-zâde Sâmi'nin (?-1733) bir beytine yazılmış tesmin olduğunu tespit ettiğimizden bu başlık altında ele alınmıştır.

Bu tahmisleri, tesdisleri ve tesmini doğru bir şekilde ortaya koyabilmek maksadıyla şiirlerin aslını, belirtilen şairlere ait dîvân nüshalarından tespit edebildiğimiz kadarıyla kontrol etmeye çalıştık. Nazîm'e ait olan şiirler, İstanbul Üniversitesi T.2817 nolu nüshayla, Süleymaniye Kütüphanesi Hâlet Efendi 654 nolu nüshadan kontrol

edilmiştir. Bu şiirlerin bir kısmı kasideler, bir kısmı gazeller içinde yer almaktadır. Nahîfî'ye ait olan gazel İrfan Aypay'ın doktora tezinden¹³⁷ kontrol edilmiş olup, bu şiir tezde dört yüz yirmi altıncı gazel olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevlevî Fasîh'e ait olan şiir de Mustafa Çıpan'ın tezinden¹³⁸ kontrol edilmiş olup, Nazîm'e nazire olarak yazdığı dört yüz elli üçüncü gazel olarak karşımıza çıkmaktadır. Şairimiz Nazîm'e pek çok tahmis yazmışken Fasîh'e yazdığı tahmis için de onun Nazîm'e nazire olan bir gazelini tercih etmesi dikkat çekmektedir. Tesdislerde de Fehîm-i Kadîm'e ait olan beytin aslı Tahir Üzgör'ün konuyla ilgili çalışmasından yararlanılarak tespit edilmiştir.¹³⁹ Buna göre bu beyit Fehîm-i Kadîm Dîvânı'nda dördüncü terkîb-bendin dördüncü bendinin beşinci beytidir. Arpaemini-zâde Sâmî'nin tesmin yazılan beyti de Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi 2643 nolu nüshadan bulunmuştur. Bu beyit dîvânda müfredler içinde onuncu müfred olarak yer almaktadır. Diğer şiirlerde de bazı tespitlerde bulunmakla beraber kesinlik kazandıramadığımız için bunlara değinmedik. Zaten metin üzerindeki dipnotlarda hangi nüshaların esas alındığı belirtildiği ve varsa farklılıklar verildiği için burada uzun uzadıya üzerinde durmuyoruz.

Son musammat şekli olarak alfabetik sırayla verdiğimiz terkîb-bendlerle karşılaşıyoruz. Şairin her biri on mısralık beş bentten oluşan üç terkîb-bendi mevcuttur. Metin kısmında verilen dipnotlarda da görüleceği üzere İÜ nüshasında yer alan ikisi tercîf'-bend başlığıyla verilmiştir; ancak bentleri birbirine bağlayan vasıta beyitleri her bendin sonunda tekrarlanmadığından terkîb-bend olduklarını anlıyoruz ve şiirleri bu başlık altında değerlendirdik.

Şairin en çok rağbet ettiği nazım şekli gazeldir. Dîvânında yer alan, önce münâcât ve na't-ı şerîf türündeki dinî içerikli gazelleri ele almak suretiyle tam alfabetik sıraya göre düzenlediğimiz üç yüz on gazelin birisi dört beyit, iki yüz seksen dördü beş beyit, sekizi altı beyit, on üçü yedi beyit, ikisi sekiz, ikisi de dokuz beyitten oluşmaktadır. Gazellerinden dördü münâcât, on beşi na't-ı şerîf olarak yazılmıştır. Biri de I.Abdülhamit övgüsündedir. Daha önce Farsça'ya eğilimi olduğunu belirttiğimiz şairin beş gazeli de Farsça gazel veya Farsça-Türkçe mülemma gazel olarak değerlendirilebilir. Bunların dışında bir gazelinde de matla' beyti olmadığını tespit ettik; yalnız bu durumu bir özellik olarak değil de eksiklik olarak değerlendirmek daha yerinde olur kanaatindeyiz.

Aynı zamanda dîvânda tamamı I.Abdülhamit için kaleme alınmış ikişer beyitlik dört kıt'a bulunmaktadır. Konu bütünlüğü bakımından bunları nüshadaki sırayla ele aldık. Son kıt'a nazm olmakla beraber konu akışını bozmamak için burada ele alınmıştır. Bunun dışında dîvânda dördü dinî içerikli olan on altı ferd ve alfabetik sıraya dizilen otuz dokuz matâli' mevcuttur. Başlangıçta yirmi dokuz ferd, yirmi dokuz matâli' vardı; ancak ferdlerin üçü matâli' olup bu kısımda da olduğundan ve onu yine matâli' olduğundan matâli' kısmında ele alınınca on altı ferd, otuz dokuz matâli' belirlemiş

¹³⁷ İrfan Aypay, *Nahîfî Süleyman Efendi, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği*, Doktora Tezi. Konya, Selçuk Ü. , Danışman: Hüseyin Ayan, 1993, s.429.

¹³⁸ Mustafa Çıpan, *Fasîh Ahmet Dede, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânın Tenkitli Metni*, Doktora Tezi. Konya, Selçuk Ü. , Danışman: Gönül Ayan, 1991, s.288.

¹³⁹ Tahir Üzgör, *Fehîm-i Kadîm, Hayatı, Sanatı, Dîvânı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi, 1991, s.266.

olduk. Özellikle bu şiirlerin sıralamasında şairin kafiye konusunda da belirttiğimiz tutumunu dikkate aldığımızı belirtelim. 18.yüzyıldan bahsederken “Lâle Devri”nin tesiriyle şairlerin yetiştirilen lâlelerle ilgili şiirler kaleme aldığını söylemiştik. Hâtif Ali Efendi’nin de bu geleneği sürdürdüğünü görüyoruz ki şairin doksan iki esâmî-i lâle beyti bulunmaktadır. Alfabetik sırayla verilen bu beyitlerin üçü ferd, kalanlar matâli’dir ve bu doksan iki beyitte yine doksan iki lâle ismi zikredilmiştir; yalnız iki lâle ismini ikişer defa kullanmıştır. Bunlardan biri “cevher-i yektâ” olup üçüncü ve altıncı matâli’de, diğeri de “sürür-ı meclis” olup yedinci ve doksan ikinci matâli’de adı geçmektedir. İkisinde de iki ayrı lâle ismi bulunmaktadır. Biri otuz birinci matâli’ olup “nahl-i ‘işve” ve “nâz-perver” lâle isimleri bu beyitte geçmektedir. Diğeri de elli sekizinci matâli’ olup “maḥla’-ı hürşîd” ve “pertev-âsumân” bu beyitte geçen lâle isimleridir. Bu beyitlerdeki lâle isimleri ise şöyledir:

“Âşüb-ı gülzâr, âteş-i ‘aşk, ‘ayn-ı mücessem, ‘ayn-ı tāvus, baht-ı sa’îd, Behrâm-ı gülşen, berg-i gül-reng, berg-i laḥîf, berg-rîz-i gülşen, cedvel-i zerrîn, cevher-i yektâ, cür’a-i mey, çeşm-i Bihzâd, def’-i gam, dîbâce-i gülşen, dil-cû, duḥter-i nâz, dür-feşân, dürr-i yektâ, fâl-i hayır, fevvâre-i zerrîn, feyz-ı nesîm, gamze-i hûbân, gamze-i hûn-rîz, gencîne-i iksîr, gül-İrem, gülzâr-ı çemen, hâme-i ‘ibret, hâme-i kudret, hayâl-i yâkût, hürşîd-i enver, hürşîd-i nâz, iksîr-i sa’âdet, kerem-bârî, kevkeb-i iqbâl, kudret-i Yezdân, kumâş-ı zerrîn, lâmi’a-i nûr, luḥf-ı Haḫ, maḥla’-ı hürşîd, mâye-i iqbâl, menba’-ı esrâr, mir’ât-ı mücellâ, mişkât-i tecellî, mücevher, münevver sâ’at, nahl-i dil-keş, nahl-i ‘işve, nahl-i nâz, nâvek-i maḥbûb, nâvek-i nâz, nâz-perver, necm-i iqbâl, neşât-ı rûh, neş’e-i şahbâ, nûr-ı mücessem, nûkte-i esrâr, nüsha-i feyz, perr ü Hümâ, pertev-âsumân, pertev-efşân, pertev-i çemen, peymâne-i yâkût, raqş-âver, ra’nâ-yı hayâl, resm-i feyz, rûy-ı maḥbûb, şafâ-yı gülşen, şaf-şiken, sâgar-ı kudret, şahbâ-yı ‘aşk, seyyidü’l-ezhâr, şun’-ı Hudâ, sürür-ı meclis, şâd-mân, şâh-ı zemîn, şeh-per-i iqbâl, şem’-i kudret, şem’-i tecellî, şevk-âver, şeyḥ-pesend, şinâver, şîve-i maḥbûb, taşvîr-i gülşen, tāvûs-ı Cennet, tevfiḫ-ı İlahî, tezyîn-i çemen, tîğ-ı Mirrîḫ, toḥm-ı nâzenîn, tuḥfetü’l-ezhâr, vefḫ-ı merâm, zî-kıymet.”

Sonuç itibariyle dîvânda yedi mesnevi, sekiz kaside, yetmiş yedi tarih, yirmi dokuz şarkı, yirmi beş tahmis, dört tesdis, bir tesmin, üç terkîb-bend, üç yüz on gazel, dört kıt’a, on altı ferd, otuz dokuz matâli’, doksan iki esâmî-i lâle beyti mevcuttur. Şairin en çok gazel nazım şekline rağbet ettiğini görüyoruz. Sayı ve hacim bakımından değerlendirdiğimizde ikinci olarak tarih şiirlerinin ağırlıklı olduğunu söyleyebiliriz. Sayısı az olmakla birlikte oldukça hacimli tahmisleri de bulunmaktadır. Daha ziyade bu nazım şekillerini kullanmakla birlikte dîvânda hemen hemen her nazım şeklinin örneğini görebiliyoruz. Bu açıdan takdire şayan olan şairin konu itibariyle münâcât, na’t türünde dinî içerikli şiirleri mevcuttur. Bunlarla birlikte gerek ayet ve hadîslere sıkça yer vermesi ve bunları kullanmaktaki başarısı, gerek Mevlevî bir şair olabileceğinin ipuçlarını veren şiirlerinde tasavvufî ilhamdan esinlenmiş olması gerekçesiyle diğ

ŕiirlerinin de beŕerî olmaktan uzak olup İlâhî mânâlarla yüklü olduklarını görüyoruz. Yine ŕiirleri anlam akışı ve konu bütünlüğü olarak başarılı olup birbirinden ayrı düşünemeyeceğimiz kısımlar dahi vardır. Bu bakımdan kıt'aları zikretmemiz gerekir. Şairin kendine mahsus ŕiirleri dışında etkilendiği veya örnek aldığı ŕairlerin ŕiirlerine ve beğendiği beyitlerine tahmis, tesdis ve tesmin yazdığını görüyoruz. Bunların dışında pek çok ŕairin ŕiirleriyle benzerlik arz eden ve nazire niteliği taşıyan ŕiirleri de bulunmakta olup, bunlara tesirler kısmında ayrıntılı olarak değineceğimizi söyleyerek nazım şekilleri bahsini kapatalım.

1.3.1.2. Vezin

Şairin edebiyatımızda ekseriyetle tercih edilen remel bahrine itibar ettiğini söyleyebiliriz; zira dört yüz altı şiirini bu bahrin dört ayrı kalıbıyla yazmıştır. Bunların içinde daha çok remel bahrinin “Fā’ilātün/ fā’ilātün/ fā’ilātün/ fā’ilün” kalıbını kullanmıştır. İki yüz kırk sekiz şiiri remel bahrinin bu kalıbıyla kaleme almıştır. İkinci olarak bu bahrin “Fe’ilātün/ fe’ilātün/ fe’ilātün/ fe’ilün” kalıbını kullanmış olup tam olarak yüz elli dört şiirde bu kalıbı kullandığını görüyoruz. Bu ikisiyle beraber üç şiirinde bu bahrin “Fā’ilātün/ fā’ilātün/ fā’ilün”, bir şiirinde de “Fā’ilātün/ fā’ilātün” kalıbına yer vermiştir.

Remel bahrinden sonra hezec bahri şairin iltifat ettiği ikinci bahir olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplam iki yüz on iki şiirinin yüz seksen altısını bu bahrin “Mefā’ilün/ mefā’ilün/ mefā’ilün/ mefā’ilün” kalıbıyla, yirmi beşini “Mef’ülü/ mefā’ilü/ mefā’ilü/ fe’ülün” kalıbıyla, birini de “Mefā’ilün/ mefā’ilün/ fe’ülün” kalıbıyla kaleme almış olan şair, görüldüğü gibi sırasıyla remel ve hezec bahirlerine rağbet etmiş olsa da istisna olarak yalnızca bir şiirinde muzârî bahrinin “Mef’ülü/ fā’ilātu/ mefā’ilü/ fā’ilün” kalıbını da kullanmıştır.

Mevcut şiir sayısı altı yüz on beş olan şairimiz, bu şiirlerde altı yüz on dokuz vezin kullanmıştır. Bu durum, dört şiirinde ikişer vezin kullanmasından kaynaklanmaktadır. Beş beyitlik bir gazelinde¹⁴⁰ ilk dört beyit, remel bahrinin “Fe’ilātün/ fe’ilātün/ fe’ilātün/ fe’ilün” kalıbıyla, son beyit de hezec bahrinin “Mefā’ilün/ mefā’ilün/ mefā’ilün/ mefā’ilün” kalıbıyla yazılmıştır. Beş beyitlik başka bir gazelinde¹⁴¹ ise ilk dört beyit ve son beytin ilk mısrası, remel bahrinin “Fe’ilātün/ fe’ilātün/ fe’ilātün/ fe’ilün” kalıbıyla, son beytin ikinci mısrası da yine remel bahrinin “Fā’ilātün/ fā’ilātün/ fā’ilātün/ fā’ilün” kalıbıyla yazılmıştır. İki beytinde de¹⁴² ilk mısralar remel bahrinin “Fā’ilātün/ fā’ilātün/ fā’ilātün/ fā’ilün”, ikinci mısralar ise hezec bahrinin “Mefā’ilün/ mefā’ilün/ mefā’ilün/ mefā’ilün” kalıbıyla kaleme alınmıştır. Buradan hareketle şairin bir şiirde iki ayrı vezin kullanması şiirlerindeki bir vezin hususiyeti olarak zikredilmelidir. Yine tek şiirde yer alan iki ayrı veznin sırasıyla remel ve hezec şeklinde farklı bahir kalıpları olmasını bir ahenk unsuru olarak değerlendirebiliriz.

Anlaşılabileceği üzere remel bahri, şairin en çok kullandığı bahirdir. İkinci olarak hezec bahrine rağbet etmiştir. Yalnızca bir şiirinde muzârî bahrine ait bir kalıp kullanmış olduğundan bunu istisna olarak değerlendirdik. Bir şiirde iki ayrı kalıba yer vermesi itibarıyla yeniliğe açık bir şair olduğunu belirterek, bu durumu şiirlerine mahsus bir hususiyet olarak zikretmeliyiz. Bu şiirlerde de öncelikli olarak en çok rağbet ettiği remel bahrinden bir kalıba, sonrasında hezec bahrinden bir kalıba yer vermesi de tercihlerini göstermesi bakımından mânidârdır; ama kullandığı bahirlerin ve kalıpların çeşitliliği düşünülecek olursa sığ bir şair olduğunu da söyleyebiliriz.

¹⁴⁰ G.152.

¹⁴¹ G.178.

¹⁴² E.46 ve 47.

Bahirler	Kalıplar	Şiir sayısı	Toplam
Remel	Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün	248	406
	Fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün	154	
	Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün	3	
	Fā'ilātün/ fā'ilātün	1	
Hezec	Mefā'ilün/ mefā'ilün/ mefā'ilün/ mefā'ilün	186	212
	Mef'ülü/ mefā'ilü/ mefā'ilü/ fe'ülün	25	
	Mefā'ilün/ mefā'ilün/ fe'ülün	1	
Muzârî	Mef'ülü/ fā'ilätü/ mefā'ilü/ fā'ilün	1	1
Toplam		619	619

Bunlarla birlikte vezin hususunda bazı aksamalar da söz konusudur. Özellikle remel bahrinin “Fā'ilātün/ fā'ilātün” kalıbıyla yazılmış bir şarkıda¹⁴³ “eyle”, “dermānım” kelimelerinin ilk hecesinde; “nev-reste” kelimesinin orta, “çeşmiñ”, “tūṭī” kelimelerinin ikinci hecelerindeki aksamalar bariz hatalar olarak görülmektedir. Bunlarla beraber pek çok imale de bulunmakta olup özellikle “ciger yandı” ve “gözüm yaşı” ibarelerinin ilk hecesindeki imaleler dikkat çekmektedir. Yine dîvânda vezni oturtmak için sıkça uygulanan bir hususiyet olarak uzun vokalden sonra konsonant geldiğinde med yapılması gerekirken “güş” kelimesinde, “şîve-kār” kelimesinin “-kār” ekinde örneği görüldüğü üzere med yapılmadığını görüyoruz. Yine çift konsonantla biten ve med yapılması gereken yerlerde bu kaidenin uygulanmadığına bu şiirde geçen “dertli” kelimesinin ilk hecesinde tesadüf ediyoruz.

Şairin bir gazelinde de¹⁴⁴ genel olarak hezec bahrinin “Mef'ülü/ mefā'ilü/ mefā'ilü/ fe'ülün” kalıbı hâkim olmakla beraber veznin aksadığı noktalar bulunmaktadır. Bariz imale ve zihaf hatalarını zikretmezsek, uzun vokalden sonra konsonant geldiğinde med yapılması kaidesinin bu şiirin ilk beytindeki “ḥūlyā” kelimesinin ilk hecesinde de uygulanmadığını görüyoruz. Aynı zamanda “gelir gider” rediflerinin veznin son tefilesi “fe'ülün” ile uyuşmayıp “fā'ilün” tefilesine denk geldiğini veya sırasıyla “-lir” hecesinin açık hece değerlendirilmesi, “-gi” hecesinde imale kusurlarıyla değerlendirecek olursak şairin burada âşikâr bir şekilde hata yaptığı görülecektir. Şiirin iki mısrası da gazelde hâkim olduğunu söylediğimiz vezinle bağdaşmayıp üçüncü beytin ilk mısrasının remel bahrinin “Fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün” kalıbına, dördüncü beytin ikinci mısrasının da muzârî bahrinin “Mef'ülü/ fā'ilätü/ mefā'ilü/ fā'ilün” kalıbına uyduğu görülmektedir.

¹⁴³ Ş.14.

¹⁴⁴ G.108.

Remel bahrinin “Fe’ilātün/ fe’ilātün/ fe’ilātün/ fe’ilün” kalıbıyla yazılmış olduğunu kabul ettiğimiz esâmî-i lâle kısmında yer alan bir beytinde¹⁴⁵ “Tür”, “nür” kelimelerinde belirttiğimiz gibi gerekli kaide med uygulanmadığında ve zikretmediğimiz imale ve zihaf kusurlarıyla vezni ancak oturabiliyoruz. Bu şekilde son cüz bu veznin de hususiyeti olduğu üzere “fa’lün” olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda ilk mısranın ilk iki tefilesi daha ziyade “mefâ’îlün” tefilesiyle uyumlu gözükmektedir.

Bunlarla birlikte vezinleri tamamlamak, eksiklikleri gidermek için yaptığımız bazı eklemeler ve değişiklikler de söz konusudur. Bazen bir harf, bazen bir ek, bazen bir kelime ilavesiyle anlamı da dikkate alarak şiirlerin veznini daha sağlam hâle getirmeye çalıştık. “Kimseniñ zehresi var mı [ki] desinler lā lā”,¹⁴⁶ “Hızmet-i lâzimesiyçün o kad[i] Tübā’niñ”,¹⁴⁷ “Rūha olmuşdu ğidā nağme-i [ter-dil] tende”,¹⁴⁸ “N’ola reng-i gülü şermende [etse] lafz-ı maẓmūnum”,¹⁴⁹ “Cümle evlād u etbā’[iñ] ile Şāh-ı kerem”,¹⁵⁰ “Oldu güm-nām [ol] Şıfāhān’iñ Muşallā’sı hele”,¹⁵¹ “Rūhuñ istiķbāl [edip] Rıdvan-ı Cennet söyledi”,¹⁵² “Etdi ihyā yine bu ma’bed-i ra’nāyı [hemān]”,¹⁵³ “İşte cümle [hep] bu āşār-ı celīl ile Şehā”,¹⁵⁴ “Cerīde oldu āhū-yı sūtür[d]e mūy-ı sünbülde”,¹⁵⁵ “Şehen-şāh-ı kerem-ver Pādişāh-ı ‘ālem-ārā [kim]”,¹⁵⁶ “Niçe ihşā eylesin [çün] çarh [kim] ihsāniñ”,¹⁵⁷ “Evc-i rif’atden tūlū’ etdikde [çün] ol māh-liķā”,¹⁵⁸ “Sell-i seyf etdiği [dem] hışm-ıla şimdi o Şeh”,¹⁵⁹ “Etmiş akrānını bu hūlķ [ile] elbet sebķat”,¹⁶⁰ “Bārek-allāh [ey] zihī gül-ḫinet [ü] vālā-nijād”,¹⁶¹ “Gonça-i [bāğ-ı] nübüvvet gülşen-i kāşānesi”,¹⁶² “Mekteb-i nazm [ola] her şubḫ u mesāda vaṭanım”,¹⁶³ “Gül-i ne-şķüfte [ki bir] naḫl-i emelde bitmiş”,¹⁶⁴ “Ḥarf-i evşāfiñ [eder] şimdi zebānım taḫrīķ”,¹⁶⁵ “Lāle-veş tīg[ı] miyānına kuşandırdı şabā”,¹⁶⁶ “Mū-be-mū [zūlfünü] taḫķīķda ‘ayāndır ma’nā”,¹⁶⁷

¹⁴⁵ E.73.

¹⁴⁶ M.2 - 8^b.

¹⁴⁷ M.3 - 2^b.

¹⁴⁸ M.7 - 7^b.

¹⁴⁹ K.1 - 2^a.

¹⁵⁰ T.1 - 31^b.

¹⁵¹ T.5 - 4^a.

¹⁵² T.10 - 5^a.

¹⁵³ T.12 - 6^a.

¹⁵⁴ T.14 - 7^b.

¹⁵⁵ T.15 - 11^b.

¹⁵⁶ T.35 - 7^a.

¹⁵⁷ T.45 - 3^a.

¹⁵⁸ T.51 - 16^b.

¹⁵⁹ T.58 - 8^a.

¹⁶⁰ T.67 - 5^b.

¹⁶¹ T.71 - 1^a.

¹⁶² Th.1 - 15^a.

¹⁶³ Th.4 - 3^a.

¹⁶⁴ Th.4 - 10^c.

¹⁶⁵ Th.6 - 16^b.

¹⁶⁶ G.5 - 2^b.

¹⁶⁷ G.15 - 1^b.

“Rāz-ı āyīne-i [pür]-cılve-nümādır bā’iṣ”,¹⁶⁸ “Bu mudur ‘aksiñe mir’āt[ı] ḥayrān etmege bā’iṣ”,¹⁶⁹ “Cezb[e] vü ānı tamām ‘iṣve vü nāzı mümtāz”,¹⁷⁰ “Mehd-i sīnemde büyüdü viled-i ḳalb[i] gibi”,¹⁷¹ “N’eylesin āyīne-i rāz-ı derün[u] Hātifi”¹⁷² gibi daha pek çoğunu sıralayabileceğimiz misallerde olduğu gibi. Bunlarla birlikte vezin gerektirdiği için “bende olur” ibaresinin “bend’olur”,¹⁷³ “niçe olur” ibaresinin “nic’olur”,¹⁷⁴ “Ḥācī ‘Ayvāz” ifadesinin “Ḥāc-‘Ayvāz”,¹⁷⁵ “ne oldu” ifadesinin “n’oldu”¹⁷⁶ şeklinde değişiklikle ele alınması söz konusudur. Metin üzerindeki dipnotlarda da görüleceği gibi vezin sebebiyle kelimelerde farklı değişiklikler de yapılmıştır. Ayrıca vezin için bazı mısralarda fazla olan hece veya kelimeyi çıkarttık. “Şāne-āsā hele ḳayd ile olursam meşḡül”¹⁷⁷ mısrasında “hele” kelimesinden sonra, “Gülşende gönül bülbül-i zār olsa ne māni”¹⁷⁸ mısrasında “gülşende” kelimesinden önce gelen “bu” kelimesinin çıkartılması gibi. Bazen de kelimelerin yerlerini değiştirdik. “Cevri sīm-ten saña ta’līm eyleyen ḡaddārdan”¹⁷⁹ mısrasında “cevri” ve “sīm-ten” kelimelerinin, “Şüküfe oldu pervāne bu lāle [hem] kerem-bārī”¹⁸⁰ mısrasında “oldu” ve “pervāne” kelimelerinin yerini değiştirdiğimiz gibi.

Aynı zamanda vezni sağlamak amacıyla bazı kalıp ifadelerde ve kelimelerde değişiklikler de yaptığımızı zikretmeliyiz. Burada farklı örnekler de olmakla birlikte kısaca “çehār-ı yār”,¹⁸¹ “ālem-i ārā”,¹⁸² “heft-i aḳālīm”,¹⁸³ “cāy-ı ḡāh”,¹⁸⁴ “bülend-i ecdād”¹⁸⁵ ibarelerini, “ḥaṭṭāṭān” olması gerekirken “ḥaṭāṭān” şeklinde ele aldığımız kelimeyi¹⁸⁶ ve anlam itibariyle “Sebeb maḡfirete sensin eyā Rabb-ı raḥīm” olması gerekirken “Sebeb-i maḡfirete sensin eyā Rabb-ı raḥīm”¹⁸⁷ şeklinde ele aldığımız örnekleri sıralayabiliriz.

Genel olarak şairin vezne tasarrufunda karşılaştığımız hususları sıralayacak olursak, örneklerini sıralayamayacak kadar çok sayıda imale ve zihaf göze çarpmakta

¹⁶⁸ G.34 - 4^b.

¹⁶⁹ G.35 - 3^b.

¹⁷⁰ G.46 - 2^a.

¹⁷¹ G.56 - 4^a.

¹⁷² G.102 - 5^a.

¹⁷³ K.3 - 29^a ve Th.19 - 4^b.

¹⁷⁴ T.1 - 18^b.

¹⁷⁵ T.35 - 15^b.

¹⁷⁶ Ş.4 - 2^b.

¹⁷⁷ G.138 - 3^a.

¹⁷⁸ G.195 - 1^a.

¹⁷⁹ G.245 - 3^b.

¹⁸⁰ E.86 - 1^b.

¹⁸¹ M.4 - 9^a.

¹⁸² T.40 - 2^b ve T.64 - 6^b.

¹⁸³ T.60 - 4^b.

¹⁸⁴ T.61 - 2^b.

¹⁸⁵ T.69 - 1^b.

¹⁸⁶ T.69 - 5^a.

¹⁸⁷ Th.11 - 31^a.

olduğunu belirtmeliyiz. Özellikle imale yaparak düzelttiğimiz “fâ’ilün” olarak bitmesi gereken çoğu kere “fe’ilün” şeklinde gelen mısralar olduğunu zikredelim.¹⁸⁸

Yine uzun vokalden sonra nun geldiğinde med yapılmayacağı kaidenin dışına çıkılarak, pek çok şairimizde de görüldüğü üzere med uygulandığını görüyoruz. “Ehl-i sevdâ-yı cünün hayrân bâşed Hâtifâ” mısrasında “hayrân” kelimesinde,¹⁸⁹ beş beyitlik bir gazelin “Çeşm-i bîmârîñ tabîb-i cāndan kessin şama”, “Hasta-i ‘aşkıñ dahı dermāndan kessin şama”, “Hāne-i mir’āt-ı dil mihmāndan kessin şama”, “Dīde-i baħr-ı şadef nîsāndan kessin şama”, “Tab’ım artuķ etdiği iħsāndan kessin şama”, “Āteş-i ruħsārına sūzāndan kessin şama” mısralarında geçen “cāndan”, “dermāndan”, “mihmāndan”, “nîsāndan”, “iħsāndan”, “sūzāndan” kelimelerinde,¹⁹⁰ “Dü çeşmim hūn ile mānend-i Ceyhūn eden sensin” mısrasında “Ceyhūn” kelimesinde¹⁹¹ bu hususiyet göze çarpmakta olup benzeri örnekleri çoğaltmamız mümkündür. Aynı şekilde uzun vokalden sonra mim geldiğinde de med yapılmıştır. Örneğin, beş beyitlik bir gazelin “O ‘Ankā’dır ki dađ-ı mihri yoķ ālāmdan ğayrı”, “Kef-i şayyāda girmez pençe-i evhāmdan ğayrı”, “Dil-i ‘uşşāķa ķurbān etmeye bayrāmdan ğayrı”, “Sevād-ı kākülūñ gün gösterir mi şāmdan ğayrı”, “Gözüm reng-i humār-ı bāde-i gül-fāmdan ğayrı”, “Olur mu cāy-geh āyīne-i endāmdan ğayrı” mısralarında geçen “ālāmdan”, “evhāmdan”, “bayrāmdan”, “şāmdan”, “gül-fāmdan”, “endāmdan” kelimelerinde¹⁹² bu hususiyet söz konusudur. Bu hususla ilgili farklı örnekler de bulunmaktadır.

Bazen de sonu çift konsonantla biten yerlerde med yapılmalıyken bu kaide uygulanmamıştır. “Destime dāmān-ı şavm girseydi ķalmaz ķıl ü ķāl” mısrasında “şavm” kelimesinde,¹⁹³ “Sünbül-i bāđ-ı Bihişt'dir tırra-i ħam-der-ħamı” mısrasında “Bihişt” kelimesinde¹⁹⁴ bu hususiyet karşımıza çıkmakta olup misalleri artırmak mümkün olmakla birlikte bu birkaç örnek yeterli olur kanaatindeyiz.

En çok karşılaştığımız hususiyetlerden biri olarak da med yapılması lâzım gelen uzun vokalden sonra konsonant bulunan hecelerde yer yer bu kaidenin dışına çıkıldığını söyleyebiliriz. En ilginç örneklerden biri olarak “Eylesin sūrāħ sūrāħ sīnemi olmam zebūn” mısrasında geçen “sūrāħ sūrāħ” ikilemesinde ilk “-rāħ” hecesinde med

¹⁸⁸ Th.1 - 14^a, 14^b ve G.131 - 4^a vb.

¹⁸⁹ G.6 - 7^a.

¹⁹⁰ G.193 - 1^a, 1^b, 2^b, 3^b, 4^b ve 5^b.

¹⁹¹ G.252 - 3^b.

¹⁹² G.302 - 1^a, 1^b, 2^b, 3^b, 4^b ve 5^b.

¹⁹³ T.6 - 18^b.

¹⁹⁴ Th.10 - 5^a.

yapılmışken ikincisinde yapılmamıştır.¹⁹⁵ “Bāb-ı elṭāfında Mirrīḥ bir gulām-ı Ḥabeṣī” mısrasında “Mirrīḥ” kelimesinin,¹⁹⁶ “Oldu pūr-naqş-ı tecelliyāt sa’ādet-ḥānesi” mısrasında “tecelliyāt” kelimesinin,¹⁹⁷ “Fenn-i ebyātda eger olsa da zūr-ı Behmen” mısrasında “ebyāt” kelimesinin,¹⁹⁸ “Reng-i ‘iṣyān ile ālūde ḳumāşdır gūyā” mısrasında “ḳumāş” kelimesinin,¹⁹⁹ “Bu ḥānī-ḳāh benim de Pīr'im ‘uryān olduğum yerdir” mısrasında “ḥānī-ḳāh” kelimesinin²⁰⁰ son hecelerinde, “Tāb-ı mey şermende-i ‘aks-i gül-i ḥod-rūsudur” mısrasında “ḥod-rū” kelimesinin ilk hecesinde,²⁰¹ “Sāḥil-res-i ümmīd mi olur fülk-i ḥayālim” mısrasında da “ümmīd” kelimesinin son hecesindeki²⁰² gibi çoğaltabileceğimiz misallerde bu husus karşımıza çıkmaktadır.

Vezni sağlamak için kelimelerin imlâsında da değişiklikler görüyoruz. İlk olarak sonu çift konsonantla biten tek hecelik kelimeleri bir vokal ilavesiyle iki hece olarak ele aldığımızı söyleyebiliriz. “Ḥams” kelimesinin “Budur evḳāt-ı ḥamisde saña her rüz du’ā” mısrasında “ḥamis” şeklinde;²⁰³ “bezm” kelimesinin “Bezim-gāh-ı felekde cām-ı zerrīne nigāh etmem”,²⁰⁴ “Sifāl-i köhneye döndü bezimde sāgar-ı şahbā”,²⁰⁵ “Nuḳlümüz oldu bezimde bu şeb efsāne-i feyz”,²⁰⁶ “Bezimde sāḳiyā ḥacet degildir cām-ı zerrīne”,²⁰⁷ “Bezimde bādemiz efşürde-i rüy-ı nigār olsun”,²⁰⁸ “Bezimde şīşe-i endīşemi işkeste isterler”,²⁰⁹ “Neş’e-i meyden bezimde āteşin ruḥsār olur”,²¹⁰ “Bezimde sāgarı dil-ḥün-ı ḥasret eylesin sāḳī”,²¹¹ “Mey tamām olmuş bezimde sāḳiyā cāmlar teḥī”,²¹² “Yandı mūm-āsā bezimde sāḳiyā pervānemiz”,²¹³ “Bezimde neş’e-i şahbā degil sāḳī olan maḥcūb”²¹⁴ misallerinde “bezm” olarak; “ḥafz” kelimesinin “Rivāyāt-ı ḥafiz üzre ḳırā’at etdi ‘uḳbāda” mısrasında “ḥafiz” şeklinde;²¹⁵ “rezm” kelimesinin “Düşmen-i dīn

¹⁹⁵ Th.7 - 19^a.

¹⁹⁶ Th.1 - 14^a.

¹⁹⁷ Th.1 - 23^a.

¹⁹⁸ Th.4 - 9^c.

¹⁹⁹ Th.11 - 5^c.

²⁰⁰ G.77 - 3^b.

²⁰¹ G.105 - 3^b.

²⁰² G.108 - 2^a.

²⁰³ K.5 - 35^b.

²⁰⁴ T.37 - 5^a.

²⁰⁵ T.53 - 6^b.

²⁰⁶ Th.2 - 27^b.

²⁰⁷ G.76 - 3^a.

²⁰⁸ G.78 - 5^a.

²⁰⁹ G.118 - 3^b.

²¹⁰ G.129 - 1^a.

²¹¹ G.153 - 3^a.

²¹² G.192 - 5^a.

²¹³ Mt.14 - 1^b.

²¹⁴ E.11 - 1^a.

²¹⁵ T.50 - 9^b.

ola meydān-ı rezimde nā-būd”,²¹⁶ “Verme yüz leşker-i haṭṭıña rezimde aşlā”²¹⁷ mısralarında “rezim” olarak; “çeşm” kelimesinin “Ne yaña baksa çeşim zīnet-i dünyā görünür” mısrasında “çeşim” şeklinde²¹⁸ ele alındığı gibi. Bunların dışında “baḥr”, “ḥaşr”, “ḥayr”, “ḥışm”, “Ḥızr”, “ḳadr”, “lafz”, “şabr”, “vaḳt”, “zehr” ve “zırh” gibi kelimelerde de aynı durum söz konusudur.

Yine vezin için kelimelerin imlâsında değişiklik yaparak uzun vokali kısa, kısa vokali uzun aldığıını belirtebiliriz. Bu sebeple biz de kelimelerin doğru imlâlarını almadığımızı, bu durumu burada ortaya koyduğumuzu da dile getirelim. Bu hususiyet itibariyle özellikle şu kelimelerle karşılaşırız:

“Silāḥ” kelimesinin ikinci hecesi uzun vokalliyken kısa olarak ele alınmıştır. “Bende-i ḥaş silah-dār-ı kerem-kār-ı müdām”,²¹⁹ “Himmet-i Ḥazret-i Yahyā-yı silah-dār-ı be-nām”,²²⁰ “Hem silah-dārı o Şāh-ı āsumān-ı devlet’iñ”,²²¹ “Silah-dār etdi kendüye anı Şāh-ı cihān-ārā”,²²² “Silah-dār oldu Ḥunkār'a sa’ādetle bugün ḥaḳḳā”,²²³ “Henüz buldum silah-dārım deyü ancak ḥuzūrunda”,²²⁴ “Silah-dār oldu ‘izz-ilen ‘Alī Beg Şāh-ı devrān'a”,²²⁵ “Silah-dārı ‘Alī Beg'dir bu āşarı eden iḥyā”,²²⁶ misallerinde görüldüğü gibi. “Ḥulyā” kelimesinin ilk hecesinde de aynı durumu görüyoruz. “Emmege ḳand-ı leb-i la’liñ ederken ḥulyā”,²²⁷ “Eder yok rüzgārdan şekveyi şimden-gerü ḥulyā”,²²⁸ “Bunu şimden-gerü etmek ‘abeşdir bizlere ḥulyā”,²²⁹ “Ḥayāli dīdeye iksīr olurken ğayrı ḥulyā ki”,²³⁰ “Düşürür çāha seni eyleme ğayrı ḥulyā”,²³¹ “Der-i devlet-me’ābiñdir şeb ü rüz etdigim ḥulyā”,²³² “Gece rü’yāda görür gündüz eder ḥulyāsın”,²³³ “Bu hengām-ı çemendir sāḳiyā meclis olur ḥulyā”,²³⁴ misallerinde açıkça

²¹⁶ T.58 - 8^b.

²¹⁷ G.67 - 2^a.

²¹⁸ Th.11 - 24^d.

²¹⁹ T.12 - 2^b.

²²⁰ T.12 - 6^b.

²²¹ T.13 - 2^a.

²²² T.37 - 16^b.

²²³ T.37 - 29^b.

²²⁴ T.52 - 6^a.

²²⁵ T.52 - 13^b.

²²⁶ T.64 - 7^b.

²²⁷ T.39 - 8^b.

²²⁸ T.53 - 3^b.

²²⁹ T.53 - 21^b.

²³⁰ Th.5 - 5^c.

²³¹ Th.11 - 23^b.

²³² G.3 - 7^b.

²³³ G.165 - 2^a.

²³⁴ E.8 - 1^a.

görüldüğü üzere aslî imlâsı “hūlyā” yerine “hulyā” olarak ele alınmıştır. Şairin kelimenin aslî imlâsını tercih ettiği bir örneğe de tesadüf ettiğimizi söyleyelim. “Keyfiyyet ile hūtıra hūlyā gelir gider” mısrasında²³⁵ görüldüğü gibi; ama burada da kelimenin ilk hecesinde vezin gereği med yapılmaması lüzumu görülmektedir; yani kelime vezin gereği burada da aslî imlâsı dışında “hulyā” şeklinde ele alınsaydı daha yerinde olurdu diyebiliriz. Ardından “mıṣrā” kelimesinin galat olarak “mıṣra” şeklinde alındığını görüyoruz. “Gelemez mıṣra’-ı berceste için ṭab’a kelāl”,²³⁶ “Gülşen-i naḫş-ı Bihişt mıṣra’-ı bercesteñ iken”,²³⁷ “Saṭr-ı istiğnāya çekdiñ mıṣra’-ı bercesteyi”,²³⁸ “Dendi her mıṣra’-ı mevzūnuna gülzār-ı Na’īm”²³⁹ misallerindeki gibi. “Şimdi hūbān Dolmabağçe seyrine me’lūf olup” mısrasında²⁴⁰ da “bağ” kelimesinde aynı hususiyeti görebiliyoruz. “Yapıldı fī-sebīli’llāh ṭāḫ-ı ḥayrat-ı ‘ālem” mısrasında²⁴¹ imlâsı “ḥayrāt” şeklinde olan kelimenin vezin gerektirdiği için “ḥayrat” olarak şeklindeki tamamen galat olarak ele alınması da bu hususa örnek teşkil etmektedir. Bu hususta farklı bir misal de bir şarkının nakaratını oluşturan “Çeşmi āhū ḳaddi dil-cū her mizān-cū bir cūvān” mısrasında²⁴² karşımıza çıkmaktadır. “Mizān” kelimesinin ilk hecesindeki uzun vokal vezin gereği kısa ele alınmış olup “mizān” şeklinde galat bir kullanım daha belirlemiş oluyoruz. Yine “Ḥalḳa-i cem’iyet-i ḥān-ḳah-ı dilde müdām” ve “Bu ḥān-ḳah-ı ‘aşḳda abdālīñ olunca” mısralarında²⁴³ da farklı olarak imlâsı “ḥān-ḳāh” şeklinde olan kelime vezin gereği uzun vokalin kısa ele alınmasıyla “ḥān-ḳah” şeklinde galat kullanılmıştır. Bu hususla ilgili farklı misallere tesadüf edebileceğimizi de belirtelim.

Bu hususiyetin aksine kısa vokalli okunması gereken bazı kelimelerde uzun vokal kullanıldığına da şahit oluyoruz. Belirttiğimiz bu hususiyet itibariyle şairin en çok “atlas” ve “ṭāvus” kelimelerine tasarrufta bulunduğunu söyleyebiliriz. “Atlas” kelimesinin vezin gereği “atlās” şeklinde kullanıldığı “Sāye-bāndır ḳadr-i a’lāsma atlās-ı felek”,²⁴⁴ “Şarıldı şū’le-i idrākimiz atlās-ı dāmāna”,²⁴⁵ “Felek atlāsın ey meh ferş eder

²³⁵ G.108 - 1^b.

²³⁶ M.7 - 50^a.

²³⁷ K.5 - 14^a.

²³⁸ K.8 - 10^a.

²³⁹ Th.2 - 64^c.

²⁴⁰ K.4 - 28^a.

²⁴¹ T.20 - 5^a.

²⁴² Ş.17 - 1^d, 2^d, 3^d ve 4^d.

²⁴³ Th.3 - 20^a ve G.305 - 4^a.

²⁴⁴ K.4 - 4^a.

²⁴⁵ T.16 - 7^b.

mihrāba seccāde”,²⁴⁶ “Edeyor dāmenin aṭlās-ı felekde tecdīd”,²⁴⁷ “Aṭlās-ı felek reşk edecek böyle ḡumāşa”²⁴⁸ misallerinde görülmektedir; ama vezinde bir kusur yoksa aslı şeklinin alındığı “Nerdübān olsa sezādır felek-i aṭlasa dek”,²⁴⁹ “Şererinden olamaz aṭlas-ı çarḡ şimdi emīn”,²⁵⁰ “Aṭlas-ı dāmen gūşād etdikçe çarḡ-ı kīne-ver”,²⁵¹ “Hātifā eyler idim aṭlas-ı dāmānını būs”,²⁵² “Meyān-ı aṭlasa peyveste oldu nām-ı dünyāda”,²⁵³ gibi birkaç misal de bulunmaktadır. “Tuṭuşur aṭlas-ı dāmān-ı felek eylesem āh”²⁵⁴ mısrasında da vezin aslı şekli gerektirdiği hâlde metinde “aṭlās” olarak kullanılmıştır; ancak biz doğru şekli tercih ettiğimizi de belirtelim. “Ṭāvūs” kelimesinde de “Murg-ı ṭāvūs-ı Bihişt derdi bu zevraḡçelere”,²⁵⁵ “Kefimde ḡāme gūyā cilvede ṭāvūs-ı şevḡ olmuş”,²⁵⁶ “Nuḡūş-ı reng-i evşāfına ṭāvūs-ı neşāṭ ḡayrān”,²⁵⁷ “Çemende serve şanma yalınız ṭāvūs-ı Firdevs’e”,²⁵⁸ “Ey ḡıram-reviş [ü] cilve vü nāz-ı ṭāvūs”,²⁵⁹ “O ṭāvūs-ı Bihişt’in çeşm-i fettān olduğun gördük”,²⁶⁰ “Nümāyişde bu da her ravzada ṭāvūs-ı Cennet’dir”²⁶¹ gibi misallerde görüldüğü gibi vezin için imlâ dışına çıkılarak kelimenin ikinci hecesinin de uzun okunmak suretiyle “ṭāvūs” şeklinde ele alındığını görüyoruz. “Nuḡūş-ı ‘ayn-ı ṭāvūs-ı çemende lāleler ḡayrān” mısrasında²⁶² ise kelimenin imlâsı doğru olmakla beraber vezin gereği burada da “ṭāvūs” şeklinde alınarak imlâ dışına çıkılmalıydı. Dikkatimizden kaçmayan bu gibi durumları belirtmekle birlikte dīvānda belki de müstensihthen kaynaklandığını düşünebileceğimiz tutarsızlıklar olduğunu ifade edelim. “Ḳarānī” kelimesi de sürekli bu imlâsıyla kullanılırken²⁶³ sadece “Bu ḡırḡa Ḥāzret-i Veys’el-Ḳarānī’ye hedāyādır”²⁶⁴ mısrasında “Ḳarānī” şeklinde ele alınmıştır. Farklı kelimelerde de bu hususla ilgili misallere tesadüf edebileceğimizi belirtelim.

Bu kısımda şairin en çok kullandığı bahir ve kalıplara değindik ve istatistikî bilgiler vermek suretiyle şairin aruz veznini kullanışı üzerinde durduk. Şairin vezni kullanmadaki başarısını, belirttiğimiz aksaklıklar, aksini uyguladığı kaideler ve vezin için kelimelerin imlâsına tasarrufta bulunması olumsuz olarak etkilemiştir, denilebilir.

²⁴⁶ T.50 - 1^a.

²⁴⁷ Th.4 - 26^b.

²⁴⁸ G.279 - 3^b.

²⁴⁹ T.12 - 8^a ve T.22 - 5^a.

²⁵⁰ Th.3 - 19^a.

²⁵¹ G.21 - 5^a.

²⁵² G.167 - 5^b.

²⁵³ Mt.25 - 1^b.

²⁵⁴ E.75 - 1^b.

²⁵⁵ T.1 - 23^a.

²⁵⁶ T.25 - 5^a.

²⁵⁷ T.40 - 18^a.

²⁵⁸ G.81 - 3^a.

²⁵⁹ G.167 - 1^a.

²⁶⁰ G.205 - 1^b.

²⁶¹ E.30 - 1^b.

²⁶² E.56 - 1^a.

²⁶³ T.32 - 4^a ve Th.20 - 3^e.

²⁶⁴ K.3 - 19^b.

1.3.1.3. Kafiye ve Redif

Şairimizin mevcut kafiye anlayışını ayrıntılı olarak ele almadan önce bazı noktalara değinmemiz gerekmektedir. Kafiye hususunda eksiklikler veya bazı hususiyetler söz konusu olmakla beraber istinsah edilirken yapılan hatalar olarak değerlendirebileceğimiz birkaç kusur mevcut diyebiliriz. Şairin bir şarkısının²⁶⁵ ikinci bendinin ilk iki mısrasında da “rūzgār” kelimesi “āh u zār” ile kafiyeli kelime olarak kullanıp tekrara düştüğünü görüyoruz; ama biz ikinci mısradaki anlam bakımından da daha uygun olması itibarıyla “intizār” kelimesini kullanmayı tercih ettik ve böyle bir tasarrufta bulduk. Yine bir gazelinde²⁶⁶ metinde **نظام** şeklinde yazılı olan kelimeyi “bār”, “encüm-şümār”, “zār zār”, “bī-ķarār” ibarelerindeki kafiyeyi dikkate alarak “nişār” olarak değerlendirdik. Bir gazelde²⁶⁷ de “meyhāneler”, “mest-āneler”, “dīvāneler”, “pervāneler”, “cānāneler” kelimelerine kafiyeli olarak kullanılan **شایر** kelimesini anlamı da düşünerek “şāneler” şeklinde düzelttik. Başka bir gazelde “dād” şeklinde yazılmış olan kelimeyi “nām”, “bayrām”, “şām”, “cām”, “ihrām” kelimeleriyle kafiyeli oluşunu ve anlamı dikkate alarak “dām” şeklinde değerlendirdik.²⁶⁸ Yine bir gazelinde²⁶⁹ metinde **صحرايه دکت** şeklinde yazılmış olan kelimeyi “-ya reng” redifi dolayısıyla “şahrāya reng” olarak düzeltilmiş olduğumuzu, “vīrānemi” şeklindeki kelimeyi “tābānımı”, “cānānımı”, “efgānımı”, “hicrānımı”, “sulṭānımı” kelimeleriyle kafiyeli oluşu dolayısıyla “vīrānımı” olarak ele aldığımızı,²⁷⁰ bir gazelde²⁷¹ “izzetdir”, “ğayretdir”, “hikmetdir” kelimeleriyle kafiyeli olarak “ḥaķīķatdir” olması gereken ibarenin metinde “ḥaķīķīdir” şeklinde hatalı verildiğini belirtelim. Bu hatalar dipnotlarla da düzeltilmiş için sadece dikkat çeken kusurlara değinmeye çalıştık.

Bunlarla birlikte şairimizin şiirlerini kafiye bakımından değerlendirecek olursak, bazı hususiyetlere dikkat çekmemiz gerekir. İlk olarak dīvān edebiyatının umumî kafiye anlayışı olan mukayyed kafiyenin kimi şiirinde uygulanmış olmakla beraber pek çoğunda bu anlayışın dışına çıkıldığını görüyoruz. Örneklerin hepsini burada zikretmemiz mümkün olmasa da dikkat çekenler üzerinde duralım.

Meselâ, şair “pāye” kelimesini datif eki almış “yektāya” kelimesiyle kafiyeli olarak ele almıştır.²⁷² On iki beyitlik bir tarih manzumesinde²⁷³ dokuz beyitte sonu “-ām” şeklinde biten kelimelere ilave edilen datif ekiyle kafiye teşkil edilirken üç

²⁶⁵ Ş.26.

²⁶⁶ G.69 - 3^b.

²⁶⁷ G.121 - 4^b.

²⁶⁸ G.207 - 5^b.

²⁶⁹ G.216 - 5^b.

²⁷⁰ G.306 - 3^b.

²⁷¹ G.309 - 5^b.

²⁷² M.1 - 8.

²⁷³ T.73.

beyitte “‘āme”, “cāme”, “‘allāme” kelimeleri kullanılmıştır. Beş beyitlik bir gazelde²⁷⁴ de “cānāne”, “efsāne”, “meyhāne”, “lāne”, “dīvāne” kelimeleriyle kafiye oluştururken bir beyitte datif eki almış “gūlistāna” kelimesiyle kafiye teşkil edilmiştir. Beş beyitlik başka bir gazelde²⁷⁵ yine “dīvāne”, “peymāne”, “pervāne” kelimeleri datif eki almış “cānāna”, “Şifahān'a”, “gūlistāna” kelimeleriyle kafiyeli kullanılmıştır. “Benim” redifli bir gazelde²⁷⁶ de “-ār” seslerine datif eki ilavesiyle “inkāra”, “āgyāra”, “gūftāra”, “ḥarīdāra”, “şeh-vāra” kelimeleri “mekkāre”, “şad-pāre”, “āvāre”, “seḥḥāre” kelimeleriyle kafiye teşkil etmektedir. Datif eki kullanılarak mukayyed kafiyenin dışına çıkılan daha pek çok örnek mevcut olmakla beraber burada hepsini zikretmemiz gerekli görünmemektedir.

Lokatif ekinde aynı durumu görüyoruz. “Bende” kelimesiyle lokatif eki almış “gūlşende” kelimesinin kafiye oluşturduğu beyitle,²⁷⁷ “ḥānende” kelimesiyle lokatif eki almış “tende” kelimesinin kafiye oluşturduğu beyit²⁷⁸ ilk olarak zikredilebilecek örneklerdir. Yine on beş beyitlik bir tarih kasidesinde²⁷⁹ lokatif eki almış “taḳvāda”, “deryāda”, “rū'yāda”, “aḥıbbāda”, “temāşāda”, “mu'allāda”, “‘uḳbāda”, “'lāda”, “dünyāda”, “zalmāda”, “Me'vā'da” kelimeleriyle da bağlacı alan “Dārā da”, “ednā da” kelimelerinin “seccāde”, “āzāde”, “sāde” kelimeleriyle kafiye teşkil ettiğini görmekteyiz.

Beş beyitlik bir gazelde²⁸⁰ de lokatif ekli “micmerde”, “ḥançerde”, “mıştarda”, “serde” kelimelerinin matla' beytindeki “perde” ve “siyeh-çerde” kelimeleriyle kafiye oluşturduğunu görüyoruz. Yine “üftāde” kelimesinin lokatif eki alan “dünyāda” kelimesiyle kafiyeli kullanıldığı beyit dikkat çekmektedir.²⁸¹ Bu ekle ilgili örnekleri de artırmak mümkün olmakla beraber ablatif eki dolayısıyla dikkat çeken bu konuyla ilgili diğer bir hususa değinelim. Şair yine beş beyitlik bir gazelinde²⁸² “çemen”, “semen”, “fiten”, “suḥan” kelimeleriyle bir beyitte “sen” zamirine, bir beyitte de ablatif eki almış “āyīneden” kelimesine yer vererek kafiye teşkil etmiştir. Yine “-den” ablatif eki almış “germābeden” kelimesinin “-meden” gerundium eki almış “vermeden” kelimesiyle kafiyeli alınması dikkat çekicidir;²⁸³ ama farklı örneklerle karşılaştığımızı da belirtelim.

²⁷⁴ G.70.

²⁷⁵ G.168.

²⁷⁶ G.232.

²⁷⁷ M.7 - 3.

²⁷⁸ M.7 - 7.

²⁷⁹ T.50.

²⁸⁰ G.274.

²⁸¹ Mt.25.

²⁸² G.66.

²⁸³ F.5.

Aynı zamanda ses olarak benzer olup görev bakımından farklılık gösteren bazı eklerle aynı şiirde kafiye kurulmasıyla da mukayyed kafiye anlayışının dışına çıkmıştır. 1.teklik şahıs iyelik eki “-m” ile ilgili olarak otuz iki beyitlik bir tarihte²⁸⁴ “himem”, “haşem”, “ümem”, “ham”, “sitem”, “İrem”, “Rüstem”, “maḥrem”, “Acem”, “ādem”, “ni’am”, “hurrem”, “şanem”, “elem”, “ebkem”, “merhem”, “perçem”, “şebnem”, “kerem”, “mübhem”, “hātem”, “müdğam”, “mükrem”, “kerem”, “tev’em” kelimeleri 1.teklik şahıs iyelik eki “-m” almış “endīšem”, “hāmem” kelimeleriyle kafiyelidir. Benzer olarak bildirme eki almış olan “hikemem”, “demem”, “raḳamam” kelimeleri iyelik eki almış olan “ḳalemim” kelimesiyle kafiyeli sayılmıştır.²⁸⁵ Beş beyitlik bir gazelde²⁸⁶ de “levend-āne kesim” kelimesi aynı eki almış “ḥayret-ḳafesim”, “her nefesim”, “ḥār u ḥasım”, “ceresim”, “dāl-fesim” ibareleriyle kafiyeli kullanılmıştır. Ayrıca bildirme ve şahıs eki olarak da kullanılan “-m” ekinin bir gazelde kafiyeli kullanılması söz konusudur. “-am ḥaberin̄ yoḳ mu seniñ” redifli bu gazelde²⁸⁷ bildirme eki alan “hezāram”, “bahāram”, “nişāram”, “şikāram”, “ğubāram” kelimeleri geniş zaman eki “-ar” almış olan “yan-” fiiline 1.teklik şahıs eki getirilerek oluşturulan “yanaram” kelimesiyle kafiyelidir. Bir gazelde²⁸⁸ de bildirme eki almış olan “hāram”, “zāram”, “bāram”, “dūçāram”, “ğubāram” kelimeleri 1.teklik şahıs iyelik eki almış olan “nehārim” kelimesiyle kafiyeli sayılmıştır.

Hem 2.teklik şahıs iyelik hem genitif eki olarak kullanılan “-in̄” ekiyle ilgili olarak da benzeri örnekler görüyoruz. Beş beyitlik bir gazelinde²⁸⁹ şair, dört beyitte iyelik, üçüncü beyitteki “kāferin̄” kelimesindeki genitif ekiyle ses benzerliği kurarak kafiye teşkil etmiştir.

Bir şiirde²⁹⁰ de “-in̄” genitif ekiyle ses benzerliği olan 3.şahıs iyelikten sonra gelen “-n” akuzatif ekini kafiyeli kullanmıştır.

3.teklik şahıs iyelik veya akuzatif eki olarak kullanılan “-i” ekiyle de kelimeler arasında kafiye oluşturulmaktadır. Şair bir beytinde²⁹¹ 3.teklik şahıs iyelik eki almış “ruḥsārı” kelimesiyle, akuzatif eki almış “iḫārı” kelimesini kafiyeli ele almıştır. Kırk dokuz beyitten oluşan bir kasidesinde²⁹² de otuz yedi beyitte geçen akuzatif veya 3.teklik şahıs iyelik eki almış kelimelerle, birer beyitte geçen “müştəri”, “çākerī”,

²⁸⁴ T.1.

²⁸⁵ Th.9 - 9.

²⁸⁶ G.84.

²⁸⁷ G.221.

²⁸⁸ G.239.

²⁸⁹ G.210.

²⁹⁰ E.42.

²⁹¹ M.7 - 32.

²⁹² K.4.

“Aḥṭerī”, “Enverī”, “Maḥṣerī”, “perī” ve ikişer beyitte tekrarlanan “serserī”, “berī”, “ekşerī” kelimeleriyle kafiye teşkil edilmiştir. On beyitlik bir tarihinde²⁹³ de ilk beş beyitte “raḥşānī”, “Ummān’ı”, “gūlistānī”, “Tūrān’ı”, “cevlānı” kelimeleri akuzatif eki, sonraki dört beyitte geçen “nokşānī”, “aḳrānī”, “ḥayrānī”, “şenā-ḥānī” kelimeleri iyelik eki almış olup son beyitteki “Oşmānī” kelimesiyle kafiyeli kullanılmıştır. “-dir diyemem” redifli bir gazelinde²⁹⁴ de 3.teklik şahıs iyelik eki almış “feridir”, “seridir”, “ḥaberidir”, “şereridir” kelimeleriyle ilk beytin iki mısrasında da kullanılan “perīdir” kelimesi arasında kafiye kurulmuştur. Bu ve benzeri örnekleri çoğaltmamız mümkündür. Yine vokalle biten kelimelerden sonra gelen “-sı, -si” 3.teklik şahıs iyelik ekinde benzer bir örnek görüyoruz. Dokuz beyitlik bir gazelde²⁹⁵ vokalle biten ve bu eki almış olan “gīsūsudur”, “cādūsudur”, “ḥod-rūsudur”, “ebrūsudur”, “şebbūsudur”, “zānūsudur”, “bāzūsudur”, “yā Hū'sudur”, “āhūsudur” kelimeleri bir beyitteki “-s” konsonantıyla biten ve “-ı” iyelik eki almış olan “cāsūsudur” kelimesiyle kafiyelidir.

Farklı iki örnek olarak bir gazelde²⁹⁶ de 3.teklik bildirme eki almış olan “mekāndır”, “cināndır”, “şehāndır”, “cihāndır”, “ayāndır” kelimeleri “Şarāb-ı Kevşer’i destīfle ḳandır yā Resūla’llāh” mısrasındaki anlamıyla “ḳandır-” fiilinin 2.teklik şahıs emir kipiyle kafiye teşkil etmektedir. Burada aynı zamanda birazdan değineceğimiz üzere “ḳan-” kelimesi dolayısıyla da mukayyad kafiye dışına çıkıldığını görüyoruz. Bir gazelde²⁹⁷ de “-er” sesleriyle biten “fer”, “ḥançer”, “kāfer”, “berber”, “dilber” kelimelerinin “-lar, -ler” çokluk eki almış “ebrūlar” kelimesiyle kafiyeli olarak kullanılması dikkat çekmektedir. Belirttiğimiz hususlarla ilgili daha pek çok örnek sıralayabilecek olsak da konuyu belirtmek açısından bu örneklerin yeterli olduğu kanaatindeyiz.

Sadece eklerde değil, kelimelerde de yalnızca ses benzerliği olması yeterli görülerek imlâ; yani harf ve ses benzerliğini beraber esas alan mukayyed kafiye anlayışının pek uygulanmadığını görüyoruz. Bu hususta Arapça, Farsça kelimelerle ses benzerliği taşıyan Türkçe kelimelerin kullanımı söz konusudur, diyebiliriz. Burada çok sık karşılaştığımız misalleri sıralayacak olursak ilk olarak sonu “-ān” sesiyle biten kelimelerin “ḳan” kelimesiyle kafiyeli kullanıldığını ifade etmemiz gerekir. Bir gazelde²⁹⁸ “girībān”, “perīşān”, “ḥayrān”, “gūlistān”, “şeb-istān” kelimeleriyle “ḳan” kelimesinin kafiyeli olması gibi.

²⁹³ T.66.

²⁹⁴ G.234.

²⁹⁵ G.105.

²⁹⁶ G.267.

²⁹⁷ G.210.

²⁹⁸ G.35.

Yine “nīk-hū”, “cū”, “sū-be-sū”, “ser-fürū”, “sebū”, “meh-rū”, “āhū”, “gīsū” vb. kelimelerle kafiyeli olan “bu” zamiriyle karşılaşıyoruz.²⁹⁹ Bir şiirde³⁰⁰ de “su” kelimesi aynı şekilde “cādū”, “hūb-rū”, “āhū”, “hoş-gū”, “dil-cū” kelimeleriyle kafiyeli olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Yalandır” kelimesi de bir şarkının³⁰¹ birinci bendinde görüldüğü üzere “fidandır”, “cūvandır”, “yamandır” kelimeleriyle kafiyelidir. Bu kelimeyle ilgili başka misaller de bulunmaktadır.

Birkaç yerde tesadüf ettiğimiz diğer bir kelime de “ad” kelimesidir. Meselâ, bir gazelde³⁰² de görüldüğü gibi “nā-şādımız”, “feryādımız”, “mu’tādımız”, “īrādımız”, “isti’dādımız” kelimeleri son beyitte “adımız” kelimesiyle kafiyeli olarak ele alınmıştır. Bâkî’nin bir gazelinin

Minnet Hudâ’ya devlet-i dünyâ fenâ bulur
Bâkî kalur sahîfe-i ‘âlemde adımız³⁰³

şeklindeki makta’ beytinde de aynı husus karşımıza çıkmaktadır.

Bunlarla beraber bir kez karşılaştığımız dikkati çeken diğer misalleri de ayrıntıya girmeden sıralayalım. Burada datif eki almış “çehâr-yâra” kelimesinin “ara-” fiilinin 2.teklik şahıs emir kipi “ara” ile kafiyeli olduğu beyit,³⁰⁴ “şābāş” kelimesine kafiye olarak “yoldaş” kelimesinin tercih edildiği beyit,³⁰⁵ “şat-” fiilinin 2.teklik şahıs emir kipi “şat” ile kafiyeli “hāyāt” kelimesinin geçtiği beyit,³⁰⁶ uzun ses itibariyle aralarında fark olmasına rağmen kafiyeli ele alınan “sādāt” ve “hilkāt” kelimelerinin geçtiği beyit³⁰⁷ zikredilebilir.

Yine dikkat çekici misaller olarak “zīnet”, “ūlfet” ile kafiyeli “et” fiili;³⁰⁸ “fiten”, “çemen”, “ten” ile kafiyeli “beñ” kelimesi;³⁰⁹ “nāz”, “niyāz” ile kafiyeli “biraz” kelimesi;³¹⁰ “cān”, “şān”, “Ḥassān” ile kafiyeli “ol-” fiilinin “-an” partisip eki almış

²⁹⁹ T.7 - 4, Ş.6 - 4 ve Ş.11 - 2 vb.

³⁰⁰ T.20.

³⁰¹ Ş.6.

³⁰² G.160.

³⁰³ Sabahattin Küçük, *Bâkî Dîvânı*, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1994, s.218, G.192 - 6.

³⁰⁴ M.1 - 26.

³⁰⁵ M.5 - 8.

³⁰⁶ M.7 - 8.

³⁰⁷ T.4 - 1.

³⁰⁸ Ş.5 - 4.

³⁰⁹ Ş.8 - 1.

³¹⁰ Ş.24 - 3.

olan şekli;³¹¹ “māt” kelimesiyle ses benzerliği dolayısıyla kafiyeli kabul edilen ve hepsi Türkçe olan “at”, “şat”, “kat”, “kapat” kelimeleri;³¹² “telāş”, “tırāş”, “kumās”, “ma‘āş”, “fāş” ile kafiyeli “yaş” kelimesi;³¹³ “kiş”, “keşiş”, “rīş”, “dervīş” ile kafiyeli isim fiil eki almış “geliş” kelimesi;³¹⁴ “demāğ”, “bāğ”, “çerāğ” keimeleriyle kafiyeli olan “dağ”, “yasağ”, “ırağ” kelimeleri;³¹⁵ “karārım”, “izārım”, “zārım”, “yārım”, “niğārım” kelimeleriyle kafiyeli “varım” kelimesi;³¹⁶ “ebrūsunda”, “tenük-hūsunda”, “zānūsunda”, “gīsūsunda”, “şebbūsunda” ile kafiyeli “uyhusunda” kelimesi;³¹⁷ “sīm-ten”, “gül-beden”, “semen” ile kafiyeli “eyleyen”, “nağş olan”, “ğayreten” kelimeleri;³¹⁸ “Çamlıca” ile kafiyeli “baña” kelimesi;³¹⁹ “belā” ile kafiyeli “ela” kelimesi;³²⁰ “āyīnede” kelimesiyle kafiyeli “saña” kelimesi;³²¹ “Hümā” ile kafiyeli “yaña” kelimesi;³²² “tecelli” ile kafiyeli “belli” kelimesi;³²³ “amān” ile kafiyeli “Tozqoparan” kelimesi³²⁴ zikredilebilir. Harf farklılığı dikkate alınmayarak da mukayyed kafiye dışına çıkmış olduğunu görüyoruz. “Tārīk”, “taḥrīk”, “nīk” kelimelerinin “rīg” kelimesiyle kafiyeli kullanılması,³²⁵ “ḥummāş” ve “libās” kelimelerinin kafiyeli alınışı³²⁶ gibi.

“-ān” sesiyle biten kelimelere 3.teklik şahıs iyelik veya akuzatif eki getirilerek kafiye teşkil edilirken, bu kelimelerin 3.kişi zamirinin akuzatif eki almış hâli “anı” ile kafiye oluşturması,³²⁷ birkaç şiirde³²⁸ de 3.kişi zamirinin datif eki almış hâli “aña” kelimesinin “-ān” sesinden sonra datif eki alan kelimelerle kafiyeli ele alınması benzer misallerdir.

Teklik 2.kişi zamiri “sen”in datif hâli “saña” kelimesinin de “-ā” sesiyle biten kelimelerle kafiyeli ele alındığını da görebiliyoruz.³²⁹ Bu örneklerde ses benzerliği esas alınıp kelimelerin imlâsı dikkate alınmamıştır. Bu örneklerin yeterli olduğunu düşünerek diğer hususlara değinelim.

³¹¹ Th.2 - 59.

³¹² G.25.

³¹³ G.169 ve 279.

³¹⁴ G.179.

³¹⁵ G.196.

³¹⁶ G.272.

³¹⁷ G.275.

³¹⁸ G.277.

³¹⁹ Mt.2.

³²⁰ Mt.3.

³²¹ Mt.30.

³²² E.2.

³²³ E.35.

³²⁴ E.61.

³²⁵ Th.6 - 16.

³²⁶ Mt.15.

³²⁷ T.23.

³²⁸ T.52 ve 63 vb.

³²⁹ T.49.

Şair mukayyed kafiye anlayışının dışına çıkmakla kalmamış, aynı zamanda kelimelerin imlâsında galat kullanımlara yer vererek mukayyed kafiye oluşturmuştur. “-ā” sesiyle biten kelimelerle kafiyeli kullandığı aslî şekli “nizā” olan kelimeyi “nizā” olarak kullandığına,³³⁰ yine sonu “-ān” sesiyle biten kelimelerle “armağan” kelimesini “armağān” şeklinde kullanıp kafiye teşkil ettiğine tanık oluyoruz.³³¹ Kafiyeyi sağlamak amacıyla kelimelerin imlâsına müdahale ettiği bir örnekte de “-ān” sesiyle bitip datif eki alan kelimelerle kafiyeli kullandığı “añā” olması gerekirken “ana” şeklinde kullanılan 3.kişi zamirinin datif hâlinde tesadüf ediyoruz.³³²

Şairin kafiye anlayışının nazım şekillerini belirlemede problem teşkil ettiğini söyleyebiliriz. Özellikle tarih manzumelerinde kelime imlâlarında yukarıdaki gibi galat kullanımlara yer verdiği için şairin tutumunu benimsemediğimizi, ferd başlığı altında ele aldığı şiirlerinde ise şairin kafiye konusundaki tasarrufunu dikkate aldığımızda bunların pek çoğunun matâli’ kısmında yer alması gerektiğini düşünerek şiirleri sıraladığımızı belirtelim.

Ayrıca kafiye uyumu itibariyle başka yerde “fil” olarak okuduğumuz kelimenin bir yerde “fûl” şeklinde,³³³ anlam bakımından “mükrim” olması gereken kelimenin “mükrem” şeklinde,³³⁴ çokça görüldüğü gibi “kāfir” kelimesinin “kāfer” şeklinde,³³⁵ “kesdi bil” kelimesinin “kesdi bel”³³⁶ şeklinde ele alındığını da belirtelim.

Bu hususiyetlerin yanı sıra kafiye kullanmadan sadece redife yer verdiğini de görebiliyoruz. Bir beytindeki “devletdir”, “farzdır” kelimelerinde olduğu gibi.³³⁷ Özellikle bentle yazılmış nazım şekillerinde bu hususta zorlandığını da belirtebiliriz.

Çarh-ı nā-sāz-ı felek buğzunu fevt eylemese
Etdiği işleri ‘akreb gibi fevt eylemese
Vaqt-ı imsākda ğurūb sā’ati fevt eylemese
Sözde miqdār-ı dakîka n’ola fevt eylemese
*Oldu hengām-ı suhan şab’-ı reşîkım mîkāt*³³⁸

³³⁰ T.39 - 1, T.41 - 13 ve T.49 - 14.

³³¹ T.48 ve G.268.

³³² T.52.

³³³ T.15 - 2^b.

³³⁴ G.146 - 5^b.

³³⁵ G.210 - 3^b.

³³⁶ G.223 - 5^b.

³³⁷ M.1 - 27.

³³⁸ Th.2 - 17.

Ravza-i 'Adn'e şeref vermiş idi tûbî-i Huld
Vech-i havrâya ziyâ-bahş iken ol tûbî-i Huld
Lâl eder âdemi yek rû'yet ile tûbî-i Huld
O Şehen-şâh-ı rüsül-hayl ki çün tûbî-i Huld
Cilve-i kaddi ile buldu şeref Beyt-i 'atîk³³⁹

Maḥla'ında zulmet-i küfrü bütün kaṭ' eylediñ
Kurtarıp beytü'ş-şanemden müşriki kaṭ' eylediñ
Tâk-ı Kısra'yı şikeste Sâve'yi kaṭ' eylediñ
A 'lem-i hayr-ı rüsûlsün bahtdan kaṭ' eylediñ
Tiğ-i şer' iñle zebân-ı haşm-ı dûn-ı echelî³⁴⁰

vb. misallerde görüldüğü üzere.

Maḥrem-i ḥalvet-gehiñ ağıyâr-ı yâr olmuş gibi
Bezm-i ḥayretde vişâliñ çün niyâz olmuş gibi
Güşe-i çeşmiñ yine maḥmûr-ı nâz olmuş gibi
Bildik ey sâkî mey-i la'l-i lebiñ gavğâsıdır³⁴¹

Nâzenînim mest-i 'işve olduğum fehm eylediñ
Muṭrib-i hoş-nağmeye ḥandeyle bir sūr eylediñ
Sâkî-i çeşmiñle gâmzeñ gibi maḥmûr eylediñ
Âferîñ ey gonça-i bâğ-ı edeb 'irfânıña³⁴²

bentlerinde de ilk mısraların kafiye dışı kullanıldığını belirtelim.

Orta hacimde bir dîvâna sahip olan şair, bu yönüyle takdire şayan olmakla beraber kafiye bakımından da belirtmeye çalıştığımız hususları esas almış ve birtakım eksiklik ve hataları olsa da çeşitliliği sağlayabilmiştir; ancak kafiyeli kelimeler olarak yer yer tekrara düştüğü âşikârdır. Özellikle bu açıdan te ile kafiyeli “fırkat”, “hayret”, “hasret”, “ülfet”, “nezâket”, “gayret” vb. kelimeler, elif ile kafiyeli “ezâ”, “cefâ”, “recâ”, “du'â”, “riyâ”, “Hümâ” vb. kelimeler farklı misaller de olmakla beraber çok tekrarlanmaları bakımından zikredilmelidir. Yine bir beyit farklı olmak üzere tüm beyitlerin kafiyesinin ortak olduğu 9. ve 10. gazeller de bu açıdan dikkat çekmektedir.

³³⁹ Th.4 - 24.

³⁴⁰ Th.10 - 14.

³⁴¹ Ş.7 - 2.

³⁴² Ş.27 - 2.

Farklı şiirlerdeki bu tekrarlardan kaynaklanan benzerlikle beraber aynı şiir içinde dahi aynı kelimenin kafiye olarak tekrarlanması söz konusudur. Bu açıdan “cân” kelimesinin beş defa, “zamân” kelimesinin üç defa tekrarlandığı kaside³⁴³ gibi pek çok örnek zikredebiliriz. Ardı ardına gelen beyitlerde bile aynı kelimeye kafiye olarak yer verilmiştir.³⁴⁴

Bunların dışında şairin “yâr istemem meşreb bu yâ” şeklinde başlayıp son beyti de aynı kafiyeye bitirdiği gazelinden;³⁴⁵ ilk beytin iki mısrasında da aynı kafiye yer vermiş olduğu örneklerini çoğaltabileceğimiz biri “taqrîr-i murâd”,³⁴⁶ diğeri “bâr oldum yeter”³⁴⁷ şeklinde kafiyeli şiirlerinden; “câm eyledik”, “gül-fâm eyledik” şeklinde kafiyeli ilk beyti gibi ikinci beyti de “câm eyledik” ve “râm eyledik” şeklinde kafiyeli olan gazelinden³⁴⁸ de burada söz etmek gerekir.

Son olarak özellikle bentlerle yazılmış nazım şekillerinde 2.teklik şahıs ile 3.teklik şahıs bakımından şahıs tutarsızlığı bulunduğunu görüyoruz. Bunları düzeltmeye çalışmakla beraber düzeltemediklerimizi dipnotlarda belirttik. Bunu ifade etmemizin sebebi, bu tutarsızlığın bentlerin kafiye bakımından uyumunu da bozmasıdır. Metin üzerinde bunlar açıkça belirtilmiş olduğundan yalnızca şu örnekleri vermekle yetiniyoruz:

Mücid-i nâz u sitîgnâsın bilindi kıymetiñ
İtr-ı şâhîlerle ebrûlar bulunca zînetiñ
Gel kerem-kârım baña çekdirme derd-i fûrkatîñ
Çekdigim âh u enîñ bir dilberiñ sevdâsıdır

Hâtif-i bî-çâre vü üftâde vü nâlânna
Deşne-i âzâr ile girme efendim kıanına
Bî-mürüvvetlik seniñ bi'llâh düşmez şânına
Ço desinler vaşf-ı hüşnüñ bülbül-i güyâsıdır³⁴⁹

³⁴³ K.6.

³⁴⁴ G.7 - 4, 5 ve G.59 - 2, 3 vb.

³⁴⁵ G.16.

³⁴⁶ G.51.

³⁴⁷ G.69.

³⁴⁸ G.206.

³⁴⁹ Ş.7 - 4 ve 5.

Şairimizin şiirlerini redif bakımından değerlendirecek olursak, şiirlerin büyük oranında redif kullandığını söyleyebiliriz. Mesnevilerde, bentlerle kurulu nazım şekillerinde ayrı kafiye esası olması itibariyle daha ziyade gazelleri bu kısımda değerlendirmeye tabi tutacağımızı ifade edelim. Diğer nazım şekillerinden de yine genel olarak bahsedecek olursak, kasidelerde “-dır”³⁵⁰ ve “-i” eki³⁵¹ redif olarak kullanılmış olup ek hâlinde redife yer verilmiştir. Tarihlerde de yine “-a”,³⁵² “-dan”,³⁵³ “-de”,³⁵⁴ ve “-ı”³⁵⁵ şeklinde ek hâlinde rediflerle beraber bir tarihte³⁵⁶ de “eyledi” kelimesinin redif teşkil ettiğini görüyoruz. Şarkılarda da büyük çoğunluğunda nakarat hâlindeki mısralar redif olup bir şarkıda “olmuş gibi”³⁵⁷ kelime grubu redif olmakla birlikte bentlerde de kendi içinde ek hâlindeki redifler hâkim gözükmektedir. Tahmislerde sırasıyla “Ḥabīb-i Kibriyā”,³⁵⁸ “-dır yā Resūla’llāh”,³⁵⁹ “eyledi”,³⁶⁰ “-dir bu şeb”,³⁶¹ “-am el-ğiyāş”,³⁶² “Muḥammed'dir”,³⁶³ “-den lezīz”,³⁶⁴ “yā Resūla’llāh”,³⁶⁵ “-am yā Resūla’llāh”,³⁶⁶ “vermiş”,³⁶⁷ “-likde”,³⁶⁸ “gibi”³⁶⁹ ek, kelime veya kelime gruplarıyla şiirlerde genel redif oluşturulduğunu görüyoruz. Bentlerde de kendi içinde “-im buldu revāc”,³⁷⁰ “-am ben”,³⁷¹ “-iñ ile”,³⁷² “-miş bu gece”³⁷³ vb. eklerle birtakım kelimeler redifken, pek çoğunda “var kim”,³⁷⁴ “olur”,³⁷⁵ “fevt eylemese”,³⁷⁶ “eyler”,³⁷⁷ “naẓmım”,³⁷⁸ “feyz”,³⁷⁹

³⁵⁰ K.1, 3 ve 6.

³⁵¹ K.8.

³⁵² T.11.

³⁵³ T.15.

³⁵⁴ T.25 ve 35.

³⁵⁵ T.62.

³⁵⁶ T.30.

³⁵⁷ Ş.7 - 2.

³⁵⁸ Th.1.

³⁵⁹ Th.5 ve 18.

³⁶⁰ Th.7.

³⁶¹ Th.12.

³⁶² Th.13.

³⁶³ Th.14.

³⁶⁴ Th.15.

³⁶⁵ Th.17.

³⁶⁶ Th.19.

³⁶⁷ Th.21.

³⁶⁸ Th.23.

³⁶⁹ Th.24.

³⁷⁰ Th.2 - 5.

³⁷¹ Th.2 - 68.

³⁷² Th.2 - 70.

³⁷³ Th.21 - 2.

³⁷⁴ Th.2 - 6.

³⁷⁵ Th.2 - 12.

³⁷⁶ Th.2 - 17.

³⁷⁷ Th.2 - 21.

³⁷⁸ Th.2 - 23.

³⁷⁹ Th.2 - 27.

“ki anîñ”,³⁸⁰ “haşmı”,³⁸¹ “etmek için”,³⁸² “hıfzı”,³⁸³ “yazamaz”,³⁸⁴ “olmuş idi”,³⁸⁵ “bu cürmün”,³⁸⁶ “degil”,³⁸⁷ “ki derinde olmuş”,³⁸⁸ “edip”,³⁸⁹ şeklindeki daha pek çoğunu sayamadığımız kelime ve kelime gruplarıyla redif teşkil edilmiştir. Tesdislerde “eylemeye”,³⁹⁰ “eylemedim”,³⁹¹ “etdiñ”,³⁹² “iken”,³⁹³ kelimeleri ve “-miz”,³⁹⁴ “-iñ”,³⁹⁵ “-ım”,³⁹⁶ vb. ekler redif olarak kullanılmıştır. Terkîb-bendlerde “ol”,³⁹⁷ “etdiñ”,³⁹⁸ “olasın”,³⁹⁹ gibi kelimeler redif oluştururken ek hâlindeki redifler de bulunmaktadır. Matâli’ ve esâmî-i lâle beyitlerinde de ek hâlindeki redifler hâkimdir.

Gazellerdeki rediflere gelince üç yüz on gazelin yalnızca kırk ikisinde redif olmadığını görüyoruz. Redif olarak kullanılan unsurları da şöyle tasnif edelim:

a) Ek Hâlinde Olanlar

“-râ”,⁴⁰⁰ “-ım-râ”,⁴⁰¹ “-ost”,⁴⁰² “-dır/-dir/-dür”,⁴⁰³ “-iñdir”,⁴⁰⁴ “-ımdır”,⁴⁰⁵ “-larındandır”,⁴⁰⁶ “-iñdadır”,⁴⁰⁷ “-ıdır”,⁴⁰⁸ “-sıdır/-sidir/-sudur”,⁴⁰⁹ “-midir”,⁴¹⁰ “-ler”,⁴¹¹

³⁸⁰ Th.2 - 42.

³⁸¹ Th.2 - 51.

³⁸² Th.2 - 53.

³⁸³ Th.2 - 55.

³⁸⁴ Th.2 - 60.

³⁸⁵ Th.2 - 65.

³⁸⁶ Th.2 - 66.

³⁸⁷ Th.4 - 19.

³⁸⁸ Th.4 - 23.

³⁸⁹ Th.7 - 3 ve 68.

³⁹⁰ Ts.1 - 2.

³⁹¹ Ts.1 - 3.

³⁹² Ts.1 - 4.

³⁹³ Ts.1 - 5.

³⁹⁴ Ts.2.

³⁹⁵ Ts.3.

³⁹⁶ Ts.4.

³⁹⁷ Tb.1 - 5.

³⁹⁸ Tb.2 - 1.

³⁹⁹ Tb.2 - 5.

⁴⁰⁰ G.6.

⁴⁰¹ G.7.

⁴⁰² G.28.

⁴⁰³ G.72, 73, 74, 75, 82, 83, 84, 87, 96 ve 97.

⁴⁰⁴ G.81.

⁴⁰⁵ G.85.

⁴⁰⁶ G.88.

⁴⁰⁷ G.95.

⁴⁰⁸ G.101, 102 ve 114.

⁴⁰⁹ G.103, 104, 105, 106 ve 107.

⁴¹⁰ G.113.

⁴¹¹ G.121 ve 122.

“-ır”,⁴¹² “-ız/-iz/-yız/-yız”,⁴¹³ “-ımız/-miz”,⁴¹⁴ “-lenmiş”,⁴¹⁵ “-iñ/-iñ”,⁴¹⁶ “-yayım”,⁴¹⁷ “-in”,⁴¹⁸ “-dan/-den”,⁴¹⁹ “-ından/-inden”,⁴²⁰ “-da”,⁴²¹ “-sunda”,⁴²² “-lara”,⁴²³ “-mize”,⁴²⁴ “-a/-ye”,⁴²⁵ “-ıma”,⁴²⁶ “-ine/-sine”,⁴²⁷ “-ı/-i/-si”,⁴²⁸ “-ımı”.⁴²⁹

b) Ek ve Kelime Hâlinde Olanlar

“-dırdı şabā”,⁴³⁰ “-dir baña”,⁴³¹ “-dir sensiz baña”,⁴³² “-dır cānā”,⁴³³ “-dır ma‘nā”,⁴³⁴ “-dır hep”,⁴³⁵ “-dır Rif‘at”,⁴³⁶ “-dır bā‘iş”,⁴³⁷ “-a ‘ilāc”,⁴³⁸ “-dan geç”,⁴³⁹ “-ım şorma hīç”,⁴⁴⁰ “-sı müferraḥ”,⁴⁴¹ “-yam el-meded”,⁴⁴² “-am yā Resūla’llāh meded”,⁴⁴³ “-ım-rā şūd”,⁴⁴⁴ “-dır tevḥīd”,⁴⁴⁵ “-dan lezīz”,⁴⁴⁶ “-de de var”,⁴⁴⁷ “-miz vardır yeter”,⁴⁴⁸ “-dan geçer”,⁴⁴⁹ “-a düşmüşdür”,⁴⁵⁰ “-mi bilmem nedir”,⁴⁵¹ “-dan mıdır/-den midir”,⁴⁵²

⁴¹² G.138.

⁴¹³ G.144, 161, 162 ve 163.

⁴¹⁴ G.157, 158, 159 ve 160.

⁴¹⁵ G.175.

⁴¹⁶ G.209, 210 ve 214.

⁴¹⁷ G.240.

⁴¹⁸ G.243.

⁴¹⁹ G.244, 245, 246 ve 250.

⁴²⁰ G.247, 248 ve 249.

⁴²¹ G.273.

⁴²² G.275.

⁴²³ G.276.

⁴²⁴ G.278.

⁴²⁵ G.279 ve 295.

⁴²⁶ G.283.

⁴²⁷ G.290 ve 292.

⁴²⁸ G.296, 300, 303 ve 304.

⁴²⁹ G.306.

⁴³⁰ G.5.

⁴³¹ G.9 ve 10.

⁴³² G.11.

⁴³³ G.14.

⁴³⁴ G.15.

⁴³⁵ G.22.

⁴³⁶ G.29.

⁴³⁷ G.34.

⁴³⁸ G.36.

⁴³⁹ G.37.

⁴⁴⁰ G.40.

⁴⁴¹ G.44.

⁴⁴² G.48.

⁴⁴³ G.49.

⁴⁴⁴ G.54.

⁴⁴⁵ G.56.

⁴⁴⁶ G.59.

⁴⁴⁷ G.62.

⁴⁴⁸ G.68.

⁴⁴⁹ G.71.

⁴⁵⁰ G.79.

⁴⁵¹ G.90.

⁴⁵² G.109, 110 ve 111.

“mi görür”,⁴⁵³ “-ım olur”,⁴⁵⁴ “-ım kim bilir”,⁴⁵⁵ “-ım geliyor”,⁴⁵⁶ “-yız biz”,⁴⁵⁷ “-siz olmaz”,⁴⁵⁸ “-ına düşmez”,⁴⁵⁹ “-sı hoş”,⁴⁶⁰ “-ına mahşüş”,⁴⁶¹ “-dır ğaraž”,⁴⁶² “-dan ğaraž”,⁴⁶³ “-dır haṭṭı”,⁴⁶⁴ “-dır elfāz”,⁴⁶⁵ “-de maḥfūz”,⁴⁶⁶ “-dan kessin ṭama”,⁴⁶⁷ “-den kıldım ferāğ”,⁴⁶⁸ “-iñdir yā Resūla’llāh seniñ”,⁴⁶⁹ “-ya reng”,⁴⁷⁰ “-iñdir seniñ”,⁴⁷¹ “-iñ seniñ”,⁴⁷² “-iñdan seniñ”,⁴⁷³ “-am ḥaberiñ yoğ mu seniñ”,⁴⁷⁴ “-ı bilmedim”,⁴⁷⁵ “-midir bilmem”,⁴⁷⁶ “-mısın bilmem”,⁴⁷⁷ “-mi bilmem”,⁴⁷⁸ “-dir diyemem”,⁴⁷⁹ “-ımdır benim”,⁴⁸⁰ “-sın n'eyleyem”,⁴⁸¹ “-im sensin”,⁴⁸² “-ımdan şaķın”,⁴⁸³ “-dır bu”,⁴⁸⁴ “-dır ārzū”,⁴⁸⁵ “-dır yā Resūla’llāh”,⁴⁸⁶ “-dım bu gece”,⁴⁸⁷ “-ım bu gece”,⁴⁸⁸ “-dır şu'le”,⁴⁸⁹ “-iñ gelir hep yādıma”,⁴⁹⁰ “-dan ğayrı”,⁴⁹¹ “-sın bildim seni”,⁴⁹² “-dir külāh-ı Mevlevi”.⁴⁹³

-
- 453 G.116.
454 G.132.
455 G.137.
456 G.141.
457 G.143.
458 G.154.
459 G.156.
460 G.177.
461 G.181 ve 182.
462 G.183.
463 G.184.
464 G.186.
465 G.189.
466 G.191.
467 G.192 ve 193.
468 G.197.
469 G.202.
470 G.216.
471 G.217.
472 G.218 ve 219.
473 G.220.
474 G.221.
475 G.227.
476 G.229 ve 230.
477 G.231.
478 G.233.
479 G.234.
480 G.236.
481 G.237.
482 G.251.
483 G.254.
484 G.262.
485 G.263.
486 G.267 ve 268.
487 G.271.
488 G.272.
489 G.280.
490 G.282.
491 G.302.
492 G.308.
493 G.309.

c) Kelime Hâlinde Olanlar

“merhabâ”,⁴⁹⁴ “maḥabbet”,⁴⁹⁵ “işret”,⁴⁹⁶ “abeş”,⁴⁹⁷ “mevc”,⁴⁹⁸ “şubḥ”,⁴⁹⁹
“kadeḥ”,⁵⁰⁰ “ferah”,⁵⁰¹ “küstâḥ”,⁵⁰² “şeyḥ”,⁵⁰³ “murād”,⁵⁰⁴ “şüd”,⁵⁰⁵ “ümīd”,⁵⁰⁶
“Muḥammed'dir”,⁵⁰⁷ “ister”,⁵⁰⁸ “göster”,⁵⁰⁹ “yeter”,⁵¹⁰ “olmaḳdadır”,⁵¹¹ “eder”,⁵¹²
“gibidir”,⁵¹³ “etdirir”,⁵¹⁴ “isterler”,⁵¹⁵ “derler”,⁵¹⁶ “eyler”,⁵¹⁷ “etdiler”,⁵¹⁸ “ver”,⁵¹⁹
“gelir”,⁵²⁰ “olur”,⁵²¹ “dökülür”,⁵²² “bilir”,⁵²³ “görünür”,⁵²⁴ “nâz”,⁵²⁵ “ederiz”,⁵²⁶
“biliriz”,⁵²⁷ “gelmez”,⁵²⁸ “olmaz”,⁵²⁹ “olmayız”,⁵³⁰ “herkes”,⁵³¹ “heves”,⁵³² “görmüş”,⁵³³

-
- 494 G.1.
495 G.26.
496 G.27.
497 G.33.
498 G.39.
499 G.42.
500 G.43.
501 G.45.
502 G.46.
503 G.47.
504 G.51.
505 G.55.
506 G.58.
507 G.60.
508 G.65.
509 G.66.
510 G.67 ve 70.
511 G.94.
512 G.98 ve 99.
513 G.100.
514 G.117.
515 G.118.
516 G.119.
517 G.123.
518 G.124.
519 G.125.
520 G.127.
521 G.128, 129, 130, 131, 133 ve 134.
522 G.135.
523 G.136.
524 G.139 ve 140.
525 G.142.
526 G.145.
527 G.146 ve 147.
528 G.150.
529 G.151, 152, 153 ve 155.
530 G.164.
531 G.165.
532 G.168.
533 G.170.

“olmuş”,⁵³⁴ “eylemiş”,⁵³⁵ “görmemiş”,⁵³⁶ “tanış”,⁵³⁷ “elfâz”,⁵³⁸ “şerîf”,⁵³⁹ “aşk”,⁵⁴⁰ “etdin”,⁵⁴¹ “etdik”,⁵⁴² “eyledik”,⁵⁴³ “eyledin”,⁵⁴⁴ “kıl”,⁵⁴⁵ “edelim”,⁵⁴⁶ “benim”,⁵⁴⁷ “eylemeyem”,⁵⁴⁸ “olayım”,⁵⁴⁹ “olsun”,⁵⁵⁰ “eylesin”,⁵⁵¹ “olmasın”,⁵⁵² “pâzûlara”,⁵⁵³ “eyle”,⁵⁵⁴ “niyyetine”,⁵⁵⁵ “yerine”,⁵⁵⁶ “yandı”,⁵⁵⁷ “idi”.⁵⁵⁸

d) Kelime Grubu Hâlinde Olanlar

“oldu baña”,⁵⁵⁹ “olmuş saña”,⁵⁶⁰ “istemem meşreb bu yâ”,⁵⁶¹ “eyleme yâ Rabb”,⁵⁶² “oldum bu şeb”,⁵⁶³ “içindir hep”,⁵⁶⁴ “oldu hep”,⁵⁶⁵ “seyr et”,⁵⁶⁶ “etmege bâ iş”,⁵⁶⁷ “etmek de güç”,⁵⁶⁸ “etmez mi hiç”,⁵⁶⁹ “eylerdi yâr”,⁵⁷⁰ “olduğum ister”,⁵⁷¹ “oldum yeter”,⁵⁷² “olduğum demler bu demlerdir”,⁵⁷³ “olduğum yerdir”,⁵⁷⁴ “olan yer-

-
- ⁵³⁴ G.171.
⁵³⁵ G.172.
⁵³⁶ G.173 ve 174.
⁵³⁷ G.176.
⁵³⁸ G.190.
⁵³⁹ G.199.
⁵⁴⁰ G.201.
⁵⁴¹ G.203.
⁵⁴² G.204.
⁵⁴³ G.206 ve 207.
⁵⁴⁴ G.208.
⁵⁴⁵ G.222.
⁵⁴⁶ G.228.
⁵⁴⁷ G.232.
⁵⁴⁸ G.235.
⁵⁴⁹ G.238.
⁵⁵⁰ G.256.
⁵⁵¹ G.257 ve 258.
⁵⁵² G.260.
⁵⁵³ G.277.
⁵⁵⁴ G.281.
⁵⁵⁵ G.289.
⁵⁵⁶ G.291.
⁵⁵⁷ G.298.
⁵⁵⁸ G.299.
⁵⁵⁹ G.12.
⁵⁶⁰ G.13.
⁵⁶¹ G.16.
⁵⁶² G.17 ve 18.
⁵⁶³ G.21.
⁵⁶⁴ G.23.
⁵⁶⁵ G.24.
⁵⁶⁶ G.31.
⁵⁶⁷ G.35.
⁵⁶⁸ G.38.
⁵⁶⁹ G.41.
⁵⁷⁰ G.63.
⁵⁷¹ G.64.
⁵⁷² G.69.
⁵⁷³ G.76.
⁵⁷⁴ G.77.

dir”,⁵⁷⁵ “derlerse gerçektir”,⁵⁷⁶ “eyleyen kimdir”,⁵⁷⁷ “bilmem nedir”,⁵⁷⁸ “degildir de nedir”,⁵⁷⁹ “gelir gider”,⁵⁸⁰ “bu mudur”,⁵⁸¹ “şeklin gösterir”,⁵⁸² “etdigim demler”,⁵⁸³ “ki derler o biziz”,⁵⁸⁴ “olduğum bilmez”,⁵⁸⁵ “etdi haıt”,⁵⁸⁶ “olsa ne māni”,⁵⁸⁷ “oldu yazuk”,⁵⁸⁸ “olduğun gördük”,⁵⁸⁹ “etsem gerek”,⁵⁹⁰ “ište kuluñ”,⁵⁹¹ “ister gönül”,⁵⁹² “aña mı acıyayım”,⁵⁹³ “eden sensin”,⁵⁹⁴ “olduğça sen”,⁵⁹⁵ “olduğum görsün”,⁵⁹⁶ “gelsin gelmesin”,⁵⁹⁷ “yā Kerīma’llāh”,⁵⁹⁸ “yā Resūla’llāh”,⁵⁹⁹ “oldu āh”,⁶⁰⁰ “olmadım olmam yine”,⁶⁰¹ “olduğum kaldı”,⁶⁰² “degil mi”,⁶⁰³ “eyleyen sensin beni”,⁶⁰⁴ “eden āyīneyi”.⁶⁰⁵

Genel olarak bir değerlendirme yapacak olursak kafiye hususunda şiiirlerinin çoğunluğunda mukayyed kafiye anlayışının uygulanmadığını ve tekrara düştüğünü söyleyebiliriz. Şiiirlerinin çoğunda redif kullandığını görüyoruz; ama rediflerde kafiyede olduğu gibi tekrarlar olmayıp çeşitlilik söz konusudur. Bu bakımdan Hâtif Ali Efendi’nin şiiirlerini incelediğimizde tüm harfleri kafiye ve rediflerde kullanmak üzere şiiir örnekleri vermiş olmakla beraber daha ziyade re, he, ye, elif ve te harfleri kafiye ve redif sesi olarak dikkat çekmektedir. Bu bakımdan sadece gazelleri içinde re harfiyle biten seksen bir, he ile biten otuz iki, ye ile biten on beş şiiiri olduğunu zikretmek gerekir. Yine Arapça ve Farsça kelimeler yanında Türkçe kelime ve eklerin de gerek kafiye oluşturmak için, gerek redif olarak sıklıkla kullanıldığını söyleyebiliriz. Şairin şiiirlerinde “Sebk-i Hindî”nin tesirleri de görülmekle birlikte kullanılan Türkçe kelime ve ibarelerin oluşturduğu sadelik, şairin yaşadığı dönemin, geçiş döneminin getirdiği bir

⁵⁷⁵ G.78.

⁵⁷⁶ G.80.

⁵⁷⁷ G.86.

⁵⁷⁸ G.89.

⁵⁷⁹ G.91, 92 ve 93.

⁵⁸⁰ G.108.

⁵⁸¹ G.112.

⁵⁸² G.115.

⁵⁸³ G.120.

⁵⁸⁴ G.148.

⁵⁸⁵ G.149.

⁵⁸⁶ G.188.

⁵⁸⁷ G.195.

⁵⁸⁸ G.200.

⁵⁸⁹ G.205.

⁵⁹⁰ G.211.

⁵⁹¹ G.213.

⁵⁹² G.225.

⁵⁹³ G.239.

⁵⁹⁴ G.252.

⁵⁹⁵ G.253.

⁵⁹⁶ G.255.

⁵⁹⁷ G.259.

⁵⁹⁸ G.264.

⁵⁹⁹ G.265, 266 ve 269.

⁶⁰⁰ G.270.

⁶⁰¹ G.293.

⁶⁰² G.297.

⁶⁰³ G.305.

⁶⁰⁴ G.307.

⁶⁰⁵ G.310.

nitelik olarak değerlendirilebilir. Sonuç itibariyle bazı eksiklik ve hataları, kafiye ve redif hususunda sanatına gölge düşürse de başarılı sayılabileceği söylenebilir.

1.3.1.4. Dil

Bu bölümde şairin şekil ve konu yönüyle ele aldığımız şiirlerinin dili üzerinde duracağız.

İlk olarak şairin yaşadığı yüzyılın da etkisiyle sade ve anlaşılır bir dil kullandığını belirtmeliyiz. Şiirlerde de ikili, üçlü terkipler hâkim olup hem anlam inceliği, derinliği hem de üslûp itibariyle ağır dördümlü terkipleri çok fazla göremiyoruz. Yine de anlam itibariyle “Sebk-i Hindî”nin tesiri olarak değerlendirebileceğimiz anlaşılması güç terkiplerle de karşılaşırız. Farsça beş gazeli olsa da bu gazeller bile kolay anlaşılır bir üslûbun izlerini taşımaktadır. Burada Câmî'nin Farsça gazelini tahmis edişi de zikredilmelidir. Bu Farsça şiirler, şairin Farsça'ya olan rağbet ve ilgisini göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Daha önce şairin Farsça konusundaki eğitimiyle ilgili yorumlara değinmiştik. Belki Farsça ağırlıklı gazellerinin sayısının beşi geçmemesini de bu konuda bir ipucu olarak değerlendirebiliriz.

Aşk, aşk acısı, ızdırap, hasret vb. konularını daha ziyade İlâhî aşk ve tasavvufî bir anlayışla ortaya koyan şairimizin, tahayyül sisteminde güzel ve yeni imajların bulunduğunu söyleyebiliriz. Bu bakımdan özellikle “Şu'le-i envârını rü'yet içindir cezr ü med”⁶⁰⁶ imajının farklı olduğunu belirtebiliriz. Bildiğimiz aşk hikâyelerinin kahramanlarını “Ferhâd-ı hayâlîñ hele Leylâ'sı müferraḥ” mısrasında⁶⁰⁷ ve

Cüy-ı Şîrîni talebde çâk için küh-keni
Sâye-i müjgân olur Kays'ın kefinde tîşesi⁶⁰⁸

beytinde alışlagelmişin dışında kullanması da dikkat çekmektedir. Tahayyül sisteminde Mevlevîlikle ilgili unsurların da geniş bir yer tuttuğu görülmektedir. Bir gazelinde “-dir külâh-ı Mevlevî” redifini kullanırken,⁶⁰⁹ diğer şiirlerinde de bu unsurları zikrettiğine tesadüf ediyoruz.

Sadelik mevzusuna geri dönecek olursak, şiirlerdeki halk diline ait çeşitli deyim ve kullanımlar da bunun göstergesi kabul edilmelidir. “Şaban geçinen”,⁶¹⁰ “boğazı ele vermek”,⁶¹¹ “suyuna düşmek”,⁶¹² “yüzü suyun dökmek”,⁶¹³ “su kesilmek”,⁶¹⁴ “pazara

⁶⁰⁶ Th.16 - 6^c.

⁶⁰⁷ G.44 - 4^b.

⁶⁰⁸ G.303 - 2.

⁶⁰⁹ G.309.

⁶¹⁰ M.7 - 18^a ve K.6 - 19^a.

⁶¹¹ M.7 - 29^a ve K.6 - 13^a.

⁶¹² T.1 - 32^a.

⁶¹³ T.23 - 6^a.

⁶¹⁴ T.33 - 13^b, T.62 - 4^a, Th.3 - 6^b, Th.10 - 12^a, G.45 - 2^a, G.62 - 5^a ve G.150 - 2^b.

düşürmek”,⁶¹⁵ “emri muhale talik”,⁶¹⁶ “yan çizmek”,⁶¹⁷ “ser verip sır vermemek”,⁶¹⁸ “bir çiçekle bahar gelmez”,⁶¹⁹ “karalar çaldırmak”,⁶²⁰ vb.

Şiirlerde argo tabirlere de tesadüf ediyoruz. Kullandığı argo kelimeler halkın günlük konuşma diline yakınlığını göstermesi itibariyle şairin sadelikten yana tavrına işaretler. Özellikle III.Selim’e karşı başlattığı isyanla tarihin kara sayfalarına ismi geçmiş olan Kabakçı Mustafa’nın isyanın ardından öldürülmesini konu alan tarih manzumesinde bu tarz ifadelerle karşılaşırız. Şair bu şiirde lanetlediği Kabakçı Mustafa için şu tarz ifadelerle yer vermiştir:

Ne oldum şandıñ ey hıñzır-i seg-şaşlet yürü söyle
Köpekler hınde eyler hâliñe zâlim nihâyetde

Ne hâcet ‘av‘ave ‘uş der mi var di saña ‘âlemde
Köpek gibi bulunduñ sâha-i lahm-ı şekâvetde

Meyân-ı eşkıyâda haylîce şîr-âne dem urduñ
Hınâlı gürbe a‘lâdır köpek senden şecâ‘atde

Sidikli büstân içre tırâzendeñ ‘aceb kimdir
Atınca kül ocağdan feyz fişki kaldı hayretde⁶²¹

Hele boğluğda rüyân olduğñ sebz-i çemen bildi
Dölüñ kaldı edince ser-fürü meydân-ı töhmetde⁶²²

Dil itibariyle karşılaştığımız en büyük problem özellikle bentlerle yazılan nazım şekillerinde daha fazla göze çarpan şahıs tutarsızlıklarıdır. Bu durum şiirin anlam akışını bozmakla beraber değindiğimiz gibi şairin tahmis, tesdis, tesmin gibi nazım şekillerindeki başarısını gölgelemekte ve kafiye hususunda da sıkıntı oluşturmaktadır. Daha önce de bu durumdam örneklerle bahsettiğimiz için burada üzerinde ayrıntılı durmuyoruz. Bu tutarsızlıklar zaten belirttiğimiz üzere metin üzerinde dipnotlarla ortaya koyulmuştur.

Karşılaştığımız diğer bir hususiyet ise şairin çok fazla tekrara düşmesidir. Aynı imaj ve ifadelerin tekrarı yeni, duyulmadık şeyler ortaya koyma çabasında olan dîvân şairleri düşünülecek olursa şairimiz için olumsuz bir durum arz etmektedir.

⁶¹⁵ Th.2 - 16^c.

⁶¹⁶ Th.4 - 30^e.

⁶¹⁷ Ts.4 - 5^b ve Tm.1 - 3^a.

⁶¹⁸ G.157 - 2^b.

⁶¹⁹ G.169 - 1^a.

⁶²⁰ G.283 - 2^b.

⁶²¹ T.35 - 16, 17, 18 ve 19.

⁶²² T.35 - 24.

Farklı şiirlerinde benzerlikler bulunmasının yanında, aynı şiirde bile birebir aynı kullanımlar dikkat çekmektedir. Meselâ, biri dokuz beyitlik olan ve Sultan Abdülhamit döneminde yapılan cami için düşürülen, diğeri altı beyit olup Selim döneminde yapılan bir cami için düşürülen iki tarih manzumesinin altı beyti birebir tekrarlanmıştır.⁶²³ Yine Sultan Selim övgüsündeki kasidesinin⁶²⁴ yirmi dörtten yirmi sekize kadar olan beş beytinin aynı şekilde bir gazel hâlinde⁶²⁵ karşımıza çıktığını görüyoruz. Bu beş beyit şöyledir:

Şâh-bâz-ı nigehiñ eyledi şayd-ı 'Ankâ
Dil esîr-i ğam-ı zülfüñdür efendim hâlâ

Kimleriñ bezmine revnağ-dih-i cām olduñ 'aceb
Gül gül etmiş o ruḥ-ı alıñı tâb-ı şahbâ

Va'd-ı kemmünla güzâr etmiş iken rûz-ı vişâl
Çeşm-i gūyâsı eder 'aşîka ferdâ ferdâ

Ṭavḳ-ı zencîr-i ser-i zülfünüñ efkârı ile
Dîdeme vādî-i iqlîm-i cünündür şahrâ

Nigeh-i luḫfuña şâyeste olursa Hâtif
Bende-i ḫalka-be-gūşuñ olur ancak şu'arâ

Yine bir gazele⁶²⁶ ait olan şu beş beyit:

Kimiñ târ-ı nigâh-ı ülfetin kesmiş o cānâne
Boyanmış ḫançer-i elmâs-ı ḫün-rîzi yine ḫana

O şūḫuñ 'uḫde-i zülfünden ümmîdi gūşâd etmem
Ser-i müjgânımıñ her sâyesi olsa birer şâne

Külâh-işkeste pür-ḫün-ı ğazabken çeşm-i cellâdîñ
Levendim na'ra vur baş kes şalâ eyle Nerîmân'a

Gelüda ṭavḳ-ı ḫasret gezme gel ḫumrî-şîfat ey dil
Derün-ı sîne-i serv-i ḫad-i dilberde yap lâne

⁶²³ T.12 ve 22.

⁶²⁴ K.5.

⁶²⁵ G.8.

⁶²⁶ G.285.

‘ Aceb kimler o şūha kec nigāh etmiş bugün Hātif

Boyanmış hañçer-i elmās-ı hūn-rīzi yine ana

bir tarih şiiirinde⁶²⁷ yirmi sekizle otuz ikinci beyitler arasında geçmektedir ve görüldüğü gibi bu şiiirlerde bir gazel mesafesi olmadan “Boyanmış hañçer-i elmās-ı hūn-rīzi yine ana” mısrasının aynı şiiir içinde dahi tekrarlanması söz konusudur.

Burada en bariz olanları belirtmeye çalıştık; ama yer yer bazı beyit veya mısraların birebir tekrarlandığını, bunun yanı sıra yer yer benzeri beyit ve mısralara tesadüf ettiğimizi ve bazı terkip ve ibarelerin sıklıkla kullanıldığını da ifade edelim.

Bu bahsi kapamadan imlâ hususiyetleri üzerinde de duralım. Birkaç yerde “-p” gerindiumunun sonuna “-dur” bildirme eki getirilerek ve daha çok Azerî Türkçesinde kullanılan şeklin “olupdur”⁶²⁸ ve “bulupdur”⁶²⁹ vb. kelimelerde karşımıza çıktığını görüyoruz. 1.teklik şahıs olumsuz geniş zamanın “-mazam/-mezem” şeklinde kullanılması da söz konusudur.⁶³⁰ Yine genellikle “ben” olarak kullanılan 1.teklik şahıs zamirinin bazı yerlerde “men”⁶³¹ olarak kullanıldığını söyleyebiliriz.

Bazı kelimelere tasarrufta bulunduğunu da belirtelim. Özellikle “haşbıhāl” anlamında kullandığı “aşhāb-ı hāl”,⁶³² “neşve-nümā” olarak yazdığı “neşv ü nemā”,⁶³³ Ahmet Haşim gibi “alev” olarak kaydettiği “alev”⁶³⁴ vb. kelimeleri bu açıdan sıralayabiliriz. Yine daha ziyade “ülfet” kelimesinin, bir yerde de “ümīd” kelimesinin imlâsında bunların Türkçe kelimelerdeki gibi elif hafinden sonra vav getirilerek yazılması dikkat çekmektedir. Üç nüshada da örneğini gördüğümüz bir özellik de konsonantla biten kelimelerden sonra dahi izafet yesinin yazılmasıdır. Bunları dipnotlarda vermeyerek burada değinmeyi tercih ettik.

Kelimelerin yazımında nüshalar arasında farklılıklar olmakla beraber, özellikle Türkçe kelime ve eklerde ünlülerin yazımı itibariyle değerlendirme yapacak olursak genel olarak MR ve SY nüshalarında ünlülerin verildiğini, İÜ nüshasında ise aksine yer yer ünlülerin verilmmediğini görüyoruz. Özellikle “et-”, “de-” gibi kelimelerde ye ünlüsünün korunarak e’nin 18-19.yüzyılda oluşturulan bir metin de olsa yer yer devam ettirildiğini ifade edebiliriz; ama bu bakımdan İÜ nüshasında diğeri iki nüshadan daha sonra istinsah edilmiş olması sebebiyle olabilir, bu hususiyeti göremiyoruz. Anlam karışıklığını önlemek amacıyla yer yer “de-” kelimesini “di-” olarak okuduğumuzu da belirtelim.

⁶²⁷ T.16.

⁶²⁸ T.7 - 3^b.

⁶²⁹ Th.10 - 15^d.

⁶³⁰ K.4 - 17^b, 24^b, K.7 - 28^b, T.39 - 7^b, Ş.3 - 3^a, Ş.23 - 2^c, 3^a, Th.2 - 73^d, Th.7 - 35^b, 40^b, Th.25 - 4^a, G.9 - 4^a, G.14 - 3^a, G.82 - 4^a, G.113 - 4^b, G.132 - 2^a, G.168 - 1^a, G.181 - 4^a ve G.219 - 3^a.

⁶³¹ K.4 - 43^a, Ş.9 - 1^d, 2^d, 3^d, 4^d, Ş.15 - 2^c, Th.19 - 5^a, Ts.2 - 2^a, Tb.1 - 3^h, Tb.3 - 3ⁱ, G.6 - 4^a, G.7 - 4^a ve G.14 - 4^a vb.

⁶³² T.6 - 14^b.

⁶³³ T.39 - 14^b ve T.41 - 10^b vb.

⁶³⁴ Th.6 - 25^e, Th.11 - 16^a ve Tb.2 - 1^h.

Bunlarla birlikte her ne kadar nüshalar arasında farklılıklar bulunsa da bazen kelime kökünde, bazen eklerde yuvarlak ünlü kullanımı dikkat çekmektedir. Getür-, burak- vb. kelimelerde olduğu gibi. Eklerde de daha ziyade “-p” gerindiumu, “-duk, -dük” partisibi, geniş zaman eki ve 3.teklik şahıs emir ekinin yuvarlak olarak kullanıldığı yerler bulunmaktadır. Birkaç misalde tesadüf ettiğimiz di’li geçmiş zaman kipi 2.teklik şahıs ekinin yuvarlak ünlülü yazımı bilhassa dikkat çekmektedir. Bunlara burada değinmek suretiyle metnin çeşitli hususiyetlerini yansıtmış oluyoruz; fakat metin oluşturulurken bu hususiyetleri ele almayarak dönemin genel özelliklerini yansıtmaya çabasıyla, gerek ê sesini kullanmadığımızı, gerek aslî şeklini tercih ettiğimiz kelimeler dışında kelime ve eklerdeki uyumsuzlukları dikkate almayıp kelimeleri uyum dâhilinde kullandığımızı belirtelim.

Şairin hayatında kaynaklardaki kendisiyle ilgili görüşlere değinirken imlâsının galat olduğu yönünde yorumlara yer vermiştik. Kendisi de bir beytinde mânâ uğruna imlâdan geçilebileceği yolundaki beytiyle âdeta müdafaasını yapmakla birlikte bu imlâ hatalarının farkında olduğunu da belirtmiş olmaktadır; zira dîvân incelendiğinde pek çok kelimenin imlâsının yanlış ve hatalı olduğu görülecektir. İmlâsı hatalı olan ibareleri nüshalar arasında farklılıklar da söz konusuysa göstererek düzenlemeye ve gerekli dipnotları vermeye çalıştık; yalnız vezin ve kafiyeye konusunda bahsettiğimiz üzere şair vezni ve kafiyeyi oturtabilmek amacıyla kelimelerin imlâsında galat kullanımlara yer vermiştir. Bunları düzeltme yoluna gitmeyerek gerekli gördüğümüz bölümlerde bahsetmeyi uygun gördük.

Bunlarla beraber kelimelerin imlâsında bazı seslerin karıştırıldığını da görüyoruz. Bu hatalara çok fazla tesadüf ettiğimiz için dipnot vermeyerek bu hususu, burada dile getirmeyi tercih ettik; ama metin üzerinde kelimelerin doğru imlâlarının verildiğini de belirtelim. Bu hususta özellikle ħ, ħ ve birkaç misalde h harflerinin kelimelerin imlâsında karıştırıldığını görüyoruz. Bilhassa “ħazret”, “taħt”, “ħalka”, “Ĥatem” kelimeleri imlâsında çok fazla hata yapılan kelimeler olarak karşımıza çıkmaktadır. “Ĥazret” kelimesinde genellikle MR nüshasında yanlışlık söz konusu olup SY ve İÜ nüshalarında imlâ doğru verilmiştir. “Taħt” kelimesi tüm nüshalarda hatalı olarak ħ harfiyle yazılmış olup metinde doğru imlâsı alınarak düzeltilmiştir. Kelimenin alt anlamına gelen “taħt” kelimesiyle karıştırıldığını ve bu kelimenin imlâsının doğru verildiğini görüyoruz. “Ĥalka” kelimesi de hatalı verilmektedir. Daima doğru yazılan “ħalk” kelimesiyle karıştırıldığını düşünebiliriz. “Ĥatem” kelimesi de şahıs adı olarak imlâsı daima doğru verilen mühür anlamındaki “ħatem” ile karıştırıldığı düşünülürse sürekli ħ harfiyle yazılmış olup metinde ħ harfiyle yazarak düzelttik. Bu kelimeler dışında pek çok kelimedede aynı durum söz konusudur. Yine kelimelerin yazımında b-p, t-ṭ, s-s, c-ç, z-z, z-j, s-ş, z-z-ż, n-ñ seslerinin karıştırıldığını görüyoruz; ama bu kelimelerin yazımının tüm nüshalarda hatalı olduğunu söyleyemeyiz. Görüldüğü gibi kelimelerin imlâsında hatalar olmakla beraber, bu hususta nüshalar arasında da tutarsızlıklar söz konusu olup imlâda birlik mevcut değildir. Bu harf hatalarına çok fazla tesadüf ettiğimiz için dipnotlarda vermeyerek burada zikretmeyi uygun gördük. Yalnızca bahsettiğimiz şahıs uyumsuzlukları nedeniyle n-ñ karışıklıklarını verdiğimiz için tutarlılığı sağlamak amacıyla “ben” zamiriyle “beñ” kelimesinin karıştırılmasından

dolayı verilen dipnotlarda olduğu gibi, bu harflerle ilgili tüm hataları dipnot olarak vermeyi uygun gördük. Bunların dışında pek çok hususiyet olmakla beraber bu önemli gördüğümüz özellikleri vermekle yetinerek konuyu daha fazla uzatmayalım.

1.3.2. HÂTİF'İN TESİRLERİ VE HÂTİF'E TESİRLER

Hâtif Ali Efendi hakkında elimizde çok fazla bilgi olmamakla beraber tespitlerimizi göz önünde bulundurarak, şairimizin muasırı sayılacak iki kişi üzerinde etkisi olduğunu belirtebiliriz.

Bunlardan ilkinin adını Hâtif Ali Efendi'nin yazdığı mahlas-nâme kasidesinden öğreniyoruz.⁶³⁵ Şairimiz, bu kasidesini Münşî adlı bir şair için kaleme almış olmakla beraber, onun için bir şiir yazması, onu takdire değer bir şair olarak gördüğünü gösterir. Aynı zamanda bu durum, Münşî üzerinde Hâtif Ali Efendi'nin tesirinin göstergesi olarak da kabul edilebilir.

Münşî hakkında kaynaklarda ayrıntılı bilgi mevcut değildir. Dolayısıyla doğum ve ölüm tarihi hususunda bir bilgi edinemesek de asıl adının Ali olup Bursalı olduğunu kaynaklardan öğreniyoruz.⁶³⁶ Hâtif Ali Efendi'yle aynı ismi taşıyor olması da şairimizin Münşî'ye olan etkisi dolayısıyla mânidârdır. Münşî Ali Efendi, müderris olup aynı zamanda saray atıbbâsındandır.⁶³⁷ “Safâyî ve Sâlim tezkirelerinde Münşî-zâde ve Belîğ'de Menteş-zâde olarak yazılmıştır. Şairin Bursalı olması Gül-deste-i Belîğ'de görüleceği üzere Menteş-zâde ailesinin de Bursalı bulunması itibariyle Belîğ'in tahririni kabul etmek zarûrîdir ve zaten Sâlim'de dahi Medîne-i Bursa'dan malum sağır ü kebir olan Menteş-zâde ocağından bir mürid-i dilirdir deniliyor ki bu ibarede Bursalı olduğunun kabul edilmesine ve Menteş-zâde namıyla Bursalı bir aile bulunmasına göre Menteş-zâdenin Münşî-zâde olarak yazıldığı meydandadır.”⁶³⁸ Bu bilgiler dışında kendisiyle ilgili olarak kaynaklarda “fenn-i tıbda mâhir ü murâd üzre şiir ü inşâya kadar bir şair-i mâhirdir. Medîne-i merkûmede İshak Hocası Ahmet Efendi merhûmdan ahz-ı ilm-i şerîf ve tıbbî Derviş Ömer-nâm bir hâzık-ı fenden talim eyleyip akranından fâik ve her veche sitâyîş ve şabâşa lâyük olmuşlardır.” deniliyor ve Abdurrahim Yahya Efendi'den mülâzım olduktan sonra şeyhülislâm ve müftü Yenişehirli Abdullah Efendi'den imtihanla müderris olduğu kaydediliyor.⁶³⁹ Yine saraya hekim olarak atandığı ve şiirle de ilgilendiği belirtilmektedir.

Hâtif Ali Efendi'nin, yetişmesine önyak olduğu diğer kişi ise Mustafa Safvet Efendi'dir. Şairimizin hayatını anlatırken Mustafa Safvet Efendi'nin onun hizmetlisi olduğunu ve ondan fazl ü hüner öğrendiğini bir kaynaktan yola çıkarak belirtmiştik. Bahsettiğimiz Mustafa Safvet Efendi, Galata'da 1794 (1209 Recebinin 5.gecesi) doğmuştur. Galata'da Arap Cami imamı Mehmet Efendi'nin oğludur.⁶⁴⁰

Bir kaynakta⁶⁴¹ tersane ruznamçeciliğine girdiği, kâtiplik ve başkâtiplik yaptığı, hâcegân rütbesi aldığı belirtilirken başka bir kaynakta da “biraz okuduktan sonra

⁶³⁵ K.8.

⁶³⁶ Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî Dîvân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, Haz. : Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, C.2, 2001, s.980, no: 4062; Abdülkerim Abdülkadiroğlu, *Belîğ ve Nuhbetü'l-Âsâr fî Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr*, Ankara, Gazi Ü. Yayınları, 1985, s.388 ve Kazasker Sâlim Efendi, *Sâlim Tezkiresi*, İkdâm Matbaası, 1315 (1897), s.626.

⁶³⁷ Mehmet Nâil Tuman, *a. g. e.*, C.2, s.980, no: 4062 ve Abdülkerim Abdülkadiroğlu, *a. g. e.*, s.388.

⁶³⁸ Mehmet Nâil Tuman, *a. g. e.*, C.2, s.980, no: 4062.

⁶³⁹ Kazasker Sâlim Efendi, *a. g. e.*, s.626.

⁶⁴⁰ İbnül Emin M. K. İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul, MEB, C.3, 1969, s.1566.

⁶⁴¹ *Tezkirelere Göre Dîvân Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Haz. : Haluk İpekten vd. , Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1988, s.412.

yorgancı esnafından oldu. Kethüda-zâde Ârif Efendi'den naklen Menakıb-ı Kethüda-zâde isimli eserde İstanbul'da Yüksekaldırım'da semti olan şair-i meşhur Safvet Efendi, başmusahip şu'arâdan Hâtif Efendi'nin sofalı, yani uşağı idi. Hem hizmet eder, hem fazl ü hüner öğrenir idi. Sofalıya o vakit Bostancı dahi derlerdi.”⁶⁴² denilmektedir. Bu ibarelerden Hâtif Ali Efendi'nin Mustafa Safvet Efendi'ye ders verdiğini, onun üzerinde etkisi olduğunu anlıyoruz.

Hâtif Ali Efendi'nin şiirleri incelendiğinde pek çok şairin adını zikrettiği görülecektir. Bu şairleri büyük şairler olarak görüp onlardan etkilendiğini düşünebiliriz. İlk olarak zikrettiği Türk şairleri belirtecek olursak, şiirlerinde tasavvufî ilhamın izleri görülen ve Mevlevî olan şairimizin “-dir külâh-ı Mevlevî” redifli bir gazelinde⁶⁴³ Mevlevîliğin üstadı Mevlânâ'dan (1207-1273) bahsetmesi kaçınılmazdır. Bunun dışında Monlâ-yı Rûm⁶⁴⁴ ifadesiyle Mevlânâ'yı zikrettiği de görülmektedir. Bir başka tarih şiirinde de⁶⁴⁵ Şeyh Yûsuf'un Mevlevî olduğunu belirtip onun lisanı üstünde Mesnevi şerhi görmediğini söyleyerek, onu överken şiirin bir beytinde de yine Monlâ-yı Rûm ifadesiyle Mevlânâ anılmıştır. Yine Osmanlı şeyhülislâmı, tarihçisi ve aynı zamanda şair olan İbni Kemâl (Kemâlpaşa-zâde, 1469-1534) de anılan başka bir Türk şairidir.⁶⁴⁶ Bir şiirde de Hallâk-ı ma'ânî sıfatıyla anıldığını görüyoruz.⁶⁴⁷ Münşî'ye mahlas-nâmesinde hiciv konusunda diline hâkim olmayı öğütlerken bu sebeple ölen hiciv ve kasideleriyle ünlü dîvân şairi Nef'î de (1572-1635) anılmıştır.⁶⁴⁸ Son olarak adı doğrudan zikredilmese de şeyh tabiriyle Şeyh Gâlib'in (1757-1799) ifade edildiğini düşünebiliriz. Özellikle Sultan Selim'in yaptırdığı Küçüksu çeşmesiyle ilgili tarih şiirinde geçen Şeyh-ekber ifadesiyle Şeyh Gâlib'in kastedildiğini belirtebiliriz.⁶⁴⁹

Hâtif Ali Efendi, şiirinde daha ziyade İranlı şairleri söz konusu etmiştir. Her ne kadar yer yer onlardan üstün olduğunu dile getirse de bu durum, İran edebiyatının büyük üstatlarından etkilendiğini göstermektedir. Rubâ'îleriyle meşhur İranlı âlim, şair ve filozof Ömer Hayyâm (1039-1048/1132?), şairimiz tarafından birkaç kez anılmıştır.⁶⁵⁰ Nef'î üzerinde büyük tesiri bulunan İran'ın en büyük kaside şairlerinden Enverî (?-1189?),⁶⁵¹ meşhur İranlı edip ve tarihçi Vassâf (1264-1334),⁶⁵² İran tasavvuf şiirinin öncüsü Hâfız (1317 veya 1326/1390?),⁶⁵³ Hz.Hüseyin'in şehit edilişi için yazdığı mersiye ile üne kavuşan ve Şemsü's-şu'arâ unvanıyla anılan Muhteşem-i Kâşânî (1500-1588),⁶⁵⁴ Sebki Hindî akımının İranlı büyük temsilcileri 'Urfî (1555-1591),⁶⁵⁵ Sâ'ib (1601-1679)⁶⁵⁶ ve Şevket (ö.1695)⁶⁵⁷ ismi geçen diğer şairlerdir.

⁶⁴² İbnül Emin M. K. İnal, *a. g. e.*, C.3, s.1566.

⁶⁴³ G.309 - 4^a.

⁶⁴⁴ T.28 - 3^a.

⁶⁴⁵ T.76 - 3^b.

⁶⁴⁶ T.6 - 29^b, T.54 - 4^a ve T.71 - 9^a.

⁶⁴⁷ K.5 - 19^a.

⁶⁴⁸ K.8 - 20^a.

⁶⁴⁹ T.33 - 5^b.

⁶⁵⁰ T.17 - 15^b, T.73 - 12^b ve G.83 - 3^a.

⁶⁵¹ K.4 - 15^b ve T.72 - 13^b.

⁶⁵² M.3 - 10^a, K.4 - 16^a, K.7 - 9^a, T.39 - 15^a, T.56 - 13^b ve G.98 - 3^b.

⁶⁵³ E.85.

⁶⁵⁴ K.4 - 15^a.

⁶⁵⁵ K.4 - 16^a, K.5 - 11^b, T.37 - 7^b ve Th.21 - 6^b.

⁶⁵⁶ K.5 - 11^b ve T.37 - 7^b.

⁶⁵⁷ K.5 - 11^b.

Türk ve İranlı şairler dışında Arap edebiyatının önemli isimleri de şairimizin şiirlerinde zikredilmiştir. İlk olarak Arap şiirinin kurucularından sayılan İmrü'l-Kays'ı (?-540 dolayları) belirtebiliriz.⁶⁵⁸ Bunun dışında Hz.Peygamber'in şairi olarak tanınan sahabe Hassân (562-563/680?),⁶⁵⁹ Ahtel (641/710-711),⁶⁶⁰ Emeviler devri hiciv şairi Cerîr (650-651/728)⁶⁶¹ Hâtif'in şiirlerinde zikrettiği diğer Arap şairlerdir. İfadelerinden üstat olarak gördüğü bu şairlerin ruhunu kıskançlığa düşürecek şiirin peşinde olduğunu anlıyoruz. Bu durum, açık bir şekilde bu büyük şairlerin Hâtif üzerindeki etkisini göstermektedir.

Hâtif Ali Efendi'nin oldukça hacimli olan tahmisleri, tesdisleri ve tesmini de pek çok şairden bu şiirleri kaleme alacak kadar etkilendiğini ortaya koymaktadır. Şairin yirmi beş tahmisi bulunmaktadır. Bunlardan on yedisi na't-ı şerîf niteliğinde olup na'tlarıyla tanınan dîvân şairi Nazîm'e (1649-1727) yazılmıştır. Diğer tahmisleri Câmî (1414-1492), Mevlevî Fasîh (?-1699), Nahîfî (1665-66/1738), Kânî (1712-1792), Hâtif'in ölümüne tarih düşüren Fehîm Süleyman (1788-89/1846) ve Yüsrî'nin (?-?) birer gazeline yazılmıştır. Kalan iki tahmis de Şevkî ve Hamit mahlaslı iki şairin gazeline yazılmıştır. Kaynaklarda Şevkî ve Hamit mahlasını taşıyan pek çok dîvân şairi karşımıza çıktığından Hâtif Ali'nin dîvânında tahmis yazdığı bu şairlerin kim olduğu tereddütte kalmaktadır. Şevkî ve Hamit üzerine yapılacak mütâlaalar, ayrıntılı bir araştırma neticesinde başka bir çalışmanın konusu olabilir.

Bu kadar tahmis yazan şairimize bir de tahmis yazıldığını görüyoruz. Nazım şekillerinden bahsederken de belirttiğimiz gibi eklenen mısralarla beraber başlık da karalanmış olduğundan kim tarafından yazıldığını tespit edemiyoruz; yalnız Hâtif'le aralarında yaşanan bir sorun neticesinde şiirini şairimizin dîvânından kaldırmak istemiş olabileceği yolunda bir yorum yapabiliriz.

Şairimizin dört tane de tesdisi mevcuttur. Bunlar Ulvî (?-?), Azmi-zâde Hâletî (1570-1631) ve Fehîm-i Kadîm'e (1627-1647) ait birer beyte yazılmıştır. Son tesdisde ise başka bir şair adı zikredilmediğinden kime yazıldığını tespit edemedik. Hâtif Ali Efendi, dîvânındaki bir tesmini de Arpaemini-zâde Sâmî'nin (?-1733) bir beytine yazmıştır. Bu bilgilerden hareketle dîvân şiirinin önem arz eden pek çok şairinden etkilendiğini varsayabiliriz.

Genel olarak Hâtif'in şiirlerini dîvân edebiyatının önde gelen temsilcilerinin şiirleriyle kıyasladığımızda benzerlikler olduğu dikkat çekmektedir.

Mevlevî bir şair olarak Hâtif'in Fuzûlî'nin (1483-1556) şiirlerindeki tasavvufi ilhamdan feyizlendiğini düşünerek birtakım benzerliklerin olmasını normal bir durum olarak değerlendirebiliriz. Pek çok benzerlik bulunmakla beraber en dikkat çeken şiirler şunlardır:

⁶⁵⁸ T.56 - 8^a.

⁶⁵⁹ Th.2 - 25^c, 47^c, 59^c ve Th.10 - 29^c.

⁶⁶⁰ Th.10 - 29^c.

⁶⁶¹ Th.10 - 29^c.

Fuzûlî'nin gazeli:

N'ola ger kocsa miyânun kemer-i zer güstâh
Getürüp çohları ortaya zer eyler güstâh

Hâk-i sâgar Cem ü Cemşid'dür ey pîr-i mugân
Haber et sâkîye kim dutmaya sâger güstâh

Reşk oduyla yakılır rişte-i cânım ki n' için
Değer ol ârıza gîsû-yı mu'anber güstâh

Revzenünden koma kim gün düşe halvet-gehüne
Harem-i şâha ne lâyük gire çâker güstâh

Sakla ey eşk edeb gitme ser-i kûyuna çoh
Ki düşer gözden ü yüzden sürülür her güstâh

Hevesüm bâde-i gül-gûna bu ümmîd iledür
Kim olam mest ü dutam dâmen-i dilber güstâh

Benedürsen özünü itlerine her sâ'at
Ey Fuzûlî ola bilmez sana benzer güstâh⁶⁶²

Hâtif'in gazeli:

Fikr ü hâliñle yanıp odlara 'anber-küstâh
Âşikâr eyledi dūd-ı dil[i] micmer-küstâh

Cezb[e] vü ânı tamâm 'işve vü nâzı mümtâz
N'eyleyem olsa da bu hüsn ile sâgar küstâh

Çeşm[i] pür-hün-ı gâzab tîğ-be-kef meclisde
Yine kanlar yutacak havf ile sâgar-küstâh

Eylediñ râz-ı aqâlîm-i dil ey perî fâş
Cilve-gâhîñ idi mir'ât-ı Sikender-küstâh

⁶⁶² Ali Nihat Tarlan, *Fuzûlî Dîvânı Şerhi*, Ankara, Akçağ, 2001, s.172-173, G.59.

Tāze çih yara ile s̄ine-i Hātif memnūn
Mū miyānına ʔaķılsa yine ʔançer-küstāḥ⁶⁶³

Fuzūlî'nin gazeli:

Âşiyân-ı murg-ı dil zūlf-i perîşânundadır
Kanda olsam ey perî gönlüm senün yanundadır

ʔİşk derdiyle hoşem el çek ilâcumdan tabîb
Kılma dermân kim helâküm zehri dermânundadır

Çekme dâmen nâz edüp üftâdelerden vehm kıl
Göklere açılmasun eller ki dâmânundadır

Gözlerüm yaşın görüp şûr etme nefret kim bu dem
Ol nemekdendür ki la'l-i şeker-efşânundadır

Mest-i hâb-ı nâz iken cem' et dil-i sad-pâremi
Kim anun her pâresi bir nevk-i müjgânundadır

Bes ki hicrânundadır hâsiyyet-i kat'-ı hayât
Ol hayât ehlüne hayrânâm ki hicrânundadır

Ey Fuzūlî şem'-veş mutlak açılmaz yanmadan
Tâblar kim sünbülünden rişte-i cânundadır⁶⁶⁴

Hâtif'in gazeli:

Lâne-i murğ-ı Hümâ zūlf-i perîşânıñdadır
Şîr-i kuh-sâr pençe-i cevri-i firāvânıñdadır

Ḥançer-i ebrüdan etmem zerre ey hünî ḥazer
Mevce-i naķş-ı siyâset tîğ-ı hicrânıñdadır

Bezm-i ülfetde hezârân tevbeyi eyler şikest
Câm-ı şahbâ-yı nezâket dest-i 'irfânıñdadır

⁶⁶³ G.46.

⁶⁶⁴ Fuzūlî Dîvânı, a. g. e. , s.244-246, G.90.

Kāşıd-ı āmed şüd-i nezzāreden aldım haber
Fitne-i āşüb-ı devrān çeşm-i fettānıñdadır

Gül gibi evrākı olduğça güşāde Hātifā
Lafz-ı ma' nī-i leţāfet satır-ı dīvānıñdadır⁶⁶⁵

Fuzûlî'nin gazeli:

Serv-i āzād kadünle mana yeksan görünür
Neye ser-geşte olan bahsa hırâmân görünür

Cân görünmez deseler tende inanman nişe kim
Lutfdan her nice bahsam tenüme cân görünür

Derem ahvâlümi cânâna kılam arz velî
Göre bilmen özümü anda ki cânân görünür

Ey diyen sabr kıl âh eyleme yârı göricek
Mana düşvârdur ol ger sana âsân görünür

Sordum ahvâlümi 'ışkında müneccimlerden
Bahtılar tâli' evine dediler kan görünür

Ne kemân-dârsan ey meh ki atup gamze ohun
Yıkduğun saydda ne zahm ü ne peykân görünür

Sen sanem zülfüne gûyâ ki verüpdür gönlün
Ki Fuzûlî'nün iyen hâli perîşân görünür⁶⁶⁶

Hâtif'in gazeli:

Çeşmime tâb-ı ruhuñ âteş-i hicrân görünür
Turralar dağ-ı dile sünbül [ü] reyhân görünür

Ben o Mecnûn-ı hayālem ki o Leylî-hevese
Bî-sütûn-ı ğamı çāk etmemiz âsân görünür

⁶⁶⁵ G.95.

⁶⁶⁶ Fuzûlî Dîvânı, a. g. e. , s.257-259, G.97.

Öyle ma'mûre eder ab'ımı mi'mâr-ı hüner
Lâne-i bûm gibi şanma ki vîrân görünür

Keşf-i râz eyleyemez âyîne-i ülfetde
'Aksine kendi dağı 'âşık-ı hayrân görünür

Hâtifâ eylemediñ çarh-ı temennâya nigeğ
Nûr-ı hûrşîd gibi ol meh-i tâbân görünür⁶⁶⁷

Fuzûlî'nin gazeli:

Halka hûblardan visâl-i râhat-efzâdur garaz
'Âşika ancak tasarrufsuz temâşâdur garaz

Zâhidâ terk etme şâhidler visâli râhatın
Ger 'azâbundan hemîn gilmân havrâdur garaz

Hûr u Kevser'den ki derler Ravza-i Rıdvân'da var
Sâkî-i gül-çihre vü câm-ı musaffâdur garaz

Zevksiz lâzım çıkar dünyâdan ol dünyâ-perest
Kim ana dünyâdan ancak zevk-ı dünyâdur garaz

Râhat olsaydı garaz dünyâda fakr istedi halk
Gâlîba kim halka bir bîhûde gavgâdur garaz

'Ârif ol sevdâ-yı 'ışk inkârın etme ey hakîm
Kim vücûd-ı halkdan ancak bu sevdâdur garaz

Kıl Fuzûlî terk-i îbrâm-ı tekellüm kim yeter
Sûret-i hâlün ger izhâr-ı temennâdur garaz⁶⁶⁸

Hâtif'in gazeli:

Hağğ-ı hüsnüñ mû-be-mû tedkîğden imlâdır garaz
Harf-i rengîniñ çekersem satra ma'nâdır garaz

⁶⁶⁷ G.140.

⁶⁶⁸ Fuzûlî Dîvânı, a. g. e. , s.341-342, G.134.

Nabz-ı hikmet n'eydigin bildim dil-i dîvânemiñ
Fikr-i zencîr-i cünûndan reng-i sevdâdır ğaraž

Tercemânü'l-ġayb edince ğamzesin ol büt-perest
Çeşm-i ğüyâsıyla 'uşşâķına îmâdır ğaraž

Mihr-i 'âlem-tâb gibi şâh-ı sitiĝnâsın bugün
Saña çarĝdan şerm-ile ey mâh şekvâdır ğaraž

İstemez bezm-ülfeti Hâtif ħarâbâta düşen
Ra'şe-dâr-ı deste ancak câm-ı şahbâdır ğaraž⁶⁶⁹

Fuzûlî'nin gazeli:

Cem' gönlün devr cevrinden perîşân olmasun
Çarĝ fermânunla gezmekten peşîmân olmasun

Yer işi gök cünbüşi re'yünle bir dem olmasa
Yeddi iklim ü dokuz gerdûn-ı gerdân olmasun

Bir binâdur devletün olmuş penâh-ı hâs ü âm
Ol binâ yâ Rab cihân oldukca vîrân olmasun

Kılmasa 'âlem murâdunca medâr olsun harâb
Dutmasa devrân senün re'yünce devrân olmasun

Çizginürken döstlar kâminca fermânunda çarĝ
Hâkim-i takdîrden taĝyîre fermân olmasun

Tâbi' olsun cümle-i 'âlem senün fermânuna
Cümle-i 'âlemde senden gayri sultân olmasun

Lâhza lâhza ğülşen-i medhünde ğüyâ olmasa
Bülbül-i nutku Fuzûlî'nün hôş-elhân olmasun⁶⁷⁰

⁶⁶⁹ G.183.

⁶⁷⁰ Fuzûlî Dîvânı, a. g. e. , s.552-553, G.225.

Hâtif'in gazeli:

Berķ-ı nâlemden felekde ra'd sūzân olmasın
Mıhr ü meh seyl-i sirişkim ile giryân olmasın

Ėuruluş yok zırh-püş olsa Nerîmân-ı cihân
Tîğ-ı cevriñ bir ker[e] Ėaddâre 'uryân olmasın

Mevc-i zencîr-i cünündür dîde-i nezzâreme
Zîr-i fesden tırta-i Ėîsû perîşân olmasın

Muhtemeldir fâş eder râz-ı derûnum ol perî
'Aks-i mir'ât-ı ruğ-ı pâkine Ėayrân olmasın

Gülşen âteş-zâr olursa 'andelîb-i Hâtife
Ėonça-i nağl-i ümîd çâk-i Ėirîbân olmasın⁶⁷¹

Fuzûlî'nin gazeli:

Yine ol mâh menüm aldı karârum bu gece
Çıkacakdur felege nâle vü zârüm bu gece

Şem'-veş mahrem-i bezm eyledi ol mâh meni
Yakacakdur yine hecr oduna varum bu gece

Hem visâli urar od cânuma hem hicrânı
Bir 'aceb şem' ile düşdü ser ü kârüm bu gece

Ne tütündür ki çıhar çarha dil-i zâra meğer
Heclr dâğını urar lâle-'izârüm bu gece

Subha saldı bu gece şem' kimi katlümü heclr
Ola kim subh gelince gele yârüm bu gece

Pâre pâre cigerüm itlerine nezr olsun
Ol ser-i kûya eğer düşse Ėüzârüm bu gece

⁶⁷¹ G.260.

Ey Fuzûlî var idi subh-ı visâlüne ümîd
Çıhmasa hasret ile cân-ı figârum bu gece⁶⁷²

Hâtif'in gazeli:

Yağdı bir şūh-ı sitem şabr u kararım bu gece
Âteşîn câme ile lâle-`izârım bu gece

Meş'al-i mâh[ı] yaçar şu'le-i âvâze-i 'aşk
O felek-meşreb eger diñlese zârım bu gece

Reng-i ruhsârı hacâletde çor elbetde meyi
Bezm-i endîşemize gelse nigârım bu gece

Va'd-ı kemmünla güzâr etmiş iken rûz u vişâl
Kâm-yâb etdi dil-i zârımı yârım bu gece

Çalmadı nağd-i diliñ şabr u kararı Hâtif
Etdim itlâf o şehiñ râhına varım bu gece⁶⁷³

Kasideleriyle meşhur dîvân şairi Nef'î (1572-1635) ile benzerlikler olduğunu da görüyoruz.

Sözüm âyîne-i endîşe-i râz-ı feşâhatdır
Anıñçün tûñi-i tab'ım şeker-h'âr-ı belâgatdır⁶⁷⁴

Merhabâ ey âsumân-ı devletiñ zîb ü ferî
Merhabâ ey mâh [u] hürşîd-i cihâniñ Ülker'i⁶⁷⁵

beyitleriyle başlayan iki kasidesinde Nef'î tesiri bulunmaktadır. Yine çok sayıda benzer nitelikte şiir mevcut olmakla beraber bu şiirlerden sadece birkaçını zikredersek şunları sıralayabiliriz:

Nef'î'nin gazeli:

İhyâ eden endîşeyi feyz-i nefesimdir
Endîşe benim tıfl-ı dil-i nev-hevesimdir

⁶⁷² Fuzûlî Dîvânı, a. g. e. , s.589-591, G.242.

⁶⁷³ G.272.

⁶⁷⁴ K.1.

⁶⁷⁵ K.4.

Ben mest-i mey-i mey-gede-i 'aşk-ı Hüdâ'yım
Takdîr-i rikâbımda sebû-keş asesimdir

Oldum güher-i feyz ile deryâ-yı ma'ânî
İ'râb u hurûf-ı suhenim hâr u hasımdır

Ol kâfile-sâlâr-ı reh-i Kâbe-i 'aşkım
Kim nâle-i 'uşşâk-ı sadâ-yı ceresimdir

Olsam n'ola Nef'î gibi Hallâk-ı Ma'ânî
İhyâ eden endîşeyi feyz-i nefesimdir⁶⁷⁶

Hâtif'in gazeli:

Tûfî dilim âyîne-i hayret-kafesimdir
Güftâr-ı Felâtûn-ı hikem her nefesimdir

Girdâb-ı felâketde ıalıp keştî-i fikret
Dâmâne-i sâhil-res olan hâr u hasımdır

Biz kâfile-i ehl-i vefâ olduğumuzdan
Âvâze-i şîven reh-i gamda ceresimdir

Hañçer-be-kef olmuş geliyor semt-i cefâdan
Cellâd-ı nigh haylî levend-âne kesimdir

Yüz verse de gîsû gibi Hâtif hâzer eyle
Başdan çıkarın dilleri ol dâl-fesimdir⁶⁷⁷

Nef'î'nin gazeli:

Rindân-ı harâbâtî vü mestân-ı elestiz
Mahşerde dahi câm-ı mey-i 'aşk ile mestiz

Yok bâde için minnetimiz pîr-i mugâna
Sâkî-i mey-i vahdet ile dest-be-destiz

⁶⁷⁶ Metin Akkuş, *Nef'î Dîvânı*, Ankara, Akçağ, 1993, s.299, G.39.

⁶⁷⁷ G.84.

Düşmezse n'ola gül gibi sâgar elimizden
Ne tâ'ib-i bîhûde vü ne tevbe-şikestiz

Dense ne 'acep tab'imıza bahr-ı ma'ânî
Sahbâ gibi bir hâlet ü cür'a gibi pestiz

Olsak n'ola Nef'î gibi rüsvâ-yı dü 'âlem
Hem 'âşık u hem şâ'ir ü hem bâde-perestiz⁶⁷⁸

Hâtif'in gazeli:

Biz mest-i mey-i 'aşk-ıla peymâne-be-destiz
Farq eylemeyiz 'âlemi hüş-yâr-ı Elest'iz

Yek-pâresi bir hançer olur çeşm-i perîye
Râz-ı dile âyîneyiz ammâ ki şikestiz

Mihr ü mehine eylemeyiz 'atf-ı nigâhı
Biz çarh-ı sitem-perver ile dest-be-destiz

Girdâb degil mevc-i bahirden hâzerim yok
Keşti-i hayâlim gibi sâhilde nişestiz

Rif'at buluruz câh-ı sa'âdet ile Hâtif
Pâ-mâl-i reh-i hâk-i mezelletde ki bestiz⁶⁷⁹

Nef'î'nin gazeli:

Bâde gam verir bize biz 'âşık-ı dîvâneyiz
Gelmeden bu bezme câm-ı 'aşk ile mestâneyiz

Çekmeziz renc-i humârı ömrümüzde gerçi biz
Gam değil mahmûr olursak sâkî-i meyhâneyiz

'Âşık-ı yek-reng ü rindân-güşâde-meşrebiz
Bezm-i hâs-ı vahdete hem bâde hem peymâneyiz

⁶⁷⁸ Nef'î Dîvânı, a. g. e. , s.302, G.44.

⁶⁷⁹ G.144.

Hem gülüz hem bülbülüz germiyyet-i 'aşk ile biz
Dâğ-ı derde şu'le vü şem'-i gama pervâneyiz

Rind-i 'aşkız hâsılı Nef'î-i bî-pervâ gibi
Âşinâya âşinâ bîgâneye bîgâneyiz⁶⁸⁰

Hâtif'in gazeli:

Fikr-i zencîr-i ser-i zülfüñ ile dîvâneyiz
Bâd-ı şahbâ-yı leb-i la'liñ ile mest-âneyiz

Çalmadı bâl ü perim aşlâ bu şeb tâ şubha dek
Gerdiş-i şem'-i vişâliñde yanar pervâneyiz

Seyl-i çeşmim ile berbâd eylemiş kaçır-ı dili
Bümlar etmez tenezzül şimdi bir vîrâneyiz

Olmasın mahrem deyü râz-ı derûna ol perî
'Aksime âyîne-i endîşede bîgâneyiz

Çâk çâk olsa fezâ-yı sîne kaçmam Hâtifâ
Biz esîr-i mübtelâ-yı hançer-i cânâneyiz⁶⁸¹

Nef'î'nin gazeli:

Sînemi deldi müjen okları tâ cânıma dek
Söyle ebrû-yı kemân-dârına tutsun çekerek

Tîr-i âhım yine bir demde erişdi feleğe
Şeh-per-i bâl-i melekdendir ana sanki yelek

'Âşık oldur ki rakîbi ola a'lâ ednâ
Sevdiğin ya'nî seve yerde beşer gökde melek

Biricik ehl-i dil ü tab'a da gün göstere
Bu kadar aksine devr eylemese çarh-ı felek

⁶⁸⁰ Nef'î Dîvânı, *a. g. e.*, s.308, G.56.

⁶⁸¹ G.162.

Kadrin anlar katı as olsa n'ola ey Nef'î
Çok hünerdir gazeli böylece pâkîze demek⁶⁸²

Hâtif'in gazeli:

Yetişir tâ bu kadar cevri firāvân-ı felek
İstemem mihr ü mehin olsa da haşletde melek

Şu'le-i meyle yanar âteşe döndürdü beni
Sâkiyâ bezmimize böyle levend-âne gerek

Seped-i gül gibi [bir] şâhed-i bâzâr olsun
Eylemem 'atf-ı nigeş şemmi için çekmem emek

Reh-i 'aşkıñda fidâ etmez isem cân u teni
Seniñ üftâdeñem ey şüh-ı cihânım ne demek

Ben o nazmam hele pâ-mâl-i niyâz olduğumu
Hâtifâ beyne-hümâda var iken nân u nemek⁶⁸³

Nef'î'nin gazeli:

Gam cânıma kâr etdi bilmem ne belâdır bu
Dil derd ile âsûde ammâ ne safâdır bu

Feryâdı mü'essirdir her perdede 'uşşâkım
Uymaz def ü tanbûra bir özge hevâdır bu

Gamzenden emîn olmak mümkün mü dil-i 'âşık
Gamze diyemem zîrâ şemşîr-i kazâdır bu

Birbirine düşdü hep zülfünde olan dilber
Az fitne kıyâs etme tahrîk-i sabâdır bu

Dil kapsa n'ola dâ'im şeh-bâz gibi zülfün
Şâhîni şikâr eyler bir turfa Hümâ'dır bu

⁶⁸² Nef'î Dîvânı, a. g. e. , s.312, G.65.

⁶⁸³ G.212.

Bu nazm-ı dil-âvîze dahl eyleyemez hâsid
Eş'âr değil zîrâ ilhâm-ı Hudâ'dır bu

Kalır mı yâ 'Urff'den söz söylemede Nef'î
Hôş-lehçe ise ger o pâkîze-edâdır bu⁶⁸⁴

Hâtif'in gazeli:

Ėonçaya dağ-zen-i lâle-i hamrâdır bu
Serve reşk-âver eden kâmet-i bâlâdır bu

Tohm-ı sünbül gibi baş-tahta olur gülşende
Perçeminden dökülen 'anber-i sârâdır bu

Tâb-ı meyle yanar âteş saçacaktır sâkî
Bize revnağ-dih olan şem'-i şeb-ârâdır bu

Dürr-i şeh-vâre-i çeşmim göricek zer-ger der
Şadef-i baħr-ı güherden dağı a'lâdır bu

Bâzgüne görünen na'l degil bâzûda
Külçe-i sîm ü muşaffâsına tamgadır bu

Düşürür hâşîye-i Ėüsn ü Ėatîñ teşvîşe
Lafz-ı rengînimize saħhîce ma'nâdır bu

Söz uzar mebħaş-ı zencîr-i pes-i zülfünde
Dil-i dîvâne ile Hâtife ĖavĖâdır bu⁶⁸⁵

Nef'î'nin gazeli:

Dolsa destimde n'ola eşkim ile peymâne
Girse gül-gûn-ı sirişkim yeridir meydâna

Nâvek-i gamzelerin şöyle geçer tenden kim
Nevk-i peykân-ı ciger-dûzu bulaşmaz kana

⁶⁸⁴ Nef'î Dîvânı, a. g. e. , s.329, G.100.

⁶⁸⁵ G.262.

Eğlenir fikr-i miyânınla dil-i âşüfte
Bend olur bir kıl ile bunculayın dîvâne

Zâhir olmazsa n'ola âhım ucundan şu'le
Gam hadengidir o muhtâc değil peykâna

Böyle rindâne gazel az denilir ey Nef'î
Kâ'iliz şîve-i rindânı bilen yârâna⁶⁸⁶

Hâtif'in gazeli:

Leşker-i ğamla cidâl etmek için merd-âne
Esb-i şab'ı sürelim bârî bugün meydâna

Çeşm-i şayyâdı sezâ eylese Cibrîl[i] şikâr
Edeli dâm-ı ser-i zülfüne hâlin dâne

Ğamze nîm-mest-i mey ü nâz-ı nigâhı bed-mest
Eylemiş reng-i meyi şimdi kızıl dîvâne

Teb-i hicrânım için nergis [ü] bādâm yazar
Bu du'â-yı kadehi şimdi bu hoş fincâna

Fikret-i gülşen-i rüyuyla o naḥliñ Hâtif
Şardı târ-ı hevesim deste-gül-i yârâna⁶⁸⁷

Nef'î'nin gazeli:

Rû-be-rûdur tab'imın hûrşîd ile âyînesi
Reşk eder çarh ana dâ'im bana oldur kînesi

Kim bakar mir'ât-ı hûrşîde dururken rûy-ı yâr
Rûy-ı dil göstermede sâfidir andan sînesi

Oldu 'aşk-ı bîkr-i fikrimle bir abdâl âfitâb
Zülf-i Zühre târ u pûd-ı hırka-i peşmînesi

⁶⁸⁶ Nef'î Dîvânı, *a. g. e.*, s.331-332, G.105.

⁶⁸⁷ G.284.

‘Âşıkā bir taze dilber de gerekdir mâ-hasal
Köhne mey ‘aşk-ı İlâhî hem-dem-i dîrînesi

Kâmrân-ı mülk-i nazm olsam n’ola Nef’î gibi
Bir dükenmez kâna benzer tab’ımın gencînesi⁶⁸⁸

Hâtif’in gazeli:

Maṭla’-ı envâr-ı ma’ nâ sîne-i bî-kînesi
Maḳṭa’-ı sırr-ı nezâket cevher-i âyînesi

Ḳaṅḡı bezmi şu’le-efrûz-ı çerâğ etmiş bu şeb
Hûş-yârân-ı Elest’îñ sâķî-i dîrînesi

Ġonçaya çāk-i girîbân etdirir ol naḡl-i nâz
Târ [u] pûd-ı reng-i güldür câme-i peşmînesi

Dîdeden gitmez ḡayâl-i ġamze-i pür-zehr-i yâr
Bü’l-‘aceb kim ejdehâniñ nûr ola gencînesi

Ḳâf-ı istiġnâda pervâz urmada ṭab’îñ fetâ
Murġ-ı naẓmîñ maġz-ı ‘Anķâ oldu Hâtif çînesi⁶⁸⁹

Hâtif’in hikemi tarzın temsilcisi Nâbî’nin (1642-1712) çok bilinen bir şiiriyle benzerlik gösteren gazeli ise şöyledir:

Nâbî’nin gazeli:

Bezm-i safâya sâġar-ı sahbâ gelür gider
Ġûyâ ki cezr ü med ile deryâ gelür gider

Açıldığın haber verir agyâra gül gibi
Dâ’im bize nesîm-i sebûk-pâ gelür gider

Olmaz yine marîz-i mahabbet şifâ-pezir
Rûy-ı zemîne bir dahi ‘Îsâ gelür gider

Sultân-ı gam nişîmen edelden derûnumu
Sahrâ-yı kalbe leşker-i sevdâ gelür gider

⁶⁸⁸ Nef’î Dîvânı, *a. g. e.*, s.343-344, G.131.

⁶⁸⁹ G.304.

Bir gün demez ol şûh ki âyâ murâdı ne
Çokdan bu kûya Nâbî-i şeydâ gelür gider⁶⁹⁰

Hâtif'in gazeli:

Bezm-i neşâta şu'le-i şa[h]bâ gelir gider
Keyfiyyet ile hâtıra hûlyâ gelir gider

Sâhil-res-i ümmîd mi olur fûlk-i hayâlim
Girdâba düşüp mevce-i deryâ gelir gider

Bî-sütûn-ı gamı cây eyleyeliden beri tâ
Mecnûn-ı reh-i 'aşq[ın]a Leylâ gelir gider

Reng-i gül-i mazmûnu beyân etmege lafza
Gülzâr-ı sahra bülbül-i ma'nâ gelir gider

Hâtif yine bîmâra aşıbbâ-yı zamândan
Terkîb-i ma'âcîn için eczâ gelir gider⁶⁹¹

Hâtif'in muasırı olarak değerlendirebileceğimiz Nedîm (1681-1730) ile arasındaki benzerliklere gelince tespit ettiğimiz misallerden şu ikisine yer verelim:

Nedîm'in gazeli:

Haddeden geçmiş nezâket yâl ü bâl olmuş sana
Mey süzülmüş şîşeden ruhsâr-ı âl olmuş sana

Bûy-ı gül taktîr olunmuş nâzın işlenmiş ucu
Biri olmuş hoy birisi dest-mâl olmuş sana

Sihr ü efsûn ile dolmuşdur derûnun ey kalem
Zülf-i Hârût'un demek mümkün ki nâl olmuş sana

Şöyle gird olmuş Firengistân birikmiş bir yere
Sonra gelmiş gûşe-i ebrûda hâl olmuş sana

Ol büt-i tersâ sana mey nûş eder misin demiş
El-amân ey dil ne müşkilter su'âl olmuş sana

⁶⁹⁰ Ali Fuat Bilkan, *Nâbî Dîvânı*, İstanbul, MEB, C.1, 1997, s.624, G.219.

⁶⁹¹ G.108.

Sen ne câmın mestisin bi'llâh kimin hayrânısın
Kendin aldıldın gönül n'oldun ne hâl olmuş sana

Leblerin mecrûh olur dendân-ı sîn-i bûseden
La'lin öpdürmek bu hâletle muhâl olmuş sana

Yok bu şehri içre senin vasf ettiğin dilber Nedîm
Bir perî-sûret görünmüş bir hayâl olmuş sana⁶⁹²

Hâtif'in gazeli:

Ġonça-i reng-i tebessüm rûy-ı al olmuş saña
Nağme-i âvâz-ı bülbül perr ü bâl olmuş saña

Ġurş-ı mihr [ü] meh sipihr-i 'işveden ey nâzenîn
Şu'le-i nûr-ı niğehden nev-hilâl olmuş saña

Ġarf şıgmazken dehân-ı hoşka-i yâkûtuña
Lafz-ı tahrik-i tekellüm hasbîhâl olmuş saña

Terk-i mir'ât-ı süveydâ-yı zamîr-i râz edip
Ey perî-zâd-ı hayâ bilmem ne hâl olmuş saña

Pençe-i mihre sezâdır meh-i gül görsün felek
Ġavs-ı kûzah nakş-ı rengîn dest-mâl olmuş saña

Dîde pür-hûn-ı ğazab der-dest[i] tîğ-ı mevc-nâk
Ġatl-i 'uşşâk ğâlibâ sihr-i halâl olmuş saña

Ġ'âb-ı nâz iken sevâd-ı nergis-i maħmûruñuñ
Sürme-i âvâz-ı hayret pür-melâl olmuş saña

Zîr-i fesden perçemiñ toħm-ı füsûn-efşân iken
Tarħ-ı sünbül-zâr-ı hayret bî-mecâl olmuş saña

Cünbiş-i müjgân-ı çeşm-i şüh şanma Hâtifâ
Ġhuvân-ı Ġîn taşvîr-i hayâl olmuş saña⁶⁹³

⁶⁹² Muhsin Macit, *Nedîm Dîvânı*, Ankara, Akçağ, 1997, s.273-274, G.2.

⁶⁹³ G.13.

Nedîm'in gazeli:

Hele ıyd oldu ol gül-gonca handân olduğun gördük
Dimâg-ı telh-kâmın şekkeristân olduğun gördük

O sîm-endâmı aldık halka-i âgûşa bir kerre
O elmâsın hele zîb-i nigîn-dân olduğun gördük

Meh ü mihrin senin olsun felek biz ıyd-gehlerde
Hilâl ebrûların hûrşîd-i tâbân olduğun gördük

O kâfir-beççe bir peymâne sundu kim alup
Derûn-ı lâleden âteş fûrûzân olduğun gördük

Niyâz u nâz u nûş u bahş u ibrâm-ı kenâr u bûs
Bu gün meclisde zevkın böyle tûfân olduğun gördük

Gülistân görmedik gül kokmadık ammâ ruhun meyden
Gül-ender-gül gülistân-der-gülistân olduğun gördük

Yalan olmaz o şuhun görmedik mey içdiğin ammâ
Bir iki kerrecik hem-bezm-i mestân olduğun gördük

Bi-hamdi'llâh yine kilik-i Nedîmâ-yı suhan-sâzın
Gazel-perdâz-ı bezm-i sadr-ı zî-şân olduğun gördük⁶⁹⁴

Hâtif'in gazeli:

Çemen şahnında ol serviñ hırâmân olduğun gördük
O tãvûs-ı Bihişt'îñ çeşm-i fettân olduğun gördük

Ferâmûş eyledi kãnd-ı nebât[ı] tũtî-i tab'ım
O mir'ât-ı ruḡ-ı pür-tãba ḡayrân olduğun gördük

Ser-i kũyunda bir bir rîze-i seng-i rehin seyr et
Sirişk-i dîdeden la'l-i Bedaḡşân olduğun gördük

⁶⁹⁴ Nedîm Dîvânı, *a. g. e.*, s.304-305, G.58.

Dil-i dīvānemiz cem'iyet-i hāṭır nice bulsun
O zūlf-i 'anber-efṣānıñ perīṣān olduĝun gördük

Olunca dūd-ı āhım ebr ü sünbül Hātifā çarḥa
Fezā-yı sīne-i pür-daĝ-ı sūzān olduĝun gördük⁶⁹⁵

Hem Mevlevî bir şair olması, hem muasırı olması dolayısıyla Şeyh Gâlib (1757-1799) tasavvufî anlayış bakımından Hâtif'in en çok etkilendiği şair olarak karşımıza çıkmaktadır. Benzerlik arz eden şiirlerin sayısı fazla olduğundan konuyu uzatmamak için en dikkate değer şiirleri vermekle yetineceğiz.

Sevh Gâlib'in gazeli:

'Aşk u sohbet matla'-ı dīvân-ı sıhhatdır bana
Makta'-ı nazm-ı hayâtım kat'-ı ülfedir bana

Sâgar-ı gül-gûn şerâr-ı âh-ı hasretedir bana
Çeşm-i pür-hûn gonca-i gülzâr-ı vuslatdır bana

Bî-tevakkuf âzim-i dârü'l-bekâ-yı katlinim
Tîĝ-ı zehr-âlûd ebrû-yı işâretedir bana

Mihre isbât-ı şerîk eyler sükûn-ı bahr-ı sâf
Izdırâb âyîne-i dîdâr-ı vahdetdir bana

Dûr eder şem'i seherden şeb-çerâĝ-ı şu'lesi
Cevher-i cân seng-i râh-ı bezm-i rü'yetdir bana

Sikke-i nakd-ı revânım oldu çün gelmez girân
Baht-ı vârunum benim ser-tâc-ı rif'atdır bana

Men ki ser-mestim şarâb-ı girye-i hûnînden
Dîde-i esfîdi gör kim subh-ı işretdir bana

Cân helâk-ülfet zebân hâmûş dil hoşnûd-ı gam
Merg ü sıhhat gûyiyâ şükr ü şikâyetdir bana

⁶⁹⁵ G.205.

Gâlib'im men kuvvet-i nutkumla ey 'Îsî-hamûş
Ma'nî vü elfâz mülkümde ra'iyetdir bana⁶⁹⁶

Hâtif'in gazeli:

Yâd-ı ruhsârınıla 'âlem nâr-ı fûrkatdir baña
Gülşen-i nezzâre reng-i hâr-ı mihnetdir baña

Bâd-ı pür-âfetden etmez şem'-i endîşem hâzer
Nağş-ı zulmet pertev-i fânûs-ı hayretdir baña

Öyle Mecnûn'am ki bezm-i gâmda ey sâkî-i nâz
Mevc-i şahbâ âteşin zencîr-i gayretdir baña

Zerre deñlü çekmezem cellâd-ı gâmzeñden hâzer
Şekl-i ebrû deşne-i âzâr-ı hasretdir baña

Gülşen-i ruhsârınıñ bu tâzece mazmûnları
Hâtifâ nev-gonça-i şad-berg-i şevketdir baña⁶⁹⁷

Hâtif'in gazeli:

Şu'le-i mâh-ı felek nev ebr-i fûrkatdir baña
Gonça-i hürşîd reng-i hâr-ı mihnetdir baña

Münkeşif râz-ı ma'ânî-i leţâfet dîdeme
Sîne-i şâf-ı perî mir'ât-ı hayretdir baña

Çille-i cevri-i nigâhından kemân-ebrûsunuñ
Cünbiş-i müjgân-ı âhû nevk-i hasretdir baña

Hûşe-çîn-i ye'se şahn-ı dilde âdemlik için
Berğ-ı nâlem hırmen-i sâmân-ı ülfedir baña

Hâme-i müy-ı hayâle Mânî yokdur Hâtifâ
Nağş-ı Erteng-i nezâket başka şüretdir baña⁶⁹⁸

⁶⁹⁶ Muhsin Kalkışım, *Şeyh Gâlib Dîvânı*, Ankara, Akçağ, 1994, s.249, G.2.

⁶⁹⁷ G.9.

⁶⁹⁸ G.10.

Sevh Gâlib'in gazeli:

Nigeh-i çeşmi çü şeh-bâz-ı nümûn oldu bana
Tâ'ir-i Rûh-ı Kudüs sayd-ı zebûn oldu bana

Eşk-i çeşmimle kızıl kana boyandı dünyâ
Meh ü mihri feleğin çeşme-i hûn oldu bana

Dest-i efsûs olalı bâl ü per-i pervâzım
Lâ-mekân mevkî'-i ârâm u sükûn oldu bana

Zülf-i Leylî'deki zencîr-i belâsı Kays'ın
Özge ser-rişte-i da'vâ-yı cünûn oldu bana

Çeşm-i câdûsuna dîvâne olam ol şûhun
Deşt-i endîşede âhû-yı füsûn oldu bana

Zevk-ı derdinde dirîğ eyledi şimdi dilden
Hasret-i dâğ aceb dâğ-ı derûn oldu bana

Gireli halvet-i ma'nâyâ lafızdan Gâlib
Bu zuhûrât kamu 'ayn-ı butûn oldu bana⁶⁹⁹

Hâtif'in gazeli:

Çıışa-i silsile-i zülfü füzûn oldu baña
Halka-i çeşm-i perî tavk-ı cünûn oldu baña

Bezm-i hayretde seni görmeyeli mâh-ı münîr
Câm-ı ser-şâr-ı felek kâse-i hûn oldu baña

Gülşen âteş görünür dîdeme ey nahl-i niyâz
Reng-i şad-berg-i ruhuñ mekr [ü] füsûn oldu baña

Çahramân-ı nigehiñ cevriñi yâd eyleyicek
Şîrler pençe-i hayretde zebûn oldu baña

⁶⁹⁹ Şeyh Gâlib Dîvânı, *a. g. e.*, s.251-252, G.7.

Tâb-ı müjgânına şimdi nazâr etdim Hâtif
Tîğ-ı cevri-nigehe dağ-ı derûn oldu baña⁷⁰⁰

Seyh Gâlib'in gazeli:

Sıhr o şûhun beste-çeşm-i gamze-i cādûsudur
Çeşm-i mahbûbân kemend-i zülfünün âhûsudur

Bağlamışlardır Ene'l-Hak küfrünün zünnârını
Berhemenler kim mukîm-i ma'bed-i gîsûsudur

Câmdır kandîl-i gül-reng-i şebistân-ı visâl
Bûsenin yâkût mey-i gül-reng-i şeftâlûsudur

Sanki mihrâb-ı Harîm-i Kâbe'nin kerrârıdır
Ol nigehe kim hâne-zâd-ı kûşe-i ebrûsudur

Hasret-i hâl-i rûhunla gark-ı mevc-i âteşiz
Şu'le-i eşkin sevâd-ı çeşmimiz Hindûsudur

Bikr-i ma'nîdir ser-â-ser sûret-i Meryem'leri
Öyle bir büt-hânenin şimdi gönül nâkûsudur

Mevc urur âyîn-i Mevlânâ'da zevk-i iştiyâk
Bâng-ı ney Gâlib o bezmin na'ra-i Yâ Hû'sudur⁷⁰¹

Hâtif'in gazeli:

Ṭurralar gülzâr-ı hüsnüñ sünbül [ü] şebbûsudur
Gonçayı dil-hûn eden reng-i gül-i ḥod-rûsudur

Günde biñ kerre helâk etmek için 'uşşâkıını
Mevce-i naqş-ı siyâset ḥançer-i ebrûsudur

Çâh-ı Bâbil'de olan seḥḥârlara çeşmi degil
Eyleyen ta'lîm-i efsûn gamze-i cādûsudur

⁷⁰⁰ G.12.

⁷⁰¹ Şeyh Gâlib Dîvânı, a. g. e. , s.277-278, G.52.

Ḳahramān-ı ḳātile kesdirmeden yol gösteren
Bāzḡüne na'ller zīb-i semen-bāzūsudur

Hātifā bād-ı şabā de[g]dikçe şanma şān[e]den
Ḥāke toḥm-ı 'anberi rīzān eden ḡīsūsudur⁷⁰²

Hātif'in gazeli:

Dil giriftār-ı kemend-i ḥalkā-i ḡīsūsudur
Āhuvān-ı Çīn esīr-i ḡamze-i cādūsudur

Ḥāller 'ayyār-ı ḥüsnüñ fitne-i cādūsudur
Ḡamzeler çeşm-i siyāh-ı 'işveniñ cāsūsudur

Reng-i feyz almış yine sākī-i mestān-ı Elest
Tāb-ı mey şermende-i 'aks-i gül-i ḥod-rūsudur

Rezm-gāh-ı 'işvede ḥünī şehīd-i nāz için
Mevce-i naqş-ı siyāset ḥaңcer-i ebrūsudur

Sāye şalmış şeh-per-i Cibrīl-i ma'nī-i ḥayāl
Bāḡ-ı ḥüsnüñ şanma nev-ḥaḡ sünbül [ü] şebbūsudur

Şüret-i timşāl-i ḡab'ımdan çıkar mı sırr-ı şevḳ
Bir perīniñ nūr-ı dil āyīne-i zānūsudur

Tāb-ı cevherle pür etmiş nüsha-i efkārımı
Şimdi bir şāhib-ḳırāniñ zīver-i bāzūsudur

Encümen-gāh-ı felekde şu'le-i tevḥīd-i şevḳ
Mey-perestān-ı ḥayāliñ na'ra-i yā Hū'sudur

Pek tülek nev-restedir düşmez kemend-i ülfete
Hātifā deşt-i ḥayāliñ nāzenīn āhūsudur⁷⁰³

⁷⁰² G.104.

⁷⁰³ G.105.

Sevh Gâlib'in gazeli:

Hey siyeh gün kim bana kahr u celâl eylerdi yâr
Çeşm-i mestin zehr-nûş-ı infi'âl eylerdi yâr

Hîç kesmezdi kolundan nâme-i şemşîrini
Satr envâcında hep hâlim su'âl eylerdi yâr

Zerre-pûş olmuş görüp cism-i nizârım dâğdan
Zahm-ı peykân-ı sitem geçmez hayâl eylerdi yâr

Rezm-gâh-ı aşkda gördükde zûr-ı tab'ımı
Şerm edip ruhsâr-ı tîğm âl âl eylerdi yâr

Olmadım Gâlib helâk-i nâzı ol şâhın yine
Leşker-i hattıyla hışmından kîtâl eylerdi yâr⁷⁰⁴

Hâtif'in gazeli:

Nîl-gün câmeyle çarhı bî-mecâl eylerdi yâr
'Aks-i ebrûsun gehî şekl-i hilâl eylerdi yâr

Perde-i çeşmin kefen için şehîd-i nâzına
Cevher-i tîğ-ı nigâhın hûn-ı al eylerdi yâr

Rûy-ı hürşîdi görüp rûşen çerâğ-ı nâleden
Şu'le-i âvâze-i hasret hayâl eylerdi yâr

Halkâ-i çeşm-i perî sîr-âb olurken dîdeme
Teşne-i tab'a lebin âb-ı zülâl eylerdi yâr

Mühr-i hāmûş-ı dehân-ı şekvede zâhir iken
Hâtifâ mektûb-ı a' mālîm su'âl eylerdi yâr⁷⁰⁵

⁷⁰⁴ Şeyh Gâlib Dîvânı, *a. g. e.*, s.298, G.86.

⁷⁰⁵ G.63.

Sevh Gâlib'in gazeli:

Küşte-i gamze-i cellâd ki derler o biziz
Nûş-ı hûn-ı dile mu'tâd ki derler o biziz

Sîne pür-âteş ü dil gevher-i 'aşk ile tolu
Berk-hîz ebr-i güher-zâd ki derler o biziz

Nâ-resâ mısra'-ı bercestemize çûb-ı Kelîm
Kâdir-i sihr-i nev-îcâd ki derler o biziz

Bî-vücûduz yine berbâd-kün-i mülk-i gamız
Neydeki âteş-i feryâd ki derler o biziz

Es'adâ ma'nî-i nev tıfl-ı nev-âmûz bize
Fenn-i endîşede üstâd ki derler o biziz⁷⁰⁶

Hâtif'in gazeli:

Müjde-i kıtl-ile dil-şâd ki derler o biziz
Küşte-i gamzeñe cellâd ki derler o biziz

Günde biñ şekle kıruz ma'nî-i elfâz[1] tamâm
Vech-i maẓmûnda nev-îcâd ki derler o biziz

Fitne-i gamze[y]i taşvîr ederiz levh-i dile
Ġayret-âverde-i Bihzâd ki derler o biziz

Nice müddet vereli zühd ü riyâyı seyle
Dâmen-âlûde vü berbâd ki derler o biziz

Mübtelâ-yı sitemiñ olmaz ise ger Hâtif
Zahm-ı âzâriña mu'tâd ki derler o biziz⁷⁰⁷

⁷⁰⁶ Şeyh Gâlib Dîvânı, *a. g. e.*, s.318-319, G.122.

⁷⁰⁷ G.148.

Sevh Gâlib'in gazeli:

Nâzı 'uşşâka niyâzı yâra takrîr etdi hat
Geldi hük-m-i sâbıkı hep nesh ü tağyîr etdi hat

Zülf-veş kâfîrdir ol da mezheb-i 'uşşâkda
Âyet-i Furkân'ı hüsne sihr ta'bîr⁷⁰⁸ etdi hat

Kaldı da'vâmız kıyâmet rûzunun ahşamına
Sûre-i Şems'i bugün zulmetle tefsîr etdi hat

Olduğuyçün bahtımız hûrşîd-düşmen şâm-dost⁷⁰⁹
Tûtîyâ-veş dîde-i ümmîdi tenvîr etdi hat

Gamzesi ifrât-ı mest olmuşdu Gâlib ol mehin
Söyledi sır gûş ile hüsn-i tedbîr etdi hat⁷¹⁰

Hâtif'in gazeli:

Ma'nî-i elfâz-ı rûy-ı yâr[1] takrîr etdi haḫḫ
Âyet-i envâr[1] zûlmet ile tefsîr etdi haḫḫ

Gülşen-i endîşede bu gül gibi mazmûn ile
Mısrâ'-ı berceste-i ruḫsâr[1] tanzîr etdi haḫḫ

Öyle Mecnûn'am ki fikr-i zülf-i yâr için bu şeb
Ejdehâlardan baña eşkâl-i zencîr etdi haḫḫ

Bu siyeh günleri de görsün deyü çeşm-i felek
Ebr-i naqş-ı sünbül-i hicrân[1] taşvîr etdi haḫḫ

Hâtifâ şâh-ı sitiğnâya bugün dâd etmeye
'Arz-ı hâlim berg-i nesrîn üzre taḫrîr etdi haḫḫ⁷¹¹

⁷⁰⁸ sihr ta'bîr:sihr-i ta'bîr.

⁷⁰⁹ hûrşîd-düşmen şâm-dost:hûrşîd-i düşmen şâm-ı dost.

⁷¹⁰ Şeyh Gâlib Dîvânı, *a. g. e.*, s.332, G.148.

⁷¹¹ G.188.

Sevh Gâlib'in gazeli:

Bağlanan ol zülfe kayd-ı cândan kessin tama'
Düş olan ol kâfire îmandan kessin tama'

Etdi zehr-âb-ı nigâh-ı yâr bîmâr 'âlemi
Mîzbân-ı âfiyet mihmândan kessin tama'

Hûn-ı dildendir hînâ-yı pençe-i dâmân-res
El çekenler Yûsuf-ı Ken'ân'dan kessin tama'

Câme-i cismi bıraksın hâtır-ı vasl-ârzû⁷¹²
Hâc-ı-i Beytü'l-Harem kurbândan kessin tama'

Bunca dem cûş eyleyen eşk-i revân besdir dile
Gevher-i şâd-âbdır nîsândan kessin tama'

Cân-ı ehl-i 'aşka yokdur feyz dâğ u şerhadan
Bâğ-bân-ı gam gül-i handândan kessin tama'

Gülşen-i maksûdu sır-âb itsin ol 'aynü'l-hayât
Gâlib artık dîde-i giryândan kessin tama'⁷¹³

Hâtif'in gazeli:

Çeşm-i bîmârîñ tabîb-i cândan kessin tama'
Hasta-i 'aşkıñ dahı dermândan kessin tama'

Maḥrem-i rāz olmağa rağbet mi eyler ol perî
Hâne-i mir'ât-ı dil mihmândan kessin tama'

Seylî-i emvâc-ı giryem verdi lü'lü'den haber
Dîde-i baḥr-ı şadef nîsândan kessin tama'

Müjde-i katliyle dil-şâdam o hünî-ğamzeniñ
Tab'im artuḫ etdigi iḥsândan kessin tama'

⁷¹² vasl-ârzû: vasl-ı ârzû.

⁷¹³ Şeyh Gâlib Dîvânı, *a. g. e.*, s.336-337, G.156.

Hâtifâ pervâne-i dil ölse ger şeb-tâ-seher
Âteş-i ruhsârına sūzāndan kessin ʔama⁷¹⁴

Seyh Gâlib'in gazeli:

Murg-ı âh-ı ehl-i derdim lânedden kıldım ferâğ
Gör o Hindû'yam⁷¹⁵ ki âteş-hânedden kıldım ferâğ

Beste-i hâl u hatın olmam ben ey şâhîn-i nigâh
Tâ'ir-i Kudsam⁷¹⁶ ki dâm u dânedden kıldım ferâğ

Ten-perestân eylesinler Kâbe-i cismi tavâf
Genc-i 'aşkı buldum ol vîrânedden kıldım ferâğ

Pür-safâ gördüm o şûhun nergis-i mahmûrunu
Bezm-i meyde nâle-i mestânedden kıldım ferâğ

Hatt u la'l-i yâra oldum Es'adâ çün âşinâ
Lafz-ı rengîn ma'nî-i bîgânedden kıldım ferâğ⁷¹⁷

Hâtif'in gazeli:

Men o 'Ankâ-yı hayâlem lânedden kıldım ferâğ
Fikr ü hâl-i dâm-ı zülf-i dânedden kıldım ferâğ

Çeşm-i mahmûruñ görüp sâķī humâr-ı şevķ ile
Bezm-i ğamda girye-i mest-ânedden kıldım ferâğ

Fikr-i zülfüñle boyandıysa cünün-ı hasrete
Hîç uşlanmaz dil-i dîvânedden kıldım ferâğ

Çeşmini gördüm füsün-ı nâz eylerken harâb
Öyle büm-ı fûrkatem vîrânedden kıldım ferâğ

⁷¹⁴ G.193.

⁷¹⁵ Hindû'yam:Hindû'yum.

⁷¹⁶ Kudsam:Kudsum.

⁷¹⁷ Şeyh Gâlib Dîvânı, *a. g. e.* , s.337, G.157.

Rûzgârda görmedim reng-i maḥabbetden eṣer
Âşinâdan Hâtifâ bigânedan kıldım ferâğ⁷¹⁸

Seyh Gâlib'in gazeli:

Mey süzer çeşm-i siyâhın bâde-hâr oldukça sen
Mest-i nâz olur nigâhın neş'e-dâr oldukça sen

Şevk-i mey pâ-der-rikâb olur gürîzân olmağa
Tîğ-ı gamzen kan döküp gül-gûn-süvâr oldukça sen

Mâh kim fass-ı nigîn-i çarhdır güm-nâm olur
Halka-i meclisde ehl-i 'aşka yâr oldukça sen

Bilmem âteş-hânemi tasvîr eylersin hemân
Çîn-i zülfünde ana kurbet-nigâr oldukça sen

Hızr-ı keştî-i selâmetdir tenimde dâğ-ı 'aşk
Pâdişâhım zulm ile şöhret-şi'âr oldukça sen

Eyle ey pervâne hâl-i 'âşık-ı mehcûru yâd
Gâh gâhî nâ'il-i bûs-ı kenâr oldukça sen

Gâlib'in hâlin beğim kıl çeşm-i şûhundan su'âl
Ol harâb olmakdadır mestâne var oldukça sen⁷¹⁹

Hâtif'in gazeli:

Ġamzeler bed-mest-i ḥayret bâde-ḥ^vâr oldukça sen
'İşveler maḥmûr-ı cünbiş neş'e-dâr oldukça sen

Şâh-bâz-ı ṭab'ımıñ oldu per ü bâli şikest
Kâf-ı istiğnâda ey 'Ankâ şikâr oldukça sen

Şîşe-i ḥûn-âb-ı çeşmimde o gül ter tâzedir
Bâğ-ı elfâz-ı ma'ânide hezâr oldukça sen

⁷¹⁸ G.197.

⁷¹⁹ Şeyh Gâlib Dîvânı, *a. g. e.*, s.384-385, G.241.

Şüretin buldu yine deyr-i dil-i üftâdegân
Hâme-i müy-ı fitenle büt-nigâr oldukça sen

Çalması elde 'inân-ı ihtiyârı Hâtif'îñ
Şahñ-ı endîşemde gâhî nî-süvâr oldukça sen⁷²⁰

Şeyh Gâlib'in gazeli:

Gerdenin mînâ-yı subh-ı 'aşkı şeb-gûn eylesin
Reng-i rûyun sâgar u sahbâyı dil-hûn eylesin

Âl ile afyon-ı hâlin neş'e-rîz et sâgara
Kim habâbı çatladıp keyfin diğ'er-gûn eylesin

Hırz-ı cândır nüsha-i 'aşkın çü te'sîr eylemez
Gamze ikâz-ı fiten yâ çeşm-i efsûn eylesin

Söz çıkar mı sırr-ı dendân u dehân-ı tengden
Vasfinin her nüktesin tâ dürr-i meknûn eylesin

Es'adâ medhinde zencîr ile târ-ı zülfünün
Pîç ü tâb-ı kâkülü Leylâ'yı Mecnûn eylesin⁷²¹

Hâtif'in gazeli:

Bâbil-istânı dü çeşm-i fitne meftûn eylesin
Çamze-i cādū ne hâcet mekr ü efsûn eylesin

Revğan-ı mağz-ı Hümâ'dır şem'-i endîşem benim
Şu'lesi reng-i şeb-i deycûru şeb-gûn eylesin

'Aks-i hüsnuñ cām-ı gül-gûna düşünce sâkiyâ
Bezm-i Cem'de neş'esi şahbâyı Mecnûn eylesin

Pâyına yüz sürmege gülşende ol serv-i kadiñ
Mâcerâ-yı seyl-i eşk[im] çeşm[i] Ceyhûn eylesin

⁷²⁰ G.253.

⁷²¹ Şeyh Gâlib Dîvânı, *a. g. e.*, s.395, G.264.

Hârf-i rengînim gören Hâtif suşûr-ı ma' nîde
Mışra'-ı bercesteğe isterse mazmûn eylesin⁷²²

Seyh Gâlib'in gazeli:

Mâh-veş mihr-i ruhun şevkine yandım bu gece
Şu'le-efrûz olarak çarhı dolandım bu gece

Çeşm-i sevdâ-zedeye eşkim edip hûn-ı şafak
Rengine şâm-ı gamın ben de boyandım bu gece

Mâhtâb eyledim âyîne-i baht-ı siyehi
Tîğ-i hâbîde-i gamzen-veş uyandım bu gece

Bâm-gâh-ı feleğe çıkdı sûtûn-ı âhım
Hasm-ı çarhın dişine hayli dayandım bu gece

Şeb-i târ u ser-i zülf ü gam-ı sevdâ Gâlib
Hâl-i Mecnûn-ı siyeh-rûzu çok andım bu gece⁷²³

Hâtif'in gazeli:

Fikr-i âteş-ruh-ı cānān ile yandım bu gece
Şerer-i āh-şıfat çarh[ı] dolandım bu gece

Derd-i zencîr-i ser-i zülfünüñ efkârı ile
Reng-i sevdâ-yı cünûn ile boyandım bu gece

Dehen-i tenginiñ evşâf[ı] edip kaddimi dâl
Pîr olup hem-çü 'aşâ kilke dayandım bu gece

Lebde tebhâle-i evhâm-ı hayâl dilde firâk
Böyle bir hâ'il-i hayretle uyandım bu gece

Sînede rîşe-i sūrâh-ı gamım gördükde
Hâtifâ hâl-i dil-i Neş'et[i] andım bu gece⁷²⁴

⁷²² G.258.

⁷²³ Şeyh Gâlib Dîvânı, *a. g. e.*, s.405, G.284.

⁷²⁴ G.271.

Sevh Gâlib'in gazeli:

Micmer-i ûd-1 mahabbetdir külâh-1 Mevlevî
Devr-i gül-bâng-1 hüviyyetdir külâh-1 Mevlevî

Rûşenâyî-bahş-1 çeşm-i mû-şikâfân-1 fenâ
Sürmedân-1 ehl-i dikkatdir külâh-1 Mevlevî

Kûşe-gîr-i hücre-i seyrân olan âriflere
Dûr-bîn-i çeşm-i 'ibretdir külâh-1 Mevlevî

Tâk-pîrâ-yı nihâlistân-1 cem'ü'l-cem'-i gayb
Hûşe-i engûr-1 vahdetdir külâh-1 Mevlevî

Sübha-i seyr ü sülûk-1 râhyân-1 hazrete
Ser-nişân-1 bed' ü gâyetdir külâh-1 Mevlevî

Zîver-i bûstân-1 envâr-1 tecelliyât-1 Hak
Lâle-i bâğ-1 hakîkatdir külâh-1 Mevlevî

Gerçi ihvân-1 zamâne pür-meşakkat zann eder
Çâh-1 Ken'ân-1 selâmetdir külâh-1 Mevlevî

Kible-gâh-1 ma'nîye her dem huzûr-1 kalb için
Nakş-1 mihrâb-1 'ibâdetdir külâh-1 Mevlevî

Leşker-i nefis üzre Gâlib harb-gâh-1 'aşkda
Top-1 kahr-endâz-1 himmetdir külâh-1 Mevlevî⁷²⁵

Hâtif'in gazeli:

'Âşıkâ ser-tâc-1 devletdir külâh-1 Mevlevî
Sâyesi cân-bahş-1 'izzetdir külâh-1 Mevlevî

Öyle mûmam ki[m] derinde rûzgârdan hıfz için
Güyyiâ fânûs-1 gayretdir külâh-1 Mevlevî

⁷²⁵ Şeyh Gâlib Dîvânı, *a. g. e.*, s.422, G.316.

Her biriniñ hükmü nâfiz Kâf'dan tâ Kâf'a dek
Bâr-gâh-ı Şâh-ı 'İzzet'dir külâh-ı Mevlevî

Sırr-ı Mevlânâ'dır ancak kufî-ı miftâh[1] anıñ
Bir mu'talsam genc-i hikmetdir külâh-ı Mevlevî

Şu'le-endâz-ı cihân olsa sezâdır Hâtifâ
Zerresi şem'-i haķîkatdir külâh-ı Mevlevî⁷²⁶

Şevh Gâlib'in gazeli:

Uyup baht-ı siyeh-kâra perîşân olduğum kaldı
Hevâ-yı zülf ile bergeşte-sâmân olduğum kaldı

Sözü ağyâra imiş hayf ol tûtî-i cân-bahşın
Benim âyîne-veş mebhût u hayrân olduğum kaldı

Nihâl-i kâmetinden meyve-çîn-i vasl olam derken
Akıp cûlar gibi hâk ile yeksân olduğum kaldı

Görüp çeşm-i humâr-âlûdu derd etdim dil-i zâra
O sahbâdan harâbât içre vîrân olduğum kaldı

Budur dâd u sitâd-ı dehrden sûd u ziyân ancak
Hezârân ârzûdan bir peşîmân olduğum kaldı

Ben âh etdikçe güldü bezm-i hüsnün mâh-rûyânı
O meclisde yanıp şem'-i şebistân olduğum kaldı

Ayağım la tutuldum dâmına pîr-i harâbâtın
Fakat mescid-be-mescid bir gürîzân olduğum kaldı

Çıkardı gevher-i yek-dânemi gavvâs-ı endîşem
Hemân genc-i sadefde bunca pinhân olduğum kaldı

⁷²⁶ G.309.

Zelîhâ-yı zamân 'ömr-i 'azîzim gasb edip Gâlib
Cüvânlık 'âleminde pîr-i Ken'ân olduğum kaldı⁷²⁷

Hâtif'in gazeli:

O nahl-i gül-bün-i nâza gülistân olduğum kaldı
Bu şeb efkâr-ı zülfüyle perişân olduğum kaldı

Ne taşşîl-i nikât-ı râz-ı mazmûn etdi tûfî dil
Hemân âyîne-i ruhsâra hayrân olduğum kaldı

Gelir emvâc-ı ma'nâ keştî-i elfâz[a] pey-der-pey
Döküp eşk-i terim deryâ-yı 'Ummân olduğum kaldı

Doğunmaz şubha dek peymâneye la'l-i nemek-rîziñ
Sifâl-i köhne-veş bezme nemek-dân olduğum kaldı

Ne pâ-büs-ı niyâz etdiñ o şâh-ı işveniñ Hâtif
Hużûr-ı devletinde bir ğazel-ĥ^vân olduğum kaldı⁷²⁸

Hâtif'in eğitiminde Hoca Neş'et'in (1735-1807) önemli bir yeri olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla ilmî ve edebî kişiliğinin oluşmasında Hâtif üzerinde tesiri bulunan en önemli şahsiyet, aslında pek çok şairin hocalığını da yapmış olan Hoca Neş'et'tir. Şairimizin Hoca Neş'et'in şiirleriyle benzerlik gösteren gazelleri şöyledir:

Nes'et'in gazeli:

Ben habâb-ı bahr-ı aşkam kâr u bârım sorma hiç
Mevce-i girdâb-ı şevkam rûzgârım sorma hiç

Şem'-i bezm-i vuslatam pervâne sûzân hâlime
Sûzişim besdir sana hâk-i mezârım sorma hiç

Eyle insâf u mürüvvet n'ışleyem mecbûrunam
Lâ'übâlî aşkam ben ihtiyârım sorma hiç

⁷²⁷ Şeyh Gâlib Dîvânı, *a. g. e.*, s.424-425, G.320.

⁷²⁸ G.297.

Cûybâr-ı menba'ım dil-teşne seyyâhı hazar
Zulmet içre âb-ı hayvânam diyârım sorma hîç

Âteşin-dil 'âşıkâne sûzişi besdir hüner
Şâhsâr-ı şu'leyem kim berg ü bârım sorma hîç

Eyledi iksîr-i 'aşkın kalbi sâfi rûyu zerd
Sikke-dâr-ı şâh-ı 'aşkam gel 'ayârım sorma hîç

Neş'etâ yek-tâ-dür-i deryâ-yı feyzem ben velî
Çarsû-yı 'âlem içre i'tibârım sorma hîç⁷²⁹

Hâtif'in gazeli:

Keşî-i fûrkatde kaldım rûzgârım şorma hîç
Ėarķ-ı girdâb-ı sitiğnâyam kenârım şorma hîç

Rişte-i haţţ-ı şu'â'-ı dîdemi dâm eyledim
Ol Hümâ-yı evc-i rif'atdan şikârım şorma hîç

Ėonça-i ne-şküfteye çâk-i girîbân etdirir
Gülşen-i nezzârede şavt-ı hezârım şorma hîç

Ben çenâr-âsâ tutuşdum âteş-i hicrân-ıla
Gel temâşâ eyle de âh-ı şerârım şorma hîç

Bir ayağ üzre durur yok Hâtifâ meyĖhânedede
Öyle bed-mest-i mey-i 'aşkam Ėumârım şorma hîç⁷³⁰

Burada değineceğimiz "eylesin" redifli ikinci gazel aslında Hoca Neş'et'in öğrencisi Şeyh Gâlib'e yazdığı naziredir. Şiirin aslını Hâtif'le Gâlib arasındaki benzerliklerden bahsederken ele almıştık. Sonuç itibariyle Hâtif'in, bu şiirle hem hocası Neş'et'ten hem de muasırı Gâlib'den etkilenmiş olduğunu söyleyebiliriz.

⁷²⁹ İlhan Genç, *Hoca Neş'et Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni*, Doçentlik Tezi, İzmir, 1998, s.373, G.17.

⁷³⁰ G.40.

Neş'et'in gazeli:

Âfitâb-ı tal'atin mehtâbı şeb-gûn eylesin
Gül ruhun rengi gül-i hûrşîdi dil-hûn eylesin

Sun şarâb-ı işveyi öyle siyeh-mest eyle kim
Çeşm-i fettân âhuvân-ı Çin'i meftûn eylesin

Degmesin peymâneye la'l-i nemek-rîzin emân
Hayfdir pür-şûr edip keyfin diğerk-gûn eylesin

Çetr-i perçemde cemâlin ile mâh-ı har-gehi
Gayret-i hüsnün nice Leylâ'yı Mecnûn eylesin

Harf sığmaz nükte-i vasf-ı dehân-ı tengine
Kim hayâl-i dürc-i la'l-i dürr-i meknûn eylesin

Men Kelîm'em hâme su'bân-ı hüner Neş'et çi pak
Es'ad-ı sihr-âferin bin mekr ü efsûn eylesin⁷³¹

Hâtif'in gazeli:

Bâbil-istâni dü çeşm-i fitne meftûn eylesin
Ğamze-i cādū ne hâcet mekr ü efsûn eylesin

Revğan-ı mağz-ı Hümâ'dır şem'-i endişem benim
Şu'lesi reng-i şeb-i deycûru şeb-gûn eylesin

'Aks-i hüsnün cām-ı gül-gûna düşünce sâkiyâ
Bezm-i Cem'de neş'esi şahbâyı Mecnûn eylesin

Pâyına yüz sürmege gülşende ol serv-i kadiñ
Mâcerâ-yı seyl-i eşk[im] çeşm[i] Ceyhûn eylesin

Harf-i rengînim gören Hâtif suţûr-ı ma'nîde
Mışra'-ı bercesteye isterse maẓmûn eylesin⁷³²

⁷³¹ Neş'et Dîvânı, a. g. e. , s.437, G.97.

⁷³² G.258.

Bununla beraber Hâtif'in doğrudan Hoca Neş'et'e yazdığı bir nazire de bulunmaktadır. Yukarıda Şeyh Gâlib'in "-dım bu gece" redifli bu şiire benzerlik gösteren gazeline de değinmiştik. Benzer nitelikteki bu şiirin Hoca Neş'et ve iki öğrencisi Şeyh Gâlib ile Hâtif'de de karşımıza çıkmasını basit bir tesadüfle izah edemeyeceğimiz ortadadır. İşte Hoca Neş'et'in ve Hâtif'in şiiri şöyledir:

Neş'et'in gazeli:

Dûzah-ı derde düşüp âteşe yandım bu gece
Teşne-dildim nice dem eşkime kandım bu gece

Bir 'aceb vâkı'a gördüm sana ta'bîr edemem
Girmedir çeşmime hâb gamdan uyandım bu gece

Çâk çâk eyleseler çıkmaz idi hiç kanım
Gerçi yâkût gibi kana boyandım bu gece

Nice takrîr edeyim çekdiğim âlâmı bu şeb
Mâ-hasal bi'llâhî cânımdan usandım bu gece

Nice bin bâr-ı belâ çekmiş iken devrânda
Tâkatim kalmadı va'llâhî tayandım bu gece

Neş'et'in gamla helâk olduğunu gördükde
Çille-i ehl-i dili ağlayıp andım bu gece⁷³³

Hâtif'in gazeli:

Fikr-i âteş-ruh-ı cânân ile yandım bu gece
Şerer-i âh-şifât çarh[1] dolandım bu gece

Derd-i zencîr-i ser-i zülfünüñ efkârı ile
Reng-i sevdâ-yı cünûn ile boyandım bu gece

Dehen-i tenginiñ evşâf[1] edip kıddimi dâl
Pîr olup hem-çü 'aşâ kilke dayandım bu gece

⁷³³ Neş'et Dîvânı, a. g. e. , s.444, G.106.

Lebde tebhâle-i evhâm-ı hayâl dilde firâk
Böyle bir hâ'il-i hayretle uyandım bu gece

Sîne de rîşe-i sūrâh-ı gamım gördükde
Hâtifâ hâl-i dil-i Neş'et[i] andım bu gece⁷³⁴

Hâtif'in hayatını anlatırken bir beytinde hocası Neş'et'ten af dilediğini belirtmiştik. Bunun sebebi bir süre Kadiriye tarikatı şeyhlerinden Gümüş Dede'ye intisab etmiş olmasından kaynaklanmaktadır, denilebilir; zira bunu Hâtif'in Gümüş Dede'nin adını zikrettiği bir beytinden anlıyoruz. Bunlar bir tarafa Gümüş Dede'nin de Hâtif'in kimliğinin şekillenmesinde tesiri söz konusudur, diyebiliriz.

Hâtif'in nazire olan başka gazelleri de bulunmaktadır. Bunlardan biri Balıkesirli Ahmet Râsîh'e (?-1732) yazılmış olan şu gazeldir:

Râsîh'in gazeli:

Belâ-keş 'âşık-ı mehcûra hîç leyl ü nehâr olmaz
Dırâzî-i şeb-i hicrânı farka iktidâr olmaz

Çekip kuhl-ı basîret 'âlem-i ikbâli seyr eyler
Sürenler hâkipây-ı yâra çeşmin hâk-sâr olmaz

Bakıp mir'âta reng-i bâde-i la'liyle mest olmuş
O şûhun etdiği peymâna gayrı i'tibâr olmaz

Müdârâ eylemek agyâr-ı bed-hâha 'abes zîrâ
O kâfir-kîşden 'uşşâk-ı gam-hâra medâr olmaz

Leb-i nezzâre ile etmedikçe câm-ı la'lin nûş
Humâr-âlûd-ı hasret Nîl'e meyle teşne-dâr olmaz

O bâlâ kad cüvâna dest-res olmak muhâl olmuş
Dıraht-ı müntehâdan 'âkile ümmîd-bâr olmaz

Ne rütbe servet ü sâ mân-ıla fahr eylesin lâyık
Nukûd-ı eşk-i çeşmin gibi Râsîh hîç 'akâr olmaz⁷³⁵

⁷³⁴ G.271.

⁷³⁵ *Râsîh Dîvânı*, İstanbul Ü. Ktp. , no: T.232, 69^a ve 69^b.

Hâtif'in gazeli:

Temâşâ-yı nigâha sürme mîl-i intizâr olmaz
Anıñçün cünbiş-i çeşm-i gazâle i'tizâr olmaz

Sicill-i hikmete Kâssâm-ı kudret böyle kayd etmiş
Berât-ı haţţ-ı gül-gün-ı 'izârîñ der-kenâr olmaz

Bezimde sâğarı dil-hûn-ı hasret eylesin sâķî
O bed-mest-i mey-i nahvetde farķa iktidâr olmaz

Görürse şalı'-i târîk-i bahtım dîde-i hürşîd
Felekde encüm-i iķbâle ey meh-rû nehâr olmaz

Gül-i mazmûn-ı Râsih var iken gülzâr-ı ma'nîde
Hezârân nahl-i nâza Hâtifâ faşl-ı bahâr olmaz⁷³⁶

Yine Halvetîliğin kolu Cerrahî şeyhlerinden Şeyh Sadık Mehmet'in (1738-1800) gazeline bir naziresi bulunmaktadır; ama yazma eser kütüphanelerinin kataloglarında Şeyh Sadık Mehmet'e ait bir dîvâna tesadüf edemediğimizden şiirin aslını bulmamız mümkün olmadı. Hâtif'in yazdığı nazire ise şöyledir:

Dûd-ı dilden mi bu süziş yoħsa micmerden midir
Hâller gird-i ruħunda toħm-ı 'anberden midir

La'l-i cân-baħşım o Hızr-ı 'işveniñ şorsaydım âh
Âb-ı hayvân'dan mı Zemezem'den mi Kevşer'den midir

Zîb-i evc-i hüşn ü ânsın yoķ sipihre minnetiñ
Âfitâb-ı řal' atıñ hürşîd-i enverden midir

Öyle Mecnûn-ı neşâtam sâķiyâ fark eylemem
Şu'le-i meyden mi zencîr mevc-i sâğardan mıdır

Kilk-i cādū mu sūr-ı Hâtif mi bilmem nazmını
Merħamet evlâda vâliden mi mâderden midir

⁷³⁶ G.153.

Bahr-ı ma'nā Hazret-i Şādık Beg'in şî'ri 'aceb
Cevher-i feyz-ı Hūdā mı lü'lü'-i terden midir⁷³⁷

İlhâmî mahlasını kullanan şair Sultan Selim'e (1789-1807) de bir naziresi bulunmaktadır.

III.Selim'in gazeli:

Hâlîme merhamet etmez mi o meh-pâre benim
'Aklım aldı yine ol gözleri sehâre benim

Tâb-ı 'aşkım eridip cismimi sūzân ediyor
Tâkatim yokdur anı etmeğe inkâra benim

Mîve-i vasl ile bir dem beni dil-şâd etmez
Geçmiyor hayf niyâzım hele ol yâra benim

Vakt-i şâm oldu buyur hâba efendim kerem et
Bâliş edem yüzümü sînemi gehvâre benim

Koc başınçün beni yâd etme begim hâtırdan
Yok mecâlim çekeyim derd ile efkâra benim

Çıkmada âh u firâk ile dilimden ebyât
Yohsa yok tâb u liyâkat hele eş'âra benim

Semt-i 'uşşâka bakıp dedi o üftâde midir
Dedim ey şûh ki İlhâmî-i bî-çâre benim⁷³⁸

Hâtif'in gazeli:

Duydu sūz-ı dilimi gamzesi mekkâre benim
Çalmadı zerre muhâl hâlimi inkâra benim

Kim şorar kıanıma girseñ de eyâ âfet-i cân
Tîğ-i hicrân seniñ sîne-i şad-pâre benim

⁷³⁷ G.111.

⁷³⁸ Kâşif Yılmaz, *III.Selim (İlhâmî): Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni*, Edirne, Trakya Ü. Rektörlüğü, 2001, s.101-102, G.164.

Heves-i dāne-i hāliñle ururken pervāz
Dām-ı zūlfüñe düşen o dil-i āvāre benim

Boyadıñ reng-i cünün-ı ğam-ı hecriñle dili
Gül-füsün ile alan 'aqlımı sehħāre benim

Beni mahrūm-ı be-kām etmeden ey şūh ğaraż
Cürmüm āyā ne idi bilmedim ağyāra benim

Şadef-i baħr-ı leṭāfet olur elbet hayrān
Eşer-i dīde olan bu dūr-i şeh-vāra benim

Rāz-ı dil keşf olıcağ sīne-i mir'ātında
Getirir tūṭī-i endīşemi ğüftāra benim

Peyreviz Ğazret-i İlhāmī-i vālā-şāna
Hātifā nazmımı ğācet mi ğarīdāra benim⁷³⁹

⁷³⁹ G.232.

1.4. HÂTİF ALİ DÎVÂNİ NÜSHA TAVSİFLERİ

Hâtif Ali dîvânının bilinen üç nüshası olduğu tespit edilmiştir. Millet Kütüphanesi Ali Emiri koleksiyonunda mnz: 501’de kayıtlı olan Hâtif dîvânı, bizim şairimize ait olmayıp çalışmamızın başında zikrettiğimiz aynı mahlası taşıyan Hâtif mahlaslı şairlerden Bursalı dîvân şairi Hâtif’e ait olduğu görülmektedir. Yine bir kaynakta⁷⁴⁰ Millet Kütüphanesi Reşit Efendi 823 numarada Hâtif Ali Dîvânı’nın nüshası olduğu belirtilmekle beraber burada bir karışıklık söz konusudur; zira burada el-Kârî Nureddin Ali b. Sultan Muhammet el-Herevî’ye ait olan biri “fethu Bâbil-is’ad fi hallî elfâzi süad” (823/1), diğeri “ez-Zübde fi şerh-i Kasîdetü’l-bürde” (823/2) isimli Arapça eserler bulunmaktadır. Dolayısıyla bu kaydın da hatalı olduğu görülmektedir. Aslında birkaç kaynakta da belirtilen Millet Kütüphanesi Reşit Efendi 783 nolu nüsha Hâtif Ali Dîvânı’nın nüshalarından biridir.⁷⁴¹ Bununla birlikte bu nüshanın katalog kaydında bir hata söz konusu olup müellifi Abdullah Muhammet el-Herevî olarak kaydedilmiştir. Bu durum, Hâtif Ali’nin meşhur İranlı şair Câmî’nin hemşire-zâdesinin oğlu Herat’lı Abdullah Hâtifi ile karıştırıldığı ihtimalini akla getirmektedir.

Sadece bir kaynakta⁷⁴² Milli Kütüphâne MfA, no: 4176’da dîvânın başka bir nüshasından bahsedilmektedir. Aslında bu nüsha da, yukarıda belirttiğimiz Millet Kütüphanesi Reşit Efendi 783 nolu nüshanın aynısı olup, bu nüshanın 1993 yılında mikrofilm olarak basılmış hâlidir. Bu sebeple nüsha tavsiflerinde yalnızca Millet Kütüphanesi Reşit Efendi 783 nolu nüshanın özelliklerini vermek yeterli olmakla beraber, nüsha tenkidi sırasında da sadece bu nüshayı ele alalımız buradan kaynaklanmaktadır.

Dîvânın kaynaklarda bahsedilen diğeri bir nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T.5491 nolu nüshadır.⁷⁴³ Katalogda bir hata olup müellif Hâtif Hasan Sarrac-zâde diye kayıtlıdır.

Ayrıca kaynaklarda belirtilmeyen bir nüshasını da katalog taraması sırasında tespit etmiş bulunuyoruz. Bu nüsha Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar bölümü no: 2339’da kayıtlıdır.

Böylece dîvânın tespit etmiş olduğumuz üç nüshasını zikretmiş olduk. Nüshalara ait çeşitli hususiyetler gerekli görülen yerlerde belirtilmiş olduğundan burada üzerinde durulmayacağını belirterek esas aldığımız nüshaların tavsifine geçelim.

⁷⁴⁰ TDEA, İstanbul, Dergâh Yayınları, C.4, 1981, s.160.

⁷⁴¹ *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı TDEA*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, C.4, 2004, s.424 ve Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî Dîvân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, Haz. : Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, C.2, 2001, s.1186, no: 4681.

⁷⁴² TDEA, C.4, s.160.

⁷⁴³ *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı TDEA*, C.4, s.424 ve Mehmet Nâil Tuman, *a. g. e.*, C.2, s.1186, no: 4681.

MR

Bu nüsha Millet Kütüphanesi Reşit Efendi bölümü 783 numarada kayıtlıdır. Müstakil bir eser olup içerisinde sırasıyla tevhid ve münâcât özelliği taşıyan 1 mesnevi, dört halife ve iki imam övgüsünde yazılmış 5 mesnevi, 4 münâcât (gazel), 17 na't (15'i gazel, 2'si kaside), Veysel Karanî vafında mehdiye, 17'si Nazîm'e, üçü Kânî, Nahîfî ve Câmî'ye tahmis olan 20 na't, I.Abdülhamit, III.Selim, II.Mahmut, Hatice Sultan vafında, biri de mahlas-nâme olan 6 kaside, 76 tarih, 3 terkîb-bend, 3 müseddes, 1 tesdis, 1 müsemmen, 4 tahmis (gazel), 19 şarkı vardır. Katalogda en baştaki mesnevi ve müsemmen belirtilmemiş, büyük bir kısmı Nazîm'in olmak üzere Hâtîf'in tahmis ettiği na't sayısı 19 olarak eksik, gazel tahmislerinin sayısı ise 5 denilerek yanlış verilmiştir.

Baş: Hâmd-ı bî-ḥadd o Ḥudāvend-i kerîm'e elyak
Odur ancak biliriz ferd ü ḥakîm-i muṭlak

Son: Nergis-i çeşmiñ açıp Hâtîf'i eyle seyrân
Yağma dağ-ı dile şimden-gerü nâr-ı hicrân

Ct: meşin, yıldızla süslü, zincirekli, şirazeli, miklepli, kırmızı renkli, yk: 114, ölç: 234×152, iç ölç: 173×966, ilk sayfa tezhipli olup ilk iki sayfada üç cedvel arası yıldızla doldurulmuş, genel olarak cedvel tek çizgi olup kırmızı renkli, stn: 1, st: 17, yz: talik, bazen hareke görebiliyoruz, yazıların izi sayfanın diğer yüzüne geçmiş, bazı sayfalarda sarımsı lekeler ve birkaç yerde oksitlenme sebebiyle dağılma söz konusu, müşir mevcuttur.

Nüşhada bir kopma, eksiklik yoktur. Yalnızca birkaç yaprak arasında karışıklık bulunmaktadır. Bu durum da haşiyede düşürülen notlarla belirtilmiştir ve söz konusu şiirlerin başlangıç yerleri ve nereden devam ettikleri ifade edilmiştir. Şöyle ki:

“Karşılığı elli ikinci varakdadır”, “Bunun başlangıcı yetmiş birinci varak sonundadır”, “Bunun karşılığı yetmiş ikinci varakdadır”, “Başlangıcı elli birinci varakdadır”, “Bunun karşılığı elli ikinci varakdadır”, “Bunun başlangıcı elli ikinci varak sonundadır” şeklinde üç ayrı şiirin başlangıç ve devamlarını gösterebilmek için altı ayrı not düşürülmüştür.

Baş kısmında kütüphâne kaydı ve mührü mevcuttur. Aynı zamanda mine'l-vedî'atü't-dehr ilâ yed-i Muhammed Ṭâhir; şümme intikâl ilâ yed-i Es-Seyyid Muhammed Sa'îd Zîver ğafere lehü ifadeleriyle dîvânın önce Muhammed Tahir'e, sonra da Muhammed Said Ziver'e intikal ettiği anlaşılmaktadır.

Son kısımda yine kütüphâne mührü bulunmakta olup herhangi bir kayıt söz konusu değildir. Nüşanın sonunda şu şiirler kaydedilmiştir:

معصوم

سینه خنجر خانه، قلبه آه خوب روزنار
همدم چشم دل اولمش سحر کوزلر دیدم

وله

ای غبار قدم کجی عین عشاق
بوسن بایک هو سیکه سحر کوزلر دیدم

وله

عیش بینش چشم دل و جام سنسین

قائمه
معصوم لادری

مرکه زخم خورد البته فغانی وارو

El-fakr [?]

Reme/Fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün

(·-·-·- / ·-·-·- / ·-·-·- / ·-·-·-)

Sīneden hāne-i ƙalbe açılıp revzeneler
Hem-dem-i çeşm-i dil olmuş seni gözler dīdem

Velehü

Ey ğubār-ı ƙademi kuhl-ı 'uyūn-ı 'uşşāk
Būs-ı pāyın hevesiyle seni gözler dīdem

Velehü

Bā' iş-i bīniş-i çeşm-i dil ü cānım sensin

.....

Ƙā'ilehü

Mışra'-ı Lā-edrī
Her ki zaħm ħored
elbette
fiġānī dāred

SY

Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar bölümü 2339 numarada kayıtlıdır. Müstakil bir eser olup içerisinde sırasıyla tevhid ve münâcât özelliği taşıyan 1 mesnevi, dört halife ve iki imam övgüsünde yazılmış 5 mesnevi, 4 münâcât (gazel), 17 na't (15'i gazel, 2'si kaside), Veysel Karanî vafında mehdiye, 17'si Nazîm'e, üçü Kânî, Nahîfî ve Câmî'ye tahmis olan 20 na't, I.Abdülhamit, III.Selim, II.Mahmut, Hatice Sultan vafında, biri de mahlas-nâme olan 6 kaside, 74 tarih, 3 terkîb-bend, 3 müseddes, 1 tesdis, 1 müsemmen, 4 tahmis (gazel), 29 şarkı, 253 gazel, 29 matâli', 92 esâmî-i lâle vardır.

Baş: Hâm-d-ı bî-ḥadd o Ḥudāvend-i kerîm'e elyaḳ
Odur ancaḳ biliriz ferd ü ḥakîm-i muṭlaḳ

Son: Lâle-zâra gelicek pâdişeh-i rûy-ı zemîn
Ferş olur pâyına seyr eyle ḳumâş-ı zerrîn

İtmâm-yâfte raḳam: El-'abdü'l-müznîb ez-za'îf Kâmilî-zâde Es-Seyyid Meḥemmed Şâkir fî evâ'il-i şeh-r-i rebî'ü'l-evvel sene seb'in ve şelaşîne ve mieteyni ve elf (1237) min hicretin men lehu'l-'izze ve's-sa'âde ve'd-devle ve's-şeref.

Ct: meşin, yaldızlı, zincirekli, şirazeli, miklepli, kırmızı, yk: 203, ölç: 210×150, iç ölç: 155×95, ilk sayfa tezhipli, cedvel ilk iki sayfada üç çizgiden müteşekkil olup kahverengiyle doldurulmuş, genel olarak üç çizgi olup siyah renkli, stn: 2, st: 15, yz: talik, bazen hareke görebiliyoruz, siyah mürekkeple yazılı, başlıklar, tarihler, mahlas ve bazı kelimeler kırmızı mürekkeple yazılı, yazıların izi ilk belirttiğimiz nüshaya kıyasla diğer sayfada fazla belirgin değil, yer yer oksitlenme söz konusu ve müşir mevcuttur.

Baş kısmında Süleymaniye Kütüphanesi'ne ait kayıt ve bir mühür yanında Muhlis Gök tarafından 22.7.1926 tarihinde bağışlandığını gösteren bir kayıt söz konusudur.

Sonda da yukarıda belirttiğimiz istinsah kaydı mevcuttur. Buradan hareketle nüshanın Hattat Kâmil-zâde Mehmet Şakir tarafından İstanbul, 1237 (1821) yılında istinsah edilmiş olduğunu görüyoruz.

iü

İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi T.5491 numarada kayıtlıdır. Müstakil bir eser olup içerisinde sırasıyla 1 na't, 4 ferd (dinî), 1 tahmis, 2 kaside, 11 tarih, 2 tercîf-bend, 4 tesdis, Hâtif'e yazılan karalanmış tahmis, 2 tahmis (gazel), 4 şarkı, 4 kıt'a, 25 ferd, 78 gazel vardır. Katalogda ise 2 na't, 3 şarkı denilmiş, 2 tercîf-bend de bizim metinde ele aldığımız gibi terkîb-bend olarak değerlendirilmiş olup karalanmış tahmisten söz edilmemiştir.

Baş: Na't-ı Şerîf-i Hâzret-i Server-i Kâ'inât

Maķâmıñ bāğ-ı Firdevs-i hidāyet yā Resūla'llāh
'İzārıñ verd-i ra'nā-yı leķāfet yā Resūla'llāh

Son: Kefen-ber-düş [u] hūn-ālūd gören aşķāb-ı maķşerdir
O hūnī ğamzeniñ Hâtif şehîd-i tiğ-ı āzārı

Ct: mukavva, kapak tamamiyle tezyinatlı, şemse ve köşebentli vs., şirazeli, miklepli, kahverengi, yk: 33, öç: 225×152, iç öç: 185×117, cedvel ilk iki sayfada arası siyah mürekkeple doldurulmuş olup kenarı tezhiplidir, ilk sayfa da tezhiplenmiştir, genel olarak cedvel dört çizgiden müteşekkil ve arası yıldızla doldurulmuş, stn: 2, st: 17, yz: nesih, lüzumlu hareketler var, siyah mürekkeple yazılı, başlıklar, tarihler, tahmis, tesdis yazılan beyitler vs. kırmızı mürekkeple yazılı, yazı hususunda herhangi bir problem yok, müşir mevcuttur.

Baş kısmında kütüphâne kaydı ve mührü var. Bu kayıta Beyazıt Kütüphânesi, Dîvân-ı Hâtif 61, tedkik edilmiştir ibareleriyle birlikte 29 Kânunuevvel (Aralık) 1930 tarihi verilmiştir. Son kısımda ise herhangi bir kayıt yoktur.

1.5. TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ VE BAZI AÇIKLAMALAR

ء : ’	ص : Ş, ş
ا , آ : A, a, Ā, ā, E, e	ض : D, d, Ž, ž
ب : B, b	ط : T, t
پ : P, p	ظ : Z, z
ت : T, t	ع : ’
ث : S, s	غ : Ğ, ğ
خ : C, c	ف : F, f
چ : Ç, ç	ق : K, k
ح : H, h	ك : G, g, K, k, ñ
خ : H, h	ل : L, l
د : D, d	م : M, m
ذ : Z, z	ن : N, n
ر : R, r	ؤ : V, v, O, o, Ö, ö, U, u, ū, Ū, ü
ز : Z, z	ھ : H, h, a, e
س : S, s	ی : Y, y, ı, i, ĩ
ش : Ş, ş	˘ : vâv-ı mağdûle

Şiir başlıkları gerekli görülen yerlerde eski yazıyla verilmiş olup okunuş ve anlamları nesre çeviri kısmında ele alınmıştır. Ayet ve hadîsler de eski yazıyla yazılmış, meal ve mânâları dipnotlarında gösterilmiştir. Nesre çeviri kısmında da tırnak içinde italik olarak kullanılmıştır. Tarihlerin hesaplanışları dipnotlarda verilmiş olup nesre çeviride de tarih mısraları italik olarak belirtilmiştir. Tahmis, tesdis, tesmin nazım şekillerinde şiirlerin aslını kontrol etmeye çalıştığımızı ifade etmiştik. Metinde tahmis yazılan, tesdis ve tesmin edilen diğer şairlere ait olan beyitleri italik ve koyu olarak verdik. Şairin şiirlerinde şahıs tutarsızlıkları olduğunu dile getirmiştik. Bu hususta karşılaştığımız problemleri düzeltmeye çalıştık; yalnız vezin itibarıyla düzeltmek mümkün görünmüyorsa, anlam olarak nasıl olması gerektiğini dipnotlarda ortaya koyduk. Hiçbir şekilde düzenleme yapılmıyorsa sadece tutarsızlık olduğu ifade edilmiştir. Halk dilinde sıklıkla kullanılan birleşik ve türemiş kelimeleri, genellikle tek kelime olarak yazdık. Dilimizde fazla yaygın olmadıklarını düşündüğümüz bu tarz kelimelerin arasına (-) şeklinde bir çizgi koyduk. Bu sebeple metinde bir tutarsızlık olduğu düşünülmemelidir. İmlâ hususiyetlerinde de değindiğimiz gibi kelimelerin ve eklerin yazımında farklılıklar olsa da bunları dipnot olarak vermeyip, dönem itibarıyla bunları uyum dâhilinde kullandığımızı belirtelim. Yalnızca aslî şeklini vermek istediğimiz bazı kelimeler uyum dâhilinde ele alınmamıştır. Çeşitli kelimelerin aldığı

ekleri ve izafet ekini, bünyesindeki sesin kalınlık ve inceliğine göre ele almaya çalıştık. Zevk-ı, şevk-ı vb. misallerde olduğu gibi. Bu bakımdan tutumumuzda çelişki olduğu yargısına varılmamalıdır. Hep, geç, koç gibi kelimelerde bunları heb, gec, koc şeklinde okumayı tercih etmedik. Çeşitli kelimeleri anlamına göre iki şekilde kullandık. Mahabbet, muhabbet, miyân, meyân vb. İlgili kısımda kafiye itibariyle yaptığımız değişiklik ve müdahalelerden bahsettik; yalnız ekleri bulunduğu kelimenin vokal uyumuna bağlı kalarak okuyup kafiyesini geri plana attık. Gülistâna, dîvâne kelimeleri arasında görüldüğü gibi. Lügatlerde Farsça gösterilmesine rağmen kelimeyi Türkçe kabul ederek “dağ” şeklinde vokaline uzatma işareti koymadan yazdık.

Gerekli gördüğümüz açıklamaları dipnotlarda vermekle beraber, beyitlerde karşılaştığımız çeşitli unsurlar dîvân edebiyatının belli başlı, bilinen unsurları olduğundan açıklama yapılmamıştır. Yalnızca ilk kez karşılaştığımız ve bilmediğimiz birkaç şahıs ve bir eser adıyla ilgili bilgiyi dipnotlarda verme ihtiyacını hissettik. Nüsha farklarını ve hususiyetlerini de dipnot olarak verdik. Farklılıklar uzunsa ibarenin son kısmını almayı tercih ettik. Eksikleri de belirtmekle beraber (_) işaretini kullandık; ama rediflerdeki eksiklikleri ve yer yer yazılmamasına rağmen, mahlas yeri boş bırakıldığı için şairin mahlası Hâtif kelimesinin eksikliğini dipnotlarda ortaya koymadık. Beyitleri gerek anlam, gerek şekil olarak tamamlamak için yaptığımız ilavelere de ([]) işareti içinde yer verdik. Farklı şekilde okunabilecek ibarelerde tercih ettiğimiz okuyuştan sonra (~) işaretini kullanarak ibarenin diğer okunuşunu verdik. Yine hemze (?) ile karışıklığı önlemek amacıyla kesme işaretini (/) şeklinde kullandık.

BİBLİYOGRAFYA

Abdülkadiroğlu, Abdülkerim, *Belğ ve Nuhbetü'l-Âsâr fî Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr*, Ankara, Gazi Ü. Yayınları, 1985.

Akkuş, Metin, *Nef'î Dîvânı*, Ankara, Akçağ, 1993.

Arpaemini-zâde Sâmî Dîvânı, Süleymaniye Ktp. , Esad Efendi, no: 2643.

Aypay, İrfan, *Nahîfî Süleyman Efendi, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği*, Doktora Tezi. Konya, Selçuk Ü. , Danışman: Hüseyin Ayan, 1993.

Banarlı, Nihat Sâmî, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, Destanlar Devrinden Zamanımıza Kadar*, İstanbul, MEB, 2 c. , 2001.

Bilkan, Ali Fuat, *Nâbî Dîvânı*, İstanbul, MEB, 2 c. , 1997.

Bursalı Mehmet Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri 1299-1915*, Haz. : A. Fikri Yavuz, İsmail Özen, İstanbul, Meral Yayınevi, 3 c. , 1972.

Çapan, Pervin, *Mustafa Safâyî Efendi, Tezkire-i Safâyî, Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idü'l-Eş'âr, İnceleme-Metin-İndeks*, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 2005.

Çıpan, Mustafa, *Fasîh Ahmet Dede, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni*, Doktora Tezi. Konya, Selçuk Ü. , Danışman: Gönül Ayan, 1991.

DİA, İstanbul, 1997.

Erdem, Sadık, *Ramiz ve Âdâb-ı Zürefâ'sı, İnceleme, Tenkitli Metin, İndeks, Sözlük*, Ankara, 1994.

Fatin, *Hâtimetü'l-Eş'âr*, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Ktp. , no: 894.1.

Genç, İlhan, *Hoca Neş'et Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni*, Doçentlik Tezi, İzmir, 1998.

Gürel, Rahşan, *Derviş-nihad Bir Saray Adamı Enderunlu Osman Vâsıf Bey ve Dîvânı, Dîvân-ı Gülşen-i Efkâr-ı Vâsıf-ı Enderunî*, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 1999.

Hoca Neş'et, *Dîvân-ı Neş'et*, Süleymaniye Ktp. , Dârü'l-mesnevi, no: 393.

Hoca Neş'et, *Dîvân-ı Neş'et Süleyman b. Ahmet Refî' el-Edirnevî*, Süleymaniye Ktp. , Hâlet Efendi, no: 692.

İnal, İbnül Emin M. K. , *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul, MEB, 1969.

Kalkışım, Muhsin, *Şeyh Gâlib Dîvânı*, Ankara, Akçağ, 1994.

Kazasker Sâlim Efendi, *Sâlim Tezkiresi*, İkdâm Matbaası, 1315 (1897).

Küçük, Sabahattin, *Bâkî Dîvânı*, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1994.

Macit, Muhsin, *Nedîm Dîvânı*, Ankara, Akçağ, 1997.

Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmânî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniye*, Haz. : Orhan Hülagü, Mustafa Ekincikli, Hamdi Savaş, İstanbul, Sebil Yayınevi, 4 c. , 1998.

Mehmet Tevfik, *Mecmuatü İ-terâcim*, İstanbul Ü. Merkez Ktp. Türkçe Yazmalar Bölümü, no: 192.

Mengi, Mine, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara, Akçağ, 2003.

Meydan Laorusse.

Muallim Naci, *Osmanlı Şairleri*, Haz. : Cemal Kurnaz, İstanbul, MEB, 1995.

Nazîm Dîvânı, İstanbul Ü. , no: T.2817.

Nazîm Dîvânı, Süleymaniye Ktp. , Hâlet Efendi, no: 654.

Râsih Dîvânı, İstanbul Ü. Ktp. , no: T.232.

Şemsettin Sâmi, *Kâmûsu l-A lâm*, İstanbul, Mihran Matbaası, 6 c. , 1316 (1898).

Tanışık, İbrahim Hilmi, *İstanbul Çeşmeleri 2, Beyoğlu ve Üsküdar Cihetleri*, İstanbul, MEB, 1945.

Tarlan, Ali Nihat, *Fuzûlî Dîvânı Şerhi*, Ankara, Akçağ, 2001.

TDEA, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1981.

Tezkirelere Göre Dîvân Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Haz. : Haluk İpekten, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1988.

Tuman, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâilî Dîvân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, Haz. : Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, 2 c. , 2001.

Türk Dünyası Ortak Edebiyatı TDEA, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2004.

Üzgör, Tahir, *Fehîm-i Kadîm, Hayatı, Sanatı, Dîvânı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi, 1991.

Yılmaz, Kâşif, *III.Selim (İlhâmî): Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni*, Edirne, Trakya Ü. Rektörlüğü, 2001.

Yılmaz, Mehmet, *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler, (Ansiklopedik Sözlük)*, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1992.

2. BÖLÜM
HÂTİF ALİ DÎVÂNI
METİN VE NESRE ÇEVİRİSİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Ḥarfü'l-elif

1

NA'T-I ŞERİF

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Merhabā ey Şāh-ı kevneyn-i risālet merhabā
Merhabā ey maṭla'-ı 'izz ü sa'ādet merhabā
2. Hem 'ulūm-ı evvelīn [ü] āhırınıñ kânısın
Fazlınıñ yek noqtası esrār-ı hikmet merhabā
3. Ṭūṭı-i العلم اليقین sin oldu mir'atıñ Hudā
Ḳand-ı güftarıña der idi ḫalāvet merhabā
4. Ğonça-i gülzārınıñ güyān olan bülbülleri
Ḳadd-i Ṭübā'ña dedi ey Şāh-ı behcet merhabā
5. Olmadan اقرأ kelāmu'llāhı inzāl Hātifā
Sidre'den derdi aña Peyk-i ḫaḳīḳat merhabā

B Ḥarfü'l-elif:İbtidā-i ğazeliyyāt-ı ḫarfü'l-elif İÜ.

1- MR 5^a, SY 5^b.

3^a 'İlme'l-yaḳīn “*Kesin bilgi* ile bilmiş olsaydınız...”, 102 Tekāsür 5.

3^b güftarıña:güftārına.

4^a gülzārınıñ:gülzārınıñ.

5^a İḳrā “Yaratan Rabb’inin adıyla *oku.*”, 96 Alak 1.

1

- 1) Merhaba ey peygamberliğin iki cihanda Padişah'ı, yücelik ve mutluluğun başlangıcı merhaba!
- 2) Hem geçmiş ilimlerin hem de sonraki ilimlerin madeni [olan] faziletinin tek noktası hikmet[ler]in sırrı merhaba!
- 3) [Sen] “*İlme'l-yakîn*” papağanısın ve senin aynan Allâh oldu ve sözünün şekerine tatlılıkla merhaba dedi.
- 4) Ey güzellik Padişah'ı! [Senin Cennet'teki] Tuba [ağacına benzeyen] boyuna [senin] gül bahçenin goncalarına şarkılar söyleyen bülbülleri [bile] merhaba, dedi.
- 5) Ey Hâtif! “*İkrâ*” ayeti [daha] nazil olmadan hakikat habercisi [Cebrail] O'na [Peygamber'imize] Sidretü'l-münteha'dan merhaba, derdi.

2

NA‘T-I ŞERİF

Remel Fā‘ilātün/ fâ‘ilātün/ fâ‘ilātün/ fâ‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Şāh-ı iklīm-i risālet şu‘le-i nūr-ı Hudā
Nāzenīn-i Rabb-ı ‘izzet maḥrem-i ḫalvet-serā
2. Künc-i fūrkatde düşüp pā-māl-i ḫasret olmadan
Şerbet-i luḫfuñla buldu ḫasta dil dā’im şifā
3. Bendelikden yā Resūla’llāh beni dūr eyleme
Dest-i ‘aczimde var iken ḫalka-i bāb-ı recā
4. Kūyunuñ zerre ğubārın rüzgāra kim verir
Çeşm-i cāna eyler elbette ‘alīlān tūtiyā
5. Bī-kes ü ‘āciz zelīl [ü] Hātif-i bī-çäreñe
Ümmetiñdir eyle şefkat ḫāline rüz-ı cezā

3

NA‘T-I ŞERİF

Hezec Mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Zihī Refref-süvār-ı pādişāh-ı maḥrem-i اسرا
Zihī nūr-ı nübüvvet maḫla‘-ı dünyā vü mā-fihā
2. Vücūdu ‘ayn-ı raḫmetdir kelāmı cevher-i nā-yāb
Derūnu sırr-ı vaḫy-ı Ḥaḫḫ ile bir **kenz-i lā-yüfnā**

2- MR 6^b, SY 7^b.

3- MR 7^b, SY 9^a.

1^a Esrā “Bir *gece*, kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammet) kulunu Mescid-i Haram’dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allāh noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir.”, 17 İsrâ 1.

2^b Kenz-i lā-yüfnā: Burada “kanaat tükenmez bir hazinedir” hadîsine telmih vardır.

2

- 1) [Ey] peygamberlik ülkesinin Padişah'ı, Allâh'ın nurunun ışıltısı, yüce Rabb'in nazlısı ve yalnızlık yerinin mahremi!
- 2) [Bu] hasta gönül, ayrılık köşesinde düşüp hasretin ayakları altında kalmadan [senin] lutuf şerbetinle daima şifa bulmuştur.
- 3) Ey Allâh'ın Peygamber'i! Acizlik elimde rica kapısının halkası varken, beni [sana] köle olmaktan ayrı tutma.
- 4) Körler, [senin] bulunduğun yerin zerre [kadar] toprağını can gözüne sürme yapar[ken] [onu] rüzgâra kim verir?
- 5) [Ey Allâh'ın Peygamber'i]! [Senin] ümmetin[den olan] kimsesiz, âciz, zelil ve çaresiz Hâtif'in hâline ceza günü şefkat eyle.

3

- 1) [O], “*İsrâ*” Gecesi'nin mahremi, Refref'in binicisi Padişah, peygamberlik nuru, dünya ve ahiretin doğuşu ne güzel!
- 2) Vücudu rahmetin ta kendisi, sözü bulunmaz [bir] cevher, gönlü Allâh'ın vahiy sırrıyla tükenmez bir hazine[dir].

3. Olunca hizmetinde enbiyā vü evliyā dā'im
‘Aşā der-dest nigeḥ-bānı derinde olmada ‘İsā
4. Ne mümkündür bulunsun baḥr-ı ma‘nā-yı ḥaḳīḳatde
Naẓīriñ görmemiş çeşm-i şadef bir gevher-i yektā
5. Pey-i na‘tında pūyān olsañ ‘ömrüñ āḫır oldukça
Anıñ evşāfını ḥāme eder zann eyleme imlā
6. Ğarāz senden eyā maḥbūb-ı Ḥaḳḳ ancak şefā‘atdir
Siyeh-rūyam beni şaḥn-ı ḥaşirde eyleme rüsvā
7. Yüzüm yok ‘arz-ı ḥācāt etmege bir kimseye Hātif
Der-i devlet-me’ābıñdır şeb ü rüz etdigim ḥulyā

4

NA‘T-I ŞERİF

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Ey risālet taḥtınıñ Şāh'ı Resūl-ı Kibriyā
Şānıñ oldu iftiḥār-ı tāc-ı Fahrü'l-enbiyā
2. Maḥla‘-ı nūr-ı nübüvvet maḥṭa‘-ı peygamberān
Nāzenīn-i Rabb-ı ‘izzet şāfi‘-i rüz-ı cezā
3. İltifātı māye-i iksīr-i cān olsa n'ola
Her kelāmı gevher-i gencīne-i luṭf u ‘aṭā
4. Küfr ü şirki def edip ‘ālem yeñiden buldu cān
Dü cihāna şu‘le-i ḳandīli verdikçe žıyā

4- MR 6^a, SY 7^a.

4^b ḳandīli:ḳandīl SY.

- 3) Nebiler ve veliler daima [onun] hizmetinde olunca, İsa [da] kapısında elde asa bekçisi olmak[tadır].
- 4) Hakikatin mânâ denizinde sadefin gözünün [bile] benzerini görmediği [senin gibi] biricik bir inci bul[unması] ne mümkündür?
- 5) [Sen] ömrün son[a] erene dek [Peygamber'in] natının ardında koşarsan [da] kalem onun vasıflarını yazar zannetme.
- 6) Ey Allâh'ın sevgilisi! Siyah yüzlüyüm, beni mahşer alanında rüsva etme, senden isteğ[im] sadece şefaattir.
- 7) Ey Hâtif! Benim gece gündüz hayal ettiğim yüce Sultan'ın kapısıdır. [Zaten] başka bir kimseye ihtiyacımı arz etmeye de yüzüm yoktur.

4

- 1) Ey peygamberlik tahtının Padişah'ı [olan] en büyük Resul! Peygamberlik tacının övünç kaynağı senin şanındandır.
- 2) [O], peygamberlik nurunun çıkış noktası, peygamberlerin sonuncusu, Allâh'ın nazlı [bir kulu] ve ceza gününün de şefaatchisidir.
- 3) Her sözü hediye lutfeden bir hazinenin cevheri [olan Peygamber'imizin] bakışlarının can iksirinin mayası olması [tabiidir].
- 4) O'nun kandilinin ışığı küfür ve şirki defedip iki cihana aydınlık verdikçe âlem yeniden can bulmuştur.

5. Sīne sūzān dīde giryān Hātif-i bī-çāreñe
Yā Nebīya'llāh kerem kıl hāline raḥme sezā

5

Remel Fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilün
(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

1. Būy-ı zūlfūñle dil-i zārı uyandırdı şabā
Rengine şām-ı gamıñ cān[1] boyandırdı şabā
2. Taht-ı iqbāline iclās edicek dāver-i nāz
Lāle-veş tīg[1] miyānıma kuşandırdı şabā
3. Görmesin rüy-ı hazān deyü o gül-berg-i hayā
Eşk-i bülbülle gülistānı şulandırdı şabā
4. Dil-i 'uşşākı perişān eder elbetde o şūḥ
Tār-ı zūlfüne doğunmağdan uşandırdı şabā
5. Getire būy-ı peyāmıñ deyü ey perver-i nāz
Hātif-i zār[1] dürüg-ıla inandırdı şabā

5-SY 134^b, İÜ 18^b.

1^b rengine:rengiñe İÜ.

3^a deyü o:dīvār-ı SY.

3^b gülistānı:gülistān İÜ.

5^a peyāmıñ:peyāmın SY.

5^b zār[1]: SY.

5) Ey Allâh'ın Peygamber'i! [Şu] bağı yanık, gözleri yaşlı [olan] çaresiz Hâtif'in hâline merhamet et.

5

1) Sabah rüzgârı, zülfünün kokusuyla inleyen gönlümü uyandırıp canımı gam akşamının rengine boyadı.

2) Sabah rüzgârı, [o] nazlı hükümdar ikbal tahtına oturunca [onun] beline lâleye benzer kılıç kuşandırdı.

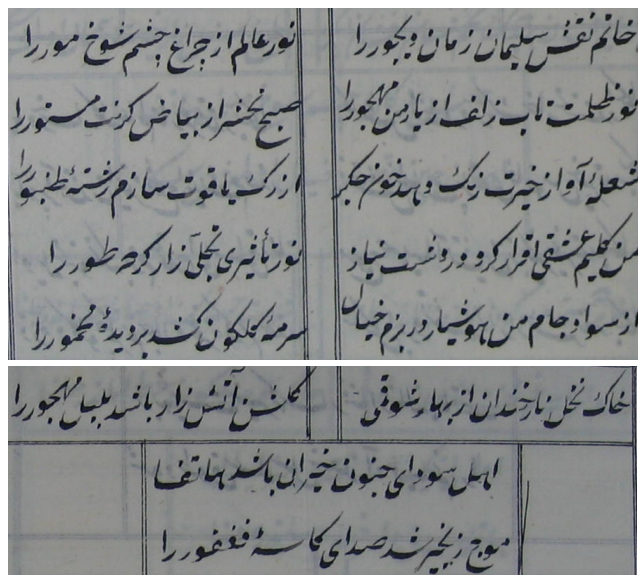
3) Sabah rüzgârı, utangaçlık gülünün yaprağı hazan yüzünü görmesin diye gül bahçesini bülbülün gözyaşıyla suladı.

4) Sabah rüzgârı, o şuh sevgilinin saçlarına dokundukça elbette âşıkların gönülleri [onun] saçının karanlığında perişan olmaktadır.

5) Ey nazlı yetişen sevgili! Sabah rüzgârı, [senin] haberinin kokusunu getirdim diye inleyen Hâtif'i yalan[ına] inandır[mıştır].

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

6-SY 134^a.

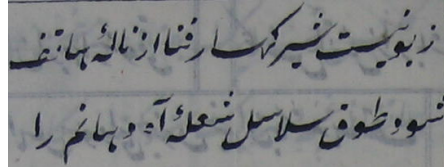
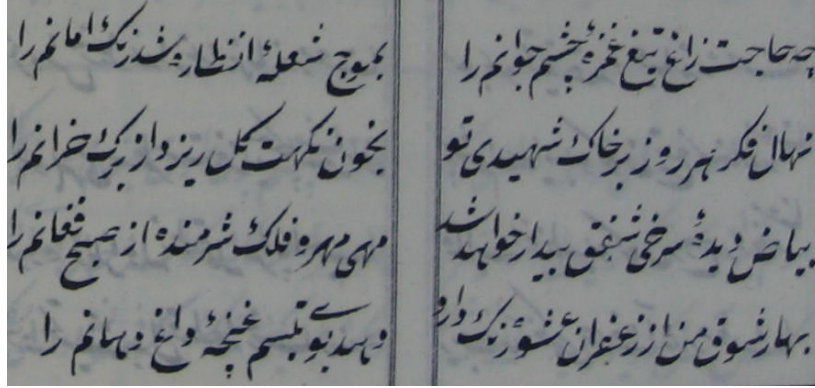
1. Hâtem-i naqş-ı Süleymân-ı zamân deycür-râ
Nür-ı 'âlem ez-çerâğ-ı çeşm-i şüh-ı mür-râ
2. Nür-ı zulmet tâb-ı zülf ez-yâr-ı men mehcür-râ
Şubh- ı maşer ez-beyâz-ı ger[de]net mestür-râ
3. Şu'le-i âvâz-ı hayret reng-dehed hün-ı ciger
Ez-reg-i yâkût-sâzım rişte-i şanbür-râ
4. Men Kelîm-i 'aşkî ikrâr-kerd der-deşt-i niyâz
Nür-ı te'sîr-i tecellî-zâr kerde Tûr-râ
5. Ez-sevâd-ı câm-ı men hüş-yâr der-bezm-i hayâl
Sürme-i gül-gün keşed ber-dîde-i maḥmür-râ
6. Hâk-i naḥl-i nâr-ı ḥandân ez-bahâr-ı şevk-ı mey
Gülşen âteş-zâr bâşed bülbül-i mehcür-râ
7. Ehl-i sevdâ-yı cünün ḥayrân bâşed Hâtifâ
Mevc-i zencîr şüd şadâ-yı kâse-i fağfür-râ

6

- 1) Zamanın Süleyman'ının mührünün nakşı, karanlığı karıncanın işveli gözünün mumundan dünyanın nuru[na] [boğdu].
- 2) Karanlığın nuru, sevdiğimin saçının parlaklığından ayrılmış [olup], mahşer sabahının [güneşinin huzmeleri de] gerdanının beyazlığından satırlan[mıştır].
- 3) Hayret sesinin ışığı, ciğer kanı[ndan] renk ver[ince] [kırmızı] yakut [madeninin] damarından tambur ipliği [oldu].
- 4) Ben aşk Musa'sı tecelli yerinin tesirinin nuru olan Tur'u yalvarma çölünde ikrar ettim.
- 5) Ben akıllının kadehinin siyahlığı, hayal meclisinde mahmur göze gül renkli sürme olmaktadır.
- 6) Bahar şarabının şevkiyle, tebessüm eden ateş [renkli] fidanın toprağının gülbahçesi ayrılığa düşmüş bülbüle ateş yeri olur.
- 7) Ey Hâtif! Fağfur kâsenin sesi zincirin dalgasından olunca delilik sevdasının ehli hayran olur.

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

7-SY 133^b.

1^a dağ-1:

1. Çe hâcet dağ-1 tîğ-1 gânze-i çeşm-i cüvânım-râ
Be-mevc-i şu'le-i enzâra şüd reng-i amânım-râ
2. Nihâl-i fıkır her rûz ber-i hâk-i şehîd-i tû
Be-hûn-ı nûkhet-i gül-rîz ü ez-berg-i hâzânım-râ
3. Beyâz-ı dîde-i sürh-i şafağ bîdâr hâ^hhed-şüd
Meh [ü] mihr-i felek şermende ez-şubh-ı fiğânım-râ
4. Bahâr-ı şevk-ı men ez-za'ferân-ı işve-reng dârû
Dehed bûy-ı tebessüm gonça-i dağ-ı dehânım-râ
5. Zebūnist şīr-ī kūh-sār-ī fenā ez-nāle-i Hātīf
Şeved tavk-ı selâsil şu'le-i âh-ı dehânım-râ

7

- 1) [Sevgilinin] bakışın[ın] ışığının zincirine [karşı benim] güvenimin rengi [hâsıl] olunca, genç sevdiğimin gözünün bakışının kılıcının yarasına ne gerek var.
- 2) Senin şehidinin toprağı üzerinde her gün fikir fidanı hazanımın yaprakları üzerinde gül kokusu saçan kana [benzer].
- 3) Figanımın sabahında [figanımın parlaklığından] feleğin güneş ve ayı utan[mıştır], şafağın kırmızı gözünün beyazlığı [da figanımın sesinden] uyanık kal[mıştır].
- 4) Şevk baharım işve renkli safrandan ilaç [olunca] ağzımın yarasının goncasına tebessüm kokusu verdi.
- 5) Ağzımın ahının ışığı [ona] zincir gerdanlık [olunca] Hâtif'in iniltisinden fanilik dağının aslanları güçsüzdür.

8

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · - - / · · - - / · · - - / · · -)

1. Şāh-bāz-ı nigehiñ eyledi şayd-ı ‘Ankā
Dil esīr-i ğam-ı zülfüñdür efendim hālā
2. Kimleriñ bezmine revnağ-dih-i cām olduñ ‘aceb
Gül gül etmiş o ruḡ-ı alıñı tāb-ı şahbā
3. Va‘d-ı kemmünla gūzār etmiş iken rūz-ı vişāl
Çeşm-i gūyāsı eder ‘aşıka ferdā ferdā
4. Tavḡ-ı zencīr-i ser-i zülfünüñ efkārı ile
Dīdeme vādī-i iklīm-i cünündur şahrā
5. Nigeḡ-i luṭfuña şāyeste olursa Hātif
Bende-i ḡalḡa-be-gūşuñ olur ancağ şu‘arā

9

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · -)

1. Yād-ı ruḡsārıñla ‘ālem nār-ı fūrkatdir baña
Gülşen-i nezzāre reng-i ḡār-ı miḡnetdir baña

8-SY 134^a, İÜ 18^b.

2^a kimleriñ:kimlerin İÜ.

2^b alıñı:alımı SY ve İÜ.

4^b vādī-i:va‘de-i SY, وادئ İÜ.

5^a luṭfuña:luṭfuna SY.

9-SY 134^b, İÜ 19^a.

8

1) [Ey] efendim! Bakışının şahini[nin] Anka [Kuşu'nu] avladı[ğı] [gibi], gönül [de] hala saçının hüznünün esiri [olmaktan kurtulamamıştır].

2) Şarabın harareti, o kırmızı yanağını gül gül etmiş, acaba [yine] kimlerim meclisine kadehin süs vereni oldun?

3) [O sevgili] kavuşma günü[nü] kimyon [gibi ufak dudaklarının] vadiyle geçirmişken, [bir yandan da] konuşan göz[ler]i âşığa yarın yarın [demektedir].

4) [Senin] saçının ucunun zincirinin halkasının düşüncesiyle çöl[ler] gözüme delilik ülkesinin vadisi [gibi görünür].

5) [Eğer] Hâtif [senin] lutfedici bakışına lâyük olursa, şairler [de] ancak kulağı halkalı kölen olur.

9

1) Yanağının hatırlanmasıyla âlem bana ayrılık ateşi, gülbahçesini seyretmek ise sıkıntı dikeninin rengidir.

2. Bād-ı pür-āfetden etmez şem‘-i endişem hāzer
Naķř-ı zulmet pertev-i fānūs-ı hayretdir baña
3. Öyle Mecnūn'am ki bezm-i ğamda ey sākī-i nāz
Mevc-i řahbā āteřin zencir-i ğayretdir baña
4. Zerre deñlü çekmezem cellād-ı ğamzeñden hāzer
řekl-i ebrū deřne-i āzār-ı řasretdir baña
5. Gülřen-i ruřsārınıñ bu tāzece maźmūnları
Hātifā nev-ğonça-i şad-berg-i şevketdir baña

10

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. řu‘le-i māh-ı felek nev ebr-i fūrkatdir baña
Ğonça-i hūrřid reng-i hār-ı miñnetdir baña
2. Münkeşif rāz-ı ma‘ānī-i leřāfet dīdeme
Sīne-i řāf-ı perī mir‘āt-ı hayretdir baña
3. Çille-i cevr-i nigāhından kemān-ebrūsunuñ
Cünbiř-i müjġān-ı āhū nevk-i řasretdir baña
4. Hūře-çin-i ye’sē řahn-ı dilde ādemlik için
Berķ-ı nālem hırmen-i sāmān-ı ülfedir baña

4^a ğamzeñden:ğamzenden İÜ.

4^b deşne:teşne SY.

10-SY 133^a.

2) Karanlığın nakışı bana hayret fanusunun ışığı [olduğundan], endişe mumum afet dolu rüzgârdan çekinmez.

3) Ey nazlı sâkî! Şarabın dalgası gam meclisinde bana ateş renkli gayret zinciri [görünecek kadar] Mecnun [bir hâldeyim].

4) Kaşın şekli, benim için [zaten] hasretin incitici hançeri [gibi olduğundan senin] yan bakışının cellâdından zerre kadar sakınmıyorum.

5) [Ey] Hâtif! [Sevgilinin] yanağının gülbahçesinin bu yepyeni mazmunları, bana büyüklüğün yüz yapraklı yeni goncasıdır.

10

1) Bana feleğin ayının ışığı ayrılığın yeni bulutudur, güneşin goncası [ise] eziyet dikeninin rengidir.

2) Letafet mânâlarının sırrı gözüme görünmüş [olduğundan] bana perinin saf göğsü hayret aynasıdır.

3) [Sevgilinin] keman kaş[lar]ının bakışının eziyetinin çilesinden ceylan[lar]ın kirpiğinin hareketi bana hasret okudur.

4) Gönül meydanında ümitsizlik harmanının döküntülerini toplayana insanlık için, iniltimin şimşeği bana dostluk zenginliğinin harmanıdır.

5. Hāme-i mūy-ı hayāle Mānī yokdur Hātifā
Nağş-ı Erteng-i nezāket başka şüretdir baña

11

Remel Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Şavt-ı bülbül nāle-i şeb-gīrdır sensiz baña
Seyr-i gülşen gonça-i taşvīrdır sensiz baña
2. N'eyleyem bezm-i neşātı sākiyā meyḥānede
Mevc-i şahbā āteşin zencīrdır sensiz baña
3. Dağlar eyler mi sīnemde 'ilācı hīç kabūl
Ta'n-ı a'dā şu'le-i şemşīrdır sensiz baña
4. Çille-i saht-ı kemān-ı çarḥı çekmem mihr için
Hāle-i meh çeşmime zih-gīrdır sensiz baña
5. Dīde-i giryāna Hātif eyledim ḥ^v ābı ḥarām
Her müjem bir nīşter-i te'şīrdır sensiz baña

12

Remel Fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - -)

1. Kışsa-i silsile-i zülfü füzün oldu baña
Halka-i çeşm-i perī tavḳ-ı cünün oldu baña

11- SY 132^b.

12-SY 132^b.

5) [Ey] Hâtif! Bana nezaket Erteng'inin nakış[lar]ı başka suret[te] [göründüğünden] hayalin kıl kalemine [onu tahrir edecek bir] Mânî bulunmaz.

11

1) Bülbülün sesi bana sensiz gece uyuyamayan[lar]ın iniltisi, gülbahçesinin seyri [ise] [ancak bir] gonca tasviridir.

2) [Ey] sâkî! Şarabın dalgası bana sensiz ateşli zincir [olduğundan, sen yokken ben] meyhânede neşeli içki meclisini ne yapayım?

3) Düşmanın ayıplaması sensiz bana kılıcın ışıltısı[yken], göğsümde[ki] yaralar hiç ilaç kabul eder mi?

4) Sensiz bana ayın hâlesi okçunun yüzük halkası [olsa da] sevgi için feleğin yayının sert çilesini çekmem.

5) [Ey sevgili]! Bana sensiz her kirpiğim tesirli bir neşter [olduğundan], Hâtif ağlayan göze uykuyu haram ettim.

12

1) Bana peri [gibi güzel] göz[ler]inin halkası delilik zinciri, zülfünün zincirinin hikâyesi [de] fazlalık oldu.

2. Bezm-i hayretde seni görmeyeli mäh-ı münîr
Câm-ı ser-şâr-ı felek kâse-i hûn oldu baña
3. Gülşen âteş görünür dîdeme ey nahl-i niyâz
Reng-i şad-berg-i ruhuñ mekr [ü] füsün oldu baña
4. Kâhramân-ı nigehiñ cevriñi yâd eyleyicek
Şîrler pençe-i hayretde zebûn oldu baña
5. Tâb-ı müjgânına şimdi nazâr etdim Hâtif
Tîğ-ı cevr-i nigeñi dağ-ı derûn oldu baña

13

Remel Fâ‘ilâtün/ fâ‘ilâtün/ fâ‘ilâtün/ fâ‘ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Gönça-i reng-i tebessüm rûy-ı al olmuş saña
Nağme-i âvâz-ı bülbül perr ü bâl olmuş saña
2. Kırş-ı mihr [ü] meh sipihr-i ‘işveden ey nâzenîñ
Şu‘le-i nûr-ı nigeñden nev-hilâl olmuş saña
3. Harf şîgmazken dehân-ı hoşka-i yâkûtuña
Lafz-ı tañrîk-i tekellüm hasbîhâl olmuş saña
4. Terk-i mir’ât-ı süveydâ-yı zamîr-i râz edip
Ey perî-zâd-ı hayâ bilmem ne hâl olmuş saña

13-SY 135^a.

3^a yâkûtuña:yâkûtuna.

2) [Ey] nurlu ay! Seni hayret meclisinde görmeyeli bana feleğin ağzına kadar dolu kadehi kan çanağı [oldu].

3) Ey yalvardığım narin dilber! Bana yanağının yüz yapraklı [gülünün] rengi hile ve sihir [gösterdiğinden] gülbahçesi gözüme ateş görünür.

4) Yan bakışının Kahraman [gibi tesiri ve öldürücülüğünden dolayı] çektirdiğin sıkıntıyı hatırlayınca, aslanlar [bile] bana [göre] hayret pençesinde güçsüz, âciz [kalır].

5) [Ey] Hâtif! [Sevgilinin] kirpiğinin parlaklığına bakar bakmaz [onun] bakışının eziyet kılıcı bana gönül yarası oldu.

13

1) Tebessüm [eden] goncanın rengi sana kırmızı yanak, bülbülün sesinin nağmesi [de] kol kanat olmuş[tur].

2) Ey narin, nazlı [sevgili]! İşve feleği[nin] güneş ve ayın[ın] yuvarlağı sana bakışın ışığının parıltısından yeni ay gibi olmuş[tur].

3) Yakut [gibi kırmızı ve] hokka ağzına harf [dahi] sığmazken sana konuşmanın hararetlendirici sözleri sohbet [gibi] olmuş[tur].

4) Ey hayâ [sahibi] peri çocuğu! Gönlün sırlı siyah noktasının aynasının terkiyle sana ne hâl olmuş, bilmem.

5. Pençe-i mihre sezâdır meh-i gül görsün felek
Kavs-ı kûzah nakş-ı rengin dest-mâl olmuş saña
6. Dîde pür-hûn-ı ğazab der-dest[i] tîĝ-ı mevc-nāk
Katl-i ‘uşşāk ğālibā sihr-i halāl olmuş saña
7. H^vāb-ı nāz iken sevād-ı nergis-i maḥmūruñuñ
Sürme-i āvāz-ı hayret pür-melāl olmuş saña
8. Zîr-i fesden perçemiñ toḥm-ı füsün-efşān iken
Tarḥ-ı sünbül-zār-ı hayret bî-mecāl olmuş saña
9. Cünbiş-i müjgān-ı çeşm-i şüh şanma Hâtifā
Ahuvān-ı Çîn taşvîr-i hayāl olmuş saña

14

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · · / · · · · · / · · ·)

1. Hāme destimde bugün tāze zebāndır cānā
Şöhret-i ḥüsnüñuñ evşāfına şāndır cānā
2. Fitne ḥ^vābīde iken çeşm-i tenük-ḥūsunda
Fer veren ‘arız-ı gül-gūnuña āndır cānā
3. Açmazam göz kör olursa dehenim Loḥmān'a
Şīnede yaralarım daĝ-ı nihāndır cānā

6^a der-dest[i]:der-deşt-i.

7^a maḥmūruñuñ:maḥmūrunuñ.

14-SY 135^a.

1^b ḥüsnüñuñ:ḥüsnünüñ.

2 Bu beyitte birinci mısra 3.teklik, ikinci mısra 2.teklik şahıs ifade ettiği için şahıs tutarsızlığı vardır.

2^b gül-gūnuña:gül-günuna.

5) Ebemkuşığı sana renkli nakış[larla] [bezenmiş] mendil olmuş[ken], güneşin pençesine lâyük [olan] ayın gülünü felek görsün.

6) Göz[ü] öfkenin kanıyla dolu, elinde dalga[lanan] kılıç [bulunan sevgili], galiba âşıkların öldürülmesi sana “sihr-i helâl” olmuş[tur].

7) Mahmur nergis [gözlerinin] siyahlığı naz uykusu[nda]yken, hayret sesinin sürmesi sana çok sıkıntı olmuş[tur].

8) Perçemin fesin altından büyü saçan tohum iken, hayretin sümbül bahçesinin düzenlenmesi[nde] sana güçsüz[lük] olmuş[tur].

9) [Ey] Hâtif! Çin’in ceylanları sana hayalî [bir] tasvir olmuş[tur], [onu] işveli gözün kirpiğinin hareketi sanma.

14

1) [Ey] can! Kalem elimde bugün taze dillidir, [yeni ve duyulmadık şeyler söylemektedir ve bu senin] güzelliğinin şöhretinin vasıflarına şandır.

2) [Ey] can! Narin gözlerinde fitne uykudayken, [senin] gül renkli yanağına fer veren güzelliğindir.

3) [Ey] can! Göğsü[m]de[ki] yaralarım gizli yara [olduğundan], Lokman’a gözüm kör olsa dahi ağzımı açmam.

4. Men o pā-māl-i niyāzam ki ğam-ı miḥnetde
Pīşemiz her şeb [ü] rüz āh [u] fiġandır cānā
5. Beni terk etme ‘azīz başıñ için luṭf eyle
Hātif-i dil-şüdeniñ ḥāli yamāndır cānā

15

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün
(· · - - / · · - - - / · · - - - / · · - -)

1. Gerdiş-i ḥaṭṭ-ı ‘izārında nihāndır ma‘nā
Mū-be-mū [zūlfünü] taḥkīkda ‘ayāndır ma‘nā
2. Cevheri saṭr-ı sitiġnāya çekilse şāyān
Çeşm-i a‘dāya bugün tīġ-ı senāndır ma‘nā
3. Mürde diller ola nuṭkumla ser-ā-pā iḥyā
Kāleb-i lafza bugün rūḥ-ı revāndır ma‘nā
4. Ḥaṭṭ-ı taḥsīne bedel kıṭ‘a-i ruḥsārında
Zīb-i medd-i nigeḥi ḥarfine āndır ma‘nā
5. Oldum āzāde ğam [u] miḥnet [ü] endūh[un]dan
Çāker-i hecre bugün ḥaṭṭ-ı amāndır ma‘nā
6. Olalı tekye-i ‘aşkıñda hüner abdālı
Hātifā şevk-ı dile feyż-resāndır ma‘nā

5^a başıñ:başım.

15-SY 133^a.

4) [Ey] can! Ben sıkıntı [ve] gam [köşesin]de sanati gece gündüz ah ve figan etmek [olan] yalvarmanın ayakları altında çiğnenmiş o [kişiyim].

5) [Ey] can! Yüce başın için beni terk etme, [bana] lutfeyle; [zira] ölmüş gönüllü Hâtif'in hâli yamandır.

15

1) Mânâ, [sevgilinin] yanağının yazısının kıvrımlarında gizlenmiş [olup, onun] saçını çok dikkatle incelemek[le] görünür [olmaktadır].

2) Bugün düşmanın gözüne parlak kılıç [olan] mânâ[nın] cevheri naz satırına çekilse uygun[dur].

3) Ölmüş gönüller konuşmamla baştan ayağa dirilsin; [çünkü] mânâ bugün söz kalıbına canlı ruh[olmuş]tur.

4) Mânâ, [sevgilinin] güzel yazıya bedel yanağının kıt'asında bakışının süsünün harfine güzelliğidir.

5) Mânâ, bugün ayrılığa [düşmüş] köleye yardım hattı [olduğundan sevgilinin] gam, eziyet ve sıkıntısından kurtuldum.

6) [Ey] Hâtif! [Sevgilinin] aşkının tekkesinde hüner abdalı olalı, mânâ gönül ışığına feyz getirendir.

16

Remel Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Tünd-hū hāṭır-şiken yār istemem meşreb bu yā
Ben niyāz etdikçe āzār istemem meşreb bu yā
2. Kāse kāse zehrlər nūş etdirir 'uşşāḳına
Bezme ol şūhu ḳadeḥ-kār istemem meşreb bu yā
3. N'eyleyem şīt-i hezārı gülşen-i endīşede
Ġonça-i ümmīdime ḥār istemem meşreb bu yā
4. Ḥüsñ ü ānı ṭarż u aṭvārı müsellemler olsa da
Cevri bī-pāyān sitem-kār istemem meşreb bu yā
5. Dehr-i dūnuñ Hātifā ben n'eylerim evzā'ını
Zerre deñlü ṭab'ıma yār istemem meşreb bu yā

Ḥarfü'l-bā'

17

MÜNĀCĀT

Hezec Mef'ülü/ mefā' ilü/ mefā' ilü/ fe'ülün

(- - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Gülşende beni bülbül-i zār eyleme yā Rabb
Reng-i gülü çeşmānıma ḥār eyleme yā Rabb

16-SY 133^b.

17-MR 4^b, SY 5^a.

16

- 1) Sert huylu, hatır kırıcı [ve] ben yalvardıkça [beni] incitecek sevgiliyi istemiyorum; [çünkü benim] meşreb[im] bu[dur].
- 2) Âşıklarına kâse kâse zehirler içir[en], o işveli güzeli meclise içki dağıtıcı [olsun] istemem, meşreb[im] bu[dur].
- 3) Ümidimin goncasına diken istemem, meşreb[im] bu[dur], [öyleyse] düşünce gülbahçesinde bülbülün sesini ne yapayım?
- 4) Güzelliği ve çekiciliği, tarzı ve tavırları su götürmez bir gerçek olsa bile eziyeti sonsuz, zalim [bir sevgili] istemem, meşreb[im] bu[dur].
- 5) [Ey] Hâtif! Ben alçak dünyanın hâlini ne yapayım, huy[um] bu ya, yaradılışıma [da] zerre kadar sevgili istemem.

17

- 1) Ey Rabb[im]! Beni gül bahçesinde ağlayan bülbül eyleme, gülün rengini [de] gözlerime diken eyleme.

2. Ne deñlü eger mücrim isem de yine ‘afv et
Bî-çäre-i şâyeste-i nâr eyleme yâ Rabb
3. Pâ-mâl-i niyâz olmuş iken sūķ-ı nedemde
Efkâr-ı hevâyı baña yâr eyleme yâ Rabb
4. Mihriñdir anıñ şayķal-ı rāzı dü cihānda
Mir’ât-ı dili jeng-i ğubār eyleme yâ Rabb
5. Hâtif hele sen نحن قسینا ' yı unutma
Bir loķma için kimseye bār eyleme yâ Rabb

18

MÜNĀCĀT

Hezec Mef’ülü/ mefā’ilü/ mefā’ilü/ fe’ülün

(- - · / · - - - · / · - - · / · - -)

1. Dil-ħasta-i nâ-şādımı zâr eyleme yâ Rabb
Şubħ-ı vaţanım hem şeb-i tār eyleme yâ Rabb
2. Āzāde iken dehr-i fenāniñ siteminden
Renc [ü] elem ü hecre dūçār eyleme yâ Rabb
3. Ne ‘izzet [ü] cāh maţlabı ne māl-i firāvān
Bir kayd ile akrānıma bār eyleme yâ Rabb
4. ‘İşyānla mürekkebe olıcaķ defter-i a‘māl
Bu cürm ile şâyeste-i nâr eyleme yâ Rabb
5. Pâ-mâl-i reh-i ‘aşķıñ olur ise de Hâtif
Zâ‘f ile düşüp ħāke ğubār eyleme yâ Rabb

5ª Naħnü ķasemnā “Rabb’inin rahmetini onlar mı taksim ediyorlar? Onların dünya hayatındaki geçimlerini aralarında *Biz taksim ettik* ve bir kısmını diğeriñin dereceleri üstüne çıkardık ki bazıları bazısını tutsun, çalıştırsın. Rabb’inin rahmeti ise onların toplayıp biriktirdiklerinden daha hayırlıdır. ” , 113 Zuhuf 32.

18- MR 5^a, SY 5^b.

2) Ey Rabb[im]! Ne kadar günahkâr isem de yine affet, [beni] ateşe lâyük çaresiz eyleme.

3) Ey Rabb[im]! Pişmanlık çarşısında yalvarıp ayaklar altında çiğnenmişken, bana boş istekleri arkadaş etme.

4) Ey Rabb[im]! İki âlemde sırlı cilası [senin hidayet] güneşin [olan] gönül aynasını tozlu ve paslı yapma.

5) Ey Rabb[im]! [Beni] bir lokma için kimseye yük etme. Hâtif, hele sen de “*Nahnü Kasemnâ*”yı unutma.

18

1) Ey Rabb[im]! Kederli, hasta gönlümü ağlatma, sabahımı karanlık gece eyleme.

2) Ey Rabb[im]! Yokluk dünyasının zorluklarından kurtulmuşken, ayrılığın sıkıntı ve üzüntüsüne [beni] uğratma.

3) Ey Rabb[im]! Ne yükselme arzusu ne çok zenginlik [isterim]. Bir bağımlılıkla [beni] arkadaşlarıma muhtaç eyleme.

4) Ey Rabb[im]! Emeller defteri isyanla yazılmış olunca, bu günah[larım]la [beni] ateşe lâyük eyleme.

5) Ey Rabb[im]! Hâtif aşkının yolunda ayaklar altında kalsa da [onu] zayıflıkla toprağa düşüp toz eyleme.

19

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Kec-küleḥ kākül perīṣān ğamzesi mest ü ḥarāb
‘Ārız-ı alında ‘aks etmiş bugün reng-i şarāb
2. Ḥarf şıĝmaz ḥoḳḳa-i la‘l-i dehān-ı tengine
Çeşm-i güyāsıyla eyler ‘āşıḳa cevır ü ‘itāb
3. Etmege ol māḥ rüşen ḥāne-i endīşemi
Va‘de-i vaşlından aldım ḥāşılı şāfī cevāb
4. Aḳmaĝa cūlar gibi pāyına ol serv-i ḳadiñ
Mevc mevc olmuş gelir seyl-i sirişkimle ḥabāb
5. Nāvek-i müjĝānıññ fikriyle ey ḳaşı kemān
Şerḫalar sīnemde naḳş oldu yine tār-ı rebāb
6. Şarf edip gencīne-i rāz u dil-i endīşeñi
Naḳd-i eşkiñden olur Hātif seniñ bir gün ḥisāb

19- SY 136^a, İÜ 19^a.

1^a küleḥ:kelle SY.

1^b alında:alıñda SY, alından İÜ.

3^b vaşlından:vaşlıñdan SY.

5^a müjĝānıññ:müjĝānıññ SY ve İÜ.

6^a endīşeñi:endīşeni SY ve İÜ.

6^b eşkiñden:eşkinden SY ve İÜ.

- 1) Külahı eğri, kkl dağınık, gamzesi sarhoş ve harap [olan sevgilinin] kırmızı yanağında bugün şarap rengi aksetmiş[tir].
- 2) Hokkaya benzeyen la‘l [gibi kırmızı] küçük ağzına harf [dahi] sığma[yan] [sevgili], konuşan gözüyle aşığa eziyet ve azap çektirir.
- 3) Düşünce evimi o ay[in] aydınlatması için, [onun] kavuşma sözünü, şıfa verici [bir] cevap olarak aldım.
- 4) Su kabarcık[lar]ı, o servi boylunun ayağına akarsular gibi akmak için gözyaşlarımın seliyle dalga dalga olmuş gelir.
- 5) Ey keman kaşlı [sevgili]! [Senin] kirpiklerinin okunun fikriyle göğsümde yarıklar yine sazın tel[ler]i [gibi] nakışlandı.
- 6) Endişeli gönlünün gizli hazinelerini harca[dığın] [için] Htif, bir gün senin [pişmanlık] gözyaşının nakdinden [bu durum için] hesap sorulur.

20

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

1. Lāle-veş tığına dağ-ı dilim oldu enseb
Bir Girīd āfeti çıkdı başa hūnī-meşreb
2. Küleh işkeste vü gök kandīl olunca bāğda
Sünbül-i zülfüne āşufte olur bezm-i edeb
3. Tāb-ı mir’āt-ı dil-i zārıma bī-rağbetsin
Ey perī-zād-ı pesendīde-şıfat n'oldu ‘aceb
4. Gerden-i şāfına nisbetle tebāşīr-i şafağ
Görünür çarḥ-ı sitiğnāda baña rengī-i şeb
5. Baḥr-ı hecrinde o ḳalyoncu cüvānıñ Hātif
Fülk-i endīšem eder sāḥil-i vaşlını ṭaleb

21

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · · · · / - · · · · / - · · · · / - · · ·)

1. Kāfir-i reng-i ğam-ı ‘aşkıñla zār oldum bu şeb
Deyr-i dīvār-ı ḥayāle büt-nigār oldum bu şeb

20- SY 135^b.

21- SY 135^b.

20

1) Kanlı yaratılışa [sahip] bir Girit afeti başa [dert olalı], gönül yaram [onun] lâleye benzer kılıcına lâyük oldu.

2) [Sevgili] bahçede külahı eğri ve çok sarhoş olunca, edep meclisi [bile onun] saçının sümbülüne vurulur.

3) Ey beğenilmiş peri kızı gibi [olan güzel]! Acaba ne oldu da [benim] ağlayan gönlümün aynasının parlaklığına rağbet etmiyorsun?

4) Naz feleğinde şafağı müjdele[yen] [beyazlık], [sevgilinin] saf gerdanına nispetle bana akşam rengi [gibi] görünür.

5) [Ey] Hâtif! O deniz eri [olan] delikanlının ayrılığının denizinde düşünce kayığım [onun] kavuşma sahilini talep eder.

21

1) Bu gece, [senin] aşkının sıkıntısının renginin siyahlığıyla inledim [ve] kilisenin hayal duvarına put yapan oldum.

2. Yād-ı şahbā-yı leb-i la‘liñle mest oldukça ben
Sen gül-i ra‘nāya bezm-i ğamda h̄ār oldum bu şeb
3. Cilve-gāh etdim fezā-yı sīne-i mir’atımı
Bir perī-ruhsāre-i rāza dūçār oldum bu şeb
4. Mīve-i vaşlıñ ümīdin eyleyip tā şubha dek
Gülşen-i hayretde nah̄l-i nāza bār oldum bu şeb
5. Aṭlas-ı dāmen güşād etdikçe çarḥ-ı kīne-ver
Ol meh-i ṭal‘at için gevher-nişār oldum bu şeb
6. Gāh sevdā-yı ḥaṭm gāhīce ḥālin fikr edip
Künc-i istiğnāda Hātif bī-ķarār oldum bu şeb

22

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Bu gülşende hezārīñ nālesi cevr ü ezādır hep
Temāşā-yı nigāha ğonçalar h̄ār u cefādır hep
2. Nüvişte olmadı saṭra tehī mektüb-ı a‘mālim
Dehān-ı ḥāmeden ısrār eden ḥarf-i recādır hep
3. Nerīmān-şavlet [ü] ḥançer be-dest ol Ḳahramān-heybet
Zırılıp-püş olduğundan añlanır ķaşdı veğādır hep

4^a ümīdin:ümīdiñ.

6^a ḥaṭm:ḥaṭm.

6^a ḥālin:ḥāliñ.

22- SY 136^a.

2) Ben [senin] la'1 dudağının içki[sinin] hatırlanmasıyla sarhoş oldukça, sen[in] [gibi] güzel [bir] güle gam meclisinde bu gece diken oldum.

3) Göğüs boşluğumun aynasını [ona] görüntü yeri yaptığım [için], bu gece sır [dolu] bir peri yüzlü [güzele] düştüm.

4) Sabaha kadar kavuşma meyvesini ümit ederek, bu gece hayret gülbahçesinde naz fidanına meyve oldum.

5) Zalim felek, [onun ayağına] ipek örtü[ler] açtıkça bu gece [ben de] o ay yüzlü için cevher[ler] saçtım.

6) [Ey] Hâtif! Naz köşesinde bazen [sevgilinin] ayva tüyelerinin siyahını, bazen de benini düşünüp bu gece kararsız kaldım, [yerimde duramaz oldum].

22

1) Bülbülün bu gülbahçesinde feryadı hep eziyet ve sıkıntıdır, bakışın seyrine goncalar hep eziyet dikenidir.

2) Kalemin ucundan ısrarla istek sözünden başkası çıkmadığından, boş emel[ler] mektubum satıra yazılmadı.

3) Neriman saldırışlı [ve] hançer elinde o Kahraman heybet[li sevgili], zırh giymiş olduğundan amacının hep savaş olduğunu anlatır.

4. Bilirler mescid ü meyḥāneden kaṭ'-ı ayağ etseñ
Seniñ seccāde ber-düş olmañ ey zāhid riyādır hep
5. Kōmaz zūlmet-sarāy-ı gāmda Hātif pertev-i nazmıñ
Fetīl-i şem'-i bahtım revġan-ı mağz-ı Hümā'dır hep

23

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Taḥayyül ḥāl-i ḥaṭṭ-ı 'anberiñ İhām içindir hep
Şerār-ı dūd-ı āhım micmeri evhām içindir hep
2. Süzölmüş tāb-ı meyle nergis-i maḥmūru ol şūḥuñ
Olup bed-mest şikest-i tevbeler İbrām içindir hep
3. Nerīmān olsa da āzād olunmaz tīg-ı ḳahrından
Geyerse cāme-i rezmi cedel Behrām içindir hep
4. Olup māh-ı Muḥarrem 'īd-i nev-rüz-ı vişālinde
Geyürmek ḫil'at-i hecri baña in'ām içindir hep
5. Esīr-i bāde-i nāz olmadan Hātif ḫarābātda
Merām ey muğ-beçe nuḳl-i lebiñ bir cām içindir hep

23- SY 136^b, İÜ 19^b.

1^a 'anberiñ: 'anberin İÜ.

3^a āzād olunmaz: āzāde olmaz İÜ.

4 Bu beyitten sonra İÜ nüshasında şu beyit mevcuttur:

Ney-istān elf-i zaḥmından sīnemde dağ-ı miḥnet kim
Tenimde şerḫalar şīr-i dile ārām içindir hep

4) Ey zahit! [Sen] mescit ve meyhâneden ayağını kessen [de], senin seccade omuzda olman[ın] hep riya [olduğunu herkes] bilir.

5) Hâtif! Talihimin mumunun fitili hep Hüma [Kuşu'nun] beyninin yağı [olduğundan senin] şiirinin ışıltısı, [seni] gam sarayının karanlığında koymaz.

23

1) Amber kokulu ayva tüyelerini [ve] benini düşünmek hep şüphe vermek içindir, ahımın dumanının kıvılcımı [da] hep buhurdanı şüphelendirmek içindir.

2) O şuh sevgilinin mahmur nergis gözleri şarabın hararetiyle süzölmüş, çok sarhoş olup tevbeleri bozması hep üstüne düş[ölmesinden]dir.

3) Behram savaş elbisesini giyerse hep savaş içindir; [bu sebeple onun] kahrının kılıcından [karşısındaki] Neriman olsa da kurtulamaz.

4) [Sevgiliye] kavuşmanın Nevruz bayramında Muharrem ayı görün[müş] [olsa da] bana ayrılık elbisesini giydirmek hep [beni] nimetlendirmek içindir.

5) Hâtif! [Şu] viranelikte naz içkisinin esiri olmadan, ey meyhaneci çırağı! İstek hep [senin] dudağının mezesi [ve] bir [kadeh] içindir.

24

Remel Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

(- . . . - / - . . . - / - . . . - / - . . -)

1. Reng-i gül çeşm-i hayāle hār-ı hicrān oldu hep
Gülşen āteş-zār olup bülbül gürīzān oldu hep
2. Seylī-i eşk-i nedāmet dīdeden rīzān iken
Rīze-i seng-i rehiñ la'l-i Bedaḥşān oldu hep
3. Muḥtemeldir keşf-i rāz etmek perī-rüyān-ı şevk
Cevher-i āyīne-i sīnemde mihmān oldu hep
4. Deyr-i dilde ḥarf-i elfāzı ḳodum bir renge kim
Büt-perestān şūret-i ma'nāda ḥayrān oldu hep
5. Degmeden gīsū-yı yāra Hātifā bād-ı şabā
Ḥāne-i cem'iyet-i ḥayret perīşān oldu hep

Ḥarfū't-tā'

25

Remel Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

(- . . . - / - . . . - / - . . . - / - . . -)

1. Rāyet-i fitneñ çekilsin sürmesin ferzāne at
Leşker-i ḥaṭṭıñ yürürse etdi şāh-ı ḥüsnü māt

24- SY 136^b.

25- SY 138^a, İÜ 19^b.

1^a sürmesin:sürmesin İÜ.

24

- 1) Gülün rengi, hayalin gözüne hep ayrılık dikenini oldu. Gülbahçesi hep ateş yeri olup, bülbülü kaçıran oldu.
- 2) Pişmanlık gözyaşının seli gözlerden akarken, [senin] yolunun taşının kırıntısı hep Bedahşan yakutu oldu.
- 3) Hep göğüs aynamın cevherinde misafir ol[an] şevkin peri yüzlülerinin sırrını keşfetmek muhtemeldir.
- 4) Gönül kilisesinde söz[ler]in anlamını, puta tapanlar[ı] mânâ dünyasında hep hayran [bırakacak] bir renge koydum.
- 5) [Ey] Hâtif! Sabah rüzgârı [daha] sevgilinin saçına dokunmadan hayret topluluğunun evi hep darmadağın oldu.

25

- 1) [Senin] yüzünün [hattının] askeri yürürse, güzellik şahını mat ed[eceğinden] [senin] fitne bayrağın çekilsin, vezir [artık boş yere] at sürmesin.

2. Kāle-i hüsnüñ revācın bulmuş iken dilberā
Sen hemān bāzār-ı istiğnāda nāz u ‘işve şat
3. Tīr-i āhım isper-i çarhı nişān etse n'ola
Ey kemān-ebrū seniñ celbiñde oldum iki kat
4. Āh-ı pür-sūzum feleklerden güzār eyler Cinān
Olmasın bīzār ‘İsā ‘āşıkıñ ağızın kapat
5. Hāzret-i Neş’et’de cürmüñ ‘afv olursa Hātifā
Tāc-ı fahrı ol zamān sen kıbbe-i mīnāya at

26

Hezec Mef’ülü/ mefā’îlü/ mefā’îlü/ fe’ülün

(- - - / · - - - / · - - - / - - -)

1. Āteş görünür çeşmime gülzār-ı maḥabbet
Bülbülleriniñ nağmesidir ḥār-ı maḥabbet
2. Şüret veremez deyr dile dil reng-i ḥayāle
Kāfir nice etsin yine inkār-ı maḥabbet
3. Etmezdi güzer kıfile-i ehl-i mecāzān
Tengdir o kıdar vādī-i efkār-ı maḥabbet

2^a revācın:revāciñ **İÜ**.

2^b sen:señ **İÜ**.

3^b celbiñde:celbinde **SY**, çillende **İÜ**.

4^b ağızın:ağıziñ **İÜ**.

5^b sen:señ **İÜ**.

26- **SY** 137^a.

2) [Ey] gönül çelen [sevgili]! Güzelliğinin kumaşı revaç bulmuşken, sen hemen naz pazarında naz ve cilve sat.

3) Ey keman kaşlı! [Ben] senin çilende iki kat ol[muşken], ahımın oku feleğin siperini nişan alsa ne olur?

4) Göklerden Cennet'lere [kadar] geç[en] ateş dolu ahım[dan] usanmasın [diye] İsa, âşığın ağzını kapat.

5) [Ey] Hâtif! Hazret-i Neş'et [senin] hatalarını affederse, [sen] o zaman övünme tacını gökyüzüne at.

26

1) Muhabbetin gülbahçesi, gözüme ateş görünür. [O gülbahçesinin] bülbüllerinin ezgisi [de] muhabbet dikenidir.

2) Kâfir nasıl yine muhabbeti inkâr edebilir? Bu dünya gönle şekil veremez, gönül de hayal rengine şekil veremez.

3) Muhabbet fikirlerinin vadisi, mecaz ehli kfilesinin geçe[meyeceği] kadar dardır.

4. Bildirdi rumûz-ı suhan[1] ğamze-i şûha
Manşûr[un] Ene'l-hak dedigi dâr-ı maḥabbet
5. Hâtif olıcaḳ cünbiş-i çeşmiñ ile meşgûl
Şihhat mi bulur bir daḫı bîmâr-ı maḥabbet

27

Remel Fe‘ilâtün/ fe‘ilâtün/ fe‘ilâtün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

1. Şu‘ledir bezme olur nûr-ı çerâğ-ı ‘işret
Rûzgâra ola fânûs-ı yasağ-ı ‘işret
2. Sîh-i fûrkatde ciger kanlı kebâb olsa n'olur
Şerer-i nâlem ile yandı ocağ-ı ‘işret
3. Bûy-ı gülden hele şemm ile alır mı lezzet
Telhdır tâ o kadar şimdi dimâğ-ı ‘işret
4. Küştegân-ı dile gözdağı için şubḫ u mesâ
Cevher-i tîğna fer vermede zâğ-ı ‘işret
5. Geldi zerrîn kadeḫler ile Hâtif şahbâ
Oldu tertîb ḫarem-i sînede bâğ-ı ‘işret

4) Mansur'un “*Ene 'I-Hak*” dediği muhabbet darağacı işveli yan bakışa [sahip güzele] szn işaretini bildirdi.

5) Htif [senin] gözlerinin hareketiyle meşgul olunca, bir daha muhabbet hastalığından sıhhat bulur mu?

27

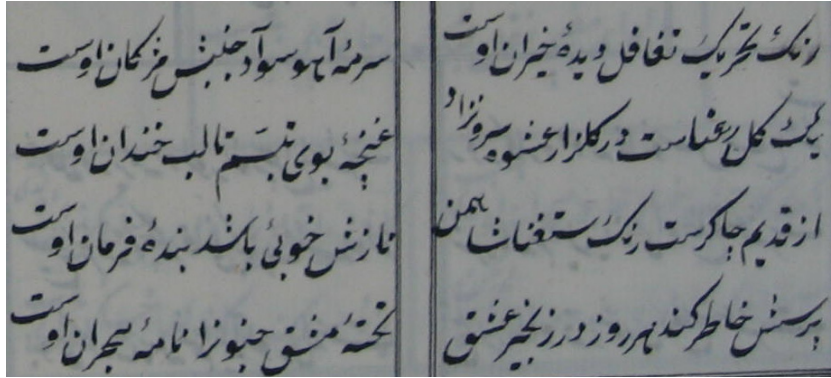
1) İçki mumunun ışığı içki meclisine parlaklık ver[diğinden], rzgra içki yasağının fnusu [engel] ola[maz].

2) İçki meclisi, inleyişimin kıvılcımları ile yan[mışken] ciğer[im] ayrılık şişinde kanlı kebab olsa ne olur?

3) Gln kokusundan hele koklanarak lezzet alınır mı? [İşte] içkinin ayıklığı şimdi o kadar acıdır.

4) İşret kargası l gönüllere gözdağı vermek için sabah akşam bakışlarının cevherine fer vermekte[dir].

5) Htif, eğlence meclisinin bahçesi göğsün haremindedzenlen[ince] [bu meclise] içki altın kadehlerle geldi.

هما نظاموج خیال از بیچ و تاب حسرت
جوهر آید شد شیراز دیوان اوست

28- SY 137^b, İÜ 20^a.

3^a ez-ḳadīmī:ez-ḳadīm SY.

1. Reng-i taḥrīk-i teḡāfūl dīde-i ḡayrān-ı ost
Sürme-i āhū sevād-ı cünbiş-i müjgān-ı ost
2. Yek gül-i ra'nā-est der-gülzār-ı 'işve serv-nijād
Ġonça-i büy-ı tebessüm tālib-i ḡandān-ı ost
3. Ez-ḳadīmī çakerest reng-i sitiḡnā şāh-ı men
Nāziş-i ḡübī-i bāşed bende-i fermān-ı ost
4. Pürsiş-i ḡātır koned her rüz der-zencīr-i 'aşḡ
Taḡta-i meşḡ-ı cünün-rā nāme-i hicrān-ı ost
5. Hātifā mevc-i ḡayāl ez-pīç ü tāb-ı ḡasretim
Cevher-i āyīne şüd şīrāze-i dīvān-ı ost

- 1) Gafletin tahrik edici rengi onun hayran gözüdür, ceylan[lar]ın sürmesi onun kirpiğinin hareketinin siyahlığıdır.
- 2) [O], işve gülbahçesinde servi yaratılışlı [ve] bir rana güldür. Tebessüm kokulu gonca [da işte] onun gülüşünün isteklisidir.
- 3) Naz rengi, benim şahımın en eski kölesidir, naz uykusu [da] onun fermanının boyun eğenidir.
- 4) Onun ayrılığının mektubu, deliliğin meşk tahtasına her gün aşk zincirinden hatır sormakta[dır].
- 5) [Ey] Hâtif! Hasretim parlaklığı ve kıvrımından hayal[lerim]in dalgası[yla] onun [vasıflarının] dîvânının şirazesini aynanın cevheri[dir].

29

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

1. Dil-i mir’atımıza rāz-ı nihāndır Rif‘at
Tūṭī-i nāṭıķaya tāze zebāndır Rif‘at
2. O Mesīḥā-nefesiñ küştesi pā-māl olmaz
Ġālibā mürde-dile rūḥ-ı revāndır Rif‘at
3. ‘İşve vü nāzı tamām ḥüsnüne aşlā söz yok
Hele şartınca begim tāze cüvāndır Rif‘at
4. Ḥāme-i müyünü ḥayretde ḳodu Bihzād'ıñ
Vech-i endīşemize şüret-i āndır Rif‘at
5. N'ola ḥükm eyler iseñ milket-i nazma Hātif
Ser-i iķbāle bugün tāc-ı şehāndır Rif‘at

30

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

1. Degil āteş ruḥ-ı cānā beni yaḳdı fūrḳat
Revġanım maġz-ı Hümā şem‘-i fetīlim ġayret

29- SY 138^b.

5^b iķbāle:iķbāline.

30- SY 138^a.

29

- 1) Yücelik gönül aynamıza gizli sırdır ve konuşan papağana yeni dildir.
- 2) Yücelik, ölü gönle yürüyen candır; [zaten] o İsa nefeslinin öldürdüğü ayaklar altında kalmaz.
- 3) Cilvesi ve nazı tam, güzelliğine asla söz olmayan yücelik, hele beyim genç [bir] delikanlıdır.
- 4) Yücelik, düşüncemizin yüzüne güzellik şeklini [verdiğinden] Behzat'ın kıl kalemini [bile] hayrete düşürdü.
- 5) [Ey] Hâtif! Yücelik bugün talihin[in] başına padişahların tacı [olmuşken sen] şiir ülkesine hükmetsen ne olur?

30

- 1) [Ey] can [gibi değerli sevgilinin yakıcı] yanağı! Beni [işte o yanağın] ateş[i] değil, [senin] ayrılığ[ın] yaktı. [Bana] kandil yağı Hüma [Kuşu'nun] beyni, fitilimin mumu [ise] gayret[tir].

2. Cild-i Erteng'e ne hācet nigeḥ-endāz olmak
Verdi maẓmūn-ı dile reng-i leṭāfet şūret
3. Cām-ı şahbā-yı leb-i la'lini yād eyler isem
Bezm-i ḥayretde görür sākī-i şevķım fıṭrat
4. Olmasın şāhed-i bāzār o gül-deste-i nāz
Şardı reng-i hevesim rabṭına tār-ı ḥasret
5. Yüz sürer pāyına Hātif eder elbetde niyāz
Destine girse eger dāmen-i vaşl-ı fırsat

31

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Açılmış jāle-i eşkimle ol gönça-dehen seyr et
Ḥasen vermiş gülistān-ı ruḥa ḥaṭṭ-ı çemen seyr et
2. Nice kimyā-yı 'aşkı pūte-i ḥayretde kāl eyler
Şu'ā'-ı āteş-i ruḥsār ile ol sīm-ten seyr et
3. Tebāşīr-i şafaķ maḥv-ı vücūd eyler teķābülde
Hele bir kerrecik ol nāzenīni nīm-ten seyr et
4. Ne zevķ-ı bāde-i ma'nā ḳoduñ ne sāġar-ı elfāz
Daġıtdıñ reng-i maẓmūn-ı dilim ḥāṭır-şiken seyr et

31-SY 137^b, İÜ 19^b.

1^b ruḥa:ruḥ İÜ.

3^b nāzenīni:nāzenīn İÜ.

2) Suret, gönül mazmununa güzel renk ver[mişken], Erteng'in cildine bakmaya ne gerek [vardır]?

3) [Ne zaman sevgilinin] la'1 dudağının şarabının kadehini hatırlasam, şevkimin sâkîsi huyumu hayret meclisinde görür.

4) O nazlı gül destesi ortalık malı [bir] güzel olmasın [diye], hevesimin rengi [onu] bağlamak için hasret ipi sardı.

5) Hâtif, eğer kavuşma fırsatının eteğine eline geçerse, elbette [sevgilinin] ayağına yüz sürer ve [ona] yalvarır.

31

1) O gonca ağızlı gözyaşımın jalesiyle açılmış bak. Çimenliğin hattı [da] yanağ[ın]ın gülbahçesine güzellik vermiş.

2) O gümüş bedenli, yanağının ateşinin ışığıyla nice aşk kimyasını hayret potasında eritir, seyret.

3) [Sen] hele bir kerecik o nazlı güzeli yarı çıplak seyret[sen], şafağın müjdesi [buna] karşılık olarak vücudunu yok eder, [görürsün].

4) [Ey] gönül kırıcı [sevgili]! Gönül mazmununun rengini dağıttın, [orada] ne mânâ içkisinin zevkini, ne söz kadehini bıraktın, seyret.

5. Olur vābeste-i fitrāk-i esb-i nāziñ ey şayyād
Dil-i Hātif gibi āhır ğazālān-ı Hōten seyr et

32

Hezec Mef'ūlü/ mefā'īlü/ mefā'īlü/ fe'ūlün
(- - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Berķ-ı şerer-i nāle-i āh buldu nihāyet
Āteş-zededir hırmen-i sāmān-ı 'ināyet
2. Etdiñ o perī-rūları maħrem dil-i zāra
Sīneñ midir āyīne-i endām-ı nezāket
3. Gülşende bugün bülbülünüñ nağmeleriyle
Oldum heves-i buse-i gül-çīn-i leṭāfet
4. Deryā-yı ma'ānīye dalıp çeşm-i şadefden
Lü'lü' mü çıkardı yine ğavvāş-ı belāgat
5. Nīm-mest-i ğazab tīĝ be-kef ğamze-i āşüb
Kaşdı dil-i Hātif gibi çeşmiñdeki hālet

5^a nāziñ:nāzım SY.

32- SY 138^b.

5) Ey avcı! Hâtif'in gönlü gibi sonunda Hoten'in ceylanları [da senin] naz atının terkisine bağlı olur, seyret.

32

1) İnleyişin şimşeğinin kıvılcımının ahı nihayet buldu[ğundan beri] yardımın zenginlik harmanı yakılmıştır.

2) Ağlayan gönle o peri yüzlüleri mahrem ettin, [yoksa] nezaketin endam aynası [senin] göğsün müdür?

3) Bugün gülbahçesinde [sevgilinin] bülbülünün şarkılarıyla letafet güllerini toplayan öpücüğün heveslisi oldum.

4) Güzel söz söyleme dalgıcı, yine anlam denizine dalıp sadefin gözünden inci çıkardı.

5) Gazabın az sorhoşu [olmuş], kılıç elde, yan bakışı karıştırıcı [sevgili senin] gözlerindeki durum Hâtif'in gönlüne kastetmiş gibi[dir].

33

Reme/ Fe'îlâtün/ fe'îlâtün/ fe'îlâtün/ fe'îlün

(· · · · / · · · · · / · · · · · / · · · ·)

1. Heves-i zülf-i dil-âvîzini takrîr 'abeş
Dil-i dîvâneye şimden-gerü zencîr 'abeş
2. Kanlı pîrâhen ile şahn-ı haşirde gezeyim
Açdığıñ yaralara eyleme tedbîr 'abeş
3. Çille-i saht-ı kemân-ı sitemiñ çekmedeyiz
Tîr-i âhımı güşâd etmege zih-gîr 'abeş
4. Günde biñ kerre helâk-i nigehiñ olmadayım
Dil-i bîmârıma şimden-gerü şemşîr 'abeş
5. Bend-i fitrâk-i niyâz olmuş iken Hâtif-i zâr
Çeşm-i şayyâdıña şimden-gerü naḥçîr 'abeş

33-SY 139^a, İÜ 20^b.

5^b şayyâdıña:şayyâdına SY ve İÜ.

- 1) [Zaten] deli olmuş gönle bundan sonra zincir [bağlamak] saçma [ve] boş [olduğundan, sevgilinin işte o] gönle asılan saçının [zincirinin] hevesini anlatmak [da] saçma [ve] boş[tur].
- 2) Açtığın yaralara önlem almaya gerek yok; çünkü haşır meydanında kanlı gömlekle gezmeyi istiyorum.
- 3) [Ey sevgili]! [Biz senin] siteminin yayının sert çilesini çekmek[teyken], ahımın okunu açmak için yüzük [takmak] saçma[dır].
- 4) Bundan sonra hasta gönlüme kılıç [vurman] saçma [olur]; çünkü günde bin kere [zaten] bakış[lar]ının öldürücülüğüne maruz kalmaktayım.
- 5) Ağlayan Hâtif, [zaten] yalvarma kayışıyla [sana] bağlanmışken, avcı göz[ler]ine bundan sonra [başka bir] av [aramak] boş [bir uğraştır].

34

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

1. Küşteñe tîğ degil cevır ü cefâdır bâ‘iş
Dil-i şad-pâremize nâz u edâdır bâ‘iş
2. Zîr-i zülfünde nihân olmuş iken ehl-i fiten
Çıkdı başdan bilirem bād-ı şabâdır bâ‘iş
3. ‘Arz-ı hâle bulamam ruḥşat[ı] şāha bildim
Pâyına yüz sürerek ḥarf-i recâdır bâ‘iş
4. Telḥ eden kând-ı teri tūḥî-i ḥoş-güyāya
Râz-ı āyîne-i [pür]-cılve-nümâdır bâ‘iş
5. Hâtifi mest-i mey-‘işve eden ancak sâķî
Bezm-i endîşe degil ‘ayş u şafâdır bâ‘iş

35

Hezec Mefâ‘îlün/ mefâ‘îlün/ mefâ‘îlün/ mefâ‘îlün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · · ·)

1. Degil bād-ı fenâ çâk-i girîbân etmege bâ‘iş
Beni zülf-i dil-ārâdır perîşân etmege bâ‘iş

34- SY 139^b.

1^a küşteñe:küştene.

35- SY 139^a, İÜ 20^a.

34

- 1) [Senin hasretinin] ölüsüne sebep kılıç değil, sıkıntı ve eziyettir. Bin parça olmuş gönlümüze sebep [de] cilve ve nazdır.
- 2) Fitne ehli, saçının altında gizlenmişken [âşıkların] baştan çık[masına] sebep sabah rüzgârıdır, bilirim.
- 3) Sebep ayağına yüz sürerek istek sözü [almak]tır; [ama] padişaha hâlimi arz etmeye izin bulamam, anladım.
- 4) Güzel konuşan bülbüle taze şekeri acılaştırıran sebep, çok cilve gösteren aynanın sırrıdır.
- 5) Sâkî! Hâtif'i işve şarabının sarhoşu eden sebep düşünce meclisi değil, sadece zevk ve eğlencedir.

35

- 1) Yaka yırtmaya sebep [olan] yokluk rüzgârı değil[dir]. Beni perişan etmeğe sebep gönül alıcı saçlardır.

2. Gözümde reng-i mey nev-sürme-i gül-gün-ı Һasretken
Bu Şeb meclisde ğamzeñdir begim Һan etmege bā'is
3. Ğaraż rāz-ı dili fāş eylemekse ey perī-ruhsār
Bu mudur 'aksiñe mir'āt[ı] Һayrān etmege bā'is
4. RuҺuñ yād eyledikçe tāze mażmūn-ı leřāfetle
Ser-ā-pā sīnemi oldur ğulistān etmege bā'is
5. Söyünmez Һaşre dek Hātif fetīl-i Şem'-i iķbālim
Ki sensin nālemi Şem'-i Şeb-istān etmege bā'is

Һarfü'l-cīm

36

Remel Fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilün
(· · · · · / · · · · · / · · · · · / · · ·)

1. Var mı zaҺm-ı sitem-i Һançer-i āzāra 'ilāc
Merhem-i merҺametiñ olmadı bīmāra 'ilāc
2. Cilve-ger olsa da mir'āt-ı Һayālde o perī
Var mı tūřī-i dil-i rāzımı ğüftāra 'ilāc

2^b ğamzeñdir:ğamzendir İÜ.

3^a dili:dil SY.

3^a eylemekse:eylemek SY.

3^b 'aksiñe:'aksine.

36- SY 140^a.

2) Beyim! Gözümde şarabın rengi hasretin gül renkli yeni sürmesiyken, bu gece mecliste kan etmeye sebep [senin] yan bakışlarıdır.

3) Ey peri yüzlü! Maksat gönül sırrını açıklamaksa, aksine aynayı hayran etmeye sebep bu mudur?

4) Taze [ve] hoş mazmunlarla yanağını hatırladıkça gönlümü baştan ayağa gülbahçesine çevirmeye sebep odur.

5) [Sevgili] inleyişimi gece yerinin mumu etmeye sebep sen [olduğundan], Hâtif [gör], talihimin mumunun fitili haşire dek söndürülemez.

36

1) Hastaya [senin] merhametinin merhemi ilaç olmadı; [zira] incitici hançerin siteminin yarasına ilaç var mı[dır]?

2) O peri, hayalin aynasında görünse dahi gönlümün sırrımın bülbülünü söyletmeye çare var mı[dır]?

3. Çeşm-i bīmārına şīḥat ne zamān geldi ‘aceb
Bulmadan ehl-i ḥikem ğamze-i mekkāra ‘ilāc
4. Şubḥa dek olmuş iken necm-şümār-ı ḥasret
Kanı ey çarḥ-ı sitem dīde-i bīdāra ‘ilāc
5. Tāb-ı meyle yakılıp bezm-geh-i ḥayretde
Bulmadı Hātif-i dil-ḥasta kadeḥ-kāra ‘ilāc

37

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · - - / · · - - - / · · - - - / · · - -)

1. Olma vābeste şaḫın zūlf-i dil-ārādan geç
Dil-i dīvānecigim sen de bu sevdādan geç
2. Ḥār olur dīdesine bülbulün ey dil gülşen
Reng-i būy-ı heves-i ğonça-i ra‘nādan geç
3. Kāpla gül-ġüne-i ruḥsārıñna semmūr-ı siyeh
Ḥaṭṭ-ı sebziñ gelicek mevce-i ḥārādan geç
4. Öyle bed-mest-i mey-i ‘aşk[ıñ]am ey sākī-i nāz
Bezm-i ḥayretde yeter cāma temennādan geç

37- SY 139^b.

3^a ruḥsārıñna:ruḥsārma.

3) Hikmet ehli hile yapıcı göze çare bulmadan, [onun] hasta gözlerine acaba ne zaman sıhhat geldi?

4) Ey zalim felek! Sabaha kadar hasret[le] yıldız sayan [olmuşken], uykusuz göze ilaç nerede[dir]?

5) Gönlü hasta Hâtif, hasretin meclis yerinde şarabın hararetiyle yanmış yakılmış olan içki dağıtan güzele çare bul[a]madı.

37

1) [Ey benim] deli gönlüm! Sen de bu sevdadan vazgeç, [sevgilinin] gönül olan saçından geç, [ona] sakın bağlanma.

2) Ey gönül! Güzel gül goncasının kokusunun renginin hevesinden geç; [çünkü] gülbahçesi bülbülün gözüne diken olur.

3) Yeşil ayva tüylerin çıktığında kumaşın dalgalanmasından [vaz]geç; [çünkü] gül renkli yanağına siyah samur derisi kapla[ma] [vaktin gelmiştir].

4) Ey nazlı sâkî! Hayret meclisinde kadeh sunmaktan vazgeç; [çünkü senin] aşkının içkisiyle sarhoşluğum öyle fazladır.

5. Etme fevt fırsat-ı dāmān-ı recāyı Hātif
Baḥş-ı gencīne ise va‘de-i ferdādan geç

38

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Fikret-i şeb-reng-i zülfüyle menām etmek de güç
Dīde-i endīşeme ḥ^vābı ḥarām etmek de güç
2. Ḥaydar-ı ‘aşkam süvār olsam da esb-i ma‘nīye
Şaḥn-ı meydān-ı belāğatda zimām etmek de güç
3. ‘Andelībe berg [ü] bārı yaqdı nār-ı fūrḳatiñ
Ġonçasın gülzār-ı ḥayretde meşām etmek de güç
4. Mühr-i ḥāmūş-ı dehān-ı şekvede zāhir iken
Maṭla‘-ı rengīn gibi fetḥ-i kelām etmek de güç
5. Sīne-i pür-zahmını gördükçe Hātif söylesin
Ḥançer-i ebrūsuna vesme-niyām etmek de güç

5) [Ey] Hâtif! Hazine bağışı [söz konusuysa] yarın sözünden geç, [sen] istek eteğini [tutma] fırsatını kaçırma.

38

1) [Ne zıtlıktır ki sevgilinin] saçının gece renginin fikriyle uyuyabilmek de, endişeli göz[ler]ime uykuyu haram etmek de zor[dur].

2) [Her ne kadar] mânâ atına binsem de [ben yine de] aşkın Haydar'ı [kahramanıyım]. [Bundan dolayı] güzel söz söyleme meydanında [atımın] yularını [tutmak] da zor[dur].

3) [Sevgili senin] ayrılığının ateşi, bülbüle yaprağı ve meyveyi yaktı[ğından] hayretin gülbahçesinde goncasının kokusunu almak da zor[dur].

4) Şikâyet eden ağzın suskunluğunun mührü apaçık ortada iken, renkli matla' [beyti] gibi söze başlangıç yapmak da zor[dur].

5) Hâtif [âşığın] yaralarla dolu göğsünü gördükçe, [sevgilinin] kaşının hançerine sürme[yi] kın yapmak da zor[dur], desin.

39

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Keşti-i efkâra girdâb olmada ‘ummân-ı mevc
Çatredir hûn-ı şirişk-i dîdeme tûfân-ı mevc
2. Rişte-i haţţ-ı şu‘â‘-ı intizâr-ı çeşmimiñ
Mâhiyâna gösterir şebîkeden elvân-ı mevc
3. Ebr-i nîsândan alınca feyz[ı] [kim] baħr u şadef
Gevher-i dürr-i yetîmdir sâhile ihsân-ı mevc
4. ‘Âlemi ğarķ-âb eder cüş [u] ħurûşa başlasa
Geldi güş-ı tab‘ıma âvâze-i ‘irfân-ı mevc
5. Ma‘nî-i elfâzıñıñ vaşında baħrân ‘acz eder
Revzen-i mażmûn olur Hâtif saña seyrân-ı mevc

40

Ġazel

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Keşti-i fûrķatde ħaldım rûzgârım şorma hîç
Ġarķ-ı girdâb-ı sitiĝnâyam kenârım şorma hîç

39- SY 140^b.

5^a elfâzıñıñ:elfâzınıñ.

40- SY 139^b.

39

- 1) Denizin dalgası fikir gemisine girdap olup, tufanın dalgası [da] gözyaşımın kanına damladır.
- 2) Gözünün ışıltısının hattının ipi [ağı], balıklara hasır şapkanın altından dalga[lar]ın renklerini [oyunlarını] gösterir.
- 3) Denizin sade fi feyzi nisan bulutlarından alınca, dalga[lar]ın sahile hediyesi biricik inci cevheridir.
- 4) Coşup taşmaya başlasa dünyayı sular altında bırakacak [olan] irfan dalgasının sesi yaradılışımın kulağına geldi.
- 5) Hâtif, sana dalgaların hareketi mazmun penceresi ol[duğundan], [senin] sözlerinin mânâsını anlamakta denizler âcizlik gösterir.

40

- 1) Ayrılık kayığında kaldım, rüzgârımı hiç sorma. Naz girdabının içinde boğulmuşum, sahilimi hiç sorma.

2. Rişte-i haţţ-ı şı‘ā‘-ı dīdemi dām eyledim
Ol Hümā-yı evc-i rif‘atdan şikārım şorma hīç
3. Ğonça-i ne-şküfteye çāk-i girībān etdirir
Gülşen-i nezzārede şavt-ı hezārım şorma hīç
4. Ben çenār-āsā tutuşdum āteş-i hicrān-ıla
Gel temāşā eyle de āh-ı şerārım şorma hīç
5. Bir ayağ üzre durur yoğ Hātifā meyhānede
Öyle bed-mest-i mey-i ‘aşkam hümārım şorma hīç

41

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Sākī-i ğamzeñ dil[i] mest ü harāb etmez mi hīç
Eşk-i çeşmim hūn ile reng-i şarāb etmez mi hīç
2. Keşf-i rāz etmek ne mümkindir ruḥ-ı mir’atıña
Ṭurra-i ğīsūlarıñ şerm-i hicāb etmez mi hīç
3. Tercemān-ı kāfir [ü] cellād-ı ğamzeñ çeşmiñe
Küşte-i tīğ-ı teğāfülden hisāb etmez mi hīç

41- İÜ 20^b.

2^a mir’atıña:mir’atna.

2^b ğīsūlarıñ:ğīsūlarım.

3^a çeşmiñe:çeşmine.

2) Gözümün ışığının ipini tuzak yaptı[ğım] o yücelik doruğunun Hüma'sından [benim] tuzağımı hiç sorma.

3) Açılmamış goncaya seyredilen gülbahçesinde yaka yırttıran bülbülümün sesini hiç sorma.

4) Ben çınar gibi ayrılığın ateşiyle tutuştum, gel, beni seyret; ama ahımın kıvılcımlarını hiç sorma.

5) [Ey] Hâtif! Meyhânedeki tek ayak üzerinde durur yoktur. [Ben de] o derece aşk şarabının sarhoşuyum, sarhoşluğumu hiç sorma.

41

1) [Senin] yan bakışının sâkîsi, gönlü hiç sarhoş ve harap etmez mi? Gözyaşımı kanla şarap rengine hiç çevirmez mi?

2) Yanağının aynasına sırları keşfetmek ne mümkündür? [Acaba] saçlarının kıvrımını hiç utanmaz mı?

3) Kâfirin tercümanı ve cellât yan bakışın, gözüne gaflet kılıcının ölüsünü hiç sormaz mı?

4. Teşnegān-ı ʔab‘a deşt-i ğamda ğül-i fūrķāti
La‘l-i sīr-āb-ı lebiñ naķş-ı serāb etmez mi hīç
5. Mübtelā-yı ğamze-i āzārına luṫf etmege
Çeşm-i ğüyāsıyla Hātif bir ‘itāb etmez mi hīç

Ḥarfū‘l-ḥā‘

42

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Dūd-ı āhımdan eder mi mähını ızhār şubḥ
Ebr-i sünbül şanma çarḥ-ı kīnede ğam-ḥ‘ār şubḥ
2. Tāb-ı sīneñ şubḥ-ı tekzīb etdigi-[y]-çün görmege
Rāhıña olmuş nıgeh-bān dīde-i efkār şubḥ
3. Cilve-ġāhıñ olmasaydı ey perī-zād-ı ḥayā
Cevher-i āyīneyi eylerdi istihķār şubḥ
4. Koymadım zulumet-sarāy-ı künc-i ğamda ʔab‘ımı
Şem‘-i fikr ü ğayretim etmez bu şeb inkār şubḥ

42- İÜ 20^b.

2^b rāhıña:rāhına.

4) Ayrılık gulyabanisi, gam çölünde yaratılışın susamışlarına [sevgili senin] la'1 dudağının suyuna kanmayı hiç serap etmez mi?

5) Hatif! [O sevgili], incitici yan bakışının bağımlısına lutfetmek için konuşan gözleriyle [dahi olsa] hiç azarlamazda bulunmaz mı?

42

1) Sabah [vakti] ahımın dumanından ay [yüzünü] izhar eder mi?

2) Yüreğinin yaratılışı sabahı yalanladığı için sabah yoluna gözcülük edip düşüncelerin gözünü görmek istemiştir.

3) Ey hayâ perisinin çocuğu olacak kadar güzel sevgili! Sabah [vakti] [senin] görüldüğün yer olmasaydı aynanın cevherini küçük görürdü.

4) [Ben] tabiatımı [huyumu] gam köşesinin sarayının karanlığında koymadı[ğ]ı[m][dan] düşünce ve gayretimim mumu bu gece sabah([1] inkar etmez.

5. La‘l-reng oldu şafak çarhıñ ağardı dīdesi
Berķ-ı Hātifden bu gün olmuş yine bīzār şubḥ

43

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · - - / · · · - - / · · · - - / · · · - -)

1. Şunma sākī yetişir dīdesi mest-āne қadeḥ
Ġamze bed-mest-i ġazabdır boyanır қana қadeḥ
2. Hūş-yārān-ı **ألس** buldu henüz āb-ı neşāṭ
Bir ayak başmağ-ıla meclis-i rind-āne қadeḥ
3. Şu‘le-i meyle yanar āteşe döndümse çe-ġam
Līk iklīm-i dili eyledi vīrāne қadeḥ
4. Hem-demim yār-ı ġamım idi benim ḥaylī zamān
Bu ḥarābātda olur mu bize bīġāne қadeḥ
5. Mevc-i şahbāyı edip çeşmine zencīr-i cünūn
Hātifā ehl-i dili etmede dīvāne қadeḥ

43- SY 140^b.

2^a Elest “Ben sizin Rabb’iniz *değil miyim?*”, 7 A‘rāf 172.

5) Şafak şarap renkli oldu, feleğin [gökyüzünün] gözleri ağardı. Sabah [vakti] Hatif'in şimşeğinden [göz kamaştıran şimşekten] bugün yine küsmüştür.

43

1) [Ey] saki, [artık] kadeh sunma, gözlerinin sarhoşluğu yetişir. Gamze acı verici bir sarhoşluktur; [çünkü] kadeh kana boyanır.

2) Kadeh[in] rintlik meclisine bir ayak basmasıyla akıllı kimseler henüz meni halindeyken “elestü” [Ben sizin Rabbiniz değil miyim?] hitabına mazhar oldu[lar.]

3) Şarabın ateşiyle yanan ateşe döndüysem ne zararı var? Lakin kadeh gönül memleketini yakıp yıktı.

4) Kadeh benim hayli zaman yol arkadaşım idi. Zaten bu harabatla bize alakasız olabilir mi?

5) Ey Hatif! Kadeh şarabın dalgalarını gözlerine delilik zinciri edip gönül ehlini divane etmektedir.

44

Hezec Mef'ülü/ mefā'īlü/ mefā'īlü/ fe'ülün

(- - · / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Bî-neş'e dile baḡş-ı rûḡ-efzāsı müferraḡ
Bu bezm-gehiñ sāķī-i şahbāsı müferraḡ
2. Dil-ḡün ederim ḡonça-i ḡürşīd-i ḡayāli
Çarḡiñ da olursa meh-i ḡarrāsı müferraḡ
3. Āḡū-yı ḡarem deşt [ü] cibāl etmege n'eyler
Vādī-i ḡamiñ sebze-i şahrāsı müferraḡ
4. Çāk etse sezā kūh-keni tişe-i fūrkat
Ferḡād-ı ḡayāliñ hele Leylā'sı müferraḡ
5. Yākūt tütalim kıt'a-i elmāsıñı Hātif
Elfāz-ı vişāl ma'nī vü imlāsı müferraḡ

45

Remel Fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - -)

1. Buldu teşrīfiñ ile meclis ü meyḡāne feraḡ
Verdi şahbā-yı lebiñ teşnesi mest-āne feraḡ

44- SY 141^a.

5^a elmāsıñı:elmāsını.

45- SY 141^a.

44

- 1) Gönlün neşesizliğine can katıp, tazelik bağışlayan ilacı da bu içki meclisinin içki dağıtan güzeli de iç açıcudur.
- 2) Feleğin dahi büyük ayı [yüzü] ferahlık verse hayal güneşinin goncası [için] içim kan ağlar.
- 3) Gam vadisinin çöl sebzesi ferahlık [verdiği için] Harem ahusu vadiyi dağ yaparsa ne olacak?
- 4) Dağ günü ayrılığın baltası [dağı] parçalasa yeridir; [çünkü] hayal Ferhat'ının Leyla'sı bile daha rahattır.
- 5) Hatif, elmas kıtasını yakut kabul edelim; [çünkü] mana ve yazıyı birleştiren söz rahatlatıcıdır.

45

- 1) [Senin] meclis ve meyhaneye teşrifin ile ferah buldu. Dudağın içkisine susamışlık sarhoşlara ferah verdi.

2. K and-1 ter Şu kesilip lezzet-i g ft r n  ile
Şerbet-i la'1-i lebi dir veren 'atŐana feraŐ
3. Mevc-i zenc r-i ser-i z lf n n  efk r  ile
Künc-i f rŐatde bulur mu dil-i d v ne feraŐ
4. Ebr-i n s n-1 leŐafet mi eder imd d 
Cevher-i dürr-i Őadefdir veren 'umm na feraŐ
5. Etmeden  teŐ-i daŐ-1 dili pinh n H tif
YanmaŐa Şem'-i ruŐa eyledi perv ne feraŐ

Őarf '1-Şa'

46

Reme/ Fe' il t n/ fe' il t n/ fe' il t n/ fe' ilün
(        /         /         /      )

1. Fikr   h li nle yanıp odlara 'anber-k st Ő
 Őik r eyledi d d-1 dil[i] micmer-k st Ő
2. Cezb[e] v   n  tam m 'işve v  n z  m mt z
N'eyleyem olsa da bu hüsn ile s Őar k st Ő

2) Sözlerinin lezzeti ile su kesilip kan tutar; [çünkü] susamışlara ferahlık veren [senin] dudağının kırmızı şerbetidir.

3) [Acaba] divane gönül, zülfünün ucundaki zincirin dalgasının düşüncesiyle ayrılığın hazinesinde ferah bulur mu?

4) Medet veren letafet [güzellik] nisanın yağmuru mudur [yoksa] okyanusa ferahlık veren sedefin incisinin cevheri midir?

5) Hatif, gönlün yarısının ateşini gizlemeden pervane yanağın mumunda yanmağa ferah eyledi.

46

1) Küstahlığın güzel kokusu [senin] halinin düşüncesiyle ateşlere yanıp, küstahlığın buhurdanı gönlün tütsüsünü ortaya çıkardı.

2) [Her ne kadar] dilber bu güzelliğiyle küstah olsa da çekiciliği ve güzelliği tam, cilvesi ve nazlılığı eşsizdir.

3. Çeşm[i] pür-hün-ı ğazab tîĝ be-kef meclisde
Yine kanlar yutacaĝ havf ile sâĝar-küstâĝ
4. Eylediñ râz-ı aĝâlîm-i dil ey perî fâş
Cilve-gâhîñ idi mir'ât-ı Sikender-küstâĝ
5. Tâze çih yara ile sîne-i Hâtif memnûn
Mû miyânına taĝılsa yine ĝançer-küstâĝ

47

Remel Fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/ fâ' ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Almış ol meh-rüyu seyr et hâle-i 'irfâna şeyĝ
Mihri bir gök hırķalı abdâl eder devrâna şeyĝ
2. Tâc-ı Edhem oldu destimde bugün câm-ı neşât
Ĥân-ķâh-ı bezm-i şevķa gelmeden mest-âne şeyĝ
3. Kec-küleĝ perçem perîşân sîne çâk dâl-fes
Görmesin ol âfeti elbet olur dîvâne şeyĝ
4. Çille-i saĝt-ı kemân-ı nâzını çekmekteyiz
Pehlivânım taş[1] döĝsün olmadan meydâna şeyĝ

47- SY 141^b.

4^a nâzını:nâzı nâzını.

3) Mecliste [her ne kadar] kanla dolu gözleri öfkeli, kılıcı elinde [olsa bile] kadeh yine korku ile küstahça kan yutacak.

4) Ey peri! İskender'in aynası [senin] görünme yerin [olduğundan] gönül memleketlerinin sırlarını küstahça ortaya çıkardın.

5) Hatif'in yüreği kuyu gibi yara ile memnun [olduğu için] hançer yine güzelin beline takılsa küstahlıktır.

47

1) Şeyh o ay yüzlüyü irfan halkasına almış seyret. Şeyh güneşi feleğe bir gök hırkalı abdal eder.

2) Aşk sarhoşu olan şeyh, şevk meclisinin hanına gelmeden neşe veren kadeh bugün elimde İbrahim Ethem'in tacı oldu.

3) Eğri külahlı, harap olmuş gözlü, yaralı gönüllü eğri fesli o afeti şeyh görmesin divane olur.

4) Şeyh meydana [gelip] taş dövmeden [biz] keman sertliğinin çilesinin nazını çekmekteyiz. [Ben] [daha] pehlivanım.

5. Kalmadım zulmet-sarāy-ı ğamda Hātif añladım
Gerdiş-i şem‘-i ruḥuñ şevkınadır pervâne şeyḥ

Ḥarfü’ d-dāl

48

NA‘T-I ŞERİF

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Mücrimem nār-ı Caḥīm'e ben sezāyam el-meded
Ġaflet ile tābi‘-i nefis-i hevāyam el-meded
2. Künc-i fūrkatde devā-sāz olmaz ise şefḳatiñ
Renc-i ‘iṣyān ile zār u mübtelāyam el-meded
3. ‘Arşa-gāh-ı ḥaşre vardıkda kime dād eyleyem
Rū-siyāham rāhıña cān[lar] fidāyam el-meded
4. Şavt-ı bülbülde çemende naḥl-i ‘ömrüm şolmadan
Ġonça-i ümmīdime ḥār-ı cefāyam el-meded
5. Öyle ğarḳ-ābam ki Hātif mevce-i ḥasret ile
Bir dükenmez seyl-i çeşmem mācerāyam el-meded

5) Hatif, [ben] gam sarayının karanlığında kalmadığımı anladım. [Şeyh] pervane yanağının mumunun dönüşünün şevkinedir.

48

1) Günahkârım, ben cehennem ateşine layığım [senden] yardım diliyorum. Nefsime ve heveslerime gaflet ile uydum. [Senin] şefaatin istiyorum.

2) [Senin] şefkatin ayrılık köşesinde [bana] çare bulan olmazsa isyan sıkıntısı [sızıısı] ile ağlamaya tutulmuşum.[Senin] şefaatin istiyorum.

3) Haşir meydanına vardığımda adalet istediğimi kime söyleyeyim? Yüzüm siyah, yolunda canım feda olsun. [Senin] şefaatin istiyorum.

4) Çemende bülbülün feryadından ömrümün fidanı solmadan ümidimin goncasına cefa dikeniyim. [Senin] şefaatin istiyorum.

5) Hatif, hasretin dalgası ile öyle boğulmuş durumdayım ki, tükenmez bir gözyaşı selinde dolaşmaktayım. [Senin] şefaatin istiyorum.

49

NA‘T-I ŞERİF

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Ḣasret-i kūyuñla zāram yā Resūla’llāh meded
Őimdi pā-māl-i ğubāram yā Resūla’llāh meded
2. Ravza-i gūlzārıñıñ fikriyle her Őeb Őubha dek
‘Andelīb-i bī-ķarāram yā Resūla’llāh meded
3. Defter-i a‘mālimiñ Şermendesı reng-i murād
Ben siyeh-kār-ı ‘izāram yā Resūla’llāh meded
4. Murĝ-ı dil işkeste-bāl oldu hevā-yı nefis ile
Dām-ı ‘ıŐyāna Őikāram yā Resūla’llāh meded
5. ḢaŐre dek sönmez Őerār-ı dūd-ı āhım Hātifā
Kūlhan-ı fūrķatde nāram yā Resūla’llāh meded

50

Hezec Mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün
(· - - - - / · - - - - / · - - - - / · - - - -)

1. O Leylī eylese Mecnūn-ı ‘aŐķından beni ta‘dād
Gelir āvāze-i zencīr-i zūlfünden mūbārek-bād
2. Zırh-pūŐ olmuŐ ol ğaddāre zālīm ķaŐd-ı cān eyler
Bu meydānda Nerīmān'lar sezādır eylese feryād

49- MR 7^b, SY 8^b.

2^a gūlzārıñıñ:gūlzārımıñ.

3^a a‘mālimiñ:a‘mālimin.

50- SY 142^a.

49

- 1) Toprağının hasretiyle inliyorum ey Allah'ın Resulü, [bana] şefaet et. Şimdi ayağının tozuyum ey Allah'ın Resulü [bana] şefaet et.
- 2) Gül bahçesi Ravza-i [Mutahhara]nın düşüncesiyle her gece sabaha dek kararsız bülbül gibi [inlemekteyim] ey Allah'ın Resulü [bana] şefaet et.
- 3) Amel defterimin mahcubiyeti istenilen renkte [değil] ben yanağı [yüzü] siyahım ey Allah'ın Resulü [senin] şefaetini istiyorum.
- 4) Gönül kuşum nefsin istekleri ile kırık kanatlı oldu. İsyân tuzağına düşmüşüm ey Allah'ın Resulü [senin] yardımını istiyorum.
- 5) Ey Hatif, [benim] ahımın dumanının kıvılcımları haşire dek sönmez. Ayrılığın külhanında [hamam ocağı] ateşim, ey Allah'ın Resulü [senin] yardımını bekliyorum.

50

- 1) O Leyla'ya benzer [sevgili], aşkının Mecnunluğundan beni saysa [onun] zülfünün zincirinin yüksek sesinde mübarek ah sesi gelir.
- 2) Pehlivanlar bu meydanda feryat eylese yakışır; [çünkü] o gaddarane zalim zırhını giymiş cana kast eyler.

3. Yanıp yakılmadan Şeyh'im bu hānī-ķāhda bī-pervā
Gümüş Dede beni pūte-i ğamda eyledi irşād
4. Bu şüretde verince hūsnüne haṭṭıyla zīb ü fer
Pey-i naķşında sūzān oldu zīrā hāme-i Bihzād
5. Çekince mışra'-ı mevzūn[u] Hātif saṭr-ı ma'nāya
Eder elfāz-ı maẓmūn-ı ma'ānī ṭab'ıma imdād

51

Remel Fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

1. Etmesin vā'ız-i şöhret baña taķrīr-i murād
Eyledim ma'nī-i elfāzını taķrīr-i murād
2. Hāme şu'bān-ı hüner olsa Kelīm-i 'aşķa
Ṭūr'u te'sīr-i tecellī ede tenvīr-i murād
3. Günde biñ reng çıkarır deyr-i dile rāhib-i ğam
Sīnemi eyleyeli hāne-i taşvīr-i murād
4. Seylī-i eşk-i nedāmetle harāb olmuş [i]ken
Ķaşr-ı efķār[ı] edip şevķ-ıla ta'mīr-i murād

3) Şeyhim, bu göz kamaştırıcı [yerde] pervasızca yanıp yakılmadan, Gümüş Dede gam tavaşında beni irşat eyledi.

4) Bihzad'ın kalemi [onun] hüsnüne hattıyla bu şekilde süs ve parlaklık verince resminin görüntüsü yandı [çünkü] Bihzad'ın kalemiydi.

5) Hatif mana satırına vezinli mısraa çekince mazmunlu sözleri anlamlı tabiatıma imdat eder.[yardım eder]

51

1) Şöhretin vaizi bana istediğini anlatmaya kalkmasın. [Çünkü] [ben] sözlerin manasını sağlamlaştırmayı murat eyledim.

2) Aşkın kelimesine hünerli parlak kalem olsa [dahi] tecelli tesirinin tavrı ışıklandırmayı ister.

3) Tasvirin evi sinemi murat eyleyeli gam rahibi gönül kilisesine günde bin renk çıkarır.

4) İstedğim, fikirlerin sarayı pişmanlık gözyaşının seliyle yıkılmış iken şevk ile [onu] tamir etmektir.

5. Boyanırsam n'ola sevdā-yı cünūna Hātif
Geldi gūşa heves-i nāle-i zencīr-i murād

52

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Dil-i 'uṣṣāka çeksin ebruvānıñ hañçer-i fülād
Menem ol müjde-i katliñle ey hūnī olan dil-şād
2. Reg-i gül-berg-i tab'ımdan olur fişkiyye-i hūrşīd
Hayāl-i cünbiş-i müjgānıñ olsa neşter-i faşşād
3. Eşer var dīdede reng-i ğāzabdan ey levend-i nāz
Yine derd-i nigāhıñ kañğı şehri eylemiş berbād
4. Füsün-ı cilveñi taşvīr edince levḫ-i efkāra
Gül-i hūrşīd gibi şermende olsun reşk ile Bihzād
5. Onu gül-deste-i tār-ı hevesle şardıñ ey Hātif
Ne ğam gülşende bülbüller ederse şubḫa dek feryād

52- SY 141^b, İÜ 21^a.

1^b katliñle:katliyle.

4^a cilveñi:cilveni.

4^a efkāra:efkār SY.

5^a şardıñ:şardım SY.

5) Hatif! Deliliğın sevdasına boyanırsam ne olur? Zincirin iniltisi hevesin köşesine isteyerek geldi.

52

1) [Senin] kaşların âşıkların gönlüne çelik hançer çeksin. Ey kan dökücü, katlinin müjdesiyle sevinmiş olan o [kişi] benim.

2) [Senin] kirpiklerinin kıvrımının hayali, karıştırıcı neşter olsa [bile] tabiatımın gül yapraklı rengi güneşin fiskiyesidir.

3) Ey nazlı levent, gözünde öfkenin renginden eser var. Yine [senin] bakışının derdi hangi şehri berbat eylemiştir?

4) Fikirlerin levhası cilvenin büyüsünü tasvir edince, Bihzad kıskançlığıyla güneşin gülü gibi utansın.

5) Ey Hatif, gül bahçesinin nağmelerinde bülbüller sabaha dek feryat ederse, onunla hevesin karanlığının destesiyle kapladın.

53

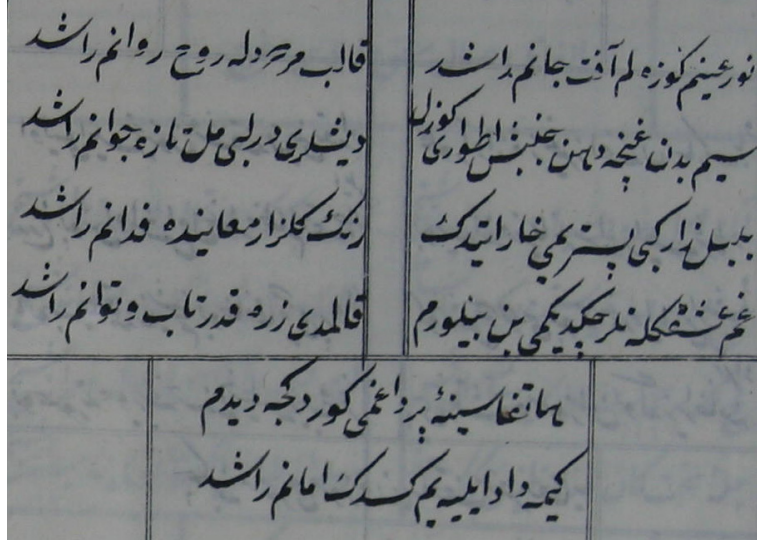
Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Düşer mi dest-i qahrından a zālīm hañçer-i fülād
Fezā-yı dağ-ı sīnem şerha şerha eylediñ berbād
2. Benem halka-be-güş-ı bende-i dīrīnine hasret
Nice müddet kūdūrāt-ı sitemden olmadım āzād
3. Çeh-i Bābil'de ta'līm-i füsūnu eyleyen görsün
Nigāh-ı çeşm-i dilber ğamzeye biñ mekr eder icād
4. Ararken Bī-sütün-ı ğamda Mecnūn gibi bir Leylī
Sevād-ı cünbiş-i müjgānım oldu tīşe-i Ferhād
5. Düşürdüm halka-i girdāba Hātif keştī-i fikri
Sirişk-i dīde tūfān-ı cefādan etdi istimdād

53

- 1) A zalim, gönül yaramın boşluğunu parça parça edip harap eyledin; [senin] kahrının elinden çelik hançer [hiç] düşer mi?
- 2) Hayli zaman[dır] sitemin kederlerinden azat ol[a]madı[ğım]dan] eski kölenin kulağındaki halkaya hasret [olan da] benim.
- 3) İcadın gönül çelen bakışlı gamzeye bin hile yaptığını Babil kuyusunda büyüü talim eyleyen görsün.
- 4) Kırpiğimin kıvrımının siyahlığı gamın Bisütun'unda Mecnun gibi bir Leyla ararken Ferhat'ın baltası oldu.
- 5) Hatif, fikir kayığını girdap halkasına düşürdüm. Gözyaşı, cefa tufanının gözünden yardım istedi.

54- SY 142^b.

1. Nūr-ı ‘aynım güzelim āfet-i cānım-rā şüd
Çāleb-i mürde-dile rūḥ-ı revānım-rā şüd
2. Sīm-beden ḡonça-dehen cünbiş-i atvārı güzel
Dişleri dür lebi mül tāze cüvānım-rā şüd
3. Bülbül-i zār gibi pisterimi ḥār etdiñ
Reng-i gülzār-ı ma‘ānīde fidānım-rā şüd
4. Ğam-ı ‘aşkıñla neler çekdigimi ben bilirem
Çalmanı zerre kadar tāb u tüvānım-rā şüd
5. Hātifā sīne-i pür-daḡımı gördükçe dedim
Kime dād eyleyeyim kesdiñ imānım-rā şüd

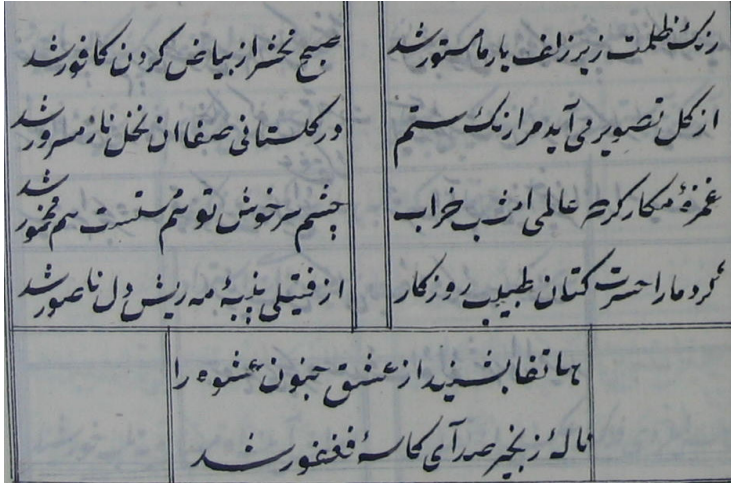
1) [O sevgili], gözümün nuru, güzelim, canımın belası, ölü gönül[ler]in kalıbına can veren[dir].

2) [O], gümüş bedenli, gonca ağızlı, tavırlarının hareketi güzel, dişleri inci, dudağı içki, genç delikanlım[dır].

3) Mânâ gülbahçesinin renginde fidanım, ağlayan bülbül gibi yatağımı diken ettin.

4) Zerre kadar gücüm ve kuvvetim kalmadı; [zira senin] aşkının kederiyle neler çekdiğimi ben bilirim.

5) [Ey] Hâtif! Yara dolu göğsümü gördükçe, kime şikâyet edeyim, imanımı kesdin, dedim.

55- SY 142^a, İÜ 21^b.

1. Reng-i zülmet zîr-i zülfi-yâr mestür şüd
Şubh-ı mahşer ez-beyâz-ı gerden-i kâfûr şüd
2. Ez-gül-i taşvîr mî-âyed mirâ-reng-i sitem [?]
Der-gülistân-ı şafâ ân naḥl-i nâz mesrûr şüd
3. Ğamze-i mekkâr-kerde ‘âlemi imşeb ḥarâb
Çeşm-i ser-hoş-ı tû hem mest-est hem maḥmûr şüd
4. Gerd-i mâ-râ ḥasret-i gitân ṭabîb-i rûzgâr [?]
Ez-fetîl-i penbe-i meh rîş-i dil nâşûr şüd
5. Hâtifâ [kim] be-şenîd ez-‘aşk-ı cünûn ‘işve-râ [?]
Nâle-i zencîr şadâ-yı kâse-i fağfûr şüd

- 1) Karanlığın rengi, sevgilinin saçının altında gizlenmiştir, mahşer sabahı [da onun] kâfur gibi beyaz gerdanındandır.
- 2) Tasvir edilmiş gülde sitem rengi görüldüğünden o naz fidanı, eğlence gülbahçesinde sevinçlidir.
- 3) Senin sarhoş gözün, hem mest hem mahmur [olup] hile yapıcı yan bakış, bu gece dünyayı harap etmiştir.
- 4) Zamanın doktoru, hasret [derdinin hastalığına deva için] bizim zerremizi bırakmadı ; [ama] yaralı gönle ayın fitilinin pamuğu çare oldu.
- 5) [Ey] Hâtif! [Sevgilinin] işve[sin]den aşk deliliğine yakalanan [için delilik] zincirinin iniltisi fağfur kâsenin sesi [gibi]dir.

56

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

1. ‘Andelīb-i heves-i rūḥ-ı revādır tevḥīd
Gül-i gülzār-ı dile feyz-resādır tevḥīd
2. Oldu ḳandīl-i fūrūzān-ı ḥarīm-i melekūt
Vech-i tārik-i ūbe ū‘le-i ādır tevḥīd
3. Cevher-i saṭrı eder dūūmen-i dīne ĩmā
Kef-i endīūede bir tīg-ı senādır tevḥīd
4. Mehd-i sīnemde büyütüm veled-i ḳalb[i] gibi
ūimdi meydān-ı maḥabbetde cūvādır tevḥīd
5. Ḥalka-i bāb-ı temennāya yapıūdım Hātif
Bilirem mücrim için dār-ı amādır tevḥīd

57

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

1. Bilse eylerdi felek ‘aksini rāz-ı taḳlīd
Olmuū āyīne o meh-pāreye tāb-ı ḥūrūīd

56- SY 143^b.

57- SY 143^a.

56

- 1) Tevhit, canlı ruhun hevesli blbldr. Tevhit, gönlün gl bahçesinin diline feyiz ulaştırandır.
- 2) Meleklerin dairesi parlayan kandil oldu. Tevhit, karanlık yn[e] güzellik ıřıĝının benzeridir.
- 3) Satırın z din düşmanına ima eder. Tevhit, endişe affında Sina'nın bir kılıcıdır.
- 4) Kalbi[m]in ocuĝu gibi sinemin beřiĝinde büyüttüm. Tevhit şimdi muhabbet meydanında civandır.
- 5) Hatif, temenna kapısının halkasına yapıştım, [nk] tevhit[in] mücrim için aman yeri [olduĝunu] bilirim.

57

- 1) Felek, taklit sırrını bilse güneşin tabiatına ayna olmuş o ay parçasına aksederdi.

2. Haṭ degil gird-i dehānında necāt nāme-i dil
Eylemiş āh-ı seher şafha-i hüsne tesvīd
3. Etdi āhū-yı Harem deşt [ü] cibāl-i kevni
Çaldı vādī-i firāk içre yine fikr-i ümīd
4. Hırz-ı cān eyler idi neş'e-i tāb-ı feyzīñ
Bāde-nüşān degil sākī-i rūḥ-ı Cemşīd
5. Heft Dūzaḥ nice hem-reng ola Hātif bilmem
Sīnede olmuş iken dağ-ı nihān nār-ı şedīd

58

Remel Fe'ılātün/ fe'ılātün/ fe'ılātün/ fe'ilün

(· · · - - / · · · - - / · · · - - / · · - -)

1. Etdi peydā yine bir gonça-i gülzār-ı ümīd
'Andelīb-i hevesi ye'se kōdu ḥār-ı ümīd
2. Halka-i çeşm-i perī tavk-ı selāsil görünür
Dil-i Mecnūn-şıfatıñ çeşmine efkār-ı ümīd
3. Bezm-i ülfetde düşüp ḥāke bugün sāye-şıfat
Etdi bed-mest-i mey-i nāz kadeḥ-kār-ı ümīd

2) Sabahın ahı[nın] güzellik safhasına karala[dığı] gönül mektubu, yazı değil [aslında aşığın] ağzının yuvarlağında kurtuluş [sözüdür].

3) Harem'in ceylanı [gibi olan sevgili] dünyayı [bana] çöl ve dağ etti[đinden] mit fikri yine ayrılık vadisi içinde kaldı.

4) [Sevgili senin] feyzinin neşesini [sadece] şarap içenler değil Cemşit'in ruhunun sakisi [bile] canı gibi saklardı.

5) Hatif! Sinede şiddetli ateş gizli yara olmuşken yedi Cehennem nasıl aynı renkte olsun?

58

1) Gl bahçesinin goncası yine bir mit peyda etti. midin dikenini [ise] heves bülbülünü ümitsizliğe düşürdü.

2) mit düşünceleri [senin] Mecnun'a benzer gönlünün gözüne peri gözünün halkası, zincirlerin [gibi] görünür.

3) Gölge gibi bugün dostluk meclisinde toprağa düşüp sakinin nazını [ve] içkinin sarhoşluğunu mit etti.

4. Sīnem içre şakınırken hele dağ-ı ‘aşkıñ
Şerhalar açdı yine hançer-i āzār-ı ümīd
5. Ebr-i nīsān degil dīde-i eşk-i Hātif
Cevher-i baħr u şadef lü’lü’-i şeh-vār-ı ümīd

Harfū’z-zāl

59

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Var mıdır sāķī cihānda bezme aħbābdan lezīz
Ehl-i ṭab‘a fikr-i la‘liñdir mey-i nābdan lezīz
2. Ben o bīdār-ı hayālem fikr-i haṭṭıñla bu şeb
Sürme-i nezzāre oldu dīdeme ħ^vābdan lezīz
3. Öyle maħmūr-ı nigāh-ı ħasretem tā-be-seħer
Hūş-yār-ı hecre var mı nīm-şeb ħ^vābdan lezīz
4. Hūşe-çīn-i heves-i kāmın bulunca Ādem'e
Hulle-i Cennet olur elbetde esvābdan lezīz
5. Tekye-i ‘aşkında Hātif olduñ abdāl-ı hüner
Delķ-ı ezraķ-fām olur semmūr-ı sincābdan lezīz

59- SY 143^b, İÜ 21^b.

3^b ħ^vābdan:ābdan İÜ.

4^a hūşe: İÜ.

4^a heves-i: SY.

4^a kāmın:kāmıñ.

4^a bulunca:alınca İÜ.

5^a ‘aşkında:‘aşkıñda SY.

4) Hele [senin] aşkının yarasından sakınırken ümidin incitme hançeri sinemin içinde yine yarıklar açtı.

5) Hatif'in gözünün yaşı nisan bulutu değil, ümidin büyük incisi, denizin ve sedefin cevheridir.

59

1) [Ey] saki! Dünyada içki meclisine dostlardan lezzetli var mıdır? Tabiat ehline halis şaraptan lezzetli (gelen şey) lal [dudağımı] düşünmektir.

2) Bakışın sürmesi gözüme uykudan lezzetli ol[duğundan] ben bu gece [senin] hattının düşüncesiyle o hayal uykusuzuyum.

3) [Ben] sehre kadar hasret bakışının öyle mahmuruyum; [hatta] ayrılığın akıllısına yarım gecelik uykudan lezzetli [olan başka bir şey] var mı[dır]?

4) İstek [ve] hevesinin başak toplayıcısını bulunca Âdem'e Cennet elbisesi elbette esvaptan lezzetli gelir.

5) Hatif, mavi renkli yırtık cübbe sincap kürkünden [daha] lezzetli olduğundan [sevgilinin] aşkının tekkesinde hüner abdalı oldun.

60

NA'T-I ŞERİF

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Gül-i nūr-ı nübüvvet reng-i ruḥsār-ı Muḥammed'dir
O gülzārda hezārīñ şīt[i] ezkār-ı Muḥammed'dir
2. Bilindi şahn-ı maḥşer ümmetānīñ şöret ü şānı
Çeleng-i iftiḥārı lafz-ı güftār-ı Muḥammed'dir
3. Şikeste ṭāq-ı Kisrā olduḡun fehm eyleyip Sāve
Çekildi bīm-i ḳahrından bu esrār-ı Muḥammed'dir
4. Bilinsin bende-i ḥāş olduḡum aḳrān degil şehler
Serimde tāc-ı fāhrim nūr-ı iḳrār-ı Muḥammed'dir
5. Vücūdum āteşe yandı firāk u iştiyākından
Yine vird-i zebānım Hātif eş'ār-ı Muḥammed'dir

61

Remel Fe'īlātün/ fe'īlātün/ fe'īlātün/ fe'īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - -)

1. Şīnede āteş-i ḥasret yanar iken nā-çār
Görmesin āh-ı şerer-bārımı cānā aḡyār

60-MR 5^b, SY 6^a.

61- SY 162^a.

60

- 1) Peygamberlik nurunun gülü Hz. Muhammed'in yanağının rengidir. Bülbülün gül bahçesinde şakıması Muhammed'in zikirleridir.
- 2) Mahşer meydanında onun ümmetinin şöhreti ve ünü, övünülecek çelengi Hz. Muhammed'in söz ve söyleyişleri [olduğu] bilindi.
- 3) Save [Nehri] Kisra [Sarayı'nın] kubbeleri[nin] yıkılmış olduğunu düşünüp korkusundan çekilmesi Hz. Muhammed'in sırrıdır.
- 4) Özel köle olduğum bilinsin, şahlar [bana] akran değil[dir]. Başımda övünme tacım Hz. Muhammed'in [vasfını] söylememin nurudur.
- 5) Hatif, ayrılık ve kavuşma arzusundan [her ne kadar] vücudum ateşe yan[sa] da yine dilimin tekrarlayıp durduğu şey Hz. Muhammed'in [vasfının] şiirleridir.

61

- 1) [Ey] can! Göğüste çaresizce hasret ateşi yanarken düşmanlar şer yağmurlarımın ahını görmesin.

2. Ben ayağım alamam bezm-i mey-i miħnetden
Şebimi rüz edeli şu'le-i cām-ı ser-şār
3. Seped-i gül gibi çıkınca bugün bāzāra
Nefħa-i bŷy-ı şafā-āveri olmaz inkār
4. Tīĝ-ı cevriñle helāk olduğumu ben bilirem
İşidilmez dehen-i yaralarımđan güftār
5. Geçdi Hātif mey-i maħbŷb-ı zamāndan çođđan
Taleb-i bŷs-ı lebiñ-çün seni etmem bīzār

62

Remel Fe' ilātŷn/ fe' ilātŷn/ fe' ilātŷn/ fe' ilŷn

(· · · · · / · · · · · / · · · · · / · · ·)

1. Sŷz-ı 'aşkıñ eşeri sīne-i micmerde de var
Sŷnbŷl-i bŷy-ı feraħ dŷd-ı mu'anberde de var
2. Kātı-i 'uşşākı eger ĝamzeñ ederse inkār
Kātıre-i ħŷn-ı ciger mevce-i ħaņçerde de var
3. Tıtarım kıt'a-i yāķŷta berāber vaşfiñ
Zer-gerān der mi bu kıymet hele gevherde de var

2) Ben ağzına kadar dolu kadehimin ışığı [ile] gecemi gündüz edeli sıkıntı içkisinin meclisinden ayağımı alamıyorum.

3) Bugün pazara gül sepeti gibi çıkınca, safa taşıyan kokunun rüzgârını inkâr [etmek] olmaz.

4) Yaralarımın ağzından söz işitilmez; [çünkü senin] eziyetlerinin kılıcıyla helak olduğumu bir ben bilirim.

5) Hatif, zamanın sevgilisinin [dudağının] içkisinden çoktan geç[tiğinden] seni dudağından öpme isteğiyle rahatsız etmem.

62

1) [Senin] aşkının ateşinin izleri gönül buhurdanlığında da var, ferahlık kokusunun sümbülü güzel kokulu dumanda da var.

2) Eğer [senin] yan bakışın âşıkların katlini inkâr ederse, ciğer kanının damlası hançerin kabarcığında da var.

3) [Ben senin] vasfını yakut parçasıyla bir tutar[ken] altın değerlendirenler, bu kıymet hele cevherde de var, hiç der mi?

4. Edemez halka-i cem'iyeti ašlā o perī
Jeng-i ğam şafha-i mir'āt-ı Sikender'de de var
5. Ezilir şu kesilir vaşfiñ ederse Hâtif
Çand-ı la'ı-i lebiñiñ hı'ahişi sükkerde de var

63

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Nîl-gün cāmeyle çarhı bî-mecāl eylerdi yār
'Aks-i ebrusun gehî şekl-i hilāl eylerdi yār
2. Perde-i çeşmin kefen için şehîd-i nâzına
Cevher-i tîğ-ı nigâhın hün-ı al eylerdi yār
3. Rûy-ı hürşîdi görüp rüşen çerâğ-ı nâleden
Şu'le-i âvâze-i hasret hayâl eylerdi yār
4. Halka-i çeşm-i perî sîr-âb olurken dîdeme
Teşne-i tab'a lebin âb-ı zülâl eylerdi yār
5. Mühr-i hāmûş-ı dehân-ı şekvede zâhir iken
Hâtifâ mektûb-ı a'mâlim su'al eylerdi yār

5^b lebiñiñ:lebiniñ.

63- SY 145^a, İÜ 22^b.

1^b ebrusun:ebrusuñ İÜ.

2^a çeşmin:çeşmiñ.

2^b nigâhın:nigâhıñ.

4^b lebin:lebiñ.

4) O peri, gam pası İskender'in aynasının safhasında da [olduğundan] topluluk halkasını asla [inkâr] edemez.

5) [Senin] dudağının kırmızı şekerinin isteği şekerde de [olduğundan] Hatif [senin] vasıflarından bahsederse [şeker dahi] ezilip su kesilir.

63

1) Feleği lacivert elbisesiyle mecalsiz [bırakan] sevgili bazen [de] kaşlarının aksini hilal şekli eylerdi.

2) Sevgili, cilvesinin şehidine kefen için gözünün perdesini bakışının kılıcının cevheri[yle] kırmızı kan eylerdi.

3) Sevgili, iniltinin çırasından güneşin yüzünü parlak görüp hasret çığlıklarının ışığını hayal ederdi.

4) Gözüme peri gözün halkası suya kanmış [gibi görünür]ken sevgili, dudağını yaratılışın susamışlarına içimi hoş su eylerdi.

5) [Ey] Hatif! [Zaten] şikâyet [eden] ağzın suskun güneşinde apaçık ortadayken sevgili [yine] emellerimin mektubunu sorardı.

64

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Dilim tūṭī-şıfat hecr ile giryān olduğum ister
Beni āyīne-i ruḥsāra ḥayrān olduğum ister
2. Sirişkim bāde-i gül-gün ederken bezm-i fūrkatde
Yine tenvīr-i nār-ı ğamla büryān olduğum ister
3. Ḥayāl-i ḥalka-i zencīr-i zülfüyle o Leylī'niñ
Reh-i 'aşkında Mecnūn gibi pūyān olduğum ister
4. O gülzār-ı melāḥat nev-nihāl-i gül-bün-i 'işve
Derūnum ğonça-i ḥürşīd gibi ḳan olduğum ister
5. Sevād-ı cünbiş-i müjgānım oldu Hātifa şāne
N'için ol zülf-i 'anber-bū perīşān olduğum ister

65

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Göñül püskürme beñli şırma saçlı bir cüvān ister
Sevād-ı dūd-ı āhım sünbül-i dağ-ı nihān ister

64- SY 144^b.

65- SY 152^b.

64

- 1) Gönlüm, papağan gibi ayrılıkla ağlamamı [ve] yanağın aynasına hayran olmamı ister.
- 2) Gözyaşımı ayrılık meclisinde gül renkli içki ederken yine gam ateşinin yakıcılığıyla kebab olmamı ister.
- 3) O Leyla [gibi olan sevgili], saçının zincirinin halkasının hayaliyle aşkının yolunda Mecnun gibi koşturmamı ister.
- 4) O güzellik gül bahçesi, işve gül kökünün yeni fidanı, içimin güneşin [kırmızı] goncası gibi kan olmasını ister.
- 5) [Ey] Hatif! [Benim] siyah kirpiğimin hareket[ler]i [o saça] tarak ol[duğu halde] o amber kokulu saç neden perişan olmamı ister?

65

- 1) Gönül püskürme benli, sırma saçlı bir delikanlı ister. Ahımın dumanının siyahlığı gizli yaranın sümbülünü ister.

2. Dehānīndan çıkarsa ħarf-i elfāz-ı vişāl kāfir
Anıñ her lafzını tefhīm için bir tercemān ister
3. Boyansam reng-i ālām-ı cünūna çāre-sāz olmaz
Gelūda tavk-ı zencīr-i cünūnumdan nişān ister
4. Dirīğ etme ayağıñ bezm-i rindān-ı maḥabbetden
Bahār eyyāmıdır tab‘ım şarāb-ı ergavān ister
5. Çemende kebge ta‘līm-i ħirām-ı nāz için Hātif
O nev-reste nihāl-i ‘işve ‘azm-i gülsitān ister

66

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Hıta-ı nev-ħiziñi bāğ-ı ruḥa naqş-ı çemen göster
Fezā-yı sīneñi ey gül-beden reng-i semen göster
2. Olunca ey meh-i çarḥ-ı sitiğnā şubḥī-i maḥşer
O ħürşīd-i ruḥu pür-şu‘le-i şūr-ı fiten göster
3. Kō düşün rāz-ı maẓmūn-ı ma‘ānī resm-i rağbetden
Büt-i lafzı verā-yı sīne-i āyīneden göster

2^a dehānīndan:dehānından.

66- SY 148^b.

1^a nev-ħiziñi:nev-ħizini.

2) Kâfir [sevgili], kavuşma sözlerinin kelimesi[ni] ağzından çıkarsa, onun her sözünü anlayabilmek için bir tercüman ister.

3) [Ben] delilik elemelerinin rengine boyansam [da sevgili] boğazda delilik zincirinin gerdanlığının iz[ini] görmek iste[diğinden] [derdime] çare bulan olmaz.

4) Ayağını aşk rintlerinin meclisinden çekme; [çünkü zaman] bahar günleridir, tabiatım erguvan şarabı ister.

5) Hatif, çimenlikte kecliğe cilveli yürüyüşün öğretilmesi için yeni yetişmiş işveli fidan, gül bahçesi gezintisi ister.

66

1) Ey gül bedenli [sevgili]! Taze ayva tüyelerini yanağın bağına çimen nakşı, gönül boşluğunu [da] yasemin renkli göster.

2) Ey naz feleğinin ayı! Mahşer sabahı olunca, o yanağın güneşini fitnelerin kargaşasının ışığıyla dolu göster.

3) Bırak, manaların mazmununun sırrı rağbetten düşsün. Söz putunu göğüs aynasının arkasından göster.

4. Ne h̄acet revġan-ı maġz-ı Hümā'ya Qāf-ı miḥnetde
Çerāġ-ı ſu'le-i yāqūta āb u tāb[1] sen gōster
5. Leb-i h̄āmūſe-i endīſe gelsin ſevk-ı güftāra
Ki taḥrīk-i zebān-ı h̄āmeden Hātif suḥan gōster

67

Remel Fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilün
(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

1. Yetiſir tā bu kadar 'āſıka āzār yeter
Va'de-i vaſlñ için etdiġiñ inkār yeter
2. Verme yüz leſker-i ḥaṭṭıña rezimde aſlā
Qahramān-ı nigehe ġamze-i hūn-ḥār yeter
3. Çekmege cevri ü ezā kalmadı ṭākat bende
Yağma āteſlere daġ-ı dili tekrār yeter
4. Mescid-i zūhd ü riyā hep seniñ olsun zāhid
Baña cāy etmek için ḥāne-i ḥammār yeter
5. Sākiyā bāde gerek Hātif-i bed-meste müdām
Bezme nuql eylemege ſoḥbet-i eſ'ār yeter

67- SY 163^a.

2^a ḥaṭṭıña:ḥaṭṭıma.

4) Eziyet Kaf [Dağı'nda] Hüma'nın beyninin kandil yağına ne gerek var, yakut ışığının çirasına güzellik ve parlaklığı sen göster.

5) Hatif, düşüncenin suskun dudağı sözün şevkine gelsin [diye] tahrik edici kalemin dilinden söz [ustalığı] göster.

67

1) [Sevgili] aşığa bu kadar incitme yetişir,[artık] yeter. [Verdiğin] kavuşma sözün için ettiğin inkâr[lar] yeter.

2) Bakışın Kahraman'ına kan isteyen gamze yeter[ken bir de] hattının askerine savaşta yüz verme.

3) Bende eziyet ve sıkıntı çekmeye [artık] güç kalmadı, gönül yarasını ateşlere tekrar yakma, yeter.

4) [Ey] zahit! Takva ve riyanın mescidi hep senin olsun, bana yer etmek için meyhane yeter.

5) [Ey] saki! İçki meclisine meze yapmak için şairlerin sohbeti yeter[lidir]. [Bu sebeple] çok sarhoş [şair] Hatif'e devamlı içki gerek.

68

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- . . . - / - . . . - / - . . . - / - . . -)

1. Saña lâyıķ ey ŧehim kâŧānemiz vardır yeter
ŧehr-i dilde raĝbet eyle hānemiz vardır yeter
2. Ben dolaŧmam zülf-i pīç-ā-pīç-i yārın fikrine
‘Uķde-i müŧkil-güŧādır ŧānemiz vardır yeter
3. Eylesin bāl ü perin sūzān bu ŧeb tā ŧubħa dek
ŧem‘-i ħüsnün ŧevķına pervānemiz vardır yeter
4. Neŧ’e bī-ħüŧ-ı maħabbet cāmlar olmuŧ teħī
Bezm-i meyde sākıyā mest-ānemiz vardır yeter
5. Eylemem mir’āt-ı rāz-ı dehre ben ‘aṫf-ı nigāħ
Bir perī-rū Hātifā cānānemiz vardır yeter

69

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- . . . - / - . . . - / - . . . - / - . . -)

1. Jāle-āsā ol gül-i bī-ħāra bār oldum yeter
‘Andelībiñ çeŧmine gülŧende bār oldum yeter

68- SY 161^a.

3^a perin:periñ.

69- SY 157^a.

68

1) Ey padişahım! Sana layık köşkümüz [ve] gönül şehrinde evimiz vardır, yeter, [yeter ki sen] ilgi göster.

2) Ben sevgilinin kıvrım kıvrım saçının fikrine dolaşmam, [onu açmak için] zor düğümleri aç[an] tarağımız vardır, [o] yeter.

3) [Senin] güzelliğinin mumunun şevkine [yanmaya] pervanemiz vardır, yeter. [İsterse] bu gece sabaha kadar kolunu kanadını Suzan eylesin.

4) [Ey] saki! İçki meclisinde neşe aşkın sersemi, kadehler boşalmış olsa [da] sarhoş olanlarımız vardır, yeter.

5) [Ey] Hatif! Bir peri yüzlü sevgilimiz vardır, [o bana] yeter. [Bu sebeple] ben dünya sırrının aynasına göz atmam.

69

1) Şebneme benzer o dikensiz güle yük oldum, yeter. Bülbülün gözüne gül bahçesinde yük oldum, yeter!

2. Mîhr ü mähına sipihriñ eylemem ‘aṭf-ı nigāh
Geceler tā şubḥ[a] dek encüm-şümār oldum yeter
3. Saṭr-ı istiğnāya çeksin lafz-ı maẓmūn[u] kalem
Cevher-i ma‘nā gibi lem‘a-nişār oldum yeter
4. Şerḥa şerḥa sīnemi seyr eyleyip raḥm etmediñ
Ben seniñ derdiñle zālīm zār zār oldum yeter
5. Hātifā bilmem melek mi yā perī midir nedir
Görmege mir‘āt-ı ḥüsnün bī-ķarār oldum yeter

70

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün
(· · · - - / · · · - - / · · · - - / · · · - -)

1. Ne bu cevır ü sitemiñ ‘aşıkā cānāne yeter
Va‘d-i kemmūna bedel etdigiñ efsāne yeter
2. Var mı sākī bir ayağ üzre durur meclisde
Rind-i ‘aşka düşecek gūşe-i meyḥāne yeter
3. Eylemez ğayrı tenezzül o Hümā ārāma
Ķāf-ı temkīn-i ķanā‘atde olan lāne yeter

⁵^b ḥüsnün:ḥüsnüñ.

70- SY 160^b.

¹^b etdigiñ:etdigin.

- 2) Talihin güneş ve ayna göz atmam, geceleri sabaha dek yıldızları saydığım yeter!
- 3) Kalemin mazmunu, sözü istiğna satırına çeksin, mana cevheri gibi ışık saçan oldum, yeter!
- 4) [Ey] zalim! Ben senin derdinle zar zar oldum [ama sen] parça parça [olmuş] göğsümü seyrederek bana merhamet etmedin, yeter!
- 5) [Ey] Hatif! [onun] güzelliğinin aynasını görme[diğimden beri] melek mi ya da peri midir nedir, bilmem, kararsız kaldım, yeter!

70

- 1) [Ey] can! Aşığa bu eziyet ve sitemin nedir, [sana] ne yeter? Kemmun vadisine karşılık [söz] ettiğin efsane yeter.
- 2) Saki! Mecliste bir ayak üzere duran var mı? Aşkın rintliğine düşmek için meyhane köşesi yeter.
- 3) O Hüma, artık rahatlığa tenezzül eylemez; [çünkü] kanaatin ağırbaşlı Kaf'ında olan yuva yeter.

4. Etmeden naḥl-i vefā ḡonça girībānını çāk
‘Andelīb-i hevesim ŧīti gülistāna yeter
5. Tavḳ-ı zencīr-i ser-i zülfüne vābeste olan
Bu ŧifā-ḡānede Hātif dil-i dīvāne yeter

71

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Görmesin cevr-i firāvān dil o sevdādan geçer
Ėayret-i ḡusn ile Mecnūn olsa Leylā'dan geđer
2. Kebge ta‘līm-i ḡirām-ı nāz için ol serv-ḡad
Gelsin eyyām-ı bahār bir gün bu ŧaḡrādan geçer
3. Lafz-ı maẓmūn-ı ma‘ānī n'eydigin fehm eyleyip
Ma‘nī-i rengīn için ḡāmem de imlādan geçer
4. Gelmesin bezm-ülfete ‘īd olmadan sākī-i nāz
Rūze-dārān-ı maḡabbet reng-i ŧaḡbādan geđer
5. Eylesin ḡayd-ı sicill-i ḡikmete ḡādī-i ‘aŧḡ
Mācerāmız ḡaŧre ḡaldı dil o da‘vādan geçer

4) Vefa ağacı, gonca gömleğini yırtmadan, hevesimin bülbülü gül bahçesinin şöhretine yeter.

5) Hatif, bu şifahanede zülfünün ucundaki zincirin halkasına bağlı olan divane gönül yeter.

71

1) Gönül, Firavun'un eziyetini görmesin; [yoksa] o sevdadan geçer. Mecnun, güzelliğin Gayret'i ile [beraber] olsa Leyla'dan [vaz]geçer.

2) O servi boylu, keklîğe nazlı yürüyüşü öğretmek için bir bahar günü gelsin; [nasıl olsa] bir gün bu sahradan geçer.

3) Kalemimde mazmun sözünün anlamının ne olduğunu düşünüp, çeşitli mana için imladan geçer.

4) Nazlı saki, ülfet meclisine bayram olmadan gelmesin; [çünkü] muhabbetin oruçluları şarabın renginden [iç] geç[irir].

5) Aşkın kadıları, hikmet sicilinin kaydına eklesin; [çünkü] bizim maceramız haşre kaldı, gönül o davadan [vaz] geçer.

6. Ebr-i nīsān-ı felekden ra‘d u berķ-ı nāleden
Baħr-ı ŧevķ iķre ŧadef lü‘lü’-ı lālādan geķer
7. Zīb ü fer veren ķumāŧ-ı nazmıña Hātif yine
Kiŧver-ı Hind ü ‘Acem zer-beft-ı kālādan geķer

72

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ fe‘ülün

(· - - - / · - - - / · - -)

1. Gözümde lāleler tīĝ-ı edādır
Anıñķün sīne pür-daĝ-ı cefādır
2. Dökerken uçlarından ‘anber-ı ħām
O zülfe müŧŧ-ı Ćīn dersem ħaķādır
3. Nedir bu nāz [u] ‘iŧve bu teĝāfül
Dil-ı bī-ķāre [kim] bir nev-edādır
4. Gelūda ŧavķ-ı zencīr-ı cünūnum
Kefimde sübħa-ı vird-ı recādır
5. Ķo ŧutsun kāse-ı zehr-āb-ı fūrķat
Marīz-ı ‘aŧķa Hātif pek ŧifādır

⁷ nazmıña:nazmına.

72- SY 154^a.

6) Şevk denizinin içindeki sedef, gökyüzünün nisan bulutundan, gökyüzü ve şimşegin iniltisinden parlak inciden [vaz] geçer.

7) Hatif, yine nazım kumaşına süs ve parlaklık veren Hint ve Acem memleketlerinin sırmalı kumaşından geçer.

72

1) Laleler gözümde edanın kılıcıdır; [bunun için] göğüs cefa yarasıyla doludur.

2) Bükülmüş amber kokulu saç, uçlarından [güzel koku] yayarken o zülfe Çin'in kokusu dersem hatadır.

3) Çaresiz gönül, bu naz ve cilve, bu aldırmaçlık nedir, bir eda çeşididir.

4) Boğazımda delilik zincirinin gerdanı, elimde ümit sabahıdır.

5) Hatif, aşk hastalığına ayrılığın zehirli kâsesini koy, tutsun; [çünkü] pek şifadır.

73

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Berāt-ı hüsni-ı haṭṭıñ der-kenārda kayd-ı ibkādır
Çekilmiş kıl kalemle ebruvāñıñ çifte tuğrādır
2. Bu şeb ol mäh ile tā şubha dek hem bezm-i ülfetde
Degil sürh-i şafağ ebr-i felekde tāb-ı şahbādır
3. Görünce pertev-i iqbālîmi rüşen zamīrānlar
Bilirler revğan-ı kandīl-i fikrim mağz-ı 'Anqā'dır
4. Boyandım reng-i ālām-ı cünün-ı derd-i hicrāna
Ḥayāl-i zülf-i dilber çıkmadı dilden ne sevdadır
5. Görenler şāhed-i maẓmün ile ma'nā-yı elfāzım
Dediler maṭla'-ı berceste Hātif ḥaylī ra'nādır

74

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Temāşā-yı nigāhım gonça-i dağ-ı maḥabbetdir
Müjem her cünbiş-i 'ayn-ıla şāhım ḥār-ı miḥnetdir

73- SY 147^b.

74- SY 148^a.

73

- 1) [Senin] güzel hattının beratı der-kenarda kayıtlıdır. [Senin] ebru kaşlarının kıl kalemle çekilmiş çifte tuğradır.
- 2) Hem ülfet meclisinde o ay ile bu gece ta sabaha dek, feleğin bulutunda şafağın kızılığı şarabın tabiatıdır.
- 3) Gönül ehli, geleceğimin ışığını parlak görünce düşünce kandilimin yağını Anka'nın beyni bilirler.
- 4) [Bu] ne sevdadır [bilinmez] ayrılık derdinin deliliğinin eleminin rengine boyandım [ama] gönül çeken sevgilinin zülfünün hayali gönülden çıkmadı.
- 5) Sözümün manasını mazmunun şahitliği ile görenler: "Hatif, mısra-ı bercestedede hayli büyüktür." dediler.

74

- 1) Bakışımın seyri, muhabbet yarasının goncasıdır. [Ey] padişahım, kirpiğim her telinin kıvrımıyla sıkıntı dikenidir.

2. Tenim tîğ-1 ğamiñla şerha şerha hūn-1 fūrkatdir
Ser-ā-pā-yı vüçüdum lāle-zār-1 dağ-1 hasretdir
3. ‘Arūs-1 mäh-1 nev bir perde çekmiş evc-i rif’atda
Degil gül-güne-i reng-i şafağ nağş-ı hacāletdir
4. O şūhuñ hağ degildir mevc-zen gird-i dehānında
Sevād-1 şeh-per-i Cibrīl-i ma‘nā-yı leṭāfetdir
5. Şarılmış deste-i verd-i hayāle bāğ-1 fūrkatde
Reg-i gül-berg-i ṭab‘ım rişte-i tār-1 nezāketdir
6. Ne lāzım tahta-i meşğ-1 cünün bezm-i ma‘ānīde
Baña emvāc-1 şahbā dīdeme zencīr-i ülfedir
7. Degil sevdā-yı zülf-i fikr ü dilber Hātifā serde
Şeh-i nażmam per-i ‘Anķā-yı zıll-i ‘izz ü devletdir

75

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Bırağmam kayd-1 bend-i zülfünü bilmem ne hāletdir
Baña reng-i cünün emvāc-1 zencīr-i leṭāfetdir

⁵^b tār-1:nār-1.

75- SY 152^b.

2) Bedenim [senin] gamının kılıcıyla parça parça ayrılık kanıdır. Vücudum [ise] baştan ayağa hasret yarasının lale bahçesidir.

3) Yeni doğan ayın gelini, yüksekliğin doruğunda bir perde çekmiştir; [bundan dolayı] değil şafak renginin kızıllığı, utangaçlık nakşıdır.

4) O şuh [sevgilinin] ağzının tozunda dalgalanan hat değildir. Cebrail'in kanadının tüyünün siyahlığı letafet manasıdır.

5) Ayrılık bağında hayal gülünün destesine sarılmış tabiatımın gül yaprağının damarı, nezaket ateşinin ipliğidir[kıvılcımıdır].

6) Anlam denizinde delilik alıştırmasının tahtası ne lazımdır? Bana şarabın dalgaları, gözüme ülfet zinciridir.

7) [Ey] Hatif, başta gönül çeken sevgilinin düşüncesinin zülfünün arzusu değil, nazmın padişahı, yücelik ve devletin gölgesinin Anka'sının kanadıdır.

75

1) Zülfünün bağının zincirini bırakmam, bilmem ne haldir? Delilik rengi bana letafet zincirinin dalgasıdır.

2. Perī-rūyāna keşf-i rāz eder mir'āt-ı ma'nāda
Şeker-rīz-i leb-i güftār-ı tūṭī-i belāğatdır
3. Perīşān eylemez evrāk-ı hüsñü ḥaṭṭ-ı gül-gūnuñ
Şikenc-i ṭurralar şīrāze-i naqş-ı nezāketdir
4. Ne keştiler olur ğarḳ-āb-ı ḥayret mevc-i sāḥille
Dü çeşmim ḥalka-i girdāb-ı deryā-yı felāketdir
5. Kelīm-i 'aşka te'sīr-i tecellī-zār eder Ṭūr'u
Kefimde ḥāme Hātif gūyiyā şu'bān-ı ğayretdir

76

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Seniñ derdiñle giryān olduğum demler bu demlerdir
Tenūr-ı ğamda tūfān olduğum demler bu demlerdir
2. Sipihriñ şu'le-i hūrşīdine 'aṭf-ı nigāh etmem
O meh-ruḥsāra cūyān olduğum demler bu demlerdir
3. Bezim de sāḳiyā ḥācet degildir cām-ı zerrīne
Mey-i ḥasretle ḥayrān olduğum demler bu demlerdir

2) Mana aynasında peri yüzlüye sırrını söyle[yen] belagat Tuti'sinin sözünün şeker saçan dudağıdır.

3) [Senin] gül renkli hattın, güzelliğın yapraklarını dağıtmaz; [çünkü] kıvrıcık saçının bükümleri nezaket nakşının şirazesidir.

4) İki gözüm, felaket deryasının girdabının halkası [olduğundan] nice kayıklar sahilin dalgalarıyla hayret suyuna boğulur.

5) Hatif, kalem elimde sanki aşkın kelimasına tecelli tesiri bırakan Tur'u [hatırlatan] gayret sabanıdır.

76

1) Senin derdinle ağladığım anlar bu anlardır. Gamin fırınında tufana tutulduğum demler bu demlerdir.

2) Talihin güneşinin ışığına göz atmam; [çünkü] o ay yüzlüyü aradığım demler bu demlerdir.

3) [Ey] saki! İçki meclisinde beyaz şaraba ihtiyaç yoktur; [çünkü] hayret içkisiyle hayran olduğum demler bu demlerdir.

4. Dür-i çeşmânımı çeşm-i şadef görmüş degil aşlâ
Benim deryâ-yı ‘Ummân olduğum demler bu demlerdir
5. Ne mümkündür ferâmûş eylemek Hâtif bu hicrânı
Vişâl-i yâra şâyân olduğum demler bu demlerdir

77

Hezec Mefâ‘îlün/ mefâ‘îlün/ mefâ‘îlün/ mefâ‘îlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Bilinsin gūşe-i meyḥāne miḥmān olduğum yerdir
Neşât-ı mey-ile bir baḥr-ı ‘Ummân olduğum yerdir
2. Ne gül ḳalmıḥ ne bülbul var bu gūlzār-ı leṭāfetde
Benim ḡonça-ṣıfat çāk-i girībān olduğum yerdir
3. Çıḳardım delḳ-ı ezraḳ-fāmı çirk-āb-ı mezelletden
Bu ḥānī-ḳāḥ benim de Pīr'im ‘uryān olduğum yerdir
4. Doḳunma tār-ı zūlf-i ‘anber-efṣāna ṣabā ṣabr et
Derūnum ḳılca ḳalmıḥdır perīṣān olduğum yerdir
5. Sirişk-i dīdeme ebr-i maṭar ḥayrān iken Hâtif
Nice müddet bu vādīler de giryān olduğum yerdir

4) Benim ummanın deryası olduğum zamanlar bu zamanlardır; [çünkü] gözlerimin incisini sedefin gözü asla görmüş değildir.

5) Hatif! Sevgiliye kavuşmaya layık olduğum demler bu demlerdir; [bu nedenle] bu ayrılığı hatırdan çıkarmak ne mümkündür?

77

1) Meyhane köşesinin [benim] misafirlik yerim olduğu ve içkinin neşesi ile bir Hint denizi gibi yerim olduğu bilinsin.

2) Bu letafetin gül bahçesinde ne gül kalmıştır ne de bülbül vardır. Goncaya benzer benim, [burası ise] gömleğimi parçaladığım yerdir.

3) [Ey] pirim! Bu meyhane, benim de çıplak olduğum yerdir; [çünkü ben] mavi renkli cübbeyi mezellet girdabından çıkardım.

4) [Ey] sabah rüzgârı! Amber saçan zülfün teline dokunma, sabret; [çünkü burası] gönlümün kıl gibi kaldığı, [benim] perişan olduğum yerdir.

5) Hatif, gözümün yaşına yağmur bulutları [bile] hayran iken bu vadiler de nice müddet ağlayıp feryat ettiğim yerdir.

78

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Kelīm-i 'aşka te'sīr-i tecellī Tūr olan yerdir
Şadā-yı **لن تراني** nağmesiyle nūr olan yerdir
2. Ne lāzım Çīn [ü] Māçīn'e bu şahrāda nigāh etmek
Ġubār-ı hākiniñ her zerresi fağfūr olan yerdir
3. Ne çāre fetḥi müşkildir perīler sedd [ü] bend etmiş
Bu vādīde hezār gencīneler mestūr olan yerdir
4. Hezārān berg [ü] bārın rūzgār etmiş iken berbād
Ġudūmuyla o naḥl-i 'işveniñ mesrūr olan yerdir
5. Bezimde bādemiz efşūrde-i rüy-ı nigār olsun
Bu bāğda sākīyā Hātif bilir engūr olan yerdir

79

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün / mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Görünmezken baña bām-ı felekden āba düşmüşdür
Bu şeb zevḳ-ı Hışār ey nāzenīn meh-tāba düşmüşdür

78- SY 162^a.

¹ Len terānī “Mūsâ, tâyin ettiğimiz vakitte gelip Rabb'i onunla konuşunca, Mūsâ: ‘Rabb'im! Bana Kendini göster, Sana bakayım’ dedi. Allah: ‘*Sen beni göremeyeceksin* ama dağa bak, eğer o yerinde kalırsa sen de beni göreceksin’ buyurdu. Rabb'i dağa tecelli edince onu yerle bir etti ve Mūsâ da baygın düştü; ayılınca: ‘Ya Rabbî, münezzehsin, Sana tevbe ettim, ben inananların ilkiyim’ dedi.” , 7 A'râf 143.

⁴ bārın:bārīn.

79- SY 146^b, İÜ 23^a.

¹ Hışār ey nāzenīn:Hışār-ı nāzenīn **SY**.

78

- 1) [Burası] aşkın kelamına Tur'un tecelli etkisi olan yerdir. "Len terani" sesinin nağmesi ile nurlanan yerdir.
- 2) Toprağının tozunun her zerresi Çin fağfuru gibi yer olduğundan bu sahrada Çin ve Maçin'e göz atmak ne lazımdır?
- 3) Bu vadide binlerce hazinenin saklandığı yer olarak periler set yapmış; [bu nedenle] ne çare, fethi zordur.
- 4) Rüzgâr bülbüllerin nağmelerini berbat etmiş iken [burası] o işveli ağacın kudümüyle sırra kavuşan yerdir.
- 5) [Ey] saki! Bademiz içki meclisinde sevgilinin yüzünün sıkılmış özü olsun; [çünkü] Hatif, bu bağda üzüm olduğunu bilir.

79

- 1) Bana feleğin kubbesinden aba düştüğü görünmezken bu gece Hisar'ın zevki nazlı aya düşmüştür.

2. K̄o aqsın pāyına cūlar gibi gülşende ol nahliñ
Bugün hūn-ı sirişk-i dīdemiz dolāba düşmüşdür
3. Şeker h̄vābı esīr-i çeşm-i bādām eylemiş bildim
Anıñçün ğamze-i ‘işve-peresti h̄vāba düşmüşdür
4. Olurken şu‘le-i ruhsāresi bir kıt‘a-i yāķūt
H̄aṭ-ı nev-h̄izini h̄amem bu şeb i‘rāba düşmüşdür
5. Yaķarken hırmen-i sāmān-ı şabrı Hātif-i zārı
Şerār-ı āteş-i rūyuñ dil-i pūr-tāba düşmüşdür

80

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün / mefā‘īlün/ mefā‘īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Ğubār-ı kūyunu kuḥl-ı cilā derlerse gerçektir
Dü çeşm-i intizāra tütüyā derlerse gerçektir
2. Çerāĝ-ı h̄ame-i endīşeden pertev olan her şeb
Fetīl-i şem‘ime bāl-i Hümā derlerse gerçektir
3. Görenler şerḫa şerḫa daĝımı künc-i mezelletde
Sineñ āzürde-i tīĝ-ı cefā derlerse gerçektir
4. Boyansam reng-i ālām-ı cünūna ğam degil şimdi
Beni zencīr-i zülfe mübtelā derlerse gerçektir

²b hūn-ı:SY _ .

⁵a şabrı:şabr İÜ.

80- SY 158^a.

2) Gül bahçesinde o fidanın ayağına akarsuyu koy, aksın, bugün [bizim] gözümüzün yaşı dolaba düşmüştür.

3) Tatlı uykusunu badem gözlerinin esiri eylemiş, bu nedenle cilveyi seven gamzenin uykuya düşmüş [olduğunu] bildim.

4) Kalemim, yeni terleyen hattını, yanağının ışığını bir yakut taşı yapıp bu gece anlatmaya çalışmıştır.

5) İnleyen Hatif, sabır samanının harmanını yakarken yüzünün ateşinin kıvılcımları dolunayın gönlüne düşmüştür.

80

1) Toprağının tozuna parlak sürme derlerse gerçektir. İki gözünün bakışına Tuti kuşu derlerse gerçektir.

2) Her gece endişe kaleminin çırasıyla parıldayan mumunun fitiline Hüma'nın gönlü derlerse gerçektir.

3) Mezellet köşesinde yaramın parça parça [olduğunu] görenler, sinek cefa kılıcından incinmiş, derlerse gerçektir.

4) Şimdi deliliğin eleminin rengine boyansam gam değil, beni zülfünün zincirine bağlanmış, derlerse gerçektir.

5. Görenler şüret-i rāz-ı cihānı ser-be-ser Hātif
Dilim āyīne-i ‘ālem-nümā derlerse gerçektir

81

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Gül-i hūrşīd-i maḥşer şerm-sār-ı rüy-ı alıñdır
Sipihre naqş olan meh şanma ebrū-yı hilālīñdir
2. N'ola peyveste olsa tāk-ı ‘arşa düde-i āhım
Beni ‘anber gibi sūzān eden sevdā-yı ḥālīñdir
3. Çemende serve şanma yalıñuz tāvūs-ı Firdevs'e
Ḥırām-ı nāzı ta‘līm eyleyen ḳadd-i nihālīñdir
4. Nice tākāt getirsin ey perī bu ḥüsn-ile āna
Hezār-pāre eden āyīneyi ‘aks-i cemālīñdir
5. Yine meclisde bir tel kırdı şanma muṭribi Hātif
Şarābı telḡ eden sākī yalıñız infi‘ālīñdir

81- SY 155^a.

2^b ḥālīñdir:ḥālindir.

5) Hatif, dünyanın sırrının şeklini baştanbaşa görenler, gönlüme, âlemi gösteren ayna derlerse gerçektir.

81

1) Güneşin gülü, utangaçlık meydanı[nın] kırmızı yüzüdür. Talihe nakşolan ay sanma, hilal kaşlarıdır.

2) Ahımın dumanı, arşın kubbesine ulaşmış olsa ne olur? Beni amber gibi yakıp kül eden [senin] beninin siyahlığıdır.

3) Serviyi çemende yalnız sanma; [çünkü] cennetin tavusuna nazlı yürüyüşü öğreten servi boyundur.

4) Ey peri! Bu güzellik il göz alıcılığa nasıl takat getirsin? [Çünkü onu] bin parça eden [senin] güzelliğinin yansıması aynandır.

5) Hatif, mutribi mecliste yine bir tel kırdı sanma; [çünkü] saki, şarabı acılaştırın yalnız gücenikliğidir.

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Sīne mest-i nigāhım dağ-ı sīnem neş'e-i müldür
Bu bezmiñ sākiyā nūr-ı çerāğ-ı revğan[ı] güldür
2. Eden meşq-ı tebessüm gonça-i bāğ-ı hayālimden
Degil ol naħl-i 'işve nağme-i āvāz-ı bülbüldür
3. Tutar elbet vağan ejderler artuğ deşt-i hüsünde
Sevād-ı menzil-i çeşm-i gazālān hāl-i fülfüldür
4. Yıkılsa kaşr-ı dīvār-ı hayālim olmazam garq-āb
Ki seyl-i giryeme medd-i nigāhıñ güyiyā püldür
5. Yazılmış mevce-i saırında hūn-ı dağ-ı hasretten
Şehīd-i nāzını şad-çāk eden tīg-ı tegāfüldür
6. Şarılsın zülf-i pīç-ā-pīç-i yāre tār-ı efkārım
Periştān etmesin bād-ı seher yek-deste sünbüldür
7. Nice dizgīn gerer Kerrār-ı 'aşka şahn-ı ma'nāda
Semend-i hāmemiñ reftārı Hātif şimdi Döldül'dür

- 1) Sine sarhoş, bakışım yara, ağızım şarabın neşesidir. [Ey] saki! Bu içki meclisinin yağının çirasının nuru güldür.
- 2) Hayalimin bağının goncasından tebessüm alıştırması yapan o cilveli servi değil, bülbülün sesinin nağmesidir.
- 3) [Senin] güzelliğinin çölünde artık yılanlar elbette vatan tutar; [çünkü] ahuların gözünün yerinin siyahlığı, karabiberin benidir.
- 4) Hayalimin sarayının duvarı yıkılsa batmam; [çünkü] bazen [senin] bakışının uzunluğu cömertlik seline güya köprüdür.
- 5) Hasretin yarısından satırın kabarcığında “katil” yazılmıştır; [böyleyken senin] nazının şehidini yüz parça eden aldırılmazlık kılıcıdır.
- 6) Düşüncelerimin ipi, sevgilinin kıvrım kıvrım zülfüne sarılsın; [çünkü] seher yeli, tek deste sümbülü perişan etmesin.
- 7) Hatif, çevik ve güzel bir at [olan] kalemimin yürüyüşü şimdi Düldül [olduğundan] mana sahnesinde aşkın Haydar-ı Kerrar’ına nice at, dizginini gerer.

83

Hezec Mef'ülü/ mefâ'îlü/ mefâ'îlü/ fe'ülün

(- - - / · - - - / · - - - / · - -)

1. Çeşm-i siyehiñ fitne-i āhū-yı Harem'dir
Nezzāre-i şad-berg-i ruḥuñ bāğ-ı İrem'dir
2. Bezm-i mey-i ülfetde yine muṭrib-i 'işve
Āheng-i dile etdiği nev-rūz-ı 'Acem'dir
3. Görseydi eger kıṭ'a-i ruḥsārını Ḥayyām
Taḥrīr edemez vaşfını işkeste ḳalemdir
4. Naḳd-i dile sermāye firākı yetişirken
Der-kīse olan künc-i ḥayālimde elemdir
5. Hātif edelim 'arz-ı niyāz ol şeh-i ḥüsne
Yüz sürme bize dāmen-i iclāle keremdir

84

Hezec Mef'ülü/ mefâ'îlü/ mefâ'îlü/ fe'ülün

(- - - / · - - - / · - - - / · - -)

1. Tūṭī dilim āyīne-i ḥayret-ḳafesimdir
Güftār-ı Felāṭūn-ı ḥikem her nefesimdir

83- SY 149^a.

84- SY 146^a, İÜ 22^b.

83

- 1) [Senin] siyah gözlerin Harem ahusunun fitnesidir. [Senin] yanağının yüz yaprağına bakış İrem bağı [seyretmektir].
- 2) Cilveli mutribin yine ülfetin içki meclisinde gönül ahengine yaptığı Acem'in nevruzudur.
- 3) Eğer Hayyam [senin] yanağının kıtasını görseydi [senin] vasfını yazamayacak [kadar] kırık kalem [olurdu].
- 4) Gönül parasına sermaye ayrılığı yetişirken kesede olan hayalimin hazinesindeki elemdir.
- 5) Hatif, o güzellik padişahına halimizi açıklayalım; [çünkü] büyüklük eteğine yüz sürebilmek bize keremdir.

84

- 1) Gönlümün papağanı, hayret kafesimin aynasıdır. Her nefesim, Eflatun'un hikmetli konuşmasıdır.

2. Girdāb-ı felāketde alıp keşti-i fikret
Dāmāne-i sāhıl-res olan hār u asımdır
3. Biz āfile-i ehl-i vefā olduğumuzdan
Āvāze-i şiven reh-i ğamda ceresimdir
4. ançer be-kef olmuş geliyor semt-i cefādan
Cellād-ı nigh haylī levend-āne kesimdir
5. Yüz verse de ğisū gibi Hātif azer eyle
Başdan ıkarar dilleri ol dāl-fesimdir

85

Hezec Mefā‘ılün/ mefā‘ılün/ mefā‘ılün/ mefā‘ılün
(. - - - / . - - - / . - - - / . - - -)

1. Sevād-ı sürme-i eřm-i ğazālān dūd-ı āhımdır
Kemend-i řayd-ı ülfet riřte-i nūr-ı nigāhımdır
2. Ne deñlü teng [ü] tār olursa da vādī-i ma‘nī kim
Yine elfāz-ı rengin-i mezāmīn řāh-rāhımdır
3. Cerīde olsun āhū-yı leřāfet řāhn-ı ülfetde
ayāl-i sāye-i ařtıñ benim sebz-i giyāhımdır

2^b dāmāne-i:dāmān-ı SY.

3^b şiven:řiveñ İÜ.

3^b reh-i:SY _ .

5^b ıkarar:ıkararñ İÜ.

85- SY 149^b.

- 2) Düşünce kayığım, felaket girdabında kalıp eteğimi sahile çıkaran çer çöpümdür.
- 3) Biz vefa ehlinin kfilesi olduğumuzdan gam [gece]sinde mateminin şöhreti canımdır.
- 4) Cefa semtinden hançeri eline almış geliyor [olan] bakışın cellâdı hayli yiğitçesine kesimdir.
- 5) Hatif, omuza dökülen saç gibi [sana] yüz verse de sakın; [çünkü] gönülleri baştan çıkaran o eğri fesimdir.

85

- 1) Ahu gözlülerin sürmesinin siyahlığı ahımın dumanıdır. Ülfet avının kemendi bakışımın nurunun ipidir.
- 2) Mana vadisi [her] ne kadar dar ve tel tel olursa da mazmunların renkli sözleri yine ana yolumdur.
- 3) Ülfet sahnesinde letafet ahusu yalnız olsun [mühim değil. Senin] hattının gölgesinin hayali taze yeşilliğimdir.

4. Ne mümkün rüşenā etmek cihānı şu‘le-i ḥasret
Şeb-i tārīke zīb ü fer veren baht-ı siyāhımdır
5. Şübüt etsin şehīd-i gamze-i nāz olduğum zālīm
O çeşmān-ı siyeh Hātif benim ‘ādil güvāhımdır

86

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. O meh-rū der gül-i hūrşīdi dil-hūn eyleyen kimdir
Felekde pertev-i meh-tābı şeb-gūn eyleyen kimdir
2. Ḥabāb-ı mevcīñi baḥrān görüp feh̄m eyleyip derler
Sirişk-i dīdeñi mānend-i Ceyḥūn eyleyen kimdir
3. Zehirler kāse kāse şunduğuñ demler kanı sākī
Beni bezm-i mey-i ülfetde maḥzūn eyleyen kimdir
4. Perīşān-ḥāṭıram efkār-ı zūlf-i Leylī'den bilmem
Dil-i dīvānemi bu rütbe Mecnūn eyleyen kimdir
5. Bırakdıñ delķ-ı ezrak-fāmı Hātif dūş-ı faķrıñdan
Seni bu tekyede ezkāra me'zūn eyleyen kimdir

86- SY 161^b.

2^a mevcīñi: mevcini.

4) Hasretin ışığı [ile] dünyayı aydınlatmak ne mümkündür? Karanlık gecene aydınlık veren siyah bahtımdır.

5) Zalim, nazlı gamzenin şehidi olduğum sabitleşsin. O siyah gözlü Hatif benim adil tanığımdır.

86

1) O ay yüzlü, güneşin gülünü kanlı gönül eyleyen kimdir? Gökyüzünde mehtabın ışığını gece renkli eyleyen kimdir?

2) Dalganın kabarcığına deniz görüp, düşünüp: “[Senin] gözünün yaşını Ceyhun’a benzer eyleyen kimdir?

3) Saki, kâse kâse zehirler sunduğun zamanlar nerede kaldı? Beni ülfetin içki meclisinde hüznülendiren kimdir?

4) Hatıram Leyla’nın zülfünün düşüncelerinden mi perişan bilmem; [ama] divane gönlümü bu yerde Mecnun eyleyen kimdir?

5) Hatif, fakirliğin omzundan mavi renkli yırtık elbiseyi bıraktın; [ama] seni bu tekkede zikirlere mezun eyleyen kimdir?

87

Hezec Mef'ülü/ mefâ'îlü/ mefâ'îlü/ fe'ülün

(- - · / · - - - · / · - - - · / · - - -)

1. Muṭrib revîşîñ perde-i rāh-ı Şıfahān'dır
Ḳānūn-ı nevā-sāz-ı ṭarab şed-‘arabāndır
2. Reng eyler ise ḥāme-i Bihzād'a da Mānī
Mecmū‘a-i evrāk-ı dilim naḳş-ı bütāndır
3. Bīmār-ı ğam-ı ‘aşḳa o gülzār-ı melāḥat
Ḥār-ı sitemi pister ü bālīn-i zebāndır
4. Güftāra gelirse ne ‘aceb sarre-i ḥasret
Ol nūr-ı başar perde-i çeşmimde nihāndır
5. Sāmān-ı şabır ḳalmadı Hātif bu havāda
Āteş-zededir ḥırmen-i dil ḥaylī zamāndır

88

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Göñül bezm-i mey-i ‘aşḳıñ ḳadeḥ-peymālarındandır
Ḥarābāt ehliniñ ednā degil a‘lālarındandır

87- SY 151^b.

1^a revîşîñ:revîşin.

88- SY 160^a.

87

- 1) algıcı, usulün Isfahan yolunun perdesidir. Neşeli neva saz kanunu şedarabandır.
- 2) Mani, Bihzad'ın kalemine renk verirse de gönlümün yaprağının dergisi güzellerin resmidir.
- 3) O melahatın gül bahçesi aşk gamının hastasıdır. Sitemin dikenî söz yatağı ve yastığıdır.
- 4) Hasretin göbeğı söze gelirse acep nedir? O gözün nuru gözümün perdesinde gizlidir.
- 5) Hatif, bu havada sabır samanı kalmadı. Gönül harmanı hayli zamandır ateşededir.

88

- 1) Gönül, [senin] aşk şarabının meclisinin şarap içenlerindedir. Harabat ehlinin alçak değil en yücelerindedir.

2. Cihānı farka kudret koymadı çeşmiñ degil gamzeñ
Çeh-i Bābil'deki sehḥār anıñ dānālarındandır
3. Girībāniñ n'ola çāk eyler ise gonça-i tab'im
Gülistān-ı hayāliñ bülbül-i gūyālarındandır
4. Hezārān nāz ile Leylī degildir yalıñız hayrān
Bu da semt-i cünūnuñ bir bölük şahrālarındandır
5. Degil hāl-i siyeh ol āfetiñ Hātif 'izārında
Hıṭā vü Çīn'in el-ḥaḳ 'anber-i sārālarındandır

89

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Şāh-ı 'aşkam sāye-i perr-i Hümā bilmem nedir
Leşker-i ma'nā için ḥarf-i recā bilmem nedir
2. Kābe-i ḥüsnüñ maṭāf-ı kudsiyān-ı şevḳ iken
Gerd-i kūyuñda dil-i zāra şafā bilmem nedir
3. Sīne-i şad-çākimi gördükçe āh ile dedim
Mübtelā-yı gamzeñem tīğ-ı cefā bilmem nedir

2^b sehḥār:sehḥāre.

89- SY 150^a.

2^b kūyuñda:küyunda.

3^b gamzeñem:gamzenem.

2) Dünyayı ayırmaya gücü yetmeyen [senin] gözün değil, gamzendir. Babil kuyusundaki sihirbaz [ise] onun bilginlerindedir.

3) Tabiatımın goncası [senin] gömleğini parçalarsa ne olur? [Senin] hayalinin gül bahçesinin inleyen bülbüllerindedir.

4) [Sana] binlerce cilve ile hayran [olan] yalnız Leyla değildir. Bu delilik semtinin bir bölük sahralarındandır.

5) Hatif, o afetin yüzünde siyah beni değil; hakikaten Hıta ve Çin'in katıksız amberlerindedir.

89

1) [Ben] aşkın padişahıyım, Hüma'nın kanadının gölgesi nedir bilmem. Mana askeri için ümit söyleyişleri nedir bilmem.

2) [Senin] güzelliğinin Kâbe'si şevk Kutsilerinin tavaf yeri iken ağlayan gönle, köyünün toprağında zevk nedir bilemem.

3) Bin parça olmuş göğsümü gördükçe ah ile: “[Ben senin] gamzenin tutkunuyum, cefa dikenini nedir bilmem.” dedim.

4. Öyle Mecnûn-ı ğam-ı ‘aşkam ki ey Leylî-i nâz
Mevce-i zencîr-i zülfüñde devâ bilmem nedir
5. Sînem içre cilve-ger olsa perî-rüyân-ı şevk
Hâtifem âyîne-i râz-ı vefâ bilmem nedir

90

Remel Fâ‘ilâtün/ fâ‘ilâtün/ fâ‘ilâtün/ fâ‘ilün
(- . - - / - . - - / - . - - / - . -)

1. Mebħaş-ı zülfüñ bu şeb efsâne mi bilmem nedir
Sâye-i müjgân-ı âhû şâne mi bilmem nedir
2. Būmlar etmez tenezzül öyle berbād [u] ħarāb
Ĥaylî müddet ħaşr-ı şevk vîrâne mi bilmem nedir
3. Bezm-i ğamda ħanlar nūş etdirir ‘uşşāħına
Sāħî-i ğamzeñ ‘aceb mest-âne mi bilmem nedir
4. Eylemiş tavħ-ı selâsil rişte-i endîşeyi
Bu dil-i aşüftemiz dîvâne mi bilmem nedir
5. Hâtifâ ħab‘iñ ne şüretle bulur ħüsn-i nizām
Böyle cem‘iyyet ile büt-ĥâne mi bilmem nedir

4) [Ey] nazlı Leyla! [Senin] zülfünün zincirinin dalgasında ilaç nedir bilemeyecek derecede bir aşk gamının Mecnun'uyum.

5) Şevkin peri yüzlüsü, gönlümün içine dikkat etse [ben] Hatif'in [ta kendisiyim], vefa sırrının aynası nedir, bilmem.

90

1) [Senin] zülfünün bahsi bu gece efsane mi nedir bilmem. Ahu bakışlının [kirpiğinin] gölgesi tarak mı nedir bilmem.

2) Şevk sarayı, baykuşların [dahi] tenezzül etmeyeceği öyle berbat ve harap yerdir; [bundan dolayı] hayli müddet virane mi nedir bilmem.

3) Ey saki! Gam meclisinde âşıklarına gamlar nüş ettiren gamzen acaba sarhoş mudur nedir bilmem.

4) Endişe ipini iç içe geçmiş gerdanlık eylemiş bu aşüfte gönlümüz divane mi nedir bilmem.

5) [Ey] Hatif! [Senin] tabiatın, düzeninin güzelliğini ne suretle bulur [dersen] böyle topluluk ile put hane mi nedir bilmem.

91

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · - - / · · - - - / · · - - - / · · - -)

1. Gül-i hūrşīde o meh hār degildir de nedir
Meşreb-i çarh-ı sitem-kār degildir de nedir
2. Getirir āyīne-i rāz-ı dilim taķrīre
Tūṭī-i şekker-i güftār degildir de nedir
3. Gitmiyor hañcer-i āzār kef-i hecrinden
‘Āşıkıñ sīnesine bār degildir de nedir
4. Zīr-i fesden çıkarıp perçem-i ham-der-hamını
Hāfız-ı genc-i ruha mār degildir de nedir
5. Hoş yakışmış kad-i bālāsına Hātif seyr et
Cāmesi şīve-i reftār degildir de nedir

92

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · - - / · · - - - / · · - - - / · · - -)

1. Dīdesi ‘āleme mekkār degildir de nedir
Bildigim ğamzesi seḥḥār degildir de nedir

91- SY 151^a.

92- SY 155^a.

91

- 1) O mah, güneşin gülüne diken değildir de nedir? Sitem eden feleğin meşrebinden değildir de nedir?
- 2) [O] gönlümün gizli aynasını takrime getiren söyleyişi şeker papağan değildir de nedir?
- 3) İncitici hançerin ayrılığın elinden gitmemesi aşığın sinesine yük değildir de nedir?
- 4) Kıvrım kıvrım perçemini fesin altından çıkarıp [göstermek] ruhun hazine koruyucusuna yılan değildir de nedir?
- 5) Hatif, uzun boyuna hoş yakışmış elbisesi yürüyen şive değildir de nedir? Seyret.

92

- 1) Gözü âleme hileci değildir de nedir? Bildiğim gamzesi sihirbaz değildir de nedir?

2. Reng [ü] bÿy[u] o nihāl-i keremiñ gülşende
Bÿlbÿlÿñ dīdesine ħār degildir de nedir
3. Gÿnde biñ zaĥm açar sīne-i pÿr-daĥıma
‘Āşık-ı zāra cefā-kār degildir de nedir
4. Kÿnc-i ĥamda emel-i ‘aşk-ıla dÿşmÿş kayda
Dil-i sevdāda [o] dÿşvār degildir de nedir
5. Ser-i kÿyunda ne rāĥat bulur āyā Hātif
Baña sāyem daĥı aĥyār degildir de nedir

93

Remel Fe‘ilātÿn/ fe‘ilātÿn/ fe‘ilātÿn/ fe‘ilÿn
(· · · · · / · · · · · / · · · · · / · · · · ·)

1. Āhuvān çeşmiñe ĥayrān degildir de nedir
Ĥÿsnÿñe şu‘le veren ān degildir de nedir
2. Gÿnde biñ kerre helāk olduĥumu ben bilirem
Etdiĥiñ ‘āşıkā iĥsān degildir de nedir
3. ŦÿŦī-i Ŧab‘a verir ĥÿsn-i niżām u rāzı
Sīneñ āyīne-i ‘irfān degildir de nedir

2) O cömertlik fidanının kokusunun rengi gül bahçesinde bülbülün gözlerine diken değildir de nedir?

3) [Senin] günde bin eziyetinin, yarayla dolu sinemizde açması ağlayan aşığa cefakâr değildir de nedir?

4) Gam hazinesinde aşk isteği ile kayda düşmüş sevdalı gönle düşen yük değildir de nedir?

5) [Ey] Hatif! [Onun] köyünün başında rahatı bulamadıktan sonra bana gölgem dahi düşman değildir de nedir?

93

1) [Onun] gözünün ahusuna hayran değildir de nedir? Güzelliğine ışık veren iç güzelliğin değildir de nedir?

2) Günde bin defa helak olduğumu ben bilirim. Aşığa yaptığın ihsan değildir de nedir?

3) Sırrı yaradılışın papağanına ölçülü güzellik veren [senin] sinen, irfan aynası değildir de nedir?

4. Çeşm-i مازاغ'ınā koş gibi kızum kırbānam
‘İd-i ađhāda saña şān degildir de nedir
5. Kıāf'dan eyledi ğamzeñ bu ğün ‘Anķā'yı şikār
Dil-i Hātif begim āsān degildir de nedir

94

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Hāl-i rüyuñ lāleye dağ-ı derün olmağdadır
Kākülün fikriyle sünbül nıl-ğün olmağdadır
2. Ğamze-i şayyādın etsin tã’ir-i kıdsu şikār
Şīrler zencīr-i zülfünde zebün olmağdadır
3. ‘Aklım aldırđım ne hāl oldu baña bilmem velī
Bir perīniñ şadmesi yāđod füsün olmağdadır
4. Gerden-i şāfiñ hayāliyle tebāşīr-i şafaķ
Ğāh sefid ü ğāh esved ğāh hün olmağdadır
5. Fikr-i zencīr-i ser-i zülfünde görseñ Hātif i
Tār [u] püd-ı cāmesi reng-i cünün olmağdadır

4^a Māzāĝ “Ğözü *kaymadı* ve sınırı aşmadı.”, 53 Necm 17.

4^a Māzāĝ'ınā:Māzāĝ'ına.

94- SY 146^b, İÜ 23^a.

2^b zülfünde:zülfünde İÜ.

5^a görseñ:görsen SY.

4) Kuzum, kurban bayramında [senin] “*Mâzâg*” gözüne koç gibi kurban [olmam] sana şan değildir de nedir?

5) [Senin] gamzen bugün Anka’yı Kaf’tan avlamak, Hatif’in gönlü gibi kolay değildir de nedir?

94

1) Yüzünün beni, laleye gönül yarası olmaktadır. [Senin] kâkülünün fikriyle güzelin saçı(sümbül) laciverdi olmaktadır.

2) [Senin] avlayan gamzen Cebrail Aleyhisselam’ı avlasın; [yine] aslanlar [senin] zülfünün zincirinde aciz olmaktadır.

3) Bana, aklımı aldıldıktan sonra ne hal oldu bilmem; [ama] bir perinin çarpması doğrusu [daha] efsunlu olmaktadır.

4) Şafağın müjdesi [senin] saf gerdanının hayaliyle bazen ak, bazen kara, bazen de kan kırmızısı olmaktadır.

5) Hatif’i [senin] zülfünün ucundaki zincirin düşüncesinde [dahi] görse elbisesinin çözgü ve atkısı delilik rengi olmaktadır.

95

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Lāne-i murğ-ı Hümā zülf-i perîşānıñdadır
Şîr-i kuhsâr pençe-i cevr-i firāvānıñdadır
2. Hānçer-i ebrūdan etmem zerre ey hūnî hāzer
Mevce-i naqş-ı siyâset tîğ-ı hicrānıñdadır
3. Bezm-i ülfetde hezārān tevbeyi eyler şikest
Cām-ı şahbā-yı nezâket dest-i ‘irfānıñdadır
4. Qāşid-ı āmed şüd-i nezzāreden aldım haber
Fitne-i āşüb-ı devrān çeşm-i fettānıñdadır
5. Gül gibi evrākı olduqça güşāde Hātifā
Lafz-ı ma‘nî-i leţāfet saır-ı dīvānıñdadır

96

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Ğayrı ta‘bîr eylemem bir gönça-gül yâ jāledir
Qorqarım kim vāqı‘ā la‘l-i lebiñ tebhāledir

95- SY 149^a.

96- SY 157^a.

95

- 1) Hüma kuşunun yuvası [senin] dağınık saçlarındadır. Dağın aslanı [senin] Firavun misali cevrinin pençesindedir.
- 2) Ey kan dökücü [sevgili]! Siyaset nakşının dalgası [senin] ayrılığının kılıcında [olduğundan] ebrunun hançerinden zerre [kadar] sakınmam.
- 3) Ülfet meclisinde bülbüller tevbeyle bozar[lar]; [çünkü] nezaket şarabının kadehi [senin] irfan elindedir.
- 4) Zamanın karıştırıcı fitnesi [senin] baştan çıkarıcı gözlerinde [olduğundan] bakışımın öldürmeye kastını haber aldım.
- 5) [Ey] Hatif, evrakı gül gibi küşade oldukça letafet manasının sözü [senin] divanının satırlarındadır.

96

- 1) Doğrusu [senin] lal dudağın[ın] uçuk [olduğunu] korkarak [söylerim]. Artık [onun] bir gonca gül veya çiğ tanesi [olduğunu] tabir eylemem.

2. Kāf-ı istiğnādan etmez raġbet ‘Ankā'yı şikār
Şāh-bāz-ı ġamzeniñ kaşdı dil-i meyyāledir
3. Rīze-i seng-i rehiñ la‘l-i Bedahşān eylemiş
Hūn-ı dīdem bir Kızılıрмаġ gibi seyyāledir
4. Ney gibi sūrāḡ sūrāḡ olsa cism-i nā-tūvān
Tekye-i ‘aşkıñda her dem kār-ı pīrim nāledir
5. Belli o Leylī-nigāhiñ ser-te-ser Mecnūn'ları
Āteşin zencīr Hātif şu‘le-i cevvēledir

97

Ġazel

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- / - / - / - . . .)

1. Künc-i fūrkat sāḡiyā şimdi baña meyḡānedir
Dīdeler hūn-āb-ı ḡasretle tolu peymānedir
2. Seyl-i emvāc-ı sirişkim eyledi şimdi ḡarāb
Gördüġüñ iḡlīm-i ūlfet ser-be-ser vīrānedir
3. Sāye-i zūlfüñ ḡayāliyle bu şeb tā-be-seḡer
Şu‘le-i şem‘-i ruḡuñ şevḡına dil pervānedir

97- SY 144^a.

2^b gördüġüñ:gördüġün.

2) [Senin] gamzenin kuşunun kastı çok düşkün gönül [olduğundan] Anka avcısı çekinmenin Kaf'ına rağbet etmez.

3) Gözümün kanı, Kızılırmak gibi bir sel [olduğundan senin] yolunun taş parçalarını Bedahşan taşı [gibi] eylemiş.

4) Pirim, zayıf bedenim [senin] aşkının tekkesinde ney gibi delik deşik olsa [da benim] işim her dem inlemedir.

5) Hatif, o Leyla bakışının baştanbaşa Mecnun'ları belli [olduğundan] ateşli zincir [onlara] canlı [bir] ışıktır.

97

1) [Ey] saki! Ayrılık hazinesi bana şimdi meyhane, gözler hasret kanıyla dolu kadehtir.

2) Gözyaşımın dalgalarının seli harap eyledi[ğinden senin] şimdi gördüğün ülfet memleketleri baştanbaşa viranedir.

3) Gönül, bu gece sabaha kadar [senin] saçının gölgesinin hayaliyle [senin] yanağının mumunun ışığının parlamasına pervanedir.

4. ‘Acz ederken şerh-i ruhsârında İbn-i Maḥşerî
Ḥāme-i mu‘ciz ne taḥrîr eylese efsânedir
5. Bilmiyor ḳadr ü dil-i ‘uṣṣâḳı Hâtif n'eyleyem
Lîk aṭvârı müselleme kendisi biġānedir

98

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Murġ-ı dil dām-ı ser-i zülfünde çok feryād eder
Zanneder kim ġamze-i şayyād anı āzād eder
2. Şarfımı rāhında şimdi eyleyip bir bir ḥisāb
Cevher-i naḳd-i sirişk-i dīdemi ĩrād eder
3. Böyle şīrīn nazmı gördükde suṭūr-ı ma‘nīde
Ḥāmesin Vaṣṣāf-ı ḥayret tīşe-i Ferhād eder
4. Kāse kāse zehrlere nūş etdirir ‘uṣṣâḳına
Bezm-i ġamda şanma sâḳī ‘āşıkı dil-şād eder
5. Ḥalka-i cem‘iyyet-i ezkārda şubḥ u mesā
Tekye-i ‘aşḳında Pīr'im Hâtif'i irşād eder

4) İbn- Mahşerî [bile senin] yanağının açıklamasında aciz kalırken, mucize [sözlü] kalem ne yazarsa yazsın efsanedir.

5) Hatif, [sevgili] âşıkların gönüllerinin değerini bilmiyor, neyleyeyim? Lakin tavırları sakın, kendisi rahattır.

98

1) Gönül kuşu, avcılık [yapan] gamze onu azat eder zannettiği [için] zülfünün ucunun tuzağında çok feryat eder.

2) [Onun] yolunda sarf ettiğim [çabayı] şimdi bir bir hesap ederek gözümün yaşının parasını kazanır.

3) Şaşkınlığa düşen [şair] Vassaf, mana satırlarında böyle şirin nazmı gördüğünde kalemini Ferhat'ın baltası yapar.

4) Gam meclisinde saki[nin] aşığın gönlünü şenlendirdiğini sanma; [çünkü o] âşıklarına kâse kâse zehirler içirmektedir.

5) Sabah akşam zikir meclisinin halkasında aşkımn tekkesinde Hatif'i irşat eden pirim[dir].

99

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Berķ-ı nālem kūh-sārı āteşin gūlzār eder
Ġonça-[y]ı işküfteyi çeşm-i hezāra hār eder
2. Keşf-i rāz etmek ne mümkindir cihānı ol perī
‘Aksi[ni] āyīnede görse yine inkār eder
3. Feth olunmaz bir mu‘ammā-yı muṭalsamdır o kim
Genc-i hūsne zūlf-i pīç-ā-pīç şekl-i mār olur
4. Cām-ı şahbā-yı leb-i la‘liñ eger fikr eylese
Vā‘iz-i şehri esīr-i hane-i hummār eder
5. Źa‘f-ı yār u minnet-i ġamla helāk oldum desem
Hātif-i dil-ḡastaya zālīm anı tekrār eder

100

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· - - - / · - - - - / · - - - - / · - - -)

1. Cevher āyīne-i ‘aksiñ ile ḡurrem gibidir
O perī-zāde dil-i rāzıma maḡrem gibidir

99- SY 155^b.

100- SY 153^a.

1 Bu beyitte birinci mısra ikinci teklik şahıs, ikinci mısra üçüncü teklik şahıs ifade ettiği için şahıs tutarsızlığı bulunmaktadır.

99

- 1) İnceyişimin şimşegi, dağı ateşli [bir] gül bahçesi, açılmamış goncayı [ise] bülbülün gözüne diken eder.
- 2) Cihan[ın] sırrını ortaya çıkarmak ne mümkündür; [çünkü] o peri, aynada görüntüsünü görse yine [de] inkâr eder.
- 3) O [sevgili] güzellik hazinesine yılan şekli [gibi] kıvrım kıvrım zülûf ol[duğundan onun] tılsımlı muamması çözülmez.
- 4) Eğer şehrin vaizi [senin] lal dudağının şarabının kadehini düşünse [bu düşünce onu] meyhanenin esiri eder.
- 5) Sevgili zaafî ve gam minnetiyle helak oldum desem zalim [sevgili] hasta gönüllü Hatif'e onu tekrarlar.

100

- 1) Cevher, [senin] aksinin aynası ile güler yüzlü [sevgili] gibi, o peri çocuğu [ise] gizli gönlüme içli dışlı gibidir.

2. Olalı naḥl-i edeb ‘āzim-i seyr-i gülşen
Eşk-i bülbül gül-i bī-ḥārıma şebnem gibidir
3. Dil-i dīvānemi başdan çıkarır ise çe-bāk
Mevc-i zencīr-i cünūn dīdeme perçem gibidir
4. Fā’iḳam şimdilik aḳrān arasında seyr et
Sīne zaḥm-ı sitem-i tīg ile mükrem gibidir
5. Sākīyā terk edeli sāğar-ı bezm[i] Hātif
Teşne-i fikr-i lebiñ bāde-i gül-fem gibidir

101

Remel Fā’ilātün/ fā’ilātün/ fā’ilātün/ fā’ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Gülsitān-ı ma‘nīniñ elfāz gül-i bī-ḥārıdır
Şavt-ı bülbül ol nihāliñ ḥarf-i midḥat-kārıdır
2. Raḥmı yok ‘uşşāka bir ğaddāre zālımdır o kim
Şerḥalar sīnemde zaḥm-ı ḥaṅcer-i āzārıdır
3. Ḳurtuluş var mı dil-i dīvāneye şimden-gerü
Ṭavḳ-ı zencīr-i cünūnum rişte-i efkārıdır

2) Edep ağacı gül bahçesinin seyrine niyetli olduğundan beri bülbülün gözyaşı, dikensiz gönlüme şebnem gibidir.

3) Divane gönlümü baştan çıkarır ise [de] delilik zincirinin halkası gözüme perçem gibi [olduğundan] korkulacak ne var?

4) Şimdilik akranlar[ım] arasında yüksek [bir konumdayım], seyret, göğüs sitem kılıcının yarası ile cömertliğe uğramış gibidir.

5) [Ey] saki! Hatif içki meclisinin kadehini terk ettiğinden beri [senin] dudağının düşüncesine susamışlık gül renkli şarap gibidir.

101

1) Söz, mana gül bahçesinin dikensiz gülü; bülbülün sesi, [senin] fidanının methedici sözüdür.

2) O [sevgili] göğsümde inciten hançerin yaralamasıyla şerhalar [açan] gaddar, [zalim biri olduğundan] [onun] âşıklara da merhameti yoktur.

3) Delilik zincirinin gerdanı, düşünce ipi [olduğundan] divane gönle bundan sonra kurtuluş var mıdır?

4. Sükker olsa eylemek mümkün midir ‘aṭf-ı nıgeh
Ṭūṭī-i pür-gū eden āyīne-i ruḥsārıdır
5. Kebge ta‘līm-i ḥırām eden o serv-i ḳad degil
Şahn-ı endişemde Hātif şīve-i reftārıdır

102

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- / - / - / - . . .)

1. Şerḫalar sīnemde zaḥm-ı ḥançer-i āzārıdır
Ḥasta-i hicrān esīr-i dīde-i bīmārıdır
2. Gülşen-i nezzāreden olsa nihān ol naḥl-i nāz
Şīşe-i çeşm-i ḥayālimde gül-i ruḥsārıdır
3. Ben boyandımsa sezā reng-i cünün-ı ḥasrete
Ṭavḳ-ı zencīr-i nezāket zülfünüñ efkārıdır
4. Bīdler āh eyleyip şahrāda hem cūlar fiğān
Serve ta‘līm-i ḥırām-ı nāz eden reftārıdır
5. N'eylesin āyīne-i rāz-ı derün[u] Hātif
Ṭūṭī-i pür-gū eden ḳand-ı leb-i güftārıdır

4) Papağanı konuşuran [onun] yanağının aynası [olduğundan] şeker dahi olsa göz atmak mümkün müdür?

5) Hatif, keklige yürüyüş öğreten o servi boylu değil düşüncemin sahnesinde [sevgilinin] yürüyüşünün şeklidir.

102

1) Sinem[deki] yarıklar hançer[bakışının] yarasının incinmesi; ayrılık hastalığının esiri [ise] hasta gözleridir.

2) O nazlı fidan, bakışların gül bahçesinde gizlense [dahi] hayalimin gözünün şişesinde [olan] yanağı güldür.

3) Hasreti deliliğine ben boyandımsa seza; [çünkü] nezaket zincirinin gerdanı [senin] zülfünün düşüncesidir.

4) Sahrada hem söğüt ağaçları ah eyleyip hem de akarsular figan [ederler]; [çünkü] serviye nazlı yürüyüşü öğreten [suyun] akışıdır.

5) Tuti'yi konuşuran sözün şeker dudağı [olduğundan] Hatif içteki sırrın aynasını neylesin?

103

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Ğonça-i reng-i tebessüm 'arız-ı hamrāsıdır
Gül-nihāl-i bāğ-ı behcet kāmēt-i bālāsıdır
2. Görmemiş ğavvāş-ı endīšem degil çeşm-i şadef
Eşk-i hasret baħr-ı 'aşkıñ lü'lü'-i lālāsıdır
3. Nergis-i çeşmin nice açsın humār-ı şīveden
Ğamzeler bezm-i ألسٲ 'iñ sākī-i şahbāsıdır
4. Seyl-i çeşmim hayme-ğāh-ı Leylī-i hayret mi kor
Gördüğüñ iklīm begim şimdi cünün şahrāsıdır
5. İ'tizār etse sezā şerħinde İbn-i Maħşerī
Ma'nī-i rengīn-i Hātif lafz-ı istignāsıdır

104

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Turralar gülzār-ı ğüsnüñ sünbül [ü] şebbūsudur
Ğonçayı dil-ğün eden reng-i gül-i ğod-rūsudur

103- SY 150^b.

3^a çeşmin:çeşmiñ.

3^b Elest "Ben sizin Rabb'iniz *değil miyim?*", 7 A'râf 172.

4^b gördüğüñ:gördüğün.

104- SY 159^a.

103

1) Tebessüm renginin goncası [onun] kırmızı yanağı, güzellik bahçesinin gülfidanı uzun boyudur.

2) Hasret gözyaşı [senin] aşkının denizinin parlak incisi [olduğundan] endişemin dalgıcı değil, [asıl] sedefin gözü [böyle bir inci] görmemiş[tir.]

3) Gamzeler [senin] ‘‘elest’’ meclisinin şarabının sakisi [olduğundan] gözü nergis [sevgili] naz sarhoşu [gözün] den nasıl ayıksın?

4) Beyim, gördüğün memleket şimdi delilik çölü [olduğundan] gözümün seli hayret Leyla’sının çadırını mı bırakır?

5) Hatif’in renkli söyleyişi çekingenlik sözü [olduğundan] İbn-i Mahşer’i açıklamasında özür dilese uygun[dur.]

104

1) Saçının lüleleri [senin] güzelliğinin gül bahçesinin sümbül ve şebboyudur. Goncayı [da] kana [bulayan] yaban gülünün rengidir.

2. Günde biñ kerre helāk etmek için ‘uşşākını
Mevce-i naqş-ı siyāset hañcer-i ebrūsudur
3. Çāh-ı Bābil'de olan seh̄hārlara çeşmi degil
Eyleyen ta‘līm-i efsūn ğamze-i cādūsudur
4. Qahramān-ı qātile kesdirmeden yol gösteren
Bāzgüne na‘ller zīb-i semen-bāzūsudur
5. Hātifā bād-ı şabā de[g]dikçe şanma şān[e]den
Hāke tohm-ı ‘anberi rīzān eden ğīsūsudur

105

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Dil giriftār-ı kemend-i halka-i ğīsūsudur
Āhuvān-ı Çīn esīr-i ğamze-i cādūsudur
2. Hāller ‘ayyār-ı hüsnuñ fitne-i cādūsudur
Ġamzeler çeşm-i siyāh-ı ‘işveniñ cāsūsudur
3. Reng-i feyz almış yine sākī-i mestān-ı **ألس**
Tāb-ı mey şermende-i ‘aks-i gül-i hōd-rūsudur

105- SY 147^b.

3^a Elest “Ben sizin Rabb’iniz *değil miyim?*”, 7 A‘râf 172.

2) Âşıklarını günde bin kere helak etmek için siyaset nakşının dalgası [onun] kaşlarının hançeridir.

3) Babil kuyusunda olan sihirbazlara efsun[u] talim eyleyen [sevgilinin] gözü değil, cadı gamzesidir.

4) Katil Kahraman'a kestirmeden yol gösteren uğursuz ayakkabılar; [onun] semiz pazısının süsüdür.

5) Ey Hatif! Sabah rüzgârı taraktan değdikçe toprağa amber saçan [sevgilinin] omuza dökülen saçlarıdır sanma!

105

1) Gönül, omuza dökülen saçın halkasının ipinin esiri, Çin ahusu [onun] cadı gamzesinin esiridir.

2) Benler, [senin] güzelliğinin hilekârlığının fitneci [bir] cadısı, gamzeler [ise] [senin] nazlı siyah gözlerinin casusudur.

3) Elest sarhoşu saki, yine feyiz rengini almış [olduğundan] içkinin tabiatı, yabancı gülün aksinin utangaçlığıdır.

4. Rezm-gāh-ı ‘iřvede hūnī şehīd-i nāz için
Mevce-i naķř-ı siyāset haņçer-i ebrūsudur
5. Sāye şalmış şeh-per-i Cibrīl-i ma‘nī-i hayāl
Bāğ-ı hūsnūñ řanma nev-ħať sūnbül [ü] řebbūsudur
6. Şūret-i timřāl-i řab‘ımdan çıkar mı sırr-ı řevķ
Bir perīniñ nūr-ı dil āyīne-i zānūsudur
7. Tāb-ı cevherle pūr etmiř nūřha-i efkārımı
Şimdi bir řāhib-ķırāniñ zīver-i bāzūsudur
8. Encümen-gāh-ı felekde şu‘le-i tevħīd-i řevķ
Mey-perestān-ı hayāliñ na‘ra-i yā Hū'sudur
9. Pek tūlek nev-restedir dūřmez kemend-i ũlfete
Hātifā deřt-i hayāliñ nāzenīn āhūsudur

106

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · · / · · · · · / · · ·)

1. Ğaťı-ı nev ‘arızımıñ maşla‘-ı bercestesidir
Ğand-ı ter la‘l-i lebiñ maşta‘-ı dil-ħastasıdır

4) Cilveli savaş meydanında kan dökücü nazlı şehit için siyaset nakşının dalgası [onun] ebru [kaşlarının] hançeridir.

5) Hayal manasının Cebrail'inin kanadının tüyü [senin] güzelliğinin bahçesini gölgelendirmiş sanma.[Çünkü] yeni ayva tüyleri sümbül ve şebboydur.

6) Şevk sırrı, tabiatımın görünen resminden çıkar mı? Gönül nuru [senin gibi] bir perinin dizinin aynasıdır.

7) Düşüncelerimin nüshasını cevherin tabiatıyla doldurmuş [olan] şimdi sahip-kıran [her zaman başarı, üstünlük kazanan hükümdarın] panosunun süsüdür.

8) Şevk demetinin ışığı, feleğin meclisinde [senin] hayalinin içki isteyen “yahu” narasıdır.

9) [Ey] Hâtif! Hayal çölünün nazlı ceylanı [olan o sevgili] ava fazlasıyla alışmış, yeni yetişmiş [bir güzel olduğundan] dostluk kemendine düşmez.

106

1) [Senin] yanağının taze ayva tüyleri, kızamık hastalığının başlangıcı, taze şeker [ise] [senin] lal dudağının hasta gönüllü başlangıcıdır.

2. Bu da baş tahta olur lāle-şifāt gülşende
Tohm-ı sünbül görünen turra-i işkestesidir
3. Kurtuluş yok sitem-i silsile-i cevrenden
Reng-i sevdā-yı cünün perçeminiñ bestesidir
4. Bülbülün dīdesine āteş eden gülzārı
O nihāl-i keremiñ gonça-i nev-restesidir
5. Hātifā seyl-i sirişk-i eşer-i çeşmimiziñ
Gevher-i baħr-ı şadef mevce-i āhestesidir

107

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · - / · · · · - - / · · · · - - / · · · -)

1. Çeşminiñ neş’e-i mey sākī-i mest-ānesidir
Hūş-yārān-ı **ألس** meclis-i bīgānesidir
2. Dür gibi rişte-i efkāra dizilse şāyān
Eşer-i çeşmimiziñ gevher-i yek-dānesidir
3. Tab‘-ı ‘Ankā’yı nice şayd ede şāh-bāz-ı nigeħ
Qāf-ı temkīn-i qanā‘at ki anıñ lānesidir

107- SY 155^a.

^{1b} Elest “Ben sizin Rabb’iniz *değil miyim?*”, 7 A‘râf 172.

2) Bu da gül bahçesinde lale gibi baş altı olur; [çünkü] sümbül tohumu görünen [onun] bükülmüş saçıdır.

3) Delilik siyahlığının rengi [senin] perçeminin bestesi [olduğundan] eziyet zincirinin siteminden kurtuluş [yok] tur.

4) Gül bahçesini bülbülünün gözüne ateş gösteren [senin] o cömertlik fidanının yeni açmış goncasıdır.

5) [Ey] Hatif! Gözümüzün etkileyici gözyaşı seli, denizin sadefinin cevherinin aheste [bir] dalgasıdır.

107

1) İçki neşesi, [senin] gözünün sarhoş sakisi; yabancı elest meclisinin akıllısıdır.

2) Gözümüzün etkisi tek taneli incisi [olduğundan] fikirlerin ipine inci gibi dizilse uygundur.

3) Bakışın avcısı Anka'nın yaratılışını [her] ne kadar avlasa [da] Kanaat temkininin Kaf'ı onun yuvasıdır.

4. Bezm-i meyde dil-i Mecnūn'a o Leylī-şifatıñ
Kışsa-i silsile-i zūlfünüñ efsānesidir
5. Hātifā sāye-i müjgānı düşürdüñ kayda
Zīr-i fesden dökülen perçeminiñ şānesidir

108

Hezec Mef'ülü/ mefā'îlü/ mefā'îlü/ fe'ülün
(- - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Bezm-i neşāta şu'le-i şa[h]bā gelir gider
Keyfiyyet ile hātıra hūlyā gelir gider
2. Sāhil-res-i ümmīd mi olur fülk-i hayālim
Girdāba düşüp mevce-i deryā gelir gider
3. Bī-sütün-ı ğamı cāy eyleyelden beri tā
Mecnūn-ı reh-i 'aşq[ın]a Leylā gelir gider
4. Reng-i gül-i mazmūnu beyān etmege lafza
Gülzār-ı saṭra bülbul-i ma'nā gelir gider
5. Hātif yine bīmāra aṭıbbā-yı zamāndan
Terkīb-i ma'acīn için eczā gelir gider

4) İçki meclisinde o Leyla'ya benzeyen [sevgilinin] Mecnun'un gönlüne [senin] saçlarının zincirinin kıssası efsanesidir.

5) [Ey] Hatif! [Sevgilinin] fesin altından dökülen perçeminin tarağı [olan] kirpiğin[in] gölgesini kayda düşürdün.

108

1) Sevinç meclisine sabahın ışıkları gelir gider, bu durum ile akla hayaller gelir gider.

2) Hayalimin gemisi ümidimi sahile ulaştırır mı [bilemem ama] deryanın dalgası girdaba düşüp gelir-gider.

3) Gam Bistn'unu yer edinene kadar Leyla aşk yolunun Mecnun'una gelir gider.

4) Söze mazmun glnn rengini açıklamak için mana bülbülü satırın gl bahçesine gelir gider.

5) Hatif, zamanın doktorlarından yine hastalara macunların terkibi için ecza gelir gider.

109

Remel Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

(- · - - / - · - - / - · - - / - · -)

1. Gerdene zencîr-i fûrkat mevc-i şahbâdan mıdır
Yoḥsa âlâm-ı cünûnum reng-i sevdâdan mıdır
2. Zîb ü fer vermiş suṭûr-ı 'işveye maẓmûnları
Vech-i lafza böyle ḥüsn [ü] ân ma'nâdan mıdır
3. Gülşen-i nezzârede bülbüllerin feryâdı bu
Rabṭına gül-destenin târ-ı sitiğnâdan mıdır
4. Koymadı zulmet-sarây-ı ğamda şeb tâ-be-seḥer
Revġan-ı şem'-i ḥayâlim mağz-ı 'Anḳâ'dan mıdır
5. Hâtife bu rütbe cevri söyle kimdir eyleyen
Kâfir-i ğamzeñ mi ey şûḥ çeşm-i güyâdan mıdır

110

Remel Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

(- · - - / - · - - / - · - - / - · -)

1. Gerden-i 'uşşâka zencîr mevc-i şahbâdan mıdır
Yoḥsa ey sâķî cünûnum reng-i sevdâdan mıdır

109- SY 159^b.

110- SY 147^a, İÜ 23^a.

109

- 1) Ayrılık zinciri boyuna şarap dalgasından mı yoksa deliliğimin elemleri siyah renkten midir?
- 2) Mazmunları işveli satırlara süs ve cila vermiş [olduğundan] sözün yönüne böyle güzellik manadan mı [gelmektedir?]
- 3) Bakışın gül bahçesinde [senin] bülbüllerinin feryadı bu [olduğundan] [senin] gül destenin bağına istiğna ipinden mi [bağlanmış]tır?
- 4) Sabah, ateş böceğine gam sarayının karanlığında koyma[yarak] hayalimin mumunun kandil yağını Anka'nın beynini mi [vermiş]tir?
- 5) Ey şuh [sevgili]! Hatif'e bu derece sıkıntıyı eyleyen kimdir? [Senin] gamzenin kâfiri mi [yoksa] [bir şeyler] söyleyen gözlerin midir söyle!

110

- 1) Ey saki! Âşıkların gerdanına zincir şarabın dalgasından mı yoksa deliliğim siyah renkten midir?

2. Bir yanar āteş gibi geldi hayālîñ göñlüme
Cāme-i ‘işveñ begim gül-gün-ı hārādan mıdır
3. Gün mü gösterdi hilāl ebrūlarıñ fikri deyü
Bu şikāyet çarḥdan mı māh-ı sīmādan mıdır
4. Söyle ğamzeñden mi öğrendiñ füsün-ı ‘işveyi
Yoḥsa taḥşīliñ bu fende çeşm-i güyādan mıdır
5. Kıtı‘a-i elmāsa dönmüş vaşf-ı ḥüsnü ol şehiñ
Cevher-i elfāz-ı Hātif āb-ı ma‘nādan mıdır

111

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- . - - / - . - - - / - . - - - / - . - -)

1. Dūd-ı dilden mi bu sūziş yoḥsa micmerden midir
Ḥāller gird-i ruḥunda toḥm-ı ‘anberden midir
2. La‘l-i cān-baḥşın o Hızr-ı ‘işveniñ şorsaydım āh
Āb-ı ḥayvāndan mı Zemzem'den mi Kevşer'den midir
3. Zīb-i evc-i ḥüsn ü ānsın yoḥ sipihre minnetiñ
Āfitāb-ı ṭal‘atıñ hūrşīd-i enverden midir

³ hilāl:helāk **SY**.

3 Bu beyit **İÜ**'de 4.beyit olarak karşımıza çıkmaktadır.

4 Bu beyit **İÜ**'de 3.beyit olarak karşımıza çıkmaktadır.

⁴ ğamzeñden:ğamzenden **İÜ**.

⁴ öğrendiñ:öğrendin **SY**.

111- SY 162^b.

² cān-baḥşın:cān-baḥşıñ.

2) Beyim, [senin] hayalin gönlüme bir yanar ateş gibi geldi. [Yoksa] senin cilveli elbisen gül renkli kumaştan mı [yapılmış] tır?

3) [Senin] hilal kaşlarının düşüncesi gün mü gösterdi, diye [yaptığı] bu şikâyet felekten mi [yoksa] yoksa ay yüzlüden midir?

4) [Ey sevgili] [Sen] bu cilvenin büyüünü [senin] gamzenden mi öğrendin yoksa [senin] bu fende tahsilin anlamlı bakan gözlerinden midir?

5) O padişahın güzelliğinin vasfı elmas parçasına dönmüş [olduğundan] Hatif'in sözlerinin cevheri mana suyundan mı [gelmiş]tir?

111

1) Bu yanma gönül dumanından mı yoksa tütsüden midir? [Senin] yanağının yuvarlak benleri amber tohumundan mıdır?

2) [Senin] can bağışlayan o cilveli Hızır'ının [suyu] hayat verici Zemzem'den mi [yoksa] Kevser'den midir sorsaydım ah!

3) Güzellik yüceliğinin süsü [senin] parlaklığının ayı en nurlu güneşten midir? [Çünkü] [senin] feleğe minnetin yok[tur.]

4. Öyle Mecnūn-ı neşātam sākiyā fark eylemem
Şu'le-i meyden mi zencīr mevc-i sāğardan mıdır
5. Kilk-i cādū mu sūr-ı Hātif mi bilmem nazmını
Merḥamet evlāda vālidenden mi māderden midir
6. Baḥr-ı ma'nā Hāzret-i Şādık Beg'in şı'ri 'aceb
Cevher-i feyz-ı Hūdā mı lü'lü'-i terden midir

112

Remel Fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün

(· · - - / · · - - - / · · - - - / · · - -)

1. Ey gül-i naḥl-i emel reng-i ḥaḳīḳat bu mudur
Gülşen āteş görünür bülbüle rāḥat bu mudur
2. Şunduğuñ zehr-i sitem kāse ile ey sāḳī
Bu ḥarābātda 'aceb bezm-i maḥabbet bu mudur
3. Mevc-i gamdan nice dāmānī-i sāḥil-res olur
Fülk-i endīşeğe girdāb-ı felāket bu mudur
4. Ser-i kūyuñda eger nāle vü āḥ etdim ise
Söyle ey şūḥ-ı sitem-pīşe ḳabāḥat bu mudur

112- SY 157^b.

4^a kūyuñda:küyunda.

4^a etdim ise:etdimse.

4) [Ey] Saki! Zincir içkinin parıltısından mı şarabın dalgasından mı fark edemem. [Çünkü] neşemin o kadar [çok] Mecnun'uyum.

5) Nazmını cadının kalemi mi Hatif'in borusu mu, Evlada merhamet babadan mı [yoksa] anneden midir [bilemem.]

6) Hazret- i Sadık Bey'in şiiri acaba mana denizi Huda feyzinin cevheri mi [yoksa] taze [dudaklarının] incisi midir [bilmem.]

112

1) Ey istek fidanının gülü, hakikat rengi bu mudur? Bülbüle gül bahçesi ateş görünür, rahat bu mudur?

2) Ey saki! Kâse ile sunduğun sitem zehri bu harabatta acaba muhabbet meclisi midir?

3) Gam dalgasından nice sahile ulaştıran etek [gibi] olur. [Yoksa] endişe gemisine felaket girdabı bu mudur?

4) Ey sitem mesleği[nin] şuh [sevgilisi!] Senin mahallinin başında eğer inledim ve ah ettim ise kabahat bu mudur söyle!

5. Sīneme dağ yakıp seyr-i çerāgān etdiñ
Hātif-i dil-şüdeñe özge ‘ināyet bu mudur

113

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün
(· · · - - / · · · - - / · · · - - / · · · - -)

1. Kılan āyīne-i ‘aks-i ruḥ[u] cānāne midir
Şīşe-i dīde-i nezzāre perī-ḥāne midir
2. ‘Uḳde-i tār-ı ser-i zülfe dolaşdı kaldı
Sāye-i cünbiş-i müjgānım ‘aceb şāne midir
3. Bezmi tārāc-ı nigāh eylemege n'oldu sebep
Sākī-i ḡamze midir laḡziş-i mest-āne midir
4. Rişte-i tār-ı nigeḥ çeşmine olmuş zencīr
Bilmezem ki dil-i sevdā-zede dīvāne midir
5. Hātifā Kāf-ı kanā‘atda vaṭan tutmuş idi
O Hümā'yı düşüren dāma bugün dāne midir

5) Gnl gitmiş Hatif'e dağ yakıp mumdan işkence ettin. [Bundan] başka yardım bu mudur?

113

1) Yanağının aksini ayna kılan sevgili midir [yoksa] gözün bakışının şişesi peri evi midir?

2) Acaba kirpiğimin kıvrımının gölgesi tarak mıdır? Zülfünün ucunun telinin bağı dolaştı kaldı.

3) İçki meclisini bakışının yağması [gibi] yapmaya sebep ne oldu? [Acaba] gamzenin sakisi mi, sarhoşun yalpalaması mıdır?

4) [Onun] gözüne zincir olmuş bakış kılının ipi, sevda [hastalığına] tutulmuş deli midir bilemem.

5) [Ey] Hatif! Kanaat Kaf'ında vatan tutulmuş [olan] o Hüma [kuşunu] bugün tuzağa düşüren tane midir?

114

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Fitne-i aşüb-ı devrân dīde-i mestānıdır
Sürme-i āhū sevād-ı cünbiş-i müjgānıdır
2. Neş’e bed-mest cāmlar sākī ‘araḫ-rīz-i hicāb
Bezm-i ḫayret şerm-sār-ı bāde-i ‘irfānıdır
3. Sende inşāf ey perī bir kerre baksañ ḫüsnüñe
Rāz-ı mir’āt-ı ḫayālīm ‘aksiñiñ ḫayrānıdır
4. Rişte-i şīrāze-i cem‘iyyet-i ehl-i dile
Ol cefā-cūnuñ şikenc-i ṭurra-i efşānıdır
5. Nev-bahār-ı lafz-ı ḫüsnü Hātifā gülzārda
Reng-i ma‘nā ḡonça-i la‘l-i leb-i ḫandānıdır

115

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Sīnede daḡ-ı ḡamiñ gülzār şeklin gösterir
Ḡonça-i reng-i ümīd ezhār şeklin gösterir

114- SY 144^b.

3^a baksañ:bağsan.

3^a ḫüsnüñe:ḫüsnüne.

3^b ‘aksiñiñ:‘aksiniñ.

115- SY 152^a.

114

- 1) Zamanın gönül alan [sevgilisi] sarhoş gözler, ceylanın sürmesi [ise] , kirpiğinin kıvrımının siyahlığıdır.
- 2) Ey saki! Utangaçlık teri döken kadehin sarhoşluğuna susamışlar [için] hayret meclisi, irfan içkisinin utangaçlığıdır.
- 3) Ey peri! [Senin] güzelliğine bir kere bakan sende insaf [bulmak için] hayalimin aynasının sırrı [gibi] [senin] görüntünün aynasıdır.
- 4) Gönül ehli topluluğunun şirazesinin ipi o cefa deliliğinin merak saçan işkencesidir.
- 5) [Ey] Hatif! Gül bahçesinde güzellik sözünün ilkbaharı, mana renkli, kırmızı dudağın goncasının gülüşüdür.

115

- 1) [Senin] gam yarası, sinede gül bahçesinin şeklini, ümit renginin goncası [ise] çiçeklerin şeklini gösterir.

2. Deyr-i hüsnuñde o hâl-i kâfire hem gamzeñe
Sâye-i gîsûlarıñ zünnâr şeklin gösterir
3. Şeh-levendim gerd-i küyuñda şehîd-i nâzîña
Ebruvâniñ hañçer-i âzâr şeklin gösterir
4. Râz-ı ülfet eylemez âyîne-i endâm-ıla
Tûḡiye kand-ı lebiñ inkâr şeklin gösterir
5. Derd-i gamzeñ ruḡşat-ı nezzâre vermez Hâtif'e
Çeşm-i h^vâb-âlüdemiz bîdâr şeklin gösterir

116

Remel Fe' ilâtün/ fe' ilâtün/ fe' ilâtün/ fe' ilün
(· · · - - / · · · - - / · · · - - / · · · -)

1. Dil-i bârân-zedemiz ebr-i fütüvvet mi görür
Ra'd feryâdım ile seyl-i mürüvvet mi görür
2. Baḡr-ı tûfân-ı belâ mevc-i felâket pür-cüş
Keşti-i fikretimiz rûy-ı selâmet mi görür
3. Zevḡ-ı meh-tâb ederek seyr-i Bebek eylese yâr
Çeşm-i ḡussâd-ı felek bir daḡı şîḡḡat mi görür
4. Eylese mâtemi Mecnûn ile Leylî-yi ḡayâl
Ḥâk-i şaḡrâ-yı cünûn reng-i melâmet mi görür

³a küyuñda:küyunda.

116- SY 146^a, İÜ 22^a.

²b keşti-i:küşte-i İÜ.

2) [Senin] güzelliğinin kilisesinde o kâfir benliye hem[de] [senin] gamzene saçlarının gölgesi zünnar şeklini gösterir.

3) [Benim] padişah yiğidim [senin] mahallinin çevresinde [senin] nazlı şehidine kaşların incinme hançerinin şeklini gösterir.

4) Endam aynası ile alışmışlık sırrını göstermeyen papağana [senin] dudağının şekeri inkâr şeklini gösterir.

5) [Senin] gamzenin derdi Hatif'e bakışa ruhsat vermez; [bundan dolayı] uykuyla dolu gözümüz bakışın şeklini gösterir.

116

1) Yağmura yakalanmış gönlümüz fütüvvet bulutu mu [yoksa] feryadımın gök gürültüsü ile cömertlik selini mi görür?

2) Bela tufanının denizi, felaket dalgasıyla coşmuş düşünce gemimiz [yoksa] selamet yüzünü mü görür?

3) Sevgili mehtabı [seyretmenin] zevki [için] Bebek [semtine] gezintiye çıksa feleğin fesat gözleri bir daha sıhhat görür mü?

4) Hayal Leyla'sı Mecnun ile matem etse, delilik çölünün toprağı melâmet rengini görür mü?

5. Neş'e-i vaşlı bahārında ḥazān fikri ile
Gülsitān-ı emelim feyz-ı ṭarāvet mi görür
6. Mübtelā-yı sitem-i ḡamzeñ olan Hātif-i zār
Cām-ı şahbā-yı firāḡıñ gibi 'işret mi görür

117

Remel Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün
(- . - . - / - . - . - / - . - . - / - . -)

1. Bülbüle naḥl-i ḡadiñ gülşende efgān etdirir
Reng-i rūyuñ ḡonçaya çāk-i girībān etdirir
2. Kim baḡar ḡand-ı nebāt-ı ṭūṭi-i rāz-ı dile
'Aks-i ḡüsnüñ ey perī mir'atı ḡayrān etdirir
3. Çeşm-i ḡün-riziñden ey şeh kimlere dād eylesem
ḡamze-i cellādiña her rüz biñ ḡan etdirir
4. Şüret-i ḡüsnüñ görünce büt-perestān-ı hüner
Ḗaldırır engüştünü telḡin-i imān etdirir
5. Mevce-i seyl-i sirişk-i dīdemiz Hātif bugün
Lāne-i büm gibi şeh-i ṭab'ı vīrān etdirir

5^a neş'e-i: İÜ.

5^a bahārında: bahārında İÜ.

5^a fikri: fikr İÜ.

117- SY 161^a.

3^a ḡün-riziñden: ḡün-rizinden.

5) Kavuşmaya susamış baharında sonbahar fikri ile emelimin gül bahçesi, tazelik feyzini görür mü?

6) [Senin] gamzenin siteminin müptelası olan ağlayan Hatif, [senin] ayrılığının şarabının kadehi gibi içki meclisi mi görür?

117

1) [Senin] boyunun fidanı gül bahçesinde bülbüle figan ettirir. [Senin] yüzünün rengi [ise] goncaya yakasını yırttırır.

2) Ey peri! Senin güzelliğin, aynayı [bile] [kendine] hayran ettirirken senin gönül sırrının papağanının bitki şekerine kim bakar?

3) Ey Padişah! [Senin] kan dökücü gözünden kimlere adalet için başvursam [senin] cellât gamzene her gün bin kan döktürür.

4) Hüner putunun tutkunları [senin] güzelliğinin şeklini görünce [şahadet] parmağını kaldır[arak] iman telkin ettirir.

5) Hatif, bugün gözümüzün yaşının selinin dalgası şehri baykuşun evi gibi viran haline getirir.

118

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Dil-i dīvānemi zencīr-i zülfe beste isterler
Bu bīmār-hānede 'uṣṣāq-ı zārı hasta isterler
2. Yetiş feryādına bülbüllerin ey gönça-fem diñle
O naḥl-i ḳaddiñi cūlar daḥı nev-reste isterler
3. Olunca mest-i zehr-āb-ı ğāzab sāḳī baña şunma
Bezimde şīşe-i endīşemi işkeste isterler
4. Ne lāzım ḥarf-i isti'dāda Hātif zīnet-i ma'nā
Bu meydān-ı hünerdir mışra'-ı berceste isterler

119

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Ne şūret gösterirse rāz-ı dil naḳş-ı riyā derler
Perīler mevce-i mir'ātıma 'ibret-nümā derler
2. Tekellüfsüz gelirken bezm-i rindān-ı mey-i şāma
N'için ey sāḳī-i 'işve saña pek bī-vefā derler

118- SY 161^b.

2^b ḳaddiñi:ḳaddini.

119- SY 153^a.

118

- 1) Saç lülesinin zincirine divane gönlümü beste isterler, bu hastanede inleyen âşıkları hasta isterler.
- 2) Ey gonca ağızlı! [Senin] bülbüllerinin feryadına yetiş; [çünkü] o boy fidanını akarsuların dahi taze istediklerini dinle!
- 3) Saki! Öfkenin zehirli suyunun mesti olunca bana [şarap] sunma; [çünkü] mecliste endişe şişemi kırık isterler.
- 4) Hatif; kabiliyet sözüne mana süsü ne lazım[dır]? [Zaten] bu, hüner meydanıdır, mısra-i berceste isterler.

119

- 1) Gönül sırrı ne suret gösterirse riyanın nakşı derler, periler [dahi] aynamın dalgasına “amber görünümlü” derler.
- 2) Ey işveli saki! [Sen] akşam içkisinin rintli meclisine [bile] tekellüfsüz gelirken niçin sana çok vefasız derler?

3. Ne lâzım baḡs-i Şîrîn etme Ferhâd-ı hayâlimden
Bilenler çāk çāk sînemi dağ-ı cefâ derler
4. Görenler nāmemiñ satırındaki elfâz-ı rengîni
Midâd-ı hāmemiñ her reşhasın ḡarf-i recâ derler
5. Düketdirdi baña sermâye[y]i bâzâr-ı fûrkatde
Yine kâlâ-yı vaşlın Hâtif'e bād-ı hevâ derler

120

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Seniñle leb-be-leb hem şöḡbet-i cām etdigim demler
Kanı nev-rûz-ı vaşlın ile bayrām etdigim demler
2. Ten-i 'uryâna reşk eylerdi çarḡıñ Beyt-i ma'mûr'u
Ḥayâl-i penbe-i meh-tâbı iḡrām etdigim demler
3. Görünmez çeşmime bâğ-ı Biḡişt'iñ sünbül-i şevkı
Hevâ-yı perçem-i müşğîñ ile şām etdigim demler
4. Ederdi cilve-i râz-ı ma'ânî sâf-ı sîneñde
Nizâm-ı ṡab'ıma mir'ât-ı endām etdigim demler

5^b vaşlın:vaşlın.
120- SY 151^b.

3) Hayalimin Ferhat'ından Şirin'e bahsetme, ne lazım, sinemin parça parça [olduğunu] bilenler cefa yarası derler.

4) Mektubumun satırındaki renkli sözleri görenler, kalemin mürekkebinin her damlasın[a] rica sözü derler.

5) Hatif'e [kavuşma] bedava deseler [de] ayrılık pazarında [senin] kavuşma kumaşın yine bana sermayeyi tükettirdi.

120

1) Hani Seninle dudak dudağa hem kadeh sohbeti ettiğim zamanlar, [sana] kavuşma nevruzu ile bayram ettiğim zamanlar?

2) Feleğin Beyt-i Mamur'u mehtap bulutunun hayalini ihram [elbisesi] ettiğim zamanlar çıplak tene kıskançlık duyardı.

3) Misk [kokan] perçeminin rüzgârı ile akşam ettiğim zamanlar Cennet [Behişt] bahçesinin şevk sümbülü gözüme görünmez.

4) Tabiatımın nizamına endam aynası ettiğim zamanlar [senin] göğsünün saflığında manaların sırrı görünürdü.

5. O āhū-beççe[y]i şahrā-yı dilde cevri ile Hātif
Kemend-i rişte-i efkār ile rām etdigim demler

121

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Ğonçalar gibi güşād oldu der-i meyḥāneler
Rağşa gelsin bādeler peymāneler mest-āneler
2. Tavḳ-ı zencīr-i cünündür ḥalka-i çeşm-i perī
N'eylesin emvāc-ı tāb-ı zūlfünü dīvāneler
3. Revḡan-ı mağz-ı Hümā'dır şem'-i şevḳ-ı ülfetim
Eylesin bāl ü perin sūzān bu şeb pervāneler
4. Perçeminden nūkhet-i müşg-i Ḥoten rīzān olur
Sāye-i müjgān-ı āhūdan olunca şāneler
5. Kimleriñ āyīne-i zānūsu olmuş ol perī
Hātifā rāz-ı dili fāş eyliyor cānāneler

5) [Ey] Hatif! Gönül çölünde eziyet ile o ceylan yavrusunu fikirlerin ipinin kemendi ile [kendime] bağladığım zamanlar[1] [hatırlar mısın?]

121

1) Meyhanelerin kapısı goncalar gibi açıldı[ğından] şaraplar, içkiler, sarhoşlar raksa gelsin.

2) Peri gözünün gerdanlığı, delilik zincirinin gerdanlığıdır; [bundan dolayı] deliler [senin] saçlarının tabiatının dalgalarını ne yapsın?

3) Ülfetimin şevkinin mumu Hüma kandilinin yağıdır. [Bundan dolayı] bu gece pervaneler yastık ve yorgan[1] ateşe versin.

4) Taraklar ceylan kirpiğinin gölgesi olunca, perçeminden Hoten miskin kokusu saçılır.

5) [Ey] Hatif! O peri, kimlerin diz aynası olmuş, sevilenler gönül sırrını ortaya çıkarıyor.

122

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Şem‘-i bahtımdan fūrüzān olmada pervāneler
Şu‘le-i idrākden fer bulsun āteş-hāneler
2. Şerbet-i tīz-āb-ı hecriñ nūş edince şevk ile
Silsile-cünbān olurdu rüz u şeb dīvāneler
3. ‘Uğde-i zūlfüñ şabā çözdükçe reşkinden bugün
Etdi dendānın şikeste ābnūs-ı şāneler
4. Qanlı yaşlar dīdeden rīzān olurken sākiyā
Bezm-i meyde şīşe-i ḥaccām olur peymāneler
5. Hātifā ḥāmem çekince saṭra lafz-ı vaşfinı
Qıı‘a-i yāqūta döndü ma‘nī-i efsāneler

123

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· - - - / · - - - - / · - - - - / · - - -)

1. Cevri ol mertebe kim ‘āşıka efzūn eyler
Gül-i ḥūrşīde nigāh eylese dil-ḥūn eyler

122- SY 156^a.

3^b dendānın:dendānıñ.

123- SY 163^a.

122

- 1) Pervaneler, bahtımın mumundan parlayan olmadan[dır.] Ateş yerleri anlayış ışığından fer bulsun.
- 2) [Sevgili, sen] ayrılığının kezzap şerbetini şevk ile içince güzellerin silsilesi gündüz gece [yoluna] deliler [gibi] olurdu.
- 3) Sabah rüzgârı, bugün kıskançlığından [senin] saçının bağına çözdükçe abanozdan taraklar dişlerini kırdı.
- 4) [Ey] Saki! Gözden kanlı yaşlar dökülürken kadehler içki meclisinde haccam [kan alınan şişe] şişesi olur.
- 5) [Ey] Hatif! Vasfının sözüne kalemim çizgi çekince efsanelerin anlamı Yakut taşına döndü.

123

- 1) [Sevgilinin] aşığı eziyeti güneşin gülüne baksa [bile] [onun] gönlünü kan [gölüne] döndürecek derecede çoktur.

2. Çeşm-i hūn-rīzi degil ğamze-i mekkār[1] anıñ
Çeh-i Bābil'de olan sāhire efsūn eyler
3. Bezme revnaķ-dih olan sāķī-i nev-restemiziñ
‘Aks-i ruhsār [u] lebi sāġarı gūl-gūn eyler
4. ‘İşve künc-i ğam-ı miñnetde alır hayretde
Nāzı bir mertebe kim kendine meftūn eyler
5. Gūldürüp luřf-ıla aġyārı o şūh-ı nādān
Dil-i sevdā-zede-i Hātifi maħzūn eyler

124

Remel Fā‘ilātūn/ fā‘ilātūn/ fā‘ilātūn/ fā‘ilūn

(- . . . - / - . . . - / - . . . - / - . . . -)

1. Bezm-i meyde mebhāş-ı zūlfūñle aħşām etdiler
Gerdeniñ fikrini mestān şubh-ı eyyām etdiler
2. Düşmedi dām-ı ser-i zūlfūñe ‘Anķā-yı hayāl
āf-ı temkīnde bugün bir laħza ārām etdiler
3. Ka‘be-i kūyuñda sa‘y ile bugün ehl-i şafā
Dūş-i faķra delķ-ı ezraķ-fāmı iħrām etdiler

124- SY 159^b.

2^b temkīnde:temkīniñde.

2) Onun kan dökücü gözü değil[de] düzenbaz gamzesi Babil kuyusunda olan sihirbaza [dahi] büyü yapar.

3) İçki meclisine parlaklık veren genç sakimizin, yanağının ve dudağının [renginin] aksi içki kadehini gül renkli eyler.

4) Eziyet gamının köşesinde cilve [dahi] hayrette kalır, [sevgilinin] nazı bir [kişiyi] kendine meftun eyleyecek derecededir.

5) O utanmaz şuh [sevgili] düşmanları lütfüyle güldürüp gönlü sevdaya uğramış Hatif'i hüznülendirir.

124

1) Sarhoşlar gerdanının düşüncesiyle sabahı akşam ettiler, içki meclisinde [senin] zülfünün konusuyla akşam ettiler.

2) Hayal Anka'sı, [senin] zülfünün ucunun tuzağa düşme[yerek] bugün [senin] temkininin Kafi'nda bir an gezdi.

3) [Senin] mahalının Kâbe'sinde safa ehli bugün çalışmakla fakirliğin omzuna mavi renkli elbiseyi ihram ettiler.

4. K̄il ü k̄ale k̄aladı mazm̄un-ı reng-i ma'nide
Harf-i isti'dād ile haşmānı ilzām etdiler
5. Ülfet ü ünsiyyet etmek çün perī-rūyān ile
Bu dil-i aşüfteye Hātif pek ibrām etdiler

125

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. H̄umār-ı şu'le-i şahbāya nev-reng-i nezāket ver
Dü çeşm-i āhuvāna sürme-i naqş-ı leṭāfet ver
2. Kesilsin rişte-i tār-ı hayālim çeşm-i h̄uniden
Gelip ruhsār-ı tīğa mevce-i dağ-ı nihāyet ver
3. Kamer ruhsāreli gök hırkalı abdāl meşrebli
Dile bu h̄ān-kāh-ı 'işveden mühr-i icāzet ver
4. Dökülsün h̄āke tohm-ı zülf-i şebbū h̄üy-ı h̄ālinden
Gülistān-ı dile bülbül gibi tāb u ṭarāvet ver
5. Çıkar mı fikretiñ sırrı süveydā-yı zamīrimden
Perīsin h̄āne-i mir'ātıma 'aks-i hacālet ver

4) Renkli manada mazmun dedikodusuna [gerek] kalmadı; [çünkü] düşmanları yetenekli sözler ile susturdular.

5) Hatif, peri yüzlüler ile yakınlık ve dostluk etmek için bu aşüfte gönle çok zorluk çıkardılar.

125

1) Şarap ışıltısının sarhoşluğuna yeni renkli nezaket ver, ceylana benzer iki gönle letafet nakşının sürmesini ver.

2) Kanla dolu gözden hayalimin karanlığının ipi kesilsin; [böylece] gelip kılıcın yanağına yara kabarcıklarının nihayetini ver.

3) Ay yanaklı, mavi hırkalı, abdal meşrepli gönle bu cilve tekkesinden mühür ve icazet ver.

4) [Senin] halinin tabiatından toprağa şebboy zülfünün tohumu dökülsün; [böylece] gönlün gül bahçesine bülbül gibi huy ve yumuşaklık ver.

5) [Senin] düşüncenin sırrı içimin noktasından [hiç] çıkar mı? [Sen] perisin, aynamın evine utanma aksini ver.

6. Gelir bir gün hurūşa girye-i seyl-i nedāmet kim
Esās-1 қаşr-1 dīvār-1 hayāle bir metānet ver
7. Bilinsin Қahramān-1 ṭab‘-1 Hātif şahn-1 ma‘nāda
Çeleng-i iftiḥār olmazsa ey şeh bir ‘alāmet ver

126

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Şehen-şāh-1 cihān ‘Abdü’l-ḥamīd Ḥān-1 kerem-perver
Yed-i teshīre almış rüzgār-1 şevķı ol dāver
2. Nuķūş-1 ‘ālem-i lāhūt-1 rāzı seyr için ol şeh
Degildir mirvaḥa destindeki mir’āt-1 İskender
3. Ḥırām-1 nāzı artırmış gibi yelpāze-i iclāl
Füyūzāt-1 nesīm-i şubḥ-gāha olalı rehber
4. Bilindi dest-i iķbāl şaldığıñ hūrşīd-i pür-tāba
Felekde māh-1 ğarrādan işitmiş pertev-i ḥāver
5. Nihāl-i şevketiñ vaşfinda şad ğonça olur peydā
Nesīm-i şubḥ-1 devlet ger olursa Hātife yāver

126- SY 145^a, İÜ 22^b.

B SY_, Ğazel der medḥ-i mirvaḥa-i Ḥazret-i Sultān ‘Abdü’l-ḥamīd Ḥān İÜ.

5^b Hātife:Hātifa SY.

6) Pişmanlık selinin damlası bir gün coşkunluğa gelir; [işte o zaman] hayal duvarının sarayının temeline bir sağlamlık ver.

7) Ey padişah, Hatif'in mana sahnesinde tabiatının kahramanlığı bilinsin [diye] iftihar çelengi olmasa [dahi] bir işaret ver.

126

1) Cömertlik besleyen [1.] Abdülhamit Han cihanın padişahlarının padişahıdır; [hatta] o doğru, insafı hükümdar şevk rüzgârını [dahi] kuşatıcı eline almıştır.

2) O padişah sırlı ulûhiyet âleminin nakışlarını seyretmek için İskender'in aynası, elindeki yelpaze değildir.

3) Sabah yerinin rüzgârını feyizlerine rehber olduğundan beri büyüklük yelpazesi nazlı yürüyüşü artırmış gibi[dir.]

4) Gün doğusunun ışığı felekte büyük aydan işit[tiğine göre] parlaklık dolu güneşe [senin] büyüklük elini saldığın bilindi.

5) [Ey] Hatif! Eğer devlet sabahının ılık rüzgârı yardımcı olursa [senin] heybetinin fidanının vasfında yüz gonca ortaya çıkar.

127

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · · / · · · · · / · · · ·)

1. Mest-i zehr-âb-ı ğazab kaçd-ı dil [ü] cāna gelir
Ġamzesi şaf-şikenim haylī levend-âne gelir
2. Ka‘be-i hüsñü şanem-hâne olup şehir-i dile
Bilmem ol kâfir-i bed-hū nice Ġmāna gelir
3. Fikr-i zencīr-i ser-i zülfüñ ile ehl-i hikem
Künc-i mişnetde devā bulmağa dīvāna gelir
4. Gerd-i küyuñ göremez çeşm-i ‘alilān-ı cefā
Kuhl için kâfile-i şevk-ı Şifāhān'a gelir
5. Sünbül-istān görünür düde-i āhım Hātif
Şu‘leler āteş-i dağ-ı dili seyrāna gelir

128

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · · · · / - · · · · / - · · · · / - · · ·)

1. Dāne-i hāliñ hevāsıyla Hümā bī-dād olur
Dil esīr-i dām-ı zülfüñdür nice āzād olur

127- SY 151^b.

128- SY 153^b.

127

- 1) Öfke zehirli suyunun sarhoş[u]gönül ve sevgiliye kastederek gelir, gamzesi saf kıranım [bir] hayli yiğitçe gelir.
- 2) Güzelliğinin Kâbe'si gönül şehrine put hane olup o kötü huylu kâfir nasıl imana gelir bilmem.
- 3) Hikmet ehli [senin] zülfünün ucunun kıvrımının düşüncesiyle sıkıntı köşesinde deva bulmaya divana gelir.
- 4) Cefa körlerinin gözü [senin] mahallinin toprağını göremez sürme için ısfahan şevkinin kafilesine gelir.
- 5) Hatif, ahımın dumanı sümbül-istan görün[düğü için] ışıltılar gönül yarasının ateşini seyretmeye gelir.

128

- 1) Hüma [Kuşu], [senin] halinin danesinin isteğiyle zalim olur, gönül [ise] [senin] halinin danesinin isteğiyle zalim olur, gönül [ise] [senin] zülfünün tuzağının esiridir, nasıl azat olur?

2. Seng-i dilsin eylemez te'sîr āh-ı 'āşıkān
Tā-be-key kūyuñda her şeb şubha dek feryād olur
3. Yād edersem bezm-i meyde sākiyā la'l-i lebiñ
Ġamze-i mestiñ gibi çeşmiñ dahı berbād olur
4. 'Īd-i adhā gelmeden koç başına kurbān olan
Hāşre dek nīm-bismil-i tīġ-ı nigāhiñ yād olur
5. Sürme-i nezzāre[y]i Hātif ferāmūş eylesin
Gerd-i kūyuñ tütüyā-yı dīdeden ta'dād olur

129

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Neş'e-i meyden bezimde āteşin ruhsār olur
Kimlere bilmem o mest-i 'işve sāķī yār olur
2. Seyr eden mekr [ü] füsün-ı çeşmin ol şūhuñ desin
Böyle qalırsa o zālīm haylice mekkār olur
3. Āşikār olmağ ne mümkün ey perī rāz-ı derün
Qorqarım āyīnede 'aқsim dahı aġyār olur
4. Gül ruhuñ fikriyle şit-i bülbülü gūş eylesem
Çeşmime müjgānımıñ her sāyesi bir hār olur

2^a dilsin:dilseñ.

2^b kūyuñda:küyunda.

129- SY 161^b.

2^a çeşmin:çeşmiñ.

2) Âşıkların ahının tesiri taş yürekli[yi] taş [gibi] eylemez, her gece mahallinin harmanında ta sabaha dek feryat olur.

3) [Ey] saki içki meclisinde [senin] lal dudağını yâd edersem, [senin] sarhoş gamzen gibi gözün dahi berbat olur.

4) Kurban bayramı gelmeden koçbaşına kurban olan [senin] bakışının kılıcı, haşre dek yarı boğazlanmış hayvan [gibi] yâd olur.

5) [Senin] mahallinin toprağı gözün sürmesinden sayıl[ırken] Hatif, [senin] bakışlarının sürmesini hatırdan çıkarsın.

129

1) İçki meclisinde içkinin neşesinden ateşli yanak olur, o işveli sarhoş saki kimlere yar olur bilmem.

2) O şuh [sevgilinin] hileci ve büyücü gözünü seyreden, böyle kalırsa o zalim [sevgili] haylice düzenbaz olur, desin.

3) Ey içi sırlı peri! Aşikâr olmak ne mümkün, [hatta] aynada görüntümün dahi yabancılaşmasından korkarım.

4) [Senin] gül yanağının düşüncesiyle bülbülün sesini dinlesem kirpiğimin her gölgesi gözüme bir diken olur.

5. Fethi müşkil bir mu‘ammā oldu Hâtif n'eyleyem
Çîn-i zülfü genc-i hüsne bir mu‘talsam mār olur

130

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- . - . - / - . - . - / - . - . - / - . - . -)

1. Zü'l-feķār-ı hāmeme ins ü perī teshīr olur
Haydar-ı ‘aşkam baña Düldül nice dil-gīr olur
2. Künc-i gamda öyle bīmāram ki za‘fımdır baña
Olsa Buķrāṭ hikmetin bilmez nice tedbīr olur
3. Qāşıd-ı āmed şüd-i endīşe-i çālākime
Remz-i ‘aşkı eyledim şerḥ [ü] beyān taḥrīr olur
4. Lāne-i büm oldu seyl-i dīde etdikçe ḥarāb
Hāne-i ḥayret begim şimdi güzel ta‘mīr olur
5. Cild-i Erteng'e o büt ser-levḥa olsa Hātifā
Naşş-ı hüsñü kilik-i Bihzād'la ne ḥoş taşvīr olur

5) Hatif, [sevgilinin] zülfünün kıvrımı güzellik hazinesine tılsımlı bir yılan ol[duğundan] açılması zor bir muamma oldu, neyleyeyim?

130

1) [Ben] Zülfikar [kılıcına benzeyen] kalemime insi ve cinni büyüle[yen] aşk Haydar'ı [iken] bana Düldül nasıl kırgın olur?

2) Gam köşesinde bana Hipokrat'ın dahi nasıl tedbir alacağını hikmetini bil[emeyeceği] [kadar] zayıflığımı [gördüğü] derecede hastayım.

3) Çevik çalak endişeme gelip giden maksadını aşkın işareti yap[arak] açıklayıcı şerh[i] yaz[dım.]

4) Gözün seli harap ettikçe baykuş yuvası hayret hanesi gibi oldu ama şimdi tamir[i] güzel olur.

5) [Ey] Hatif, o put [sevgili], Erteng cildine başyazı olsa, [onun] güzelliğinin nakşı, Bihzad'ın kalemi ile ne güzel tasvir olur.

131

Remel Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Baḥş edersen ma'nî-i vaşfiñda kıl ü kâl olur
Reşha-i kil-k-i midādım vech-i lafza ḥâl olur
2. Kebge ta'lîm-i hırâm için çıkarsa gülşene
Serviler ḥāk-i çemende pâyına rû-mâl olur
3. Bir yanar âteş gibi bezme gelince ol perî
Tâb-ı meyle gül gibi ruḥsâr[1] al al olur
4. Kaş ederse Kâf'dan 'Ankâ'yı etmege şikâr
Reng-i mazmün şâh-bâz-ı taḥ'a bâl bâl olur
5. Her ne deñlü şaklasam râz-ı derünü Hâtifâ
Dāniyâl'îñ taḥta-i remlinde özge fâl olur

132

Remel Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Zülmet-i efkâr-ı zülf-i Leylî ḥayrânım olur
Mağz-ı Mecnûn revġan-ı kandîl-i 'irfânım olur

131- SY 155^b.

132- SY 145^b, İÜ 22^a.

131

- 1) [Senin] vasfının manasında[n] bahsedersen dedikodu olur, kalemimin mürekkebinin damlası sözün yönüne ben olur.
- 2) Keklik, yürüyüş öğrenmek için gül bahçesine çıkarsa, serviler çemenin toprağında [senin] ayağına yüz sürerler.
- 3) O peri, meclise bir yanar ateş gibi gelince yanağı içkinin tabiatıyla gül gibi al al olur.
- 4) [Avcı] Kaf'tan Anka'yı avlamaya kast ederse mazmunun rengi tabiatının avcısına kanatlanır.
- 5) [Ey] Hatif, her ne kadar içimdeki sırrı saklasam Danyal(AS)'ın remil tahtasında kendince fal olur.

132

- 1) Leyla'nın zülfünün düşüncelerinin karanlığı [benim] hayranım olur. Mecnun'un aklı, [benim] irfan kandilimin yağı olur.

2. Koyamazam bî-bû gülü Bihzād-veş gonça-femi
Reng-i emvāc-ı leṭāfet āb-ı müjgānım olur
3. Māye-i hūrşīd mi yāḥod ma‘den-i kāfūr mudur
Şubḥ-ı maḥşer gerden-i efkār-ı cānānım olur
4. Men helāk-i tīğ-ı istignā olursam ğam degil
Dögme-i cāmiñ begim nev-reşḥa-i ḳanım olur
5. Men o bed-mest-i ḥarāb-ı ‘işveyem kim Hātifā
Bezm-i ḥayretde sıfāl-i ğam nemek-dānım olur

133

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Dīdeye ḥayret temāşā-yı ḥaṭ-ı ḥübān olur
Gerd-i pāyiñ sürme-i nezzāre-i müjgān olur
2. Āsumāna reng-i dūd-ı āhım etdikçe şu‘ūd
Nükhet-i zülfüñ sıfāl-i şīvede reyḥān olur
3. Ebr-i nīsān-ı leṭāfetden alır feyz[1] şadef
Her dūr-i eşk-i yetīmān gevher-i ‘Ummān olur

133- SY 145^b, İÜ 21^b.

1^a dīdeye ḥayret: dīde-i ḥayret İÜ.

2) Letafet dalgalarının rengi kirpiğimin suyu ol[duğundan] kokusuz gülü [ve] Bihzat'a benzer gonca ağızlıyı [yanımda] koymam.

3) Sevgilimin gerdanının düşüncesi, mahşer sabahı güneşin özü mü yahut kâfur madeni mi olur [bilemem].

4) Beyim! [Ben] sakınma kılıcıyla helak olursam gam değil, kadehindeki [içkiyi] dökme; [çünkü senin kadehin bana] taze kandamlası olur.

5) [Ey] Hatif! Ben [sevgilinin] nazının harap sarhoş[uyu]m; [bundan dolayı] gam çanağı hayret meclisinde tuzluğum olur.

133

1) Göze hayret, güzellerin ayva tüyünü seyretme, [senin] ayağının tozu [ise] kirpiğin gözüne sürme olur.

2) Ahımın dumanının rengi gökyüzüne yükseldikçe [senin] zülfünün kokusu naz çanağında reyhan olur.

3) Sedef, latif nisan bulutundan feyiz al[dığından] yetimlerin her gözyaşı incisi, Umman [denizinin] cevheri olur.

4. Çeşm-i pür-hûn-ı ğazab hançer be-dest olmuş gelir
Havfım oldur kim ser-i kûyunda şimdi kan olur
5. Fikr-i şeb-reng-i ser-i zülfüñle ey Leylî-i nâz
Nâle-i zencîr-i cünûn şîveye zindân olur
6. Fülk-i fikret muhtemel ğark-âb-ı hasret olması
Cüşiş-i mevc-i hayâlim zerresi tûfân olur
7. Rişte-i vahdet olur şîrâze-bend-i nüşamız
Ma'nî-i rengîn-i Hâtif defter-i dîvân olur

134

Remel Fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Eylesem 'atf-ı nigeş mir'âta reng-i hûn olur
Mevce-i zencîrini görse perî Mecnûn olur
2. Ğonça-i hürşîdi dil-hûn eylese ol mâh-rû
Encüm-i çarh-ı nezâket ser-be-ser memnûn olur
3. Şu'le-i âh-ı şerâr-ı âteşînimden midir
Sîne-i pür-dağımı gördükçe dil maşzûn olur

4) Kan ve öfke dolu göz, hançeri eline almış gelir; [ancak ben] şimdi [senin] mahallinin başında kan ol[masından] korkarım.

5) Ey naz Leyla'sı! [Senin] zülfünün ucunun gece renkli düşüncesiyle delilik zincirinin sesi [senin] naz[ın]a zindan olur.

6) Düşünce gemisinin, hasret suyunda batması muhtemel[dir; çünkü] hayalimin dalgasının coşan zerresi [dahi] tufan olur.

7) Sayfalarımızı birleştiren şiraze vahdet ipi olur [ise] Hatif'in renkli manaları, divan defteri olur.

134

1) Aynaya bakış[ımı] dokundursam [ayna] kan renkli olur, peri, [senin] zincirinin dalgasını görse Mecnun olur.

2) O ay yüzlü, güneşin goncasını gönlü kanlı eylese nezaket feleğinin yıldızları baştanbaşa memnun olur.

3) Gönül, yaralarla dolu sinemi gördükçe mahzun olur; [acaba onun] ahının ve kıvılcımının parıltısı ateşli halimden midir?

4. N'eylesin dürr-i yetīmānı şadef şimden-gerü
Seyl-i eşk-i çeşmimiz günden güne efzün olur
5. Mışra'-ı mevzūnu saṭra çekmeden kilik-i hüner
Lafz-ı rengīn-i ma'ānī Hātifā maẓmūn olur

135

Remel Fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün
(·----/·----/·----/·--)

1. Āfitābından 'araḡ yerine Ülker dökülür
Ṭırradan micmer-i endişeme 'anber dökülür
2. Fiten-i ḡaṭ yine yüz buldu şehim zannetme
Kişver-i ḡüsnüñe imdād için 'asker dökülür
3. Bezm-i rindāna gelip def'-i ḡumār et sākī
Ra'se-dār etme kefi 'acizimi sāḡar dökülür
4. Seped-i ḡül gibi çıksañ [sen] eger bāzāra
Pāyīña naḡd-i dilim şanma nice zer dökülür
5. Dehen-i ḡoḡḡa-i vaşfiñda olursa Hātif
Ḥāmeden saṭr-ı varaḡ-pāreme gevher dökülür

135- SY 152^a.

4^b pāyīña:pāyına.

4) Gözümüzün yaşının seli günden güne arttı[ğından] sedef yetimlerinin incisi şimdiden sonra ne yapsın?

5) [Ey] Hatif! Hüner kalemi [henüz] vezinli mısraı satıra çekmeden manaların renkli sözü mazmun olur.

135

1) [Senin] güneşinden ter yerine Ülker [yıldızı] dökülür; endişemin buhurdanına saç lülesinden amber dökülür.

2) Padişahım! [Yüzünün] tüylerinin fitnessi yine yüz buldu zannetme; [çünkü senin] güzellik memleketine yardım için asker dökülür.

3) [Ey] saki! Rintlik meclisine gelip sersemliği kov, acizlik elimi titretme; [çünkü] kadeh dökülür.

4) [Senin] ayağına [döküleni] gönlümün parası sanma; [çünkü sen] eğer pazara gül sepeti gibi çıksan, [senin ayağına] nice altın[lar] dökülür.

5) Hatif! [Sevgilinin] ağzı [senin] özelliklerinin hokkasında olursa; kalemden sayfacığımın satırına cevher dökülür.

136

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

1. Kürre-i reng-i cünūnum diyemem şāne bilir
Mebħaş-ı silsile-i zülfünü efsāne bilir
2. Ser-be-ser eyledi mi‘mār-ı hüner pek ma‘mūr
Būmlar şehr-i dili gördüğü vīrāne bilir
3. Mey-i maħbūba eger sākī edersen tevbe
Şimdi rindān-ı ħarābāt beni mest-āne bilir
4. Geceler tā-be-seħer yandığımi fehm etmez
Nāle-i āh-ı şerer-bārımı pervāne bilir
5. Hātif ol şūħ-ı sitem-pīşeye derse şāyān
‘Āşık-ı dil-şüdeniñ ħadrini cānāne bilir

137

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · · · · / - · · · · / - · · · · / - · ·)

1. Ğonça-i naħl-i cefāyam gülsitānım kim bilir
Bülbül-i şūrīdeyem āh u fiğānım kim bilir

136- SY 160^b.

5^a derse:verse.

137- SY 153^b.

136

- 1) [Senin] zülfünün zincirinin konusunu efsane bil[diğinden] deliliğimin renginin küresi[ni] tarak bilir, diyemem.
- 2) Baykuşlar, gönül şehrini virane bil[erek] gördüğü [için] hüner mimarı [onu] baştanbaşa pek [güzel] imar etti.
- 3) Saki! Eğer sevgilinin içkisine tevbe edersem; şimdi harabat [ehlinin] rintleri beni sarhoş bilir.
- 4) [Sevgili] geceler [boyu] ta sehere kadar yandığımı düşünmez; [fakat] kıvılcım yağdıran ahımın sesini [ancak] pervane bilir.
- 5) Hatif o eziyeti huy edinmiş [sevgili]nin şuhluğuna verse uygun[dur; çünkü] gönlü gitmiş aşğın kıymetini [ancak] sevgili bilir.

137

- 1) Cefa fidanın goncasıyım, gül bahçemi kim bilir? [Sevgilinin] perişan bülbülüym ah ve feryadımı kim bilir?

2. Yara-veş açmam dehen olsa Felâṭūn-ı zamān
Şerḥa şerḥa sīnede dağ-ı nihānım kim bilir
3. Berg [ü] bārım kıymayıp āteş bıraḳdıysa ne ğam
Hırmen-i sāmānıma bād-ı vezānım kim bilir
4. Sākin-i meyhāneyem rind [ü] ḳalender meşrebim
Bāde-i nūşī-ğamam rıṭl-ı girānım kim bilir
5. Pençe-i şāh-bāz-ı ğamzeñden ḥazer yok Ḳāf'da
Men o ‘Anḳā'yam ki Hātif āşiyānım kim bilir

138

Remel Fe‘ilātūn/ fe‘ilātūn/ fe‘ilātūn/ fe‘ilūn

(· · · · - / · · · · - / · · · · - / · · · -)

1. Ḳand-ı la‘l-i lebinin vaşfına kimler ṭayanır
Ṭūṭīnīñ āyīnede görmeden ağızı şulanır
2. Kim görürse seni bed-mest-i ğaḳab ey sākī
Bezm-i ḥayretde şurāḥī gibi ḳana boyanır
3. Şāne-āsā hele ḳayd ile olursam meşğul
Mebḥaş-ı ṭurra-i ğīsūda yine söz uzanır

138- SY 158^b.

3^a hele:hele bu.

- 2) Zamanın Eflatun'u, yaraya benzeyen ağız olsa [dahi] parça parça göğsümde gizli yarımı kim bilir?
- 3) Yağmurun yaprağı kıymayıp samanın harmanına ateş bıraktıysa gam değil; [çünkü] rüzgârımın ölçüsünü kim bilir?
- 4) Meyhane sakiniyim, meşrebim kalenderlik ve rintliktir; gam yutan içkiyim, büyük kadehimi kim bilir?
- 5) Kaf'da [senin] gamzenin avlayan avcı penceresinden sakınma yok[tur]. Hatif, [işte] ben o Anka'yım, [benim] yuvamı kim bilir?

138

- 1) [Senin] lal ve şeker dudağının anlatılmasına kimler dayanır? [Senin] papağanın aynada görmeden ağzı sulanır.
- 2) Ey saki! Seni öfke sarhoşu [olarak] kim görürse; hayret meclisinde sürahi gibi kana boyanır.
- 3) Bu bağ ile eğer tarak gibi meşgul olursam yine söz [sevgilinin] suç lülesinin kokusunun konusuna uzanır.

4. Reng-i ruhsārını gülzāra eger ‘arz etseñ
‘Andelīb nāle eder gonçalar elbet utanır
5. Hāle-veş çekmege āgūş-ı vişāle Hātif
Şu‘le-i mihr-i felek gibi o māha dolanır

139

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün
(· · - - / · · - - - / · · - - - / · · - -)

1. Çeşmine neş’e-i meyden eşer-i h^vāb görünür
Bezm-i ülfetde o sākī bize bī-tāb görünür
2. Nice dāmānī-i sāhil-res olur fülk-i hayāl
Her habāb Kılzüm-i endīşede girdāb görünür
3. Hıaṭṭ-ı nev-hīzi anıñ muşhaf-ı ruhsārında
Ma‘nī-i lafzı beyān etmege i‘rāb görünür
4. Cāmi‘-i hüsñü temāşāya gezerken şaf şaf
Ṭāḳ-ı ebrusu anıñ zāhide mihrāb görünür
5. Zīr-i fesden dökülen ṭurralarından Hātif
‘Ārızı zulmet içinde baña meh-tāb görünür

4^a ruhsārını: ruhsārını.
139- SY 158^b.

- 4) [Ey sevgili!] Eğer [sen] yanağının rengini gl bahçesine arz etsen; elbet bülbül ter, goncalar utanır.
- 5) Hatif! Kavuşma kucağında hale gibi [hat] çekmeğe [alışan] feleğin güneşinin ışığı gibi o aya dolanır.

139

- 1) [Senin] Gözüne, içki neşesinden uyku eseri görünür, lfet meclisinde o saki, bize halsiz görünür.
- 2) Endişe denizinde her kabarcık [bir] girdab görünür[ken] hayalin gemisi nasıl sahile ulaştıran etek olur?
- 3) Onun yanağının sayfasında yeni çıkmış hattı, szn manasının açıklamaya uygun görünür.
- 4) Güzelliğinin topluluğunu seyretmek için saf saf gezerken, onun ebru takı zahide mihrap görünür.
- 5) Hatif! [Sevgilinin] fesin püskülünden dökülen sa llelerinden, yanağı bana karanlık içinde mehtap görünür.

140

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · · / · · · · · / · · · · · / · · · · ·)

1. Çeşmime táb-1 ruḥuñ āteş-i hicrân görünür
Turrallar dağ-1 dile sünbül [ü] reyḥân görünür
2. Ben o Mecnün-1 ḥayālem ki o Leylī-hevese
Bī-sütün-1 ğamı çāk etmemiz āsân görünür
3. Öyle ma‘müre eder tab‘ımı mi‘mār-1 hüner
Lāne-i büm gibi şanma ki vīrân görünür
4. Keşf-i rāz eyleyemez āyīne-i ülfetde
‘Aksine kendi daḥı ‘aşık-1 ḥayrân görünür
5. Hātifā eylemediñ çarḥ-1 temennāya nigh
Nūr-1 hūrşīd gibi ol meh-i tábân görünür

141

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · · / · · · · · / · · · · · / · · · · ·)

1. Dīde pür-ḥün-1 ğazab āfet-i cānım geliyor
Küşte-i ğamzesine rūḥ-1 revānım geliyor

140- SY 150^b.

141- SY 150^a.

140

- 1) [Senin] yanağının yaratılışı gözüme ayrılık ateşi görünür, [senin saç] kıvrımların gönül yarasına reyhan [kokan] sümbül görünür.
- 2) O hevesli Leyla' ya ben o hayal Mecnunuyum; [hatta] gam Bisütun'unu parçalamamız kolay görünür.
- 3) [Sen] tabiatımı baykuşun evi gibi viran görünür sanma; [çünkü] hüner mimarı [tabiatımı] öyle imar eder.
- 4) Ülfet aynasında sırrı keşif eyleyemez. Aksine kendi dahi hayran âşık görünür.
- 5) [Ey] Hatif! Selamlama feleğine bakmadın, güneşin nuru gibi o dolunay görünür.

141

- 1) Kan ve öfke dolu göz, canımın afeti geliyor; öldüren gamzesine yürüyen canım geliyor.

2. Gül gibi reng-i ruḥuñ bülbulü ḥayretde koyup
Revnaḳ-ārā-yı çemen tāze fidānım geliyor
3. Teşne-mend olmaz iken mey-kede-i fūrkatde
Bāde-i şevḳımıza feyż-resānım geliyor
4. Leşker-i ḥaṭ yürüsün ḥüsnünü istiḳbāle
Kişver-i taḥt-ı dile şāh-ı cihānım geliyor
5. Kimleriñ āyine-i rāzın edip jeng-i elem
Ṭūṭi-i nāṭıḳama ḳand-ı zebānım geliyor
6. Zīr-i fesden çıkarıp ṭurra vü gīsularını
Toḥm-ı sünbül şaçaraḳ ḥāke cüvānım geliyor
7. Biz de bir kez çekelim çille-i cevriñ Hātif
Şāḥn-ı endişemize ḳaşı kemānım geliyor

Ḥarfü'z-zā'

142

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Kilk-i Bihzād'a bu şan'atla eder taḳrīr-i nāz
Cild-i Erteng'e sezādır olsa ger taşvīr-i nāz

5ª rāzın:rāziñ.

7ª cevriñ:cevriñ.

142- SY 166^a.

- 2) [Senin] yanağının rengi bülbülü gl gibi hayrette koyup, imenin koku saçan taze fidanım geliyor.
- 3) Ayrılık meyhanesinde susayan olmaz iken Őevkimizin içkisine feyiz saanım geliyor.
- 4) Hattının askeri güzelliğini geleceğe yr[t]sn, [nk] gönül tahtının ülkesine cihanımın padişahı geliyor.
- 5) [Sevgili] kimlerin sırlı aynasını elem pasıyla kapladı [bilemem] [ama] konuşan papağanıma Şeker szlm geliyor.
- 6) Fesin püskülünden lle ve kokularını çıkarıp, toprağa sümbül tohumu saçarak yiğidim geliyor.
- 7) Hatif, eziyetinin ilesini bir kez de biz çekelim, endişe sahnemize keman kaŐlım geliyor.

142

- 1) Eğer Erteng cildine naz tasviri olsa uygundur; [nk] bu sanatla Bihzad'ın kalemine naz takrir eder.

2. Kurtuluş yok pençe-i cevrenden ašlā Rüstem'e
Şîr-i kuhsâr[1] zebûn eyler iken zencîr-i nâz
3. Nev-çekîde kaatre-i hûn-ı dil-i 'âşık gibi
Kıt'a-i yâkûta şu vermiş yine te'sîr-i nâz
4. Fitne-i haţ bu kara günlerde çıkdıkça yüze
Mevce-i nakş-ı siyâset gösterir şemşîr-i nâz
5. Ben de pâ-mâl-i niyâz olsam sezâdır Hâtifâ
Pâdişâh-ı 'işvedir lâzım aña tevķîr-i nâz

143

Remel Fe' ilâtün/ fe' ilâtün/ fe' ilâtün/ fe' ilün

(· · · - - / · · · - - - / · · · - - - / · · · - -)

1. Gonçaya dağ-zen-i nahl-i temâşâyız biz
'Andelîb-i hevese gülşen-i ra'nâyız biz
2. Feth olunmaz şaded-i 'aşk gibi çâre nedir
Kıfl-ı miftâh-ı nihân sırr-ı mu'ammâyız biz
3. Kıt'a-i hüsnünü yâkûta müşâbih tutamam
Haţ-ı nev-hîzine revnağ-dih-i imlâyız biz
4. Dâmdan eylemeyiz Kâf-ı kanâ'atda hazer
Evc-i rif'atda gezer şüret-i 'Ankâ'yız biz

- 2) Nazlı zincir, dağın aslanını güçsüz eyler iken; [senin, onun] eziyetinin pençesinden Rüstem'e asla kurtuluş yoktur.
- 3) Nazın etkisi, yine aşğın yeni damlamış kan damlası gönlü gibi yakut parçasına su vermiş[tir.]
- 4) Bu kara günlerde [sevgilinin] hattının fitnesi yüze çıktıkça; naz ağacı, siyaset nakşının dalgasını gösterir.
- 5) [Ey] Hatif! Ben de ayaklar altında yalvaran olsam uygundur; [çünkü] [sevgili] nazlı [bir] padişahdır, ona nazın vakarı lazım[dır.]

143

- 1) Biz, goncaya temaşa fidanının dağ-zen, hevesin bülbülüne gül bahçesinin güzel gülüyüz.
- 2) Biz, aşk konusu gibi çare[si] nedir bilinmeyen gizli anahtarın kilidi [olan] muammanın sırrıyız.
- 3) [Senin], güzelliğinin parçasına yakuta benzer tutamam; [çünkü] biz yeni yetişmiş hattına imla süsleyeniyiz.
- 4) Kanaat Kaf'ında tuzaktan sakınmayız, biz yükseklik katında gezen Anka'nın benzeriyiz.

5. Cām şun degme şağın keyfimize ey sākī
Hātifā bezme bugün neş'e-i şahbāyız biz

144

Hezec Mef'ülü/ mefā'îlü/ mefā'îlü/ fe'ülün

(- - - / · - - - · / - - - · / - - -)

1. Biz mest-i mey-i 'aşq-ıla peymāne-be-destiz
Farq eylemeyiz 'ālemi hūş-yār-ı **ألس** 'iz
2. Yek-pāresi bir hañçer olur çeşm-i perīye
Rāz-ı dile āyīneyiz ammā ki şikestiz
3. Mihr ü mehine eylemeyiz 'aţf-ı nigāhı
Biz çarḥ-ı sitem-perver ile dest-be-destiz
4. Girdāb degil mevc-i baḥirden ḥazerim yoq
Keştī-i ḥayālim gibi sāḥilde nişestiz
5. Rif'at buluruz cāh-ı sa'ādet ile Hātif
Pā-māl-i reh-i ḥāk-i mezelletde ki bestiz

144- SY 168^a.

¹^b Elest "Ben sizin Rabb'iniz *değil miyim?*", 7 A'râf 172.

5) Ey saki, [bize] kadeh sun, keyfimize değme sakın, [Ey] Hatif, Biz bugün içki meclisine şarabın neşesiyiz.

144

- 1) Biz aşk içkisinin sarhoşluğu ile elde kadeh [dolaşan âşıkmanız]; [bundan dolayı] âlemi fark edemeyecek [kadar] “*Elest*” meclisinin akıllısıyız.
- 2) Perinin gözüne tek parçası [dahi] bir hançer olan[an] gönül sırrına aynayız ama kırık [bir aynayız].
- 3) Bakışımızı güneş ve ayın yönüne çevirmeyiz; [çünkü] biz, sitem bulduran felek ile el eleyiz.
- 4) Değil denizin dalgalarından, girdap[an] [dahi] çekincem yok, hayalimin gemisi gibi sahilde oturanız.
- 5) Hatif! [Her ne kadar] aşağı toprağın yolunda ayaklar altında [olsak da] saadet makamı ile yükselir e en iyi oluruz.

145

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · · / · · · · · / · · · · · / · · · · ·)

1. Yād-ı şahbā-yı lebiñle dil[i] şeb-gîr ederiz
Cām-ı fîrûze-i gerdünü da tenvîr ederiz
2. Qoymayız hālî şanem-hâne-i endîşemizi
Fitne-i ğamze-i levḥ-i dile taşvîr ederiz
3. Oldu her bir müje zehr-ābe-i inbîḳ-i firāḳ
Reng-i gülden semen-i nāzıñı taḳṭîr ederiz
4. Boyanıp fikret-i sevdā-yı ser-i zülfe yine
Mevc-i şahbā-yı cünün-ı gama zencîr ederiz
5. Dostuz ol ğamzesi mekkāreye bizler Hâtif
Girye [vü] ḥande ile düşmen[i] dil-gîr ederiz

146

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · · / · · · · · / · · · · · / · · · · ·)

1. Çeşmine ğamze-i ḥün-rîzini maḥrem biliriz
Zaḥm-ı tîĝ-ı nıgehin sîneye merhem biliriz

145- İÜ 23^b.

146- SY 165^b.

1^b nıgehin:nıgehiñ.

145

- 1) [Senin] dudağının şarabının hatırlanmasıyla gece uyuyamayan gönül ederiz. Gerdanının firuze kadehi ile nurlanırız.
- 2) Endişemizin put hanesini boş bırakmay[arak], gönül levhasının gamzesinin fitnesine tasvir ederiz.
- 3) Her bir kirpik endişenin zehirli suyu ile ayrıldı, gül renginden [senin] nazının yaseminini damlatırız.
- 4) Yine zülfünün ucunun siyahlığının düşüncesine boyanarak, gam deliliğinin şarabın dalgasına zincir ederiz.
- 5) Hatif, bizler o gamzesi hileci[sevgiliye] dostuz, düşmanı sevinç gözyaşı ile gönle sıkıntı veririz.

146

- 1) [Senin] kan döken gamzeni, gözüne mahrem biliriz. [Senin] bakışının kılıcının yarasını göğse merhem biliriz.

2. Kimse degmez teline bād-ı şabādan ğayrı
Yine başdan çıkarar fitne-i perçem biliriz
3. Bezme revnaķ vericek keyfiyet-i hālātı
Sākīyā neş'e-i mey şanma anı Cem biliriz
4. Çıkmamış hıç şaded-i va'd-i vişāl hātırdan
Dil-i sevdā-zedemi hecr-ile serssem biliriz
5. Ben de Hātif olayım şerm-ile pā-būs-ı niyāz
Seni ey şāh-ı hasen haylīce mükrem biliriz

147

Remel Fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

1. Hāme vaşf-ı ruħuñ eyler ise biz şān biliriz
Lafzıñı zīver-i mecmū'a-i 'irfān biliriz
2. İlticā eylemeyiz merhem için Loķmān'a
Zahm-ı tıĝ-ı sitemiñ sīneye ihsān biliriz
3. Zīb-i meşşāta degil lafza veren hūsn-i nızām
Şu'le-i 'arızıñı cāzibe-i ān biliriz
4. N'ola hūkm eyler iseñ heft-aķālīme bugün
Seni ey şāh-ı hasen āfet-i devrān biliriz

5^b mükrem:mükrim olmalı.

147- SY 166^b.

1^b lafzıñı:lafzını.

- 2) [Senin saçının] teline sabah rüzgârlarından başkası değmez, yine baştan çıkaran perçeminin fitnesi biliriz.
- 3) [Ey] Saki! İçki meclisinde canlılık verecek hallerin durumunu içki neşesi sanma, [biz] onu Cem biliriz.
- 4) Kavuşma sözünün sadedi hiç hatırdan çıkmamış sevdaya uğramış gönlümü ayrılık ile sersem biliriz.
- 5) Hatif! Ben de utangaçlık ile yalvarmanın ayakları altında kalayım, ey güzellik padişahı! [Biz] seni fazlaca ikram eden biliriz.

147

- 1) Kalem, [senin] yanağının vasıflarını [sayar] ise biz şan biliriz, [senin] sözünü irfan mecmuasının süsü biliriz.
- 2) Lokman'a merhem için sığınmayız; [çünkü] [senin] sitem kılıcının yarasını göğsümüze şifa biliriz.
- 3) Söze ölçülü güzellik veren süsleyicisinin süsü değil; [çünkü] [senin] yanağının parlaltısını güzellik cazibesi biliriz.
- 4) Bugün yedi iklime hükmedersen ne olur? Ey güzellik padişahı [biz] seni zamanın afeti biliriz.

5. Nice ta‘mīr ede Hātif anı mi‘mār-ı hüner
Ḥaylī müddet dil[i] kâşâne-i vîrân biliriz

148

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · - / · · · · - / · · · · - / · · · -)

1. Müjde-i қatl-ile dil-şād ki derler o biziz
Küşte-i ğamzeñe cellād ki derler o biziz
2. Günde biñ şekle қорuz ma‘nī-i elfāz[ı] tamām
Vech-i mażmūnda nev-īcād ki derler o biziz
3. Fitne-i ğamze[y]i taşvīr ederiz levḥ-i dile
Ġayret-āverde-i Bihzād ki derler o biziz
4. Nice müddet vereli zühd ü riyāyı seyle
Dāmen-ālūde vü berbād ki derler o biziz
5. Mübtelā-yı sitemiñ olmaz ise ger Hātif
Zaḥm-ı āzārīña mu‘tād ki derler o biziz

148- SY 165^b.

1^b ğamzeñe: ğamzene.

5^b āzārīña: āzārına.

- 5) Hatif! [öyleyse] Hüner mimarı onu nasıl tamir etsin? [Biz onu] çok uzun zamandır terk edilmiş saray biliriz.

148

- 1) Katlinin müjdesiyle gönlü neşeli denilenler işte [onlar] biziz, [senin] gamzenin öldürücülüğüne cellât denilenler de biziz.
- 2) Bütün sözlerin manalarını günde bin şekle sokarız; mazmun yönünden yeni icatlar [bulanlar] işte biziz.
- 3) Gönül levhasına [senin] gamzenin fitnesini tasvir ederiz, Bihzad'ın takipçileri denilenler biziz.
- 4) Züht ve riya'yı çoktandır sele vereli, eteği bulaşmış ve berbat olanlar biziz.
- 5) Hatif, eğer [senin] siteminin müptelası olmaz ise, [senin] incitme yarana alışmış olanlar biziz.

149

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Göñül ders-i ğam-ı hecriñle gūyān olduğum bilmez
Debīr-istān-ı ‘aşk içre sebak-ı hū‘ān olduğum bilmez
2. Perīşān eylemezdi zīr-i fesden perçemin ol şūh
Pey-i sevdā-yı zencīrinde pūyān olduğum bilmez
3. Dü çeşmim ‘ayn-ı tūfān-ı belā her mevc[i] bir ‘ummān
Degil ra‘d-ı felek şevk ile giryān olduğum bilmez
4. Bu rütbe keşf-i rāz etmek ne mümkin ol perī-rūya
Fezā-yı sīne-i mir’āta hayrān olduğum bilmez
5. Kuzum bismil-gehiñ Hātif degil mi ‘īd-i adḥāda
Rehiñde қоç gibi қurbāna şāyān olduğum bilmez

150

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - -)

1. Başmaşa sāķī ayağ bezme şetāret gelmez
Muṭribiñ nağmesine meyle leṭāfet gelmez

149- SY 163^b.

2^a perçemin:perçemiñ.

2^b pey-i:

150- SY 167^a.

149

- 1) Gönül, [senin] ayrılığının gam dersiyle söylediğimi bilmez, aşkın kâtipleri içinde öğrenci olduğunu bilmez.
- 2) O şuh [sevgili] fesin kıvrımından [senin] perçemini dağıtmazdı, siyah zincirinin arkasında koşturduğumu bilmez.
- 3) İki gözüm bela tufanının gözü, her dalga bir umman değil feleğin gök gürültüsü, [onun] şevkiyle ağladığımı bilmez.
- 4) O peri yüzüyle bu kadar (derecede) sırrı açıklamak ne mümkün[dür], gönül aynasının kazasına hayran olduğumu bilmez.
- 5) Kuzum, Kurban Bayramında [senin kurban] boğazlama yerin Hatif değil mi? [senin] yolunda koç gibi kurbanlığa uygun olduğumu bilmez.

150

- 1) Saki ayak basmasa meclise neşe gelmez, [senin] çalgıcının şarkısına içkiyle letafet gelmez.

2. Tūṭī-i nāṭıķamız lezzet-i güftārın ile
Ezilir Şu kesilir ķanda ĥalāvet gelmez
3. Dür gibi çekmez isem gevher-i vaŐıñ saṭra
Kilk-i müŐgīne degil ṭab'a feŐāᥓat gelmez
4. Olmadım 'aksime hem-rāz deyü āyīnede
Ey perī 'ārızına reng-i ĥacālet gelmez
5. Hātifā tābiŐ-i ruᥓsār-ı temāŐasından
Çeşm-i nezzāreye bir dolu ķanā'at gelmez

151

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Meh-i Ken'an-ı 'aŐķa girye-i ᥓasret cefā olmaz
Saña ey Yūsuf-ı MıŐr-ı melāᥓat ᥓiç bahā olmaz
2. Reᥓinde pek 'abeşdir eylemek cān u teni itlāf
Bu 'aŐrın dilberinde sevdiğim aŐlā vefā olmaz
3. Sevād-ı ᥓaṭṭ-ıla iᥓrām girince Ka'be-i ᥓüsnü
Bu sa'y ile ne mümkin bi'r-i Zemzem'de Őafā olmaz

⁴b 'ārızına: 'ārızına.

- 2) Konuşan papağanımız, [senin] şarkılarının lezzetiyle ezilir, su kesilir [ama] nerede [o] tatlılık gelmez.
- 3) [Senin] vasıflarının cevherini inci gibi satıra yazmaz isem misk kokulu kaleme değil, tabiatına [dahi] fesahat gelmez.
- 4) Aynadaki görüntüme sır arkadaşı diyerek [arkadaş] olmadım; [çünkü] Ey peri! [senin] yanağına utanç rengi gelmez.
- 5) [Ey] Hatif! Seyredilen yanağın parlaklığından bakışın gözüne bir dolu kanaat gelmez.

151

- 1) Hasret gözyaşı, aşk Kenan'ının ayına cefa olmaz, ey güzellik Mısır'ının Yusuf'u! Sana hiç eş bulunmaz.
- 2) Sevdiğim! [senin] yolunda can ve bedeni yok etmek çok abestir; [çünkü] bu zamanın güzelinde asla vefa olmaz.
- 3) Güzelliğinin Kâbe'si, hattının beni (siyahlığı) ile ihrama girince Zemzem kaynağında bu [kadar] çalışma safa olması ne mümkündür?

4. H̄ayāl-i h̄āl-i ḥabb-ı ‘anberîñ varken ḥayālimde
Hele afyūn[u] bir çek neş’esi rūḥa ğıdā olmaz
5. Yapışdıñ ḥalka-i bāb-ı temennāya bu dergāhda
Müjeñ çārüb-ı ḥāk eyler iseñ Hātif hebā olmaz

152

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

Son beyit

Hezec Mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · · ·)

1. Yetişir tā o kadar ‘āşıkā āzār olmaz
Sīnede tīg-ı zebān tīşesi tīmār olmaz
2. Gül-i gülzārma āteş bırağır ise nesīm
Bülbülüñ dīdesine lāne-i şevk ḥār olmaz
3. Vermese āyīne-i nāza anıñ ḥüsnü niżām
Tūṭī-i rāz-ı vefā şekker-i güftār olmaz
4. Kebge ta‘līm-i ḥırām etmek için şahrāda
Serv-ḳaddim bu kadar şīve-i reftār olmaz

- 4) [Senin] amber kabarcıklı benin hayali, düşüncemde varken isterse afyonu bir çek [ama] [afyonun] neşesi ruha gıda olmaz.
- 5) Hatif, bu dergâhta temenna kapısının halkasına yapıştın, toprağın süpürgesi eyler isen, kirpiğın heba olmaz.

152

- 1) Aşıkta ta o kadar incitme olmaz, yetişir; zeban kılıcının baltası göğüste tımar olmaz.
- 2) İlık rüzgâr [her ne kadar] gül bahçesinin gülüne ateş bırakıyorsa[da] yuva, []senin] bülbülünün gözüne dikenin şevki ol[a]maz.
- 3) Onun güzelliği, naz aynasına nizam vermese, vefa sırrının papağanının şekeri söz söyletmez.
- 4) Çölde, kecliğe yürüyüş ta'limi etmek için; Servi boylum, bu kadar güzel görünümlü nazlı olmaz.

5. alı[r]sa fikret-i zülfüñle Hâtif künc-i fûratde
Şeb-i deycür-ı ğamda sevdigim aşlâ nehâr olmaz

153

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Temâşâ-yı nigâha sürme mîl-i intizâr olmaz
Anıñcün cünbiş-i çeşm-i ğazâle i'tizâr olmaz
2. Sicill-i hikmete assâm-ı kudret böyle kayd etmiş
Berât-ı ha-ı gül-gün-ı 'izârıñ der-kenâr olmaz
3. Bezimde sâğarı dil-hün-ı hasret eylesin sâķı
O bed-mest-i mey-i nahvetde fara itidâr olmaz
4. Görürse alı'-i târik-i bahtım dîde-i hürşîd
Felekde encüm-i ibâle ey meh-rû nehâr olmaz
5. Gül-i mazmün-ı Râsih var iken gülzâr-ı ma'nîde
Hezârân nahl-i nâza Hâtifâ faşl-ı bahâr olmaz

- 5) Hatif, ayrılık köşesinde [senin] zülfünün düşüncesiyle kalırsa,[ey] sevdiğim, gamın karanlık gecesinde asla gündüz olmaz.

153

- 1) Sürme, bakışın temasına intizar mili olmaz; onun için gazal gözün kıvrımına özür olmaz.
- 2) Kassam-ı Kudret [olan Yaratıcı], hikmet defterine “[senin] yanağının gül renkli hattının beratı der-kenar olmaz.” [diye], böyle kaydetmiş.
- 3) Saki, mecliste kanlı gönlün sagnarına hasret etsin; [çünkü] o hafif içkinin sarhoşluğunda farka gücü yetmez.
- 4) Ey ay yüzlü! [Eğer] bahtımın karanlığının talihi güneşin gözünü görürse, gökyüzünde ikbal yıldızına sabah olmaz.
- 5) [Ey] Hatif! Rasih’in mazmunun gülü, mananın gül bahçesinde var iken bülbüller [in] naz fidanına bahar faslı olmaz.

154

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Bu iqlīm-i maḥabbet sāḳiyā meyḥānesiz olmaz
O bed-mest-i mey-i 'aşḳam kefim peymānesiz olmaz
2. Pey-i sevdā-yı zencīr-i ser-i zülfüñ degil maḥlab
Bu vādīler bu şaḥrālar begim dīvānesiz olmaz
3. Qo yansın āteşe bāl ü peri ṭab'-ı heves-nākiñ
Şu'ā'-ı şem'-i fānūs-ı ḥayāl pervānesiz olmaz
4. Hümā-yı evc-i rif'at şayd olur mu dām-ı zülfüñle
O şayyād-ı nigh farḳ eylemez mi dānesiz olmaz
5. Ne derlerse desinler Hātifa terk[i] muḥāl oldu
Dil-i sevdā-zedem şimden-gerü cānānesiz olmaz

155

Remel Fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - -)

1. Açdıgıñ zaḥm-ı sitem sīnede pinhān olmaz
Çāk çāk olsa ciğer nāle vü efgān olmaz

154- SY 166^b.

155- SY 168^b.

154

- 1) [Ey] Saki! Bu muhabbet iklimi (memleketi), meyhanesiz olmaz, O aşk içkisinin sarhoşuyum, elim kadehsiz olmaz.
- 2) Beyim, istenen [senin] zülfünün ucundaki zincirin siyahlığının peyi değil; bu vadiler, bu çöller delisiz olmaz.
- 3) [Senin] hevesli tabiatın kol kanat [olup] yansın, ateşe koy; [çünkü] hayal fanusunun mumunun ışığı pervanesiz olmaz.
- 4) [Senin] zülfünün tuzağı iler, yücelik evcinin Hüma'sı avlanır mı? Danesiz olmayan o avcının [hali] [hiç] fark edilmez mi?
- 5) [Ey] Hatif! Ne derlerse desinler, terki muhal oldu; [çünkü] sevdaya düşmüş gönlüm şimdiden sonra sevgilisiz olmaz.

155

- 1) [Senin] açtığım sitem yarası göğüste gizlen[e]mez; ciğer parça parça olsa [da] inleyip feryat etmez.

2. Derd-i ‘aşkıñla bu hālāta giriftār olanıñ
Habb-ı Loḡmān dahı [bu] derdine dermān olmaz
3. Eyleyen şevḡ-ıla mevcine devām hūbāñıñ
Vech-i pākinde anıñ cāzibe-i ān olmaz
4. Leşker-i ḡaṭ yürüse ḡışn-ı ḡaşın-i ḡüsne
Feth-i teshīr yine bir vech-ile imkān olmaz
5. N'eyleyem āyīne-i rāz-ı derūnu Hātif
Ḳand-ı ḡüftārıma ṭūṭı gibi ḡayrān olmaz

156

Hezec Mef‘ülü/ mefā‘ilü/ mefā‘ilü/ fe‘ülün
(- - - / · - - - / · - - - / · - -)

1. Pā-māl o ḡadar taḡt-ı dil ‘irfānına düşmez
Ey pādışeh-i ‘işve seniñ şānına düşmez
2. Esb-i hüneri sürme-[y]-icek şanma o meh-rū
Ḥürşīd-i felek ṭop gibi çevḡānına düşmez
3. Destimde eger ḡavs-ı ḡuzahı olsa kemānım
Perr-i hevesim şest gider eyvānına düşmez

156- SY 165^a.

1^a ‘irfānına:‘irfāñıña olmalı.

1^b şānına:şāñıña olmalı.

- 2) [Senin] aşkının derdiyle bu hallere uğrayan kişinin derdine Lokman'ın hâpı dahi derman olmaz.
- 3) Güzellerin kıvrım saçına şevkle devam eyleyen onun pak yüzünde güzellik cazibesi olmaz.
- 4) Güzelliğinin en güzeline hatt[ının] askeri yürüse; bir yönüyle büyüleyiciliğın fethi yine [de] imkansızdır.
- 5) Hatif! İçinin sırrının aynasını ne yapayım? Söyleyişimin tatlığına papağan gibi hayran olan [yoktur.]

156

- 1) Ey nazlı padişah! O kadar ayaklar altına [almak] [senin] irfanının gönül tahtına ve senin şanına düşmez.
- 2) O ay yüzlü, hüner atını sürmeyecek sanma; feleğın güneşini çevganına top gibi düşmez.
- 3) [Kaşı] kemanım eğer elimde gökkuşağı olsa; hevesimin kanadı kırık gider [yine de] eyvanına düşmez.

4. Ben vaşf edemem nūr-ı mücessem o kadar kim
‘Aksi bile yüz sürmege dāmānına düşmez
5. Hātif o kadar ma‘reke de eyledi taḥkīk
Rüstem de olursa eger aqrānına düşmez

157

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- . - . - / - . - . - / - . - . - / - . - . -)

1. Etmeden zülfüñ temāşā dīde-i giryānımız
Ābnūs-ı şāne oldu sāye-i müjgānımız
2. Etse cem‘iyyet perīler bulamaz ḥüsn-i niḫām
Ser verip sır vermedi āyīne-i ‘irfānımız
3. Luḫfu var olsun tek ü tenhā bırakmazdı hele
Künc-i fūrkatde bizim ğamdır bugün yārānımız
4. İftihār et kātlim dersem saña rüz-ı ḥaşir
Deşne-i āzār ile bīhūde dökdüñ kanımız
5. Ravza-i ḥüsnuñ tefekkür eyler isem Hātifā
Zīver-i destār olur reng-i gül-i noḫşānımız

- 4) Cisimleşmiş nur, o kadar [parlaktır]; [hatta] ben [onu] anlatamam; [o nurun] aksi bile, yüz sürmek için eteğine düşmez.
- 5) Hatif, savaş alanında o kadar hafifleşti; [hatta] eğer Rüstem [bile] olsa akran[ları] [arasına] düşmez.

157

- 1) Ağlayan gözümüz, senin zülfünü seyretmeden, kirpiğimizin gölgesi abanozdan tarak oldu.
- 2) Periler toplansa düzenin güzelliğini bulamaz; [çünkü] irfanımızın aynası ser verip sır vermedi.
- 3) Hele [sevgilinin] [bizi] tek ve yalnız bırakmayan lütfü var olsun;[çünkü] bugün bizim ayrılık köşesinde sevgilimiz gamdır.
- 4) Sana haşır günü: “iftihar et katilim”, dersem incitme hançeriyle kanımızı boş yere döktün.
- 5) [Ey] Hatif, [senin] güzelliğinin bahçesini düşürsem, noksanımızın gülünün rengi sarık süsü olur.

158

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- / - / - / - . . .)

1. Reng-i maẓmūn-ı ma‘ānī oldu naḳd-i pīşemiz
Tercemānū’l-ğayb olunca hāme-i endīşemiz
2. Bī-sütün-ı ğamda feryād eyledi Ferhād-ı ‘aşḳ
Cūy-ı Şīrīn’i nümāyān eyleyince tīşemiz
3. Merhem-i merḥametiñ şimden-gerü etmez ḳabūl
Penbe-i meh-tābdan nāşūr olunca pīşemiz
4. Dīdeler hūn-ābe-i fūrḳatle pūr-şevḳ olmadan
Seng-i ḥasretle şikeste etdiñ iki şīşemiz
5. Ḳāf-ı istiğnāda ārāmdan dükense dānesi
Dām olur ‘Anḳā’ya Hātif rişte-i endīşemiz

159

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- / - / - / - . . .)

1. Rūşenādır şu‘le-i meyle bu şeb meyḥānemiz
Ḳoymadıñ tā şubḥ[a]-dek sākī tehī peymānemiz

158- SY 165^a.

159- SY 164^b.

158

- 1) Endişemizin kalemi, bilinmeyenlerin tercümanı olunca sanatımız, anlamların mazmununun rengi oldu.
- 2) Baltamız Şirin'in [talep ettiği] nehrini görünür eyleyince aşkın Ferhat'ı, gamın Bisütun'unda feryat eyledi.
- 3) Pişemiz, mehtabın bulutundan nasur olunca, şimdiden sonra merhametinin merhemini kabul etmez.
- 4) Gözler ayrılığın kan suyuyla şevk dolu olmadan iki şişemiz[i] hasret taşıyla kırdın.
- 5) Hatif, istiğna Kaf'ında aramadan tanesi tükense, endişemizin ipi Anka'ya tuzak olur.

159

- 1) Bu gece, meyhanemiz içkinin parıltısıyla aydınlatılmıştır, [ey] saki! ta sabaha dek kadehimizi boş koymadın.

2. Eylediñ seng-i sitemle öyle berbād [u] ħarāb
Būm-ı ye'se lāne oldu bu dil-i vīrānemiz
3. Reng-i sevdā-yı cünūna boyanır ise çe-ğam
Beste-i zencīr olur mu hīç bizim dīvānemiz
4. Vaşf-ı ħüsnūñ çekmeden saṭr-ı sitiğnāya kalem
Zīver-i mecmū'a-i 'irfān olur efsānemiz
5. Mihr-i 'ālem-tāb gibi çarḫa zıyā-baḫş olmadan
Muntazır ol māha Hātif revzen-i kāşānemiz

160

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Gülmedi 'ālemde aşlā bu dil-i nā-şādımız
Sākinān-ı 'arşı giryān eyledi feryādımız
2. Kāse kāse zehrlere nūş eylerim her şubḫ [u] şām
Bezm-i 'aşqda böyledir sāķī bizim mu'tādımız
3. Şaķlasın ol kıanları gül-gūne-i ruḫsārına
Naķd-i eşk-i dīdedir şimden-gerü İrādımız

- 2) Sitem taşıyla bu virane gönlümüz[ü] öyle berbat ve harap eyledin; [hatta] [gönlümüz] ümitsizlik baykuşuna yuva oldu.
- 3) Delilik siyahlığın rengine boyanırsa ne gam? Hiç bizim deliliğimiz zincirin bestesi olur mu?
- 4) [Senin] Güzelliğın vasfı, istiğna satırına kalem çekmeden efsanemiz, irfan mecmuasına süs olur.
- 5) Hatif! Köşkümüzün penceresi, âlemi aydınlatan güneş gibi feleğe ışık veren olmadan, o aya bakmaktadır.

160

- 1) Bu neşesiz gönlümüz dünyada asla gülmedi, feryadımız arşın sakinlerini ağlattı.
- 2) Her sabah ve akşam kâse kâse zehirler içerim. [Ey] Saki, aşk meclisinde bizim alışkanlığımız böyledir.
- 3) [Sevgili] o kanları yanağının gül rengine saklasın, şimdiden sonra isteğimiz göz yaşının nakdidir.

4. Mihr-i 'ālem-tāb olursañ n'eyleyem ey māh-rū
Etmege çarha temennā yoqdur isti'dādımız
5. Hāme evşāf-ı ruhuñ vaşfinda olmağdan ğaraž
Hātifā tā haşre dek yād olsun ancağ adımız

161

Hezec Mef'ülü/ mefā'īlü/ mefā'īlü/ fe'ülün
(- - · / · - - - · / · - - - · / · - -)

1. Qaddim ham edip sīne siper çille-keşānız
Tīr-i siteme şahn-ı maħabbetde nişānız
2. Hīç cem'iyet-i hātıra yer qor mu perīler
Biz āyīne-i sırr-ı haqīkatde nihānız
3. Biñ reñge qoruz lafz-ı mezāmīn-i hayāli
Bu şavr-ı suħanda güzelim tāze zebānız
4. İrşād ederiz münkiri zāhid nağar ile
Biz hānikāh-ı 'aşğda bugün qıtb-ı zamānız
5. Taħmīn edemez kıymet-i bālāsına Hātif
Pākize güher gibi henüz şu'le-feşānız

- 4) Ey ay yüzlü! [Sen] âlemi aydınlatan güneş olursan, [bizim] gökyüzüne temenna [etmeye] kabiliyetimiz yoktur.
- 5) [Ey] Hatif! Kalem[in] [senin] yanağının vasıflarını anlatmaktan maksadı ancak ta haşre kadar adımızın hatırla[nmasıdır].

161

- 1) Ayağı ham edip, göğsünü siper [etmiş] çile çekenleriz. Muhabbet sahnesinde sitem okuna nişanız.
- 2) Biz gerçeklik sırrının aynasında gizlenmişiz; [böyleyken] periler, hiç hatır topluluğuna yer bırakır mı?
- 3) Güzelim, [biz] bu söz usulünde yeni sözler söyleyen [olduğumuzdan] hayal mazmunlarının sözünü bin şekle koyarız.
- 4) Biz bugün aşkın tekkesinde zamanın mürşidi [olduğumuzdan] inkâr edeni zahit bakışı ile irşat ederiz.
- 5) Hatif! [Biz] henüz saf inci gibi ışık saçan [olduğumuzdan] [kimse] yüceliğinin değerine tahminde bulunamaz.

162

Reme/ Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

(- · - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Fıkr-i zencîr-i ser-i zülfüñ ile dīvāneyiz
Bād-ı şahbā-yı leb-i la'liñ ile mest-āneyiz
2. Kalmadı bāl ü perim aşlā bu şeb tā şubha dek
Gerdiş-i şem'-i vişāliñde yanar pervāneyiz
3. Seyl-i çeşmim ile berbād eylemiş kaçır-ı dili
Bümlar etmez tenezzül şimdi bir vîrāneyiz
4. Olmasın maḥrem deyü rāz-ı derūna ol perî
'Aksime āyîne-i endîşede bîgāneyiz
5. Çāk çāk olsa fezā-yı sîne kaçmam Hâtifā
Biz eşîr-i mübtelā-yı ḥançer-i cānāneyiz

163

Hezec Mef'ülü/ mefā'îlü/ mefā'îlü/ fe'ülün

(- - · / · - - - · / · - - - · / · - - -)

1. Biz mest-i mey-i 'aşq-ıla pür-cām-ı şafâyız
Meyḥānede sākî hele bî-naqş-ı riyâyız

162- SY 168^a.

163- SY 166^a.

162

- 1) [Senin] zülfünün ucunun zincirinin düşüncesiyle deliyiz, [senin] lal dudağının şarabının rüzgârıyla sarhoşuz.
- 2) [Senin] Kavuşma mumunun yuvarlağında yanan pervane [olduğumuzdan] bu gece ta sabaha dek kol kanadım asla kalmadı.
- 3) Gönül sarayını gözümün seli ile berbat eylemiş baykuşlar şimdi virane [olduğumuzdan] tenezzül etmez.
- 4) O peri, içimdeki sırra mahrem olmasın diyerek, endişe aynasındaki görüntüme yabancı [kalmasın.]
- 5) [Ey] Hatif! Göğüs boşluğun parça parça olsa [yine de] kaçmam; [çünkü] biz sevgilinin hançerinin müptelası olan esiriyiz.

163

- 1) Saki! Biz safa dolu kadehin aşk içkisinin sarhoşuyuz, hele meyhanede riyasız nakışlarız.

2. Bir cem‘iyet-i h̄aṭıra yer ḳor mu perīler
Āyīne-i ‘irfānımıza rāz-ı cilāyız
3. Fikr-i heves-i zūlf ile dīvāne mi şandıñ
Biz ḥalka-i zencīr-i giriftār-ı cefāyız
4. Āh u şererim bāl ü perin eylese sūzān
Pervānelere şem‘-i zıyā-baḥş-ı şafāyız
5. Ḳand-ı lebinı tūṭīye vaşf eylese Hātif
Geh dāma gehī nev-ḳafes-i cevre sezāyız

164

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. ‘Andelīb-i fūrḳate gülşende biz ḥār olmayız
Ġonçaya naḥl-i gül-i şebnem gibi bār olmayız
2. Öyle ‘Anḳā-meşrebem Ḳāf-ı sitiğnāda bugün
Pençe-i şāh-bāz-ı ġamzeñe giriftār olmayız
3. ‘İşve vü ḥüsn-i edāsı olmayınca n'eyleyem
Gördüğüm her dilber-i şūrīdeye yār olmayız

4^a perin:periñ.

164- SY 164^b.

- 2) İrfanımızın aynasına cila sırrı [olduğumuzdan acaba bize] periler hatıralar topluluğu için yer bırakır mı?
- 3) Biz cefaya tutulan zincirin halkasıyız; [yoksa sen bizi] zülfünün isteğinin fikriyle deli mi sandın?
- 4) Ahımın kıvılcımı [senin] yastığını ve yorganını tutuştursa, [biz] pervanelere safa bağışlayan ışığın mumuyuz.
- 5) Hatif, [senin] şeker dudağını papağana anlatsa bazen eziyetin yeni kafesine yakışırız.

164

- 1) Biz, gül bahçesinde ayrılık bülbülüne diken, goncaya [ise] şebnemli gül fidanı gibi yük olmayız.
- 2) İstiğna Kaf'ında bugün [senin] şahin yan bakışın pençesine düşme[yecek] derecede Anka soyundayım.
- 3) [Sevgilinin] cilvesi ne nazlı güzelliği olmayınca ne yapayım? [Biz] gördüğümüz her dilbere sevgili olmayız.

4. Biz o bed-mest-i ألسٲ 'iz bezm-i ğamda sākıyā
Fıkr-i şahbā-yı leb-i la'liñle hūş-yār olmayız
5. Her kimi isterse varsın ülfet etsin Hātifā
Biz o zālīm kāfire şāyān-ı āzār olmayız

Ḥarfū's-sīn

165

Remel Fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilün

(· · · - - / · · · - - - / · · · - - - / · · · - -)

1. Bulamaz hūsn-i temāşāsına ruḥşat herkes
Edemez ğamzesi hūn-rīz ile ülfet herkes
2. Gece rü'yāda görür gündüz eder hulyāsın
Mübtelā-yı heves-i manşıb-ı devlet herkes
3. Gevher-i hūsnüñe bir vech-ile taḥmīn olmaz
Eder elbetde seniñ ḳadriñe rağbet herkes
4. Serviler gibi hırām eyler iseñ şahrāda
Pāyıña buldu yüzün sürmege fırsat herkes
5. Yalñız bu dil-i dīvāne degildir Hātif
Ṭavḳ-ı zencīr-i ser-i zülfüne ḥasret herkes

4^a Elest "Ben sizin Rabb'iniz *değil miyim?*", 7 A'râf 172.

165- SY 168^b.

3^a hūsnüñe:hūsnüne.

3^b ḳadriñe:ḳadrine.

4^b pāyıña:pāyına.

4^b yüzün:yüzüñ.

5^b zülfüne:zülfüñe.

- 4) [Ey] saki! Gam meclisinde biz o elest meclisinin sarhoşuyuz; [bundan dolayı] [senin] lal dudağının içkisinin fikriyle ayık olmayız.
- 5) [Ey] Hatif! [çünkü] Biz o zalim; kâfir [sevgiliye] özür borçlu değiliz, sevgili varsın her kimi severse onunla dostluk kursun.

165

- 1) Herkes [onu] seyretmenin güzelliğine izin bulamaz, herkes, gamzesi kan döken ile dostluk edemez.
- 2) Herkes, devlet mensubunun hevesine müptela [olduğunu] gece rüyasında görür, gündüz hayalini düşünür.
- 3) Herkes, [senin] güzelliğinin cevherine bir yönüyle [dahi] tahmin yürütemez, elbette senin kıymetine rağbet eder.
- 4) [Sen] Sahrada serviler gibi gezinsen herkes [senin] ayağına yüzünü sürmeye fırsat bulur.
- 5) [Senin] Zülfünün ucunun zincirinin gerdanlığına hasret [çeken] sadece bu deli gönüllü Hatif değil, herkes[tir.]

166

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · · / · · · · · / · · · · · / · · · · ·)

1. Hatt-ı sebzini temāşāya çıkınca herkes
Güyyiā uşdu ruḥ-ı kand-ı nebāt üzre meges
2. Sīnede dağları seyr edip āh-ile dedim
Tevbeler etmeyeyim ‘aşq-ı cüvānāna heves
3. Yükümü tut da bācım al demeden kūyunda
Geldi gūş-ı dilime nağme-i āvāz-ı ceres
4. Şu‘le-i meyle verir neş’e-i revnaq sāķī
Başmadan meclis-i rindāna bu şeb pāyı ‘ases
5. Pençe-i cevrine tākāt getirince Hātif
Eylemez Zāl-i zamān olsa da tab‘ı hele pes

167

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · · / · · · · · / · · · · · / · · · · ·)

1. Ey hūrām-reviş [ü] cilve vü nāz-ı tāvūs
V’ey nigāh-ı fiten[i] bāğ-ı Bihişt’e cāsūs

166- SY 168^b.

1^b ruḥ-ı: rūḥ-ı.

167- İÜ 23^b.

166

- 1) Herkes [senin] yeşil tüylerini seyretmeye çıkınca sinek, galiba şeker bitkisi yanağının üzerine uçtu.
- 2) Göğsü[m]deki yaraları görüp ah ile: “Tevbeler [olsun] yiğitlerin aşkına heves etmeyeyim” dedim.
- 3) [Senin] mahallinde henüz “Yükümü tut da bacım, al” demeden gönlümü kulağına çan avazının şarkısı geldi.
- 4) [Ey] Saki! Ases’in ayağı, bu gece rintler meclisine ayak basmadan, parlaklığın neşesini içkinin parıltısıyla verir.
- 5) Hatif, [senin] eziyetinin pençesine güç yetirince Tabiatı, hele zamanın Zal’ i olsa da pes etmez.

167

- 1) Ey güzel yürüyüşlü, cilveli ve nazlı tavus! Vay fitneli bakış, cennet bahçesine casus [olan sevgili!]

2. Hacle-gāhı idi mir'āt-ı süveydā-yı zamīr
Hāme meşşātasıdır vaşf-ı perī olsa 'arūs
3. Öyle rüsvā-yı cihānam ki ğam-ı 'aşkıñ ile
Şöhretimde göremezler idi reng-i nāmūs
4. Müşkilāt-ı suhanım remz-i lebinde kaldı
Görmedi ma'nā-yı elfāzını çeşm-i kāmūs
5. O mehiñ mihri için hecr ile çarḥ-ı sitemiñ
Hātifā eyler idim aṭlas-ı dāmānını būs

168

Remel Fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilün

(· · - - / · · - - - / · · - - - / · · - -)

1. Ba'd-ez-İn eylemezem ṭurra-i cānāna heves
Tāb-ı zencīre ne mümkün ede dīvāne heves
2. Tūtiyā olmuş iken gerd-i rehiñ çeşmimize
Etmez āhū-[yı] Harem kuḥl-ı Şifāhān'a heves
3. Sāḳiyā keyfiyet-i bezmi hele telḥ etdiñ
Etdi şahbā-yı leb-i la'liñe peymāne heves

2^a hacle-gāhı:hacle-gāhıñ.

168- SY 169^a.

3^b la'liñe:la'line.

- 2) İinin siyahlığının aynası [senin] gelin odan [olduğundan] Perinin vasfı, gelin olsa, [o] gelin süsleyen kalemidir.
- 3) [Senin] aşkının gamıyla Őhretimde namusun rengini [dahi] göremeyecek kadar dünyaya rezil oldum.
- 4) SyleyiŐimin zorluğu [senin] dudağının iŐaretinde kaldı[đından] sözlüğün gözü [senin] sözlerinin manasını gr[e]medi.
- 5) [Ey] Hatif! [Senin] siteminin feleğini, o ayın güneşi için ayrılıkta atlas eteğini ps eyler idim.

168

- 1) Sevgilinin saçının kıvrımında sonuna kadar heves eylemem; [zaten] zincirin tabiatına deliler[in] heves etmesi ne mümkündür.
- 2) [Senin] yolunun tozu, gözümüze tutiya [sürmesi] olmuş iken Harem Ahusu İsfahan'ın sürmesine heves etmez.
- 3) [Ey] Saki! Hele [sen] meclisin keyfiyetini acılaŐtırdım; [bundan dolayı] [senin] lal dudağının içkisine kadeh[ler] heves etti.

4. Şeb-i târîk olur dîdemize rûz-ı vişâl
Eylese şem‘-i ruĥuñ şevķına pervâne heves
5. Görelim gonçasını naĥl-i vefânîñ Hâtif
Bûlbül-i ĩab‘ım eder seyr-i gülistâna heves

Ĥarfü’ş-şîñ

169

Remel Fâ‘ilâtün/ fâ‘ilâtün/ fâ‘ilâtün/ fâ‘ilün

(- · - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Bir çiçekle nev-bahâr olmaz deyü etme telâş
Etdi mir‘ât-ı ruĥuñ çarĥ[1] som elmâsa tırâş
2. Ölçdürüp biçdirmeden ĥayyâţ-ı nâza n'eyleyem
Kesdi mıķrâş-ı ĥayâlim böyle bir rengîñ ĥumâş
3. Beslerim ĥûn-ı cigerle ben hemân nâz-perveri
Eylemem aţfâl-i endîşem için ĥayd-ı ma‘âş
4. Rîze-i seng-i rehiñ la‘l-i Bedaĥşân eylesin
Dîdeden rîzân olan şubĥ [u] mesâ bu ĥanlı yaş
5. Sînem içre penbeler ki şaķlarım cânım gibi
Etmedim sûz-ı derûnum Hâtifâ bir dürlü fâş

- 4) Pervane [senin] yanağının mumunun ışığına heves eylese kavuşma günü, gözümüze karanlık gece olur.
- 5) Hatif, tabiatımın bülbülü gül bahçesinin seyrine heves eder; [o zaman] [senin] vefa fidanının goncasını görelim.

169

- 1) Bir çiçekle ilkbahar gelmez diyerek telaş etme; [çünkü] [senin] yanağının aynası feleği sem-elmasa tıraş etti.
- 2) Hayalimin makası, ölçtürüp biçirmeden naz ipine böyle renkli bir kumaş kesti, ne yapayım.
- 3) Ben kanlı ciğerle hemen [o] naz ağırlayan [sevgiliyi] beslerim. Endişemin çocukları için maaş ilgisi duymam.
- 4) [Senin] yolunun taşının parçası, sabah akşam gözden dökülen bu kanlı yaş[ı], Bedahşan lalı eylesin.
- 5) [Ey] Hatif! Göğsümün içinde bulutları canım gibi saklarım, içimin ateşini bir türlü açıklamadım.

170

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Fiğānı bülbülñ ol gönçadan hār u cefā görmüş
Bu gülzār-ı fenāda var mı bir naḥl-i vefā görmüş
2. Dü çeşmim 'ayn-ı tūfān-ı belā her mevci bir girdāb
Bulunmaz keştī-i miḥnetde bir zevraḫ vefā görmüş
3. Girīz-gāh-ı necāta yol verir mi Rüstem-i dehre
Nerīmān'lar o hūnī ğamzedden tīg-ı ezā görmüş
4. Marīz-i 'aşka tedbīr ü devāda 'aciz eder elbet
Aṭıbbā-yı zamānda var mı Ḳānūn [u] Şifā görmüş
5. O şāh-ı hūsne şimdi 'arz-ı hāle ḳalmadı ḥācet
Seni iḥsān u luṭf-ı vaşlına Hātif sezā görmüş

171

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. O ebrūlar sipihriñ çeşmine şekl-i hilāl olmuş
Görünce şu'le-i hūrşīd-i maḥşer bī-mecāl olmuş

170- SY 169^b.

5^b vaşlına:vaşlıña.

171- SY 169^a.

170

- 1) [Senin] bülbülünün feryadı, o goncadan diken ve eziyet görmüş; [acaba] bu faniliğin gül bahçesinde bir vefa fidanı görmüş [olan] var mı[dır]?
- 2) İki gözüm, her dalgası bir girdap [olan] bela tufanın kaynağı [iken] sıkıntı gemisinde bir vefa görmüş kayık bulunmaz.
- 3) Zamanın Rüstem'ine kurtuluş kapısı için o kanlı gamzeden eziyet kılıcının görmüş [olan] Neriman'lar yol verir mi?
- 4) Aşk hastasına tedbir ve şifa bulmada elbette acz eder; [acaba] zamanın doktorlarında kanun ve şifa görmüş var mı[dır]?
- 5) Hatif! Seni ihsan ve kavuşma lütfüne uygun görmüş [olduğundan] o güzellik padişahına halini arz etmeye şimdi ihtiyaç kalmadı.

171

- 1) Mahşer, güneşin ışığını zayıflatmış görünce o ebru [kaşlar] [senin] feleğin gözüne hilal şekli olmuş.

2. Bu nāz u ‘işveler bu hoş edālar var iken sende
Raķīb dīvesi sīretde şaleb-kār-ı viřāl olmuş
3. Kimiñ āyīne-i zānūsu olduñ ey perī söyle
Nizām-ı ĥüsn ü āniñ vaşfi řümār-ı maķāl olmuş
4. Getirmem ĥāřıra pür-dağ-ı ĥasret olmasın sīnem
Seniñle řarĥ-ı tekliş etdigim demler ĥayāl olmuş
5. Yařur bī-tāb-ı ĥayret lāl ü ebkem künc-i fūrķatde
Dil-i bī-çāreme Hātif ‘aceb bilmem ne ĥāl olmuş

172

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Lezzet-i güftāri ķand-ı Mışr'ı ĥayrān eylemiş
řūřī[yi] mir‘āt-ı ruĥsārına miĥmān eylemiř
2. Būmlar etmez tenezzül etmege ‘ařf-ı nigāĥ
Ķařr-ı řevķım seyl-i eşk-i dīde vīrān eylemiş
3. Leşker-i ĥař nice yüz bulsun o řāĥ-ı ‘işveden
Zīr-i zülfünde hezārān fitne pinĥān eylemiş

- 2) Sende bu naz ve cilveler, bu güzel duruşlar var iken ahlakta rakibin devesi kavuşmayı talep eder olmuş.
- 3) Ey peri! Kimin diz aynası oldun, söyle! [çünkü] [senin] ölçülü güzelliğinin anlatılması [bir] tomar makale olmuş.
- 4) Göğsüm hasret yarasıyla dolu olmasın [diye] seninle tarh-ı teklif ettiğim zamanları aklıma getirme[diğimden] hayal olmuş.
- 5) Hatif! Acaba çaresiz gönlüme bilmiyorum ne hal olmuş; [çünkü] ayrılık köşesinde hayret zayıflığı sağır ve dilsiz [olarak] yatar.

172

- 1) Söyleyişinin tatlılığı Mısır'ın şekerini [kendine] hayran etmiş, yanağının aynasına papağanı misafir etmiş.
- 2) Baykuşlar bakışını atfetmeye tenezzül etmez; [çünkü] gözyaşı seli, şevkimin sarayını viran eylemiş.
- 3) [Senin] zülfünün zirinde binlerce fitne gizlenmiş[ken] Hattının askeri o cilveli padişahdan nasıl yüz bulsun?

4. Necm-i bahtıñ çarha zīb ü fer verince añladım
Gün yüzüñ ey mäh-rü hūrşīd[i] rahşān eylemiş
5. Sūz-ı ‘aşkıñ penbelerle sīnesinde şaklayıp
Hātif anı gevher-i āvīze-i cān eylemiş

173

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- . . . - / - - / - - / - . . .)

1. Mevce-i seyl-i sirişk-i dīdem ‘ummān görmemiş
Keştī-i baħr-ı felāket böyle tūfān görmemiş
2. Tırta vü gīsū perīşān dāl-fes hañçer be-dest
Sīne-i pūr-zaħm-ı ‘āşık böyle hicrān görmemiş
3. Kañgı iklīm-i dili etmiş ‘aceb şimdi ħarāb
Rūzgār sehħār-ı çeşmiñ gibi fettān görmemiş
4. Keşf-i rāz etmek ne ħācet ħāme-i meşşātaya
‘Aks-i ħüsnün ol perī mir’ātda noķşān görmemiş
5. Zabıt olur muydu ‘inān-ı ihtiyārı Hātif’iñ
Esb-i çāpük-pāy-ı tab‘ı hīç meydān görmemiş

5^b eylemiş:eyledi.

173- SY 171^a.

4^b ħüsnün:ħüsünüñ.

- 4) Ey ay yüzlü! [Senin]! Bahtının yıldızı feleğe süs ve parlaklık verince [senin] gül yüzü[nün] güneşi aydınlat[tığı]nı anladım.
- 5) Hatif, [senin] aşkının ateşini, göğsünde bulutlarla saklayıp onu can avizesine cevher etmiş.

173

- 1) Gözyaşı selimin dalgası, deniz görmemiş, felaket denizinin gemisi böyle tufan görmemiş[tir.]
- 2) Kıvrım ve lüle dağınık, eğri fes, hançer elde; aşğın yarayla dolu göğsü böyle ayrılık hüznü görmemiş[tir.]
- 3) Acaba [senin] gözünün büyüğü gibi fitneci görmemiş rüzgar [zaman] şimdi hangi gönül ülkesine harap etmiş[tir.]
- 4) O peri, [Senin] güzelliğinin görüntüsünü aynada eksik görme[diği için] gelin süsleyicinin kaleminin sınırları keşfetmesine ne gerek var?
- 5) [Acaba] Hızlı atının tabiatının ayağı hiç meydan görmemiş Hatif'in isteğinin 'inan'ı dizginlenebilir miydi?

174

Remel Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

(- · - - / - · - - / - · - - / - · -)

1. Āteş-i dağ-ı dilim hîç kimse pinhân görmemiş
Lâle-zâr-ı sîne de böyle çerâgân görmemiş
2. Şordum aşlın mû-be-mû diğkat edince şânenen
Zîr-i fesden perçemiñ o da perîşân görmemiş
3. Tütüyâ etse sezâdır dîde-i bîmârına
Gerd-i küyuñ gibi nev-kuhl-ı Şıfâhân görmemiş
4. Eşk-i çeşmim öyle sîr-âb eylemiş ol nahl kim
Bülbülân gülşende böyle verd-i handân görmemiş
5. Böyle cevri etmezdi Hâtif bilse süz-ı 'aşk nedir
Nev-resîde bir cüvândır dağı hicrân görmemiş

175

Hezec Mefâ' ilün/ mefâ' ilün/ mefâ' ilün/ mefâ' ilün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Ğubârî hatt-ıla gird-i ruḥ-ı bâğı İrem'lenmiş
Anıñçün nağme-i âvâze-i bülbül 'acemlenmiş

174- SY 170^a.

2^a aşlın:aşlñ.

175- İÜ 24^a.

174

- 1) Gönül yaramın ateşini hiç kimse gizli görmemiş, Göğsümün lale bahçesinde böyle çereğan görmemiş[tir.]
- 2) Dikkat edince taraktan kıl kıl aslını sordum, [senin] perçeminde fesin püskülünden dağınık [bir şey] görmemiş.
- 3) [Senin] Mahallenin tozu gibi İsfahan'ın yeni sürmesini görmemiş hasta gözüne sürme etse, uygundur.
- 4) O fidan, gözümün yaşını öyle [çok] gümüş suyu etmiş; [hatta] bülbüller, gül bahçesinde böyle açılan gül görmemiş.
- 5) Hatif, sevgili [bunun] başka ayrılık görmemiş yeni yetişmiş bir yiğit [olduğunu] bilse “aşkın ateşi nedir?” [diyerek] böyle eziyet etmezdi.

175

- 1) Bahçesinin yanağını tozu gubari yazısıyla İremenmiş [cennete dönmüş] onun için bülbülün sesinin nağmesi Acem makamına dönmüş.

2. Ümīd-i reng-i şıhḥat çeşm-i bīmār[1] taleb etmez
Sevād-ı sürme-i müjgān-ı āhūdan elemlemiş
3. Şehīd-i nāz için ‘uşşāka cellād-ı nigeḥ bildim
Kefinde cevher-i tīg-ı cefā-dag[1] sitelemiş
4. Lebiñ yād eyledikçe sākīyā bezm-i felāketde
Dü çeşmim kāse-i ḥūn-ābe-i fūrkatle Cem'lenmiş
5. Ḥayālīñ cilve-ger olduğda mir’āt-ı zamīrimde
Perī-ḥāne-i rāzım Hātifā reng-i şanemlemiş

176

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · - / · · · · - / · · · · - / · · · -)

1. Leylī-i zūlfūne dil ḥāşılı meftūn ṭanış
Āhuvān-ı Ḥoten'i eyleme Mecnūn ṭanış
2. Al eteklik ‘alevī cāme ile rakş ederek
Gül-i ḥūrşīd ile eyledi dil-ḥūn ṭanış
3. Kāfir imiş o perī bilmez iken çarpıldım
Etdi mir’āt-ı dil-i zārımı şeb-gūn ṭanış
4. Gülerek göz süzerek nāz ederek meclisde
Kāse-i çeşmimizi eyledi pūr-ḥūn ṭanış

3^b dag[1]:

5^a ḥayālīñ: ḥayālī olmalı.

176- İÜ 24^a.

- 2) Sihat renginin ümidi, hasta gözü istemez; [çünkü] ahunun kirpiğinin sürmesinin siyahlığından elemelenmiş[tir.]
- 3) Âşıklara nazlı şehit [olmak] için elinde cefa yarasının kılıcının cevheri sitemlenmiş bakışın cellâdı bildim.
- 4) [Ey] saki! Felaket meclisinde [senin] dudağımı hatırladıkça iki gözüm, ayrılığın kanlı suyunun kasesiyle Cem'e benzemiş[tir.]
- 5) [Ey] Hatif! [Senin] hayalin, içimin aynasında görüldüğünde sırlı peri evin put şekline girmiş[tir.]

176

- 1) [Senin] Leyla'ya benzer zülfüne gönül âşık olmuştur. [Senin] ahuya benzer hattını Mecnun eyleme, tanış.
- 2) Kırmızı eteklik kumaş, ince kıyafet ile raks ederek, güneşin gözüyle kanlı gönül eyledi, tanış.
- 3) O peri [beni] bilmez iken çarpıldım, beni kâfir etmiş, ağlayan gönlümün aynasını gece renkli etti, tanış, [gör.]
- 4) Mecliste gülerek, göz süzerek, naz ederek gözümün kadehini kanla dolu eyledi, tanış.

5. Reng-i ma'nî-i leṭāfet aña Hâtif şâyân
Dendi her lafzına bir mıṣra'-ı mevzûn tanış

177

Remel Fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. La'l-i ḥaṭṭıñ ser-be-ser ta'lîmde imlâsı hoş
Ḳıṭ'a-i yâḳût gibi her ḥarfıñ inşâsı hoş
2. Ğonça[y]ı çâk-i girîbân cûy[u] feryâd etdirir
Gülşen-i ḥüsnüñ ne rütbe bülbül-i şeydâsı hoş
3. Ben ne keyfiyyetle düşdüm bu ḥarâbâta 'aceb
Bezm-i 'aşḳıñ sâḳiyâ hem neş'e vü şahbâsı hoş
4. Gördüm ol serv-i sehî şaḥn-ı çemende nâz ile
Ṭarz [u] aṭvârı müselleḡ kâmet-i bâlâsı hoş
5. Lezzet-i ḳand-ı nebât[ı] şu keser yek lafz ile
Hâtifâ mir'ât-ı ṭab'ıñ ṭûṭı-i gûyâsı hoş

- 5) Hatif, ona letafet manasının rengi uygundur, [onun] her sözüne bir ölçülü mısra döndü, tanış.

177

- 1) Senin, hattının kırmızılığını baştanbaşa öğrenirken yazısı hoş; yakut taşı gibi her harfinin dizilişi hoş[tur.]
- 2) Gömleği yırtık gonca, nehirleri feryat ettirir; [çünkü] [senin] güzelliğinin gül bahçesinin çılgın bülbülü ne derece hoştur.
- 3) Acaba ben bu harabata ne haldeyken düştüm [bilemiyorum ama] [Ey] saki! [senin] aşkının meclisinin hem neşesi hem de şarabı hoş[tur.]
- 4) O sehi serviyi çemen sahnesinde naz ile gördüm; tavırlarının tarzı müsellem, uzun boyu [endami] hoş[tu.]
- 5) [Ey] Hatif! Şeker bitkisinin lezzeti tek sözü ile şunı sar [olan] [senin] yaratılışının aynasının konuşan papağanı hoş[tur.]

178

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

Son mısra

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · · · · / - · · · · / - · · · · / - · · ·)

1. Eyledim cevher-i elfāzımı çarha mengüş
Eylesin baħr-ı ma‘ānī gibi ıtab‘ım pür-cüş
2. Çeşm-i sehħārı degil gamze-i cādusu anıñ
Gösterir hāme-i Bihzād'a bu şüretde nuķüş
3. Şu‘le-i meyle yanar āteşe dönmüş seyr et
Bezme revnaķ-dih olan muğ-beçe-i bāde-fürüş
4. Nice taķrİR edeyim derd-i derūnum söyle
Dehen-i şekvemize urmuş iken mühr-i hamüş
5. Etmedim zerre taħammülde kuşūru Hātif
Kāse kāse eyledim zehr-i sitem şundukça nüş

179

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

1. Heves-i ıurra-i zünnārıñ ile kāfir-i kİş
Deyr-i hüşnünde olur nuħbe-i efkār keşİş

178- SY 170^b.

179- İÜ 24^a.

178

- 1) Sözlerimin cevherini feleğe menguş eyledim, [bundan dolayı] tabiatım anlam denizi gibi çoşkuyla dolu dolu olsun.
- 2) Onun büyüleyici gözleri değil cadı gamzesi Bihzad-ın kalemine bu surette nakışlarını gösterir.
- 3) İçkinin ışığıyla meclise parlaklık veren mugbeçe-i bade- fûruş yanar ateşe dönmüştür, seyret!
- 4) Mihir-i hamuş dehen-i şekvemize vurmuş iken içimin derdini nasıl durdurayım söyle?
- 5) Hatif! Zerre [kadar] tahammülde kusur etmedim; [hatta] [bana] sitem zehrini kase kase sundukça nuş eyledim.

179

- 1) Kafir-i kiş, [senin] zünnar [] ının kıvrımının isteğiyle [senin] güzelliğinin kilisesinde nuhbe-i efkar-ı keşiş olur.

2. Bir Firenk-zāde-i kāfir dil-i bī-rahm amān
Sīh-i ser-tīz-i nigāhıyla dilim eyledi rīş
3. Eyledi kâlemi düzdīde nigāhla yağma
Böyle bir ğamzesi ğammāzını etdi dervīş
4. Yine hançer be-kef [ol] kâse-i çeşmi pür-hūn
Dil-i ‘uşşāka mı kaşdıñ nedir āyā bu geliş
5. Uşdular kand-ı leb-i yāra meges gibi hemān
Hātifā ehl-i diliñ tab‘ma eylerse de kīş

Harfū’ş-şād

180

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün
(···· / ···· / ···· / ···)

1. Görmedi lü’lü’-i şeh-vāremi çeşm-i ğavvāş
Şadef-i baħra olur nazm-ı selīs ma‘den-i hāş
2. Yine kanlar yutacak ‘āşık-ı üftādeleri
Bāz-ı hançere [de] revnaķ-dih olursa rakķāş
3. Tār-ı endīšemizi rişte-i tesbīh ederek
Dehr içinde bulamam zer gibi maħbūba havāş

2^b nigāhıyla:nigāhıñla.

180- İÜ 24^b.

- 2) Bir kâfir Frenk çocuğu, eman vermeyen gönöl, sih, [senin] bakışının ser-tizi ile gönlümü riş eyledi.
- 3) Kalemî düz bakışın gözüyle yağma eyledi, [hatta] böyle gamzesi hilekar birini derviş etti.
- 4) Yine hançer elinde gözünün kadehi kanla dolu, acaba bu gelişteki kastın aşıkların gönlüne midir nedir?
- 5) Hatif de sinek gibi hemen yarın şeker dudağına uçtular, [Ey] [sevgili] gönöl ehlinin tabiatına [her ne kadar] kişi eyleser de.

180

- 1) Çeşim,i gavvas, lülü-i şehvaremi görmedi[ğinden] nazmı-ı selis, sade-i bahra maden-i has olur.
- 2) Rakkas baz-ı hançere revnak-dih olursa, aşık-ı üftadeleri yine kanlar yutacak.
- 3) Endişemizin tarını tesbih ipi ederek [şu] dünya içinde sevgiliye altın gibi havvaş bulamam.

4. Küfr-i zünnâr-ı ser-i zülfüne bend oldu dilim
Müslümân yok mu beni eyleye yâ Rabb hâlâş
5. Haşre dek küşte-i tîğ-ı nigehiñ Hâtif-i zâr
Meşhedinde oğuna rûhu için bir **İhlâş**

181

Hezec Mef'ülü/ mefâ'îlü/ mefâ'îlü/ fe'ülün
(- - · / · - - - · / · - - - · / · - -)

1. Şad küşte-i nâz dîde-i hûn-h^vârına mahşûş
Emvâc-ı sitem hançer-i âzârına mahşûş
2. Tâkat mi kalır âyîne de râzını fâşa
Bu lezzet-i kand tûñi-i güftârına mahşûş
3. Ta'lîm-i hırâm etse sezâ serve çemende
Her tavır-ı pesendîdesi reftârına mahşûş
4. Ey duhter-i zer bezme ayağ başmazam artuk
Bu neş'e-i mey hâne-i hummârına mahşûş
5. Sînemde görüp dağları âh ile der idim
Bu zağm-ı elem Hâtif-i gam-h^vârına mahşûş

5^b İhlâş:Kur'an-ı Kerim'in 112. suresi. Yalnız Allâh'a tahsis edildiği ve sırf O'nun sıfatlarından bahsedildiği için, Allâh'ın birliğini hâlis kılmak mânâsında "İhlas" adını almıştır. Mekke döneminde nâzil olmuştur. 4 ayettir.

181- SY 171^a.

- 4) Gönlüm, zünnar [kuşağının] siyahlığı [gibi] [senin] zülfünün ucuna köle oldu[ğundan beri] Ya Rab! Beni halas eyleye[cek] [bir] Müslüman yok mu?
- 5) [Senin] bakışının kılıcının gemisi[nde] inleyen Hatif'in ruhu için meşhedinde bir İhlas okunsun!

181

- 1) Cilvenin yüzlerce öldürücülüğü [senin] kan döken gözlerine mahsus, sitemin dalgaları[da] incitici hançerine mahsus[tur.]
- 2) Bu şekerin lezzeti [senin] söz söyleyen tutine mahsus [iken] aynada [senin] sırrını açıklamaya takat mı kalır?
- 3) Selviye çimende yürüyüş talimi etse uygun[dur.] ; [çünkü] her tavır-ı pesendidesi yürüyüşüne mahsus[tur.]
- 4) Ey altının kızı! Bu içki neşesi [senin] sarhoşluk evine mahsus [olduğundan] artık meclise ayak basamam.
- 5) Yaraları göğsümde görüp ah ile : “bu elemin inciticiliği, [senin] gam yiyen Hatif'ine mahsus[tur.]” derdim.

182

Hezec Mef'ülü/ mefâ'ilü/ mefâ'ilü/ fe'ülün

(- - · / · - - - · / · - - - · / · - -)

1. Āşār-ı ğāzab ğamze-i hūn-h^vārına maḥşūş
Emvāc-ı sitem deşne-i āzārına maḥşūş
2. Āvāze-i bülbül pür edip gülşen-i dehri
Şad-berg-i leṭāfet gül-i ruḥsārına maḥşūş
3. Ta'līm edemez kebg-i niyāz şaḥn-ı çemende
Āyīn-i reviş şīve-i refārına maḥşūş
4. Ḥayretde kōdu reng-i meyi bezm-i şafāda
Şad naqş-ı ḥumār dīde-i mekkārına maḥşūş
5. Farq eyleyemez ma'nī-i rengīnini Hātif
Elfāz-ı leṭāfet yine güftārına maḥşūş

Ḥarfü'd-dād

183

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Ḥaṭṭ-ı ḥüsnüñ mū-be-mū tedkīkden imlādır ğarāz
Ḥarf-i rengīniñ çekersem saṭra ma'nādır ğarāz

182- İÜ 24^b.

183- SY 171^b.

182

- 1) Öfkenin eserleri [senin] kan yiyen gamzene mahsus, sitemin dalgaları [ise] [senin] incitmeye susamışlığına mahsus[tur.]
- 2) Bülbülün sesi zamanın gül bahçesini kanatları altına alarak letafetin yüz yaprağını [senin] gül yanağına mahsus [etti.]
- 3) Çemenin sahnesinde feryad eden keklik, [senin] yürüyüşünün cilvesine ayin yürüyüşü mahsus ta'lim edemez.
- 4) Sarhoşluğun yüz nakşını safa meclisinde içkinin rengini hileci gözlerine mahsus [olarak] hayrette koydu.
- 5) Hoş sözler yine [senin] söyleyişine mahsus [olduğundan] Hatif [senin] renkli manalarını fark eyleyemez.

183

- 1) Maksat, [senin] güzelliğinin hattını mü-be-mü araştırmaktan imladır, [senin] renkli sözlerini satıra çekersem maksad[ım] mana[sı]dır.

2. Nabz-ı hikmet n'eydigin bildim dil-i dīvānemiñ
Fikr-i zencīr-i cünūndan reng-i sevdādır ğarāz
3. Tercemānü'l-ġayb edince ğamzesin ol büt-perest
Çeşm-i güyāsıyla 'uşşāķına ĩmādır ğarāz
4. Mihr-i 'ālem-tāb gibi şāh-ı sitiġnāsın bugün
Saña çarġdan şerm-ile ey māh şekvādır ğarāz
5. İstemez bezm-ülfeti Hātif ħarābāta düşen
Ra'se-dār-ı deste ancak cām-ı şahbādır ğarāz

184

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Fikr-i āteş-rüy-ı dilberdir gülistāndan ğarāz
'Andelībān-ı hünerdir āh [u] eġġāndan ğarāz
2. Tābiş-i tīġ-ı nighine Hülāġū cān verir
Ķahramān-ı ğamzedir Sām [u] Nerīmān'dan ğarāz
3. Rūze-dārān-ı heves ħūrşīde etmezken nigāh
Nev-hilāl ebrūlarıñdır tāk-ı eyvāndan ğarāz
4. Olmadan pā-māl-i ħüsn-i ħaṭla ġārāt-ı nigāh
Mışra'-ı mevzūndur tertīb-i dīvāndan ğarāz

184- İÜ 25^a.

3^b ebrūlarıñdır: ebrūlarıñdır.

- 2) Divane gönlümün hikmetinin nabzının ne olduğunu bildim, maksat, delilik zincirinin düşüncesinden [bir] siyah renktir.
- 3) O put-perest, gamzesini gaybın tercümanı edince maksadı, aşklarına çeşm-i guyasıyla imadır.
- 4) Ey ay [gibi güzel sevgili!] bugün [sen] alem-tab güneşi gibi istiğna padişahsın; maksat sana felekten kıskançlık ile şikayettir.
- 5) Hatif! Harabata düşen ülfet meclisini istemez, raşedar-ı deste maksat ancak şarap kadehidir.

184

- 1) Gül bahçesinden maksat, gönül çeken [sevgilinin] yüzünün ateşinin düşüncesidir. Ah ve figanlardan maksat [ise] hüner bülbülleridir.
- 2) Neriman'ın Sam'ından maksad, [senin] bakışının kılıcının ta arkasına Hülagu'nun [dahi] can verdiği gamzenin Kahraman'ıdır.
- 3) Heves oruçluları güneşe [dahi] bakışını çevirmezken köşkün kemerinden maksat, [senin] ebrularının yeni ayıdır.
- 4) Bakış, güzel hattının ayağıyla yağmalanmadan, divan tertibinden maksat, ölçülü mısradır.

5. Şu'le-i mihr ü mehe eyler mi Hâtif hîç nigâh
Fikret-i ebrûdur ancak tāk-ı eyvāndan ğaraż

Harfî't-tâ'

185

Remel Fe'ilâtün/ fe'ilâtün/ fe'ilâtün/ fe'ilün

(· · · · · / · · · · · / · · · · · / · · · · ·)

1. 'İllet-i müzmine-i 'aşka düşünce ifrâţ
Şihhat ümmîd edemez derd-i dilimden Bukrâţ
2. Kûmrî gögsü şakınıp serv-i kâdim kesdirme
Saña allar yakışır derse efendim hayyâţ
3. Dâne-i hâliñiñ efkârı ile şubh u mesâ
Habb-ı 'anber veremez tab'ıma bir dürlü neşâţ
4. Bu siyâkatda giderse hele dîvâne olur
Nesh ederse haţ-ı ta'lîkım eger bir haţţâţ
5. Ni'met-i hüsnüne müstağrak olup halk-ı cihân
Çıkdı sükker gibi Hâtif yine 'uşşâka simâţ

185- SY 172^a.

4^b ta'lîkım:ta'lîkîñ.

- 5) Köşkün kemerinden maksad ancak ebru [kaşlarının] düşüncesi [olduğundan] Hatif güneş ve ayın ışığına bakar mı hiç?

185

- 1) Fertler, müzmin aşk hastalığına düşünce, gönlümün derdinden Hipokrat [dahi] sıhhat ümid edemez.
- 2) Servi boylum! Terzi, sana kırmızılar yakışır efendim, derse kumru göğsünü saklayarak kestirme!
- 3) Sabah akşam benim noktasının düşünceleriyle, anber kabarcığı [dahi] tabiatıma bir türlü yeşermez.
- 4) Eğer bir hattat, [senin] ta'lik hattını nesh ederse hatta [hatt-ı] siyakat [zor okunan noktasız yazı] ta giderse divane olur.
- 5) Dünya halkı, [senin] güzelliğinin nimetine daldığından, Hatif; yine aşıklara şeker gibi sofraya çekti.

186

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Sevād-ı sürme-i çeşm-i ğazāle reh-nümādır ḥaṭṭ
Şeb-i deycūra reng-i fitneye pek mübtelādır ḥaṭṭ
2. Yazılmış ḥāme-i müşgīn ile ser-levḥa-i ḥüsne
Suṭūr-ı ma'nī-i rengīnde bir ḥarf-i recādır ḥaṭṭ
3. Bilindi ḳadr-i şān-ı rif'atīn şaḥn-ı ma'ānīde
Şeh-i iḳlīm-i ḥüsne sāye-i perr-i Hümā'dır ḥaṭṭ
4. Dimāğ-ı āhuvān-ı ḥayreti telḥ-kām eder elbet
Fürüzān micmer-i endīşede müşg-i Ḥıṭā'dır ḥaṭṭ
5. Edince mū-be-mū diḳḳatle fehm etdim anı Hātif
Ser-i şūrīdeye ḳayd-ı 'azīm olmuş belādır ḥaṭṭ

187

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Ḳıṭ'a-i yāḳūta fā'ıḳ olsa şāyāndır bu ḥaṭ
Saṭr-ı ma'nāda olunca lafz-ı ḥüsni bī-nuḳaṭ

186- SY 171^b.

5^a mū-be-mū:

187- SY 172^a.

186

- 1) Hat, ahu gözün siyah sürmesine yol gösterici ve karanlık geceye, fitne rengine pek mübteladır.
- 2) Hat, güzelliğin baş levhasına misk kokulu kalem ile yazılmış renkli anlam satırına bir rica sözüdür.
- 3) Hat, güzellik memleketinin padişahına Hüma [kuşunun] kanadının gölgesi [olduğundan] mana sahnesinde [senin] yücelik şanının kudreti bilindi.
- 4) Endişe buhurdanında parlayan Hıta [ülkesinin] miski [olduğundan] hat, hayret ahusunun aklını elbette kederli eder.
- 5) Hatif, onu dikkatle [gözümde canlandırıp] imar edince hat[tın] aşık başa sıkıca bağlanmış bela [olduğunu] düşündüm.

187

- 1) Mana satırında, noktasız güzel söz olunca, bu hat yakut kıtasına üstün olursa yakışır.

2. Verdi her bir mevc[i] bir tūfān-ı ḥasretten niṣān
Şerm-sār-ı seylī-i çeşmim olur elbetde Şaṭ
3. Etmedi te'sīr āşüfte dile aṣlā suḥan
Kām-yāb olsun vişāl-i yār ile derdim faḫaṭ
4. Mācerā-yı 'aşkı fehm etme saña mümkün degil
Añladım zāhid bu rāhda etdiğin efkār ğalaṭ
5. Ḥaşr-ı maṭlab etmedim 'ālemde cāh-ı rif'ata
Hātifā etdim umūrumda tedābīr-i vasaṭ

188

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

(- . - . - / - . - . - / - . - . - / - . -)

1. Ma'nī-i elfāz-ı rüy-ı yār[1] taḫrīr etdi ḫaṭṭ
Āyet-i envār[1] zūlmet ile tefsīr etdi ḫaṭṭ
2. Gülşen-i endīşede bu gül gibi mażmūn ile
Mıṣra'-ı berceste-i ruḥsār[1] tanzīr etdi ḫaṭṭ
3. Öyle Mecnūn'am ki fikr-i zūlf-i yār için bu şeb
Ejdehālardan baña eşkāl-i zencīr etdi ḫaṭṭ

2^b olur:ahr.

4^b etdiğin:etdigin.

188- İÜ 25^a.

- 2) Her bir dalga, bir hasret tufanından işaret verdi[ğinden] gözümün selinin utangaçlığı elbette büyük nehir[i içine] alır.
- 3) Oynak gönle söz tesir etmedi fakat sevgili ve kavuşmanın [sevinci] ile mutlu olsun, derdim.
- 4) [Ey] Zahit! Bu yolda düşündüğün fikirlerin hata [olduğunu], sana aşk macerasını düşünmek mümkün değil, anladım.
- 5) [Ey] Hatif! Dünyada yükselme makamına isteğimi tahsis etmedim, [hep] işlerimde orta yolu tedbir ettim.

188

- 1) Hat, sevgilinin yüzünün sözlerinin manasını sağlamaştırdı ve karanlığın nurlarının ayeti ile açıklamasını yaptı.
- 2) Hat, endişenin gül bahçesinde bu gül gibi mazmunla yanağın güzel mısrasını düzenledi.
- 3) Bu gece, sevgilinin zülfünün düşüncesi için hat bana yılanlardan zincir şeklini yaptı, bu derce Mecnun'um.

4. Bu siyeh günleri de görsün deyü çeşm-i felek
Ebr-i naqş-ı sünbül-i hicrân[1] taşvîr etdi haqq
5. Hâtifâ şâh-ı sitîgnāya bugün dād etmeye
‘Arz-ı hâlim berg-i nesrîn üzre taḥrîr etdi haqq

Ḥarfü’z-zâ’

189

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · - / · · · · - / · · · · - / · · · · -)

1. Şüret-i ma‘nīye bir rûḥ-ı revândır elfâz
Vech-i maẓmûna veren zîb ü ândır elfâz
2. Şeh-i nazmam deyü ḥükm eyler iseñ ger Kâfa
Ser-i iḳbālîne bir tâc-ı şehândır elfâz
3. Zirh-püş olsa çe-bâk şaḥn-ı belâgâtı bu gün
Ḥaşmı iskât edecek tîğ-ı senândır elfâz
4. Kând-ı güftârı kodu âyîne-i ḥacletde
Ṭūṭî-i nâṭıka[ya] râz-ı nihândır elfâz
5. Zîb ü fer vermek için şöhretine ḥübânıñ
Hâtifâ ḥâme-i rengîniñe şândır elfâz

189- SY 172^a.

1^b veren:verefñ.

2^b iḳbālîne:iḳbālîne.

5^b rengîniñe:rengînine.

- 4) Feleğin gözü, bu siyah günleri de görsün diyerek hat, ayrılık sümbülünün nakşının bulutunu çizdi.
- 5) [Ey] Hatif! Bugün istiğna padişahına adalet istemeye hat, gül yaprağı üzerine halimi anlatma[k için] yazı yazdı.

189

- 1) Sözler, mana şekline bir yürüyen can, mazmunun yüzüne süs ve güzellik verendir.
- 2) Eğer Kaf'a, nazmın padişahıyım diyerek hükmedersen sözler talihin başına şahane bir taçtır.
- 3) Bugün söz sahnesinde zırh giyinmiş olsa nasıl korkulur? [Çünkü] sözler, düşmanı susturacak Sinan'ın kılıcıdır.
- 4) Sözler, tatlı şaşırma aynasında koy[an] konuşan tutiye gizli sırdır.
- 5) [Ey] Hatif! Güzellerin şöhretine süs ve parlaklık vermek için [senin] renkli kalemine şandır.

190

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · · / · · · · · / · · ·)

1. Bezm-i ma‘nā-yı leṭāfetde nemek-dān elfāz
Vaşf-ı şahbā-yı leb-i la‘line ḥayrān elfāz
2. Gerdiş-i şevk-ı ‘izārında bu şeb tā-be-seḥer
Oldu pervāne-şıfat şem‘ine lertzān elfāz
3. Geydi gök hırka[yı] abdālın olup çarḥ-ı kühen
Meh degil nükte-i ‘aşkıñdaki kurbān elfāz
4. Nükte-sencān-ı suḥan fehm edemez remz-i lebiñ
Ḥāme mümkin mi bula ḳadriñe çespān elfāz
5. Meded eylerse dil-i zārımıza ‘avn-ı Ḥudā
Hātifā şā‘ire ancaḳ olur iḥsān elfāz

191

Hezec Mef‘ülü/ mefā‘ilü/ mefā‘ilü/ fe‘ülün

(· · · / · · · · · / · · · · · / · · ·)

1. Tāb-ı mey-i ‘aşḳ neş‘esi peymānede maḥfūz
Mest-āneleri güşe-i meyḥānede maḥfūz

190- İÜ 25^a.

3^b ‘aşkıñdaki: ‘aşkıñdaki.

191- SY 172^b.

190

- 1) Sözlər, letafet manasının meclisine tuzluk, lal dudağının şarabının özelliğine hayrandır.
- 2) Sözlər, bu gece ta sabaha kadar [senin] yanağının kıvrımının arzusunda [senin] mumuna pervane misali titreyen oldu.
- 3) Cevher feleği, [senin] gezici dervişinin mavi hırkasını giyerek [senin] aşkının nüktesinde sözlər ay değil kurban oldu.
- 4) [Senin] dudağının işaretini, Sübhan nüktesi, düşünce sahnesi yapamaz, [çünkü] kalem[in], sözlere yakışır kader arkadaşı bulması mümkün müdür.
- 5) [Ey] Hatif! Huda'nın yardımını ağlayan gönlümüze medet eylerse, sözlər şaire ancak yardımcı olur.

191

- 1) Aşk içkisinin tabiatının neşesi şarap kadehinde saklı, sarhoşları[n ise] meyhane köşesinde saklı[dır.]

2. Zencîre çekilse edemez ħarfîni ifşâ
Sevdâ-yı ser-i zülf dil-i dîvânede maĥfûz
3. ‘Anķâ şaķınıp beyzasını mâr-ı elemden
Şayyâd anı zann eylesin lânedede maĥfûz
4. Ey kâfir-i bed-ĥû nice bir Meryem-i fikrim
Ta‘lîķ-ı çelîpâ gibi büt-ĥânedede maĥfûz
5. Çeşmiñden aķan yaş yerine dürrüñü Hâtif
Gevher gibi gencîne-i şâhânedede maĥfûz

Ĥarfû’l-‘ayn

192

Remel Fâ‘ilâtün/ fâ‘ilâtün/ fâ‘ilâtün/ fâ‘ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Tūṭiyân âyîne-i ruḥsârdan kessin ṭama‘
Ol şeker-ĥand-ı leb-i dil-dârdan kessin ṭama‘
2. Ĥırz-ı cân etmiş fezâ-yı sînedede anı şadef
Baĥr-ı endîşe dür-i şeh-vârdan kessin ṭama‘
3. Hâle-i âġûşa çekdim ol mehi tâ şubĥ[a] dek
Şu‘le-i mihr-i felek dîdârdan kessin ṭama‘

5^a çeşmiñden:çeşminden.

5^a dürrüñü:dürünü.

192- SY 173^a.

- 2) Zincire çekilse [bile] sözünü açıklayamaz; [çünkü] zülfünün ucunun siyah noktası divane gönülde saklı[dır.]
- 3) Anka [kuşu] elem yılanından beyazlığın sakınıp avcı, onu evde saklamış zannetmesin.
- 4) Ey kötü huylu kâfir! [Ben] haç gibi put hanede saklanan fikrin Meryem'iyim.
- 5) Hatif, [senin] gözünden yaş yerine akan incilerini cevher gibi şahane hazinede sakla.

192

- 1) Papağanlar yanağının aynasından tama kessin; [çünkü] gönül çeken [sevgilinin] dudağından o şeker ağzını tama kessin.
- 2) Sedef onu göğüs boşluğunda can sığınağı et[tiğinden] endişe denizi büyük inciden tama kessin.
- 3) O ay [gibi sevgiliyi] ta sabaha dek kucağın halesine çekti[ğimden] feleğin güneşinin ışığı didardan tama kessin.

4. Berg [ü] bārım āteşe verdi nesīm ey naḥl-i nāz
Bülbül-i āşüfte-dil gülzārdan kessin ṭama‘
5. Mey tamām olmuş bezimde sāḳiyā cāmlar tehī
Ṭab‘-ı Hātif ḥāne-i ḥummārdan kessin ṭama‘

193

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Çeşm-i bīmārın ṭabīb-i cāndan kessin ṭama‘
Ḥasta-i ‘aşḳın dahı dermāndan kessin ṭama‘
2. Maḥrem-i rāz olmağa rağbet mi eyler ol perī
Ḥāne-i mir’āt-ı dil mihmāndan kessin ṭama‘
3. Seylī-i emvāc-ı giryem verdi lü’lü’den ḥaber
Dīde-i baḥr-ı şadef nīsāndan kessin ṭama‘
4. Müjde-i katliyle dil-şādam o ḥünī-ğamzeniñ
Ṭab‘ım artuḳ etdigi iḥsāndan kessin ṭama‘
5. Hātifā pervāne-i dil ölse ger şeb-tā-seḥer
Āteş-i ruḥsārına sūzāndan kessin ṭama‘

- 4) Ey naz fidanı! Ilık rüzgâr, [benim] yaprağımı ve yükümü ateşe verdi; [bundan dolayı] gönlü aşüfte bülbül, gül bahçesinden tama kessin!
- 5) [Ey] saki! Mecliste içki tamamlanmış [ama] kadehler boş[almış], Hatif'in tabiatı içki sarhoşluğunun evinden tama[y]ı kessin.

193

- 1) [Ey] doktor! [Senin] hasta gözlerin candan tama[y]ı kessin; [hatta senin] aşkının hastası dahi dermandan tama[y]ı kessin.
- 2) O peri, sırrına mahrem olmaya rağbet eyler; [ama] gönül aynasının evi, misafirden tama[y]ı kessin.
- 3) Gözyaşımın dalgasının seli, lüle [taşından]: “Sedef denizinin gözü, nisan yağmurundan tama[y]ı kessin.” Diye haber verdi.
- 4) [Senin] o kanlı gamzenin katlinin ölüsüyle gönlüm sevinçlidir; [çünkü] tabiatımın artırdığı yardımdan tama[y]ı kessin.
- 5) [Ey] Hatif! Eğer gece ta seher[e kadar] gönül pervanesi olsa [dahi] [senin] yanağının ateşine ondan söz tama[y]ı kessin.

194

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. O māhıñ şu'le-i ruhsārına haṭṭ olmasa māni'
Felekde kimse[ler] olmazdı siyeh-baḥt u bed-ṭālī'
2. Nesīm āteş çıkardı fikr-i ḳaddiñle dü çeşmimden
Olurken gülşen-i ḥüsnüñde bir şeṭālūya ḳāni'
3. Pey-i naḳşında yaḳdı ḥāme-i efkār-ı Bihzād'ı
Ser-ā-pā 'işve vü nāz-ıla taşvīr eylemiş Şāni'
4. Men ol mest-i ḥarāb-ı 'işveyem ey sākī-i ḥayret
Ḥiṭāb-ı bezm-i ḥüş-yār-ı *ألسنتی* olalı sāmi'
5. Geçirdim va'd-i kemmün ile Hātif rüz-ı ferdāyı
Ne deñlü vaşlıña oldumsa ey şūḥ-ı cefā ṭāmi'

195

Hezec Mef'ūlü/ mefā'īlü/ mefā'īlü/ fe'ūlün

(- - · / · - - - · / · - - - · / · - -)

1. Gülşende gönül bülbül-i zār olsa ne māni'
Müjgānlarım çeşmine ḥār olsa ne māni'

194- İÜ 25^b.

2^b ḥüsnüñde:ḥüsnünde.

4^b Elestī "Ben sizin Rabb'iniz *değil miyim?*", 7 A'râf 172.

5^b vaşlıña:vaşlıma.

195- SY 172^b.

1^a gülşende:bu gülşende.

194

- 1) O ay [sevgilinin] yanağının ışığına hat mani olmasa[ydı] felekte kara bahtlı ve kötü talihli kimse olmazdı.
- 2) [Senin] güzelliğinin gül bahçesinde bir şeftali [göğse] kani olurken ılık rüzgâr [senin] boyunun düşüncesiyle iki gözümde ateş çıkardı.
- 3) Pey-i nakşında Behzat'ın fikirlerinin kalemini yaktı; [çünkü] sanatkar, baştan ayağa cilve ve nazıyla tasvir etmiş[tir.]
- 4) Ey hayretin sakisi! “*Elest*” [meclisinin] akıllısının hitabına kulak vereli ben o işvenin harabı ve sarhoşuyum.
- 5) Ey cefa şuhu! [Ben] her ne kadar [sana] kavuşmaya istekli oldumsa, Hatif gelecek günü kimyon [gibi küçük dudağın] sözü ile geçirdim.

195

- 1) Gönül, gül bahçesinde inleyen bülbül olsa ne mani, kirpiklerim [senin] gözüne diken olsa ne mani?

2. Açmam dehen-i yaramı bir dolu ʃabībe
Tīġ-1 sitemi sīneye bār olsa ne māni‘
3. Ben çekdigim ālāmi görüp āh ile derdim
Ol şūh-1 cefā ‘āşıka yār olsa ne māni‘
4. Murġ-1 dilimiz dāne-i hāliñ hevesiyle
Dām-1 ser-i zūlfüne şikār olsa ne māni‘
5. Mihr-i feleke ‘atf-1 nigāh etmedi Hātif
Āfāka o meh şu‘le-nişār olsa ne māni‘

Harfū’l-ġayn

196

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- . . . - / - . . . - / - . . . - / - . . -)

1. Sūz-1 ‘aşkıñla yanar isem n'ola mānend-i daġ
Lāle-zār-1 sīnemi etme temāşāya yasaġ
2. Çeşm[i] pür-hün-1 ġāzab der-dest[i] tīġ-1 zehr-nāk
Kāt-i ‘uşşāka ne mümkin eylesin ġamzeñ dimāġ
3. Kāyda düşdüm fikr-i zencīr-i ser-i zūlfüñ ile
Bu dil-i dīvāneye şimden-gerü daġ üstü bāġ
4. Yār-1 ġārımdır hayāliñ künc-i ġamda rüz [u] şeb
Dīde-i nezzāreden mümkin midir olsun irāġ
5. Bī-kesānı bāb-1 luţfuñdan şaķın dūr eyleme
Hātif-i ey şāh-1 ‘işve eyleseñ n'olur çerāġ

- 2) Yaramın ağzını bir dolu tabibe açmam; [hatta] sitem kılıcı göğse yük olsa ne mani?
- 3) Ben, çektiğim acıları görüp ah ile: “o cefa güzeli aşığa sevgili olsa ne mani?” derdim.
- 4) Gönlümüzün kuşu [senin] beninin noktasının isteğiyle [senin] zülfünün ucuna tuzak olup avlansa ne mani?
- 5) Hatif, gökyüzünün güneşine bakışını atfetmedi; [acaba] o ay [güzeli] ufuklara ışık saçan olsa ne mani[dir]?

196

- 1) Göğsümün lale bahçesini seyretmeye yasak koyma; [çünkü] [senin] aşkının ateşiyle yanarsam [dahi] dağ gibi ne olur?
- 2) Gözü kan dolu öfke, eli zehirli kılıçtır; [bundan dolayı] [senin] gamzen aşıkların öldürülmesini akıl eylemesi ne mümkün[dür]?
- 3) [Senin] zülfünün ucunun zincirinin düşüncesi ile bağlandı[ğımdan] şimdiden sonra bu divane gönle dağ üstü bağ [oldu].
- 4) Gam köşesinde [senin] hayalin gece gündüz mağara arkadaşımıdır; [zaten] bakışımın gözünden uzak olması mümkün müdür?
- 5) Ey cilvenin padişahı! Ümitsizleri lütfünün kapısından sakın uzak tutma, mumu ne olur Hatif! Aydınlatın!

197

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Men o ‘Ankâ-yı hayâlem lânedden kıldım ferâğ
Fıkr ü hâl-i dâm-ı zülf-i dânedden kıldım ferâğ
2. Çeşm-i maḥmûruñ görüp sâķī ḥumâr-ı şevķ ile
Bezm-i ğamda girye-i mest-ânedden kıldım ferâğ
3. Fıkr-i zülfüñle boyandıysa cünün-ı ḥasrete
Hîç uşlanmaz dil-i dīvânedden kıldım ferâğ
4. Çeşmini gördüm füsün-ı nâz eylerken ḥarâb
Öyle büm-ı fırķatem vîrânedden kıldım ferâğ
5. Rûzgârda görmedim reng-i maḥabbetden eşer
Âşinâdan Hâtifâ bîġânedden kıldım ferâğ

Ḥarfü’l-fâ’

198

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - -)

1. Bir kaşı yay müjesi tîre sînem oldu hedef
Çille-i saḥtı eder ğamze Nerîmân'ı telef

197- İÜ 26^a.

2^a maḥmûruñ:maḥmûrun.

198- SY 173^b, İÜ 26^a.

1^a yay:yâ İÜ.

1^a tîre:tîr SY.

1^b ğamze Nerîmân'ı:‘ömr-i Nerîmân-ı İÜ.

197

- 1) Ben evimden ferağ kıl[an] o hayalin Anka'sıyım. Zülfün tuzağının beninin düşüncesini taneden ferağ kılanım.
- 2) Saki! Şevk sarhoşluğuyla [senin] mahmur gözünü görüp, gam meclisinde sarhoşların gözyaşından ferağ görüp, gam meclisinde sarhoşların gözyaşından ferağ kıldım.
- 3) Hasretimin deliliği [senin] zülfünün düşüncesiyle boyandıysa, hiç uslanmaz divane gönlünden ferağ kıldım.
- 4) Nazının büyüsunü harap eylerken gözün gördü[ğüm]den] bu içki ayrılığı ile yıkılarak öyle ferağ kıldım.
- 5) [Ey] Hatif, zamanda muhabbet renginden eser görmediğimden, tanıdıklardan yabancılardan ferağ kıldım.

198

- 1) Göğsüm, bir kaşı yay, kirpiği ok [sevgiliye] hedef oldu[ğundan beri], gamze çille-i sahtı Neriman'ı [dahi] telef eder.

2. Baħr-ı ma‘nāya nüzūl eylese ğavvāş-ı ħayāl
Bulamaz mışra‘-ı rengīn gibi bir dürr-i şādef
3. Bābil-istān'a kaçıp Zühre ederdı tevbe
Görse ger çeşm-i füsūn-sāzını cādū-yı selef
4. Şu‘le-i meyle yanar āteşe döndü o perī
Bezm-i ħayretde olunca yine peymāne be-kef
5. Hātifā ‘arız-ı al-ı Nebevī'dir fehm et
O gül-endāma veren bāġ-ı sitiġnāda şeref

199

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- . - - / - . - - - / - . - - - / - . -)

1. Kisvelenmiş reng-i ħaṭla beyt-i ruḥsār-ı şerīf
Sa‘y ile olmaz maṭāf-ı rāh-ı efkār-ı şerīf
2. Hīre-dār etdi sipihriñ dīde-i giryānını
Ṭutdu āfākı ser-ā-ser tāb-ı envār-ı şerīf
3. Derd-i ‘aşkıñ ile abdāl olduğum işbāt için
Rūz [u] şeb vird-i zebānım oldu ezkār-ı şerīf
4. Dürretü’t-tāc-ı şeref-baḥş-ı sa‘ādetdir n'ola
Şarsa ol āl-i Muḥammed başa destār-ı şerīf

3^a Zühre: SY ve İÜ.

5^a fehm et:seyr et İÜ.

5^b veren:vereni SY.

199- SY 173^b.

- 2) Hayal dalgıcı, mana denizine inse, [senin] renkli mısran gibi bir sedef incisini bulamaz.
- 3) Önceki cadı, eğer [senin] efsun yapan gözünü görse[ydi] yalancı fecir Bülbülistan'a kaçıp tevbe ederdi.
- 4) O peri, hayret meclisinde yine kadehi eline alınca içkinin ışığıyla yanar ateşe döndü.
- 5) [Ey] Hatif! Çekinme bahçesinde o gül duruşlu [sevgiliye] şeref veren Al-i Nebevi yanağıdır, düşün!

199

- 1) Şerefli yanağın evi, hat rengine bürünmüş; [zaten] şerefli düşüncelerin yolunun tavaf edilecek yeri çalışma ile olmaz.
- 2) Şerefli nurların tabiatı, gökyüzünün ağlayan gözünü kamaştırarak ufukları baştanbaşa kapladı.
- 3) Şerefli zikirler, [senin] aşkının derdi ile gezici derviş olduğumu ispatlamak için gece gündüz dilime dolandı.
- 4) Mevlevilerin sarığı [üzerine] "Al-i Muhammed" yazısını başa sarsa, mutluluk ve şeref veren inci taç ne olur?

5. Hâtifâ mir'ât-ı dilde keşf-i rāz etse sezâ
Tûṭiye kand-ı nebât olmaḳda güftâr-ı şerîf

Ḥarfü'l-kâf

200

Remel Fe'îlâtün/ fe'îlâtün/ fe'îlâtün/ fe'îlün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

1. O sitem-pîşe ğam-ı 'aşḳ-ıla zâr oldu yazuḳ
Şimdi her gördüğü nādân ile yâr oldu yazuḳ
2. Vaşf edince gül-i ruḥsârımı ol naḥl-i ḳadiñ
Bülbülân gülşen-i endîşede zâr oldu yazuḳ
3. Dehenimden olalı mihr-i maḥabbet münfekk
Ḳorḳarım nâle vü âhım saña bâr oldu yazuḳ
4. Ḥaṭṭ-ı ruḥsârımı mir'âtda görünce o perî
O siyeh gün bilirem kim aña 'âr oldu yazuḳ
5. Dâne-i ḥâlini etdikde taḥayyül Hâtif
Murğ-ı dil dâm-geh-i zülfe şikâr oldu yazuḳ

5) [Ey] Hatif! Şerefli sözleri papağana şeker kamışı olarak gönül aynasında sırrını açıklarsa uygun[dur.]

200

- 1) O sitem huylu, aşk gamıyla ağladı yazık! Şimdi [ise] her gördüğü cahil ile sevgili oldu, yazık!
- 2) O fidan boylunun, yanağının gülünü açıklayınca bülbüller- endişenin gül bahçesinde inledi, yazık!
- 3) Muhabbet güneşi, ağızımdan beslen[diğinden beri] inleyişimin ve ahımın sana yük ol[masından] korkarım, yazık!
- 4) O peri, [onun] yanağının hattını aynada görünce o siyah rengin ona utanma oldu[ğunu] bilirim, yazık!
- 5) Hatif, [senin] beninin noktasını hayal ettiğinde, gönül kuşu, zülfün tuzak yerine avlanan oldu, yazık!

201

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

1. Naql-i encām-ı Cem'i eyledi mest-āne-i ‘aşk
Bezme nuql oldu bu şeb tā seher efsāne-i ‘aşk
2. Dil-i mir’āt-ı süveydā-yı zamīr-i rāzı
Eyledim cilve-gehi şimdi perī-ḥāne-i ‘aşk
3. Eylerim seyl-i nedāmetle ḥarāb kaşr-ı dili
Büm-ı ye’s edeli sīnemi vīrāne-i ‘aşk
4. Böyle başdan çıkıcağ kayd ile meşgūl olmaz
N'eylesin silsile-i zūlfünü dīvāne-i ‘aşk
5. Dolaşır gerdiş-i şem‘inde yanıp yakılarak
Nūr-ı tevḥīd edeli Hātif-i pervāne-i ‘aşk

Ḥarfü'l-kāf

202

NA‘T-I ŞERİF

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · · · · / - · · · · / - · · · · / - · · ·)

1. Sīne dağ-ı fūrḳatiñdir yā Resūla’llāh seniñ
Lezzet-i ḳand şoḫbetiñdir yā Resūla’llāh seniñ

201- SY 174^a, İÜ 26^a.

2^b cilve-gehi:cilve-geh SY.

4^a meşgūl olmaz:olmaz meşgūl İÜ.

5^b Hātifi:Hātif SY.

202-MR 7^a, SY 8^a.

201

- 1) Aşkın sarhoşları, Cem'i n [kadehinin] sonunu çerez eyledi, aşk efsanesi, bu gece ta seher[e kadar] meclise çerez oldu.
- 2) Gizli sırrın siyah noktasının gönül aynasını, şimdi aşkın peri evinin görüntü yeri eyledim.
- 3) Göğsümü ümitsizlik baykuşuna âşık viranesi edeli gönül sarayımı, pişmanlık seliyle harap eylerim.
- 4) Aşkın delileri, böyle baştan çık[ar]acak bağ ile meşgul olmaz; [çünkü] senin zülfünün zincirini ne yapsın?
- 5) Aşk pervanesi, Hatif'i birlik nuru et[tiğinden beri] mumunun etrafında yapıp yakılarak dolaşır.

202

- 1) Ya Rasulullah! Göğüs, senin ayrılığının yarası, şekerin tadı [ise] senin sohbetindir.

2. Bülbül-i lafz-ı feřāhat gülşen-i endişede
İřtiyāk-ı řasretiñdir yā Resla'llāh seniñ
3. Maşla'ında eyleyen kevneyni envār-ı şeref
Māh-tāb-ı řal'atıñdır yā Resla'llāh seniñ
4. řāh-ı لولال 'sın yed-i teshīre almak 'ālemi
Serde tāc-ı 'izzetiñdir yā Resla'llāh seniñ
5. Hātif-i bī-çāreye eyle nazār rz-ı şaşır
řefķat etmek 'ādetiñdir yā Resla'llāh seniñ

203

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Sirişk-i dīde-i hn-ābımı sākī řarāb etdiñ
Cigeri āteř-i frķat ile bezme kebāb etdiñ
2. Verir elbetde muşrib nağme-i rengīne āhengi
şu'ā'-ı rişte-i nezzāremi tār-ı rebāb etdiñ
3. Nice ma'mr olur şimden-gerü nīm iltifātñla
Esās-ı ķařır-ı řevķ[1] seyl-i çeşmimle hrāb etdiñ

³a maşla'ında:maşla'ında.

⁴a Lev lāk “*Sen olmasaydın*, sen olmasaydın yeri göğü yaratmazdım.” (Hadīs-i kudsi).

203- SY 175^a.

- 2) Ya Rasulallah! Endişenin gül bahçesinde fasih sözün bülbülü senin hasretinin iştiyakıdır.
- 3) Ya Rasulallah! İki dünyayı, şerefli nurlarıyla [senin] isteğine sunan, [yine] senin [yeni] doğan mehtabıdır.
- 4) Ya Rasulallah! [Sen] âlemi büyüleyen eline alan söz sultanı [olduğundan] başında yücelik tacını [tutmaktasın]!
- 5) Ya Rasulallah, senin âdetin, [ümmetinin günahkârlarına] şefaath etmek [olduğundan] Haşir günü, [bu] çaresiz Hatif'e de bak.

203

- 1) [Ey] Saki! [sen] kanla dolu gözümün yaşını, şarap ettin; ayrılık ateşi ile ciğeri, meclise kebab ettin!
- 2) [Sen] bakışlarımın ipinin ışığını, kırık saz [ettiğinden] çalgıcı, renkli şarkına elbette ahengi verir.
- 3) Şevk sarayının temelini, gözümün seliyle harap etti[ğın için] [senin] yarım bakışınla şimdiden sonra nasıl mamur olur?

4. Perīṣān olmadan evrāk-ı ḥüsnüñ lafz-ı ma‘nāsı
Çekip satır-ı ḥayāle bahṣ-i ‘aşkı bir kitāb etdiñ
5. Qarīn-i iltifātı olmadım ‘ālemde ol şūḥuñ
Taleb etdikçe vaşlın Hātifā ḥaylī ḥicāb etdiñ

204

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · · / · · · · · / · · · ·)

1. Ḥarf-be-ḥarf muşḥaf-ı ruḥsārını tefsīr etdik
Ḥaṭṭ-ı nev-ḥīzi kenār-ḥāşiye taḥrīr etdik
2. Boyanıp reng-i cünün-ı ğama isti‘dā[dı]m
Fikr-i sevdā-yı ser-i zülfünü zencīr etdik
3. Hüner ‘arz etmek için kıl kalem-i Bihzād'a
Fitne-i ğamze[yi] levḥ-i dile taşvīr etdik
4. Sīnede yaralarım açmaz iken Loḳmān'a
Bī-mürüvvet saña derd-i dili taḳrīr etdik
5. Qomadık lāne-geh-i büm ola āḥır Hātif
Bir güzel ḥāne-i şabrı hele ta‘mīr etdik

^{5b} vaşlın:vaşlıñ.

204- SY 176^a.

- 4) [Senin] güzelliğinin yapraklarının anlamlı sözü dağılmadığından hayal satırına aşk konusunu çekip bir kitap [yaz]dın.
- 5) [Ey] Hatif! O şuhun dünyada iltifatına yakın ol[a]madım; [hatta] kavuşmayı istedikçe [bir] hayli utandın.

204

- 1) [Senin] yanağının sayfalarını kelime kelime açıkladık, yeni biten hattını [ise] haşiye [gibi] kenara yazdık.
- 2) Kabiliyetim gam deliğinin boyanıp, [senin] zülfünün ucunun siyah noktasının düşüncesini zincir yaptık.
- 3) Bihzad'ın kıl kalemine hünerimizi sunmak için gamzenin fitnesini gönül levhasına çizdik.
- 4) Göğsümdeki yaralarımı Lokman'a [bile] açmaz iken sana mürüvvetsiz gönül derdini kararlaştırdık.
- 5) Hatif, [senin] evine baykuşu koymadık; [çünkü] hele sonunda sabır evini bir güzel tamir ettik.

205

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Çemen şahnında ol serviñ hırāmān olduğun gördük
O tāvūs-ı Bihişt'in çeşm-i fettān olduğun gördük
2. Ferāmūş eyledi kand-ı nebāt[ı] tūfī-i tab‘ım
O mir‘āt-ı ruḥ-ı pür-tāba ḥayrān olduğun gördük
3. Ser-i kūyunda bir bir rīze-i seng-i rehin seyr et
Sirişk-i dīdeden la‘l-i Bedaḥşān olduğun gördük
4. Dil-i dīvānemiz cem‘iyyet-i ḥāṭır nice bulsun
O zūlf-i ‘anber-efşānıñ perīşān olduğun gördük
5. Olunca dūd-ı āhım ebr ü sünbül Hātifā çarḥa
Fezā-yı sīne-i pür-dağ-ı sūzān olduğun gördük

206

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Bezm-i ‘aşka kāse-i çeşmi bu şeb cām eyledik
Eşk-i ḥūn-ālūde-[y]-i şahbāyı gül-fām eyledik

205- SY 174^b.

3^a rehin:rehiñ.

5^a ebr ü:

206- İÜ 26^b.

205

- 1) O servinin çimen sahnesinde salına salına yürüdüğünü gördük, o cennet kuşunun fitneci gözlerinin olduğunu gördük.
- 2) Tabiatımın papağanının şeker bitkisi[nin], unutarak o mühür dolu yanağın aynasına hayran olduğun[u] gördük.
- 3) [Senin] yolunun taşının kırıntısı[nın], bir [senin] mahallinin başında gözyaşından Bedahşan taşı olduğunu gördük, seyret.
- 4) [Ey] Hatif! Ahımın dumanı, feleğe sümbülün bulutu olunca, yakıcı yarayla dolu göğüs boşluğu olduğunu gördük.
- 5) O amber kokusu saçan zülfünün dağıldığını gördü[ğümüzden] divane gönlümüz nasıl hatır toplayıp bulsun!

206

- 1) Bu gece aşk meclisine gözün kâsesini kadeh yaptık, [hatta] şarabın kan dolu gözyaşını gül renkli eyledik.

2. Kāse-i mīnāyı döndük bezme bir cām eyledik
Tāb-ı meyle ey felek-meşreb seni rām eyledik
3. Ka‘be-i kūyunda ol şūh-ı cefā-cūnuñ bu şeb
Penbe-i meh-tābı dūş-ı faķra iħrām eyledik
4. Muħtemeldir çıkması āşüfte-dil başdan deyü
Rüz-ı vaşlı perçemiñ fikriyle aħşām eyledik
5. Gelmediñ bir kerrecik tenhā derün-ı Hātife
Ey perī-ṭal‘at dil[i] mir‘āt-ı endām eyledik

207

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. İste ķurbān olduğum ‘ālemde bir nām eyledik
‘İd -i nev-rüz-ı vişāliñ ile bayrām eyledik
2. Bu ķara günleri gösterdi felekde rüzgār
Rūzumuz efķār-ı zülf-i yār ile şām eyledik
3. Bu ħarābātta men ol mest-i mey-i ‘aşķam müdām
Bıraķma sākī sifāl-i köhneyi cām eyledik
4. Ka‘be-i kūyunda sa‘y-ile ten-i ‘uryānıma
Dūş-ı faķra perde-i nāmūsu iħrām eyledik

- 2) Ey felek meşrepli! [Biz] gökyüzünü çevirerek meclise bir içki kadehi eyledik, seni içki tabiatıyla boyun eğdirdik.
- 3) Bu gece o cefa isteyen şuh [sevgilinin] mahallinin Kâbe'sinde ayın halesini [bulutunu] fakirlik [elbisesiyle] ihram eyledik.
- 4) Aşüfte gönlün baştan çıkması muhtemeldir, diyerek kavuşma gününü [senin] perçeminin fikriyle akşam eyledik.
- 5) Hatif'in içine bir kerecik [dahi] yalnız gelmedin ey gönül açan peri! Endamını ayna eyledik.

207

- 1) Kurban olduğum, [sen] iste [yeter ki], [biz] dünyada [senin bu isteğinle] bir ün eyledik, [sana] kavuşmanın Nevruz bayramı ile bayram eyledik.
- 2) Günümüz[ü] sevgilinin zülfünün düşüncesiyle akşam eyledi[ğimiz] için zaman, gökyüzünde bu kara günleri gösterdi.
- 3) Bu meyhanelerde ben o aşkımın içkisinin devamlı sarhoşuyum; [bundan dolayı ey] saki! Eskimiş testiye kadeh eyledik, bırakma!
- 4) Çıplak tenimiz [senin] mahallinin Kâbe'sinde çalışmakla namus perdesini fakirliğe düşmeye ihram eyledik.

5. Hāylī müddet oldu Hātif ol ğazel şaydı-[i]çün
Rište-i haṭṭ-ı şu‘ā‘-ı dīdemiz dām eyledik

208

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Reng-i rūyuñla gül-i hūrşīdi dil-hūn eylediñ
Āfitābı ey felek meşreblı dil-hūn eylediñ
2. Rīze-i seng-i rehiñ yāķūt-reng etsem n'olur
Çeşmimiz seyl-āb-ı fūrķat ile Ceyhūn eylediñ
3. Luṭf u iḥsān yoķ mudur ğaddāre sende der iken
Ķatl-i ‘āma ğamze-i hūn-rīzi me’zūn eylediñ
4. Zīr-i fesden ṭurrañı dōkdükçe ey Leylī-i nāz
Āhuvānı nażra-i evvelde Mecnūn eylediñ
5. Müjesin bu bābda çārūb eylemişken Hātife
Tekye-i ‘aşķıñda Şeyh’im himmet-i dūn eylediñ

5^b dām:dād.

208- SY 176^b.

4^a ṭurrañı:ṭurranı.

5^a müjesin:müjesiñ.

- 5) Hatif, o gazel avcılığı için [bir] hayli zaman geçti gözümüzün ışığının hattının ipini bağısladın.

208

- 1) Ey felek meşrepli! Güneşin gülünü [senin] yüzünün rengiyle kanla dolu gönül eyledin, güneşi kanla dolu gönül eyledin.
- 2) Gözümüzü ayrılık selinin suyu ile Ceyhun eyledi[ğinden] [senin] yolunun renginin parçasını yakut renkli etsem ne olur?
- 3) Bıçağında lütuf ve ihsan yok mudur derken, kan dökücü gamzeyi katliama mezun eyledin.
- 4) Ey naz Leyla'sı! Saç lüeni fesin püskülünden döktükçe ceylanları önceki bir tek bakışınla Mecnun eyledin.
- 5) Bu kapıda Hatif'e [senin] kirpiğini süpürge eylemişken [ey] şeyhimi [senin] aşkınının tekkesinde aşağılıkla eş eyledin.

209

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Dil-i āşüfemi başdan çıkarmağsa eger kārīñ
Görünsün zīr-i fesden perçem-i şeb-reng-i dil-dārīñ
2. Helāk-i tāb-ı tīğ-ı qahrınıñ bīm ü cefāsından
Niçe şihhat ümīd eyler görünce çeşm-i bīmārīñ
3. Sipend-i şevkımiñ her şu'lesi tāb-ı leṭāfetden
Ḥacāletde qomuş seyyāresin çarḥ-ı sitem-kārīñ
4. Şikest-i 'ahd [ü] peymān eylemek şāhım saña düşmez
Eliñ öpdürmeye 'ahd eylemişsin var mı inkārīñ
5. Şeb-i zulmetde qaldıñ fikr-i zülf-i yār için Hātif
Şeker-ḥ^vāb[1] ferāmūş eylemişdir çeşm-i bīdārīñ

210

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Peñçe-i mihri alırdı qabzaya zīb [ü] ferīñ
Revzen-i ḥūrşīdden tāb-āver olsa ḥançeriñ

209- İÜ 28^b.

2^b ümīd:

3^b seyyāresin: seyyāresiñ.

210- İÜ 30^a.

209

- 1) Eğer [senin] karın, aşüfte gönlümü baştan çıkarmaksa fesin püskülünden gönül almış sevgilinin gece renkli perçemi görünsün.
- 2) [Senin] kahr kılıcının tabiatının helakinin korku ve eziyetinden [senin] hasta gözünü görünce sıhhatliler nasıl [sağlığına kavuşur?]
- 3) Şevkimin tütsüsünün her ışığı letafet tabiatından [senin] sitem eden feleğinin yıldızlarını utançta ko[y]muş[tur.]
- 4) [Ey] Padişah'ım! Sana sözünü ve yeminini bozmak düşmez; [sen] elini öptürmeye söz vermişsin, buna itirazın var mı[dır?]
- 5) Hatif, sevgilinin zülfünün düşüncesi için karanlık gecede kaldın; [böylece] [senin] uyanık gözün şekerlemeyi hatırlamıştır.

210

- 1) [Senin] hançerin, güneşin penceresinden parlasa [dahi] [senin] süs ve parlaklığın güneşi pençesini kabzaya alırdı.

2. Ben kemān-ı saht-ı istiğnāñı çekdim el-amān
Sīneme zaḥm açdı nevk-i ḥaṇçer-i ebrūlarıñ
3. Yok mudur bir müslümān yā Rab beni kılsın ḥalāş
Bestedir zūnnār-ı zūlfünde dilim bir kāferiñ
4. Şiše-i ḥaccāma döndü dīde-i ḥasret bugün
Neşter-i bīm-i nigāhından reg-i dil berberiñ
5. Ḥvāhiş-i luṭfunda olsañ ṭab'-ı es'adla refiḳ
Vaşlını senden dirīğ etmezdi Hātif dilberiñ

211

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Gül ruḥuñ fikriyle bülbül gibi zār etsem gerek
Sāye-i müjgānımı çeşmime ḥār etsem gerek
2. Mühr-i ḥāmūş-ı dehāniñ şekveden fekk olmasın
Ḳorḳarım bir gün o şūḥa inkisār etsem gerek
3. Şerḥa şerḥa sīnemi gördükçe āh edip dedim
Gizlice dağ-ı nihānım āşikār etsem gerek
4. Ḥhāne-i vīrāneme teşrīf eder ise o şūḥ
Genc-i dilden pāyına gevher nişār etsem gerek

2^a istiğnāñı:istiğnānı.

3^b zūlfünde:zūlfūñde.

211- SY 175^b.

- 2) Ben çekingenliğin sert yayını “el-aman” [diyerek] [çektüğimden] kaşlarının hançeri göğsüme ok [gibi] yara açtı.
- 3) Ya Rab! Gönlüm bir kâfirin zülfünün zünnarında bağlanmıştır, beni [bundan] halas kıl[acak] bir Müslüman yok mudur?
- 4) Berberin gönlü damarlı bakışının korkutan neşterinden hasretim gözü haccam [kan alma] şişesine döndü.
- 5) Hatif, dilberin kavuşmayı senden uzak tutmazken lütfünün isteği sevinçli tabiatla arkadaş olsun.

211

- 1) [Senin] gül yanağının düşüncesiyle bülbül gibi ağlamam gerek, kirpiğimin gölgesini gözüme diken etmem gerek.
- 2) [Senin] ağzının suskun mührü: şikâyetten kopmasın; [çünkü] bir gün o şuha kırılmaktan korkarım.
- 3) Göğsümü parça parça gördükçe ah edip: “ Gizlice sırrımın yarasını açıklamam gerekli.” dedim.
- 4) O şuh, [bir gün] virane evime teşrif ederse gönül köşesinden yoluna cevher saçmam gerek[lidir.]

5. Mihr-i ‘ālem-tāb gibi Hātif felekde kendime
Bir kamer-ṭal‘at perī-ruḥsārı yār etsem gerek

212

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün
(· · - - / · · - - / · · - - / · · - -)

1. Yetişir tā bu kadar cevri-i firāvān-ı felek
İstemem mihr ü mehin olsa da ḥaşletde melek
2. Şu‘le-i meyle yanar āteşe döndürdü beni
Sākīyā bezmimize böyle levend-āne gerek
3. Seped-i gül gibi [bir] şāhed-i bāzār olsun
Eylemem ‘aṭf-ı nigh şemmi için çekmem emek
4. Reh-i ‘aşkıñda fidā etmez isem cān u teni
Seniñ üftādeñem ey şūḥ-ı cihānım ne demek
5. Ben o nazmam hele pā-māl-i niyāz olduğumu
Hātifā beyne-hümāda var iken nān u nemek

212- SY 174^b.

1^b mehin:mehiñ.

4^a ‘aşkıñda:‘aşkında.

4^b üftādeñem:üftādenem.

- 5) Hatif, gökyüzünde âlemi aydınlatan güneş gibi kendime bir ay [gibi] doğan peri yüzlüyü sevgili etmem gerek[lidir.]

212

- 1) Ta bu kadar felek Firavunu'nun eziyeti yetişir, [senin] güneşin ve ayın melek hasletinde dahi olsa istemem.
- 2) [Ey] Saki! İçki parıltısıyla beni yanar ateşe döndüren meclisimize böyle yiğitçe gerek[lidir.]
- 3) Bakışımı atfetmem, mumu için emek çekmem; [yeter ki] gül sepeti gibi Pazar malı olsun.
- 4) Ruhumu ve bedenimi aşkının yolunda feda etmez isem [de] ey dünyamın Şuh'u! [Ben] senin dostunum, ne demek?
- 5) [Ey] Hatif! Hüma'nın arasında ekmek ve yemek var iken, ben yalvarıp ayaklara düşen olduğumu [bilen] o şairim.

213

Remel Fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - -)

1. Hāke fersūde olan naḥl-i revān işte kuluñ
Büstān-ı emele āb-ı revān işte kuluñ
2. Tāk-ı 'arşa n'ola āvīze olu[r]sam ey meh
Burc-ı hūrşīd-i leṭāfetde 'ayān işte kuluñ
3. Ma'nī-i şöhret-i hüsnuñ çekilince saṭra
Zīb-i ser-levḫa-i mecmū'aya şān işte kuluñ
4. Pūte-i ğamda yanıp maḥv-ı vücūd eyler isem
Kūh-ı temkīn-i ḫanā'atdaki kān işte kuluñ
5. Hātifā ḫāme-i Bihzād'ı koduñ ḫayretde
Şūret-i nazma veren cevher-i cān işte kuluñ

214

Hezec Mefā' ilün/ mefā' ilün/ mefā' ilün/ mefā' ilün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Cihānı tıtmuş ey şūḫ-ı sitem-ger şöhret [ü] şāniñ
Şeh-i evreng-i hüsni-bī-bahāsın yoḫdur aḫrāniñ

213- SY 177^a.

5^b veren: vereñ.

214- SY 175^b.

213

- 1) Toprağa eskimiş, yürüyen fidan olan işte [senin] kulun[dur.] İstek bahçesine yürüyen su, işte [bu] senin kulun[dur.]
- 2) Ey ay! Letafet güneşinin burcunda işte [senin] kulun [zaten] arşın kemerine [gökyüzüne] avize olursam ne olur?
- 3) Satıra [senin] güzelliğinin şöhretimin anlamı çekilince işte [senin] kulun, derginin başyazısının süsüne şan[dır.]
- 4) Gam potasında yanıp varlığımı yok edersem [bile] Kanaat temkininin dağında maden, işte [senin] kulun[dur.]
- 5) [Ey] Hatif, Behzat'ın kalemini [sen] hayrette koy[arak] şiirin şekline ruh cevherini veren işte [senin] kulun[dur.]

214

- 1) Ey sitem eden şuh! [Senin] şanının şöhreti cihanı kaplamış[tır.] [bundan dolayı sen] eşsiz güzelliğin tahtının padişahısın, akranın yoktur.

2. Ne rütbe bīm-i tāb-ı tīğ-ı ahrıñ verdi dehşet kim
Bırakdırdı kef-i ‘aczindeki şemşīr-i Keyvān'ıñ
3. Verirler Yūsuf-ı Mışr'ıñ peyāmın Māh-ı Ken‘ān'a
Eger dest-i Zūleyhā'dan ıkarsa āk-i dāmānıñ
4. Ne revnaqlar verir seyr eyle sākī cām-ı şahbāya
Bu gece bezm-i ũlfetde bilindi adri hūbānıñ
5. şorar yok bir kere hāl-i dil-i bī-āreyi Hātif
Yatur künc-i cefāda ey abībim var mı dermānıñ

215

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- . - - - / - . - - - / - . - - - / - . - -)

1. şu‘le-i şahbā verince ‘arız-ı zībāya reng
Oldu bu bezm-i maħabbet sākıyā rindāna teng
2. ille-i saħt-ı kemān-ı ebruvānıñ ekmeden
Cünbiř-i müjgānıñ açdı sīneme zaħm-ı hūdeng
3. Leşker-i haħta şehim yüz vermeden eyle hāzer
Vermege bāc-ı harācı rāzī iqlīm-i Fireng

3^a peyāmın:peyāmıñ.

215- SY 177^b.

- 2) [Senin] kahr kılıcının tabiatının korkusu ne derece dehşet verdi; [hatta] acizlik elindeki Keyvan'ın kılıcını bıraktırdı.
- 3) Eğer [senin] eteğinin parçası Züleyha'nın elinden çıkarsa Kenan'ın ayına, Mısır'ın Yusuf'unun haberini verirler.
- 4) Saki! bu gece ülfet meclisinde [senin] güzelliğinin kadri bilindiğin[den] şarabın kadehine ne renkler verir seyret.
- 5) Hatif, çaresiz gönlün durumunu bir kere [dahi] saran yok, [acaba] ey doktorum, cefa köşesinde yatana [senin] ilacın var mı[dır?]

215

- 1) [Ey] Saki! Gösterişli yanağa, şarabın ışıltısı renk verince, bu muhabbet meclisi, rintlere sıkıntılı yer oldu.
- 2) [Senin] kaşlarının sert yayını çekmeden [senin] kirpiğinin hareketi, göğsüme ok yarası açtı.
- 3) [Ey] Padişahım! Fireng memleketinin sırrı, haraç vergisini vermeye hattın askerine yüz vermeden hazer (sakın) eyle!

4. Ol gül-i ne-şküfte gülsün oynasın gülzârda
Müjde-i faşl-ı bahârı eyledi şîṭ-i küleṅ
5. Cüst ü cû etsin cihânı böyle berbâd [u] ḥarâb
Râh-ı ‘aşqda Hâtifâ mümkün mi bulma nâm [u] neng

216

Remel Fâ‘ilâtün/ fâ‘ilâtün/ fâ‘ilâtün/ fâ‘ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Vermeden kilik-i ḥayâlim şî‘r ile inşâya reng
Lafz-ı taḥrîk-i tekellümdür veren ma‘nâya reng
2. Gösterir nessâca nakş-ı şan‘atı üstâd eder
Târ [u] pûdu verdi zîrâ mevce-i ḥârâya reng
3. Dökmeden keyfiyyet-i la‘l-i lebin peymâneye
Verdi sâķî bezm-i Cem‘de neş‘e-i şahbâya reng
4. Nice Mecnûn olmasın ‘uşşâķıñ ey Leylî-i nâz
Şu‘le-i zencîr-i zülfüñdür veren sevdâya reng
5. Ḥâke toḥm-ı ‘anberi rîzân edince ṭurradan
Oldu emvâc-ı giyâhı Hâtifâ şahrâya de[n]g

216- SY 177^b.

1^b veren:vereñ.

3^a lebin:lebiñ.

- 4) O açılmamış gül, gül bahçesinde gülsün, oynasın; [çünkü] horozun sesi bahar mevsiminin müjdesini verdi.
- 5) [Ey] Hatif! Böyle berbat ve harap [şekilde] dünyayı arayıp sorsan [dahi] aşk yolunda isim ve şöhret bulmak mümkün mü[dür?]

216

- 1) Hayalimin kelemi şiir ile düz yazıya renk vermedin, manaya renk veren söyleyişin hareketlendiren üslubudur.
- 2) Dokumacıya, sanatın nakışlarını göstererek [onu] üstat eder; zira kumaşın dalgasına reng[i] çözü ve atkı [şekli] verdi.
- 3) [Senin] dudağının kırmızılığı şaraba içini dökmeden saki, Cem'in meclisinde şarabın neşesine renk verdi.
- 4) Ey naz Leyla'sı! Sevdaya renk veren [senin] saçının parıltısı olmuşken âşıkların nasıl Mecnun olmasın[lar?]
- 5) [Ey] Hatif! Saç lülesinden toprağa amber tohumunu serpince taze ot dalgaları ovaya eşit oldu.

217

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Reng-i gül üftāde-i ruhsār-ı alıñdır seniñ
Zīnet-i bāğ-ı İrem kıadd-i nihālīñdir seniñ
2. Hāle-i meh dīdeme zih-gīr-i hayret olması
Ey felek-meşreb kemān-ebrū kemālīñdir seniñ
3. Vefk-ı hüsnüñ şanma teşhīr eyleyen dāverleri
Noқта-ı kuţb-ı leţāfet fikr-i hālīñdir seniñ
4. Dāl fesli şırma perçemli Cezāyir dilberi
Reng-i elfāz-ı ma‘ānī özge şālīñdir seniñ
5. Eyleyen āğışte hūn-ı hecr-ile ey bī-vefā
Hātif-i bī-çāreyi ‘īd-i visālīñdir seniñ

218

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. ‘Ālemi tīğdan geçirdi çeşm-i hūn-h^varıñ seniñ
Var mıdır gaddār [u] zālīm şimdi inkārıñ seniñ

217- İÜ 29^a.

218- SY 176^a.

217

- 1) Gülün rengi, senin al yanağına düşkünlüktür, İrem bahçesinin süsü senin fidan boyundur.
- 2) Ey felek meşrepli, keman kaşlı! Gözüme ayın halesinin hayret yüzüğü olması senin mükemmelliğindir.
- 3) İnsafılı hükümdarları büyüleyen [senin] güzelliğinin ölçüsü sanma; [çünkü], letafet kutuplarının noktası senin beninin düşüncesidir.
- 4) Dal fesli, sırma perçemli Cezayir dilberi, manalı sözlerin rengi senin kendi şalıdır.
- 5) Ey vefasız! Çaresiz Hatif! Ayrılıklı kana bulaştırılmış eyleyen senin kavuşma bayramındır.

218

- 1) Senin kan dökücü gözün âlemi kılıçtan geçirdi, şimdi senin gaddar ve zalim [olduğunu] inkârın var mıdır?

2. Gülsitāna ey gül-i naḥl-i murād başdıķça sen
Sürme-i mīl oldu çeşm-i bülbüle ḥārīñ seniñ
3. Rāzīñı fāş eylemek mümkin midir āyīnede
Ṭūṭī[y]i ḥāmūş ederken ķand-ı güftārīñ seniñ
4. Cūylar feryāda geldi serv olur pā-māl-i nāz
Kebge ta‘līm-i ḥırām etdikçe reftārīñ seniñ
5. Hātīfā var mı ayağ üzre durur meyhānede
‘Ālemi mest etdi sāķī cām-ı ser-şārīñ seniñ

219

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Göz göz oldu sīnem üzre dağ-ı hicrāñıñ seniñ
Hīç ķabūl-i merhem etmez var mı dermāñıñ seniñ
2. Ölme var ayrılma yok derken dil-i bī-çāreme
Tā ezelden böyle midir ‘ahd u peymāñıñ seniñ
3. Mevc-i zencīr-i cünūna etmezem aşlā nigāh
Zīr-i fesden çıķmasa zūlf-i perīşāñıñ seniñ
4. Bābil-istāna ne ḥācet gitmege cādūlara
Sīḥri ta‘līm eyliyorken çeşm-i fettāñıñ seniñ

3^a rāzīñı:rāzıñı.

219- SY 175^a.

- 2) Ey istek fidanının gülü! Sen gül bahçesine [ayak] bastıkça bülbülün gözüne senin dikenin mil sürmesi oldu.
- 3) Senin şeker sözlerinde papağanı dinlerken aynada [senin] sırrını açıklamak mümkün müdür?
- 4) Keklik, senin yürüyüşünü öğrenmek için çalıştıkça servi nazlı ayaklarına [kapanıp] akarsular feryada gelir.
- 5) [Ey] Hatif! Saki, senin ağzına kader dolu kadehin alemi sarhoş etti[kten sonra] [acaba] meyhanede ayak üzre duran var mı[dır]?

219

- 1) Senin ayrılığının yarası, göğsümün üzerinde göz göz oldu[ktan sonra] senin ilacının merhemini kabul etmeyen hiç var mı[dır]?
- 2) Çaresiz gönlüme, ölme var ayrılma yok derken, senin sözün ve yeminin ta ezelden [beri] böyle midir?
- 3) Senin dağınık zülfün, fesin püskülünden çıkmasa delilik zincirinin dalgasına asla bakışımı vermem.
- 4) Senin fitneci gözün sihri öğretiyorken cadılara Bülbülistan'a gitmeye ne gerek [var?]

5. Beste etmezdiñ ser-i zünnār-ı zülfe Hātif'i
Kāfir-i bed-ḥū olaydı zerre ĩmāniñ seniñ

220

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

(- . - - / - . - - - / - . - - - / - . - -)

1. İhtirāz eyler felek berķ-ı ſihābıñdan seniñ
Mihr olur ſermende ey meh-rū ḥicābıñdan seniñ
2. Sīne-i pür-dağımı seyr eyleyip raḥm etmediñ
Ḳurtuluş yok ḥançer-i cevri [ü] 'itābıñdan seniñ
3. Hūş-yār-ı mest-i 'aşķam bezm-i vaḥdetde bugün
Sāķiyā nūş eylemem cām-ı ſarābıñdan seniñ
4. Nār-ı fūrķatle çenār-āsā tuţuşmuşken yine
Ḥavf olur mu söyle ey Dūzah 'azābıñdan seniñ
5. Ḳoymadıñ 'arz-ı niyāza Hātif-i bī-çāreyi
Geçdik ey ſāh-ı ḥasen biz intisābıñdan seniñ

5) [Ey] kötü huylu kâfir! Senin zerre [kadar] imanın olsaydı, Hatif'i saçın zünnarının ucuna bağlamazdın.

220

- 1) Felek, senin şimşeginin kıvılcımından sakınır, ey ay yüzlü! Senin hicabından güneş utangaç olur.
- 2) Yarayla dolu göğsümü seyredip [bana] şefkat etmedin, senin azarlamanın eziyetinin hançerinden kurtuluş yok[tur.]
- 3) [Ey] Saki! Bugün birlik meclisinde aşk sarhoşunun akıllısıyım; [bu yüzden] senin şarabının kadehinden içmem.
- 4) Ey Cehennem! Yine ayrılık nazıyla çınar gibi tutuşmuşken, senin azabından korku olur mu, söyle?
- 5) Ey güzellik padişahı! Biz senin bağlılığından geçti[ğimiz için] çaresiz Hatif'i yalvarıp isteme [durumuna] koymadın.

221

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · - - / · · - - - / · · - - - / · · - -)

1. Ğonçaya reng-i hezāram ḥaberiñ yoğ mu seniñ
Gülşene ebr-i bahāram ḥaberiñ yoğ mu seniñ
2. Sākīyā bezm-i maḥabbet bulur elbetde neşāt
Mey gibi şu‘le-nişāram ḥaberiñ yoğ mu seniñ
3. Etdiñ āyīne-i idrāki şikeste ey dil
Bir perī-zāda şikāram ḥaberiñ yoğ mu seniñ
4. Revğanım mağz-ı Hümā şem‘-i fetīlim ğayret
Şubḥ[a] dek gece yanarım ḥaberiñ yoğ mu seniñ
5. Rūzgāra vereli ḥırmən-i şabrı Hātif
Za‘fdan ben de ğubāram ḥaberiñ yoğ mu seniñ

Ḥarfū’l-lām

222

MÜNĀCĀT

Hezec Mef‘ülü/ mefā‘īlü / mefā‘īlü / fe‘ülün

(- - · / · - - · / · - - · / · - -)

1. Yā Rab dil-i maḥzūnumu şād eyle kerem kıł
Pā-māl-i niyāz eyleme şāyān-ı ni‘am kıł

221- SY 177^a.

222- MR 4^b, SY 5^a.

221

- 1) Goncaya, bülbülün rengiyim, senin haberin yok mu? Gül bahçesine bahar bulutuyum senin haberin yok mu?
- 2) [ey] Saki! Muhabbet meclise elbette neşesini bulur, [ben] içki gibi ışık saçanım, senin haberin yok mu?
- 3) Ey gönül! Anlayış aynasını kırdın, bir peri çocuğuna tuzağım, senin haberin yok mu?
- 4) [Kandilimin] yağı Hüma [kuşunun] beyni, fitilimin mumu [ise] gayret[imdir.] gece sabaha dek yanarım senin haberin yok mu?
- 5) Hatif, sabır harmanını rüzgâra vereli, zayıflıktan ben de toz şeklindeyim, senin haberin yok mu?

222

- 1) Ey Rabb[im] hüznünlü gönlümü sevindirerek cömertlikte bulun, yalvarıp ayaklar altında eyleme [beni] nimete yakışır kıl!

2. Eylerdi hezār naḥl-i emel böyle niyāzı
Gül-gonça-i ümmīdimizi bāğ-ı İrem kııl
3. Efġān ederek gezmeyeyim şaḥn-ı ḥaşırde
Şāhen-şeh-i kevneyn'e de maḳbūl-i ümem kııl
4. Tā böyle ḥarāb görmeye mi‘mār-ı ḥaḳīḳat
Ma‘mūre-i ‘aşḳ et dilimi ehl-i ḥikem kııl
5. Hātif ne ḳadar mücrim olur ise de bende
Āzād olur bāb-ı İlāhī'de ḳasem kııl

223

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Rūze-dār-ı ḥasret oldum el yudum şahbādan el
Bezme sāḳī ḥāşılı şimden-gerü ‘īd üstü gel
2. Öyle pür-za‘fam şeb-i tārik-i künc-i ġamda kim
Farḳ olunmaz mūr muyam yā ṭurradan işkeste tel
3. Çille-i saḥtında ḳaddim dāl olup sīnem hedef
Ol kemān ebrūyla düşdüm şaḥn-ı ma‘nāda bedel
4. Nükhet-i şad-berg-i ruḥsārīñ için ey naḥl-i nāz
Gülşen-i endīşeme ekdim yine toḥm-ı emel

- 2) Bülbül diyerek istek fidanını böyle yalvarıp açıklardı: “midimizin gonca gln İrem bahçesi kıl!”
- 3) Haşir meydanında figan ederek gezmeyeyim; iki cihanın şahlarının şahı [Peygamberimiz (SAV)] in de ümmetinin kabul olunanlarından eyle!
- 4) Gönlümü Aşkın binası ederek, hikmet ehli kıl, ta ki Hakikatin mimarı, böyle harap görmesin.
- 5) Hatif, Kle [her] ne kadar hatalı olursa da, ilahi kapıda affedilir, yemin et!

223

- 1) Hasret orulusı oldum, şaraptan al yudum [sadece bir] yudum al! Saki! meclise özetle bundan sonra bayram üstü gl!
- 2) Gam köşesinin karanlık gecesinde öyle bir zayıfla[dım hatta]; fark olunmaz karınca mıyım, yoksa saç telinden kırık tel miyim [bilemem?]
- 3) [Senin] etin ilende boyum dal, göğsüm hedef [tahtası] olup, mana sahnesinde o keman kaşlıya bedel düştüm.
- 4) Ey naz fidanı! [Senin] yanağının yüz yaprağının kokusu için endişemin gl bahçesine yine emel tohumu ektim.

5. Kim bulur bend-i giriz-gāh-ı necatı Hātifā
Ḳahramānī ğamzeli āfet baķışlım kesdi bel

224

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün
(- . - - - / - . - - - / - . - - - / - . - -)

1. Gāh 'azm-i ğulşen eyle nāz ile ḳadd-i nihāl
Reng-i rūyuñ ğonça-i hūrşid[i] etsin al al
2. Gösterir mi ğün felek meşrebli hīç şa'bānına
Rūze-dār-ı ḥasrete ebrūların eyler hilāl
3. Şahn-ı maḥşerde kefen ber-düş hūn-ālūd iken
Küşte-i tığ-ı nigāhından olur mu hīç su'āl
4. Ḳalmadı şabr u sūkūn ārām künc-i ğamda kim
Bī-mecāl oldum reh-i 'aşkıñda cānā bī-mecāl
5. Ben taḥammülde ḳuşūr etmem hemān cevri eylesen
Derd-i hecriñ vermiyor zerre ḳadar ṭab'a kelāl
6. Girye-i ḥasret gelip imdāda Hātif bī-ḥaber
Leşker-i hecr ile şahn-ı dilde eylerken cidāl

5^b kesdi bel:kesdi bil.

224- İÜ 27^a.

2^b ebrūların:ebrūlarıñ.

5^a eylesen:eylesen.

5) [Ey] Hatif! Kahraman gamzeli, afet bakışım kestiğini bil[diğinden] kurtuluş girişinin bağı kim bulur?

224

- 1) Fidan boylu! Gah gül bahçesinin azmiyle gah naz ile [senin] yüzünün rengi, güneşin goncasını al al etsin!
- 2) Felek meşrepli! Hasret oruçlarına [senin] kaşların hilal eyler[ken] hiç [senin] genç [aşığına] gün gösterir mi?
- 3) Mahşer meydanında kefen omzunda kana bulaşmışken bakışımın kılıcının öldürülmüşünden hiç sual olur mu?
- 4) [Ey] Sevgili! [Senin] aşkının yolunca kuvvetsiz oldum, kuvvetsiz; [bundan dolayı] gam köşesinde sabır ve sükûnette dinlenmekten [eser] kalmadı.
- 5) [Senin] ayrılığımın derdi tabiat[ım]a zerre kadar bıkkınlık ver[m ediğinden] sen böylece [ne kadar] eziyet ile [davranırsan davran] ben tahammülde kusur etmem.
- 6) Hatif! Ayrılık askeriyle gönül sahnesinde savaşırken hasret gözyaşı habersizce imdada gelir.

225

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Dağ dağ sīnem üzre lāle-zār ister göñül
Sünbül-i zülfüñ gibi ebr-i bahār ister göñül
2. Gerden-i şāfi tebāşīr-i şafağdan dem urur
Bir k̄amer-ṭal‘at felek meşreblī yār ister göñül
3. Rengden pākīze olsun naḥl-i ḳadd-i şīvesi
Ġonça-i gülzār-ı behcet bir nigār ister göñül
4. Naḳd-i şeftālū ile mey şunduğūñ demler ḳanı
Böyle bezm-ülfetde sākī bir ḥumār ister göñül
5. Çeşm-i rağbetden düşer mi kāle-i lafz-ı vişāl
Nev-ḳumāş-ı ma‘nī[y]i Hātif şikār ister göñül

Ḥarfū‘l-mīm

226

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Çekmem el dāmānımı çāk eylese ḥār-ı sitem
‘Andelīb-i gülşen-i ruḥsārīñam ey ḡonça-fem

225- SY 178^a.

226- SY 180^a.

1^b ruḥsārīñam:ruḥsārīnam.

225

- 1) Gönül, göğsümün üzerinde yara yara lale bahçesi ister; Gönül, [senin] zülfünün sümbülü gibi bahar bulutu ister.
- 2) Gönül, saf gerdanı şafağı müjdelemekten dem vuran ay doğuşlu ve felek meşrepli bir sevgili ister.
- 3) Gönül, işveli boylu fidanın renkten pak olan Behçet gül bahçesinin goncası bir Nigar ister.
- 4) Gönül, şeftali nakdini içki [olarak] sunduğun zamanlar nerede kaldı? Böyle ülfet meclisine sarhoş saki ister.
- 5) Kavuşma sözünün kumaşı [hiç] rağbet gözünden düşer mi?, Gönül, mananla yeni kumaşını Hatif avcısından ister.

226

- 1) Ey gonca ağızlı! [Senin] yanağının gül bahçesinin bülbülüym. Sitem dikenini eteğimi parçalasa [dahi] el çekemem.

2. Hānçeriñ çek kendiñ öldür ğayra minnet eylemem
Şeh-levendim göz göz olsa sīnede dağ-ı elem
3. Senden öğrensın cefā resmin desem çarḥ-ı kühen
Ol meh [ü] mihr-i cihān der mi ‘aceb lā vü ne‘am
4. Gerd-i kūyuñ rüzgār ‘arz-ı Şıfāhān etmeden
Çeşmine kuḥl-ı nezāket etdi āhū-yı Harem
5. Rīze-i seng-i rehin la‘l-i Bedaḥşān eyledi
Dīdeden rīzān olan Hātif bugün ḥūn-ı nedem

227

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Öyle bed-mest-i mey-i ‘aşkam ḥumārı bilmedim
Sākīyā bezm-i maḥabbetde o yārı bilmedim
2. Ārzū-yı fikr-i zülfüñ başa bir kayd oldu kim
Künc-i ğamda n'eyleyem leyl ü nehārı bilmedim
3. Bir güler yüz görmedim gülzārda ey naḥl-i nāz
Nağme-i āvāz-ı bülbülden bahārı bilmedim
4. Kimdir āyā kimleriñ cānānıdır bu serv-ḳadd
Etdi sür‘atle güzer ol şīve-kārı bilmedim

3^a resmin:resmiñ.

5^a rehin:rehiñ.

227- SY 179^a.

2) Yiğit padişahım! Göğüste elem yaraları göz göz olsa [dahi] [senin] hançerini çek, kendin öldür, başkasına minnet eylemem!

3) Eski felek, cefa resmini senden öğrensin desem, acaba o cihanın ayı ve güneşi ‘‘ Hayır veya Evet!’’ der mi?

4) Rüzgar, mahallinin tozunu İsfahan’a götürmeden Harem ahusu gözüne nezaket sürmesini çekti.

5) Hatif, bugün gözden saçılan pişmanlık kanı, [senin] yolunun taşının kırıntısını Bedahşan yakutu eyledi.

227

1) [Ey] Saki! Aşk içkisinde o derece sarhoşum [hatta] sarhoşluğumu [dahi] bilmedim, [bu yüzden] muhabbet meclisinde o sevgiliyi tanımadım.

2) [Senin] zülfünün düşüncesinin isteği, başa bir dolanınca gam köşesinde gece ve gündüzü ayırt edemedim neyleyeyim?

3) Ey naz fidanı! Gül bahçesinde bir güler yüz görmedi[ğimden] bülbülün sesinin nağmesinden baharın [geldiğini] bilmedim.

4) Acaba bu servi boy kimdir? Kimlerin sevgilisidir? Süratle geçen o işveli güzeli bilmedim.

5. 'İd-i nev-rüz-ı vişâliñ yād edince Hâtifā
Ben neler çekdimse çekdim āh u zārı bilmedim

228

Remel Fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilün

(· · · · · / · · · · · / · · · · · / · · · · ·)

1. Fikret-i zülfüñ ile rūzumuzu şām edelim
Biz de çarḫa o mehi mihr ile ihām edelim
2. Bezm-i vuşlatda yanar āteşe dönsün sākī
Cigerim kanlı kebāb dīdelerim cām edelim
3. Bir girīz-gāh-ı necāt yok sitem-i ğamzeñden
Yeter ey şūḫ yeter bārī bir ārām edelim
4. Vesme-i fitne niyām-ı kemeri olsa sezā
Şekl-i ebrūlarını ḫaçer-i Behrām edelim
5. Mevc-i zencīrim olur ḫaçḫ-ı şu'ā'-ı enzār
Dil-i dīvāneye Hâtif bugün ikrām edelim

228- SY 179^b.

4^b ebrūlarını: ebrūlarıñı.

5) [Ey] Hatif! [Senin] kavuşma nevrusunun bayramını hatırlayınca, ben neler çektimse çektim [ama] ah ve feryadı bilmedim.

228

1) [Senin] zülfünün düşüncesiyle gündüzümüzü akşam edelim, biz de o ay, güneş ile feleğe gizleyelim.

2) Kavuşma meclisinde saki, bir yanar ateşe dönsün, ciğerimizi kanlı kebab, gözümüzü kadeh yapalım.

3) [Senin] gamzenin siteminden bir kurtuluş kapısı yok, ey şuh yeter, yeter bari biraz gezinelim.

4) Fitne damgası, kemerinin kını olsa uygun[dur.] Kaşların şeklini Behram hançeri yapalım.

5) Hatif, bugün divane gönle ikram edelim [çünkü] zincirim dalgası, seyredilen ışığın hattı olur.

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Ruḥ-ı dil-sūzu tāb-ı gülşen-i ḥasret midir bilmem
Gözümde reng-i gül mü âteş-i fūrkat midir bilmem
2. Kemend-i ḥalka-i hicrān olan çeşm-i ğazālāna
Şu'ā'-ı rişte-i nezzāre-i ḥayret midir bilmem
3. Çekilmez çille-i saḥt-ı kemān-ı cevri ol şūḥuñ
Sihām-ı ğamzede nev-şeh-per-i dehşet midir bilmem
4. Devādır fikr-i ḥaṭṭıñ āhuvān-ı çeşm-i bīmāra
Sevād-ı sürme-i āvāze-i şıḥḥat midir bilmem
5. Çözülmez 'uḳde-i reng-i cünün sevdā-yı zülfüñden
Dil-i dīvāneye zencīr-i cem'iyet midir bilmem
6. Yaқан mihr ü mehi sūz-ı derūn-ı ıztırābımdır
Degil encüm felekde şu'le-i ğayret midir bilmem
7. Olunca cilve-ger mir'āt-ı rāz-ı ṭab'-ı Hātifde
Ḥayāl-i 'işve-i Cibrīl-i maḥviyyet midir bilmem

- 1) Hasret gül bahçesinin parlaklığı gönlü yakan yanağı mıdır bilmem? Gözümde gül rengi mi [yoksa] ayrılık ateşi mi [var]dır bilmem?
- 2) Ceylanların gözüne ayrılık halkasının kemendi olan hayret bakışının ipinin ışığı mıdır bilmem?
- 3) O şuh [sevgilinin] eziyetinin sert yayının çilesi çekilmez; gamzenin okunda dehşetin yeni kanadı mıdır bilmem?
- 4) Hasta gözün ahularına [senin] hattının düşüncesi devadır; [ancak] sıhhat sözünün sürmesinin siyahlığı mıdır bilmem?
- 5) [Senin] zülfünün siyahlığından delilik renginin bağı çözülmez; [acaba] deli gönle toplu zincir midir bilmem?
- 6) Güneş ve ayı yakan ızdırabımın içinin ateşidir. Değil yıldız, gayret ışığının gökyüzünü veren midir bilmem?
- 7) Hatif'in tabiatının sırrının aynasından cilveli olunca, Mahviyet Cebrail'inin görüntüsünün hayali midir bilmem?

230

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Lebim telḥ-i mey-i zehr-ābe-i fūrḳat midir bilmem
Gözüm reng-i ḥumār-ālūde-i ḥasret midir bilmem
2. Olursa revġan-ı şem'-i ḥayālim maġz-ı 'Anḳā'dan
Yine şubḥum şeb-i deycūrī-i şoḥbet midir bilmem
3. Dehānım mühr-i ḥāmūş-ı tekellüm künc-i vaḥdetde
Ḥaşīrim cevher-i āyīne-i ḥayret midir bilmem
4. Olur nev-ġonça peydā şu'le-i āvāz-ı bülbülden
Bu gülzārīñ nesīmi āteş-i ġayret midir bilmem
5. Doġundukça şabā ġīsū-yı yāra mevc-i 'anberden
Meşām-ı cāna būyu Hātifā ülfet midir bilmem

231

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Nedir feryādīñ ey dil bülbül-i şeydā mısın bilmem
Girībān çāk [ü] giryān ġonça-i ra'nā mısın bilmem

230- SY 180^a.

231- SY 179^a.

230

- 1) Dudağım ayrılık zehirli suyunun acı içkisi midir bilmem? Gözüm [ise] hasretin sarhoşluk dolu rengi midir bilmem?
- 2) Anka'nın beyninden, hayalimin mumumun yağı olursa yine sabahım sohbetin karanlık gecesi midir bilmem?
- 3) Birlik köşesinde ağzım, sözü dinlenen güneş, [olmuşken] dilimin tutulmasının kaynağı hayret aynası mıdır bilmem?
- 4) Bülbül sesinin ışığından, yeni gonca ortaya çıkar, bu gül bahçesinin ılık rüzgârı gayret ateşi midir bilmem?
- 5) Ey Hatif! Sabah rüzgârı, amber dalgasından sevgiliye dokundukça, canın burnuna koku, ülfet midir bilmem?

231

- 1) Ey gönül! [Sen] çılgın bülbül müsün, bu feryadın nedir? Bilmem. Yakası yırtık, ağlayan güzel gonca mısın bilmem.

2. Perīṣān-ḥāṭıram zülfüñ gibi deryā-yı miḥnetde
Beni nālān eden Mecnūn gibi Leylā mısın bilmem
3. Muḥamminler bu āb u tāb ile seyr eyleyip derler
Bahā taḳdīr olunmaz cevher-i yektā mısın bilmem
4. Beni encüm-şümār-ı ḥasret etdiñ şubḥ[a] dek her şeb
Felekde mişli yoḳ bir māh-ı mihr-ārā mısın bilmem
5. Gelince ḥarf-i isti‘dādına zībāyiş-i rengīn
Suṭūr-ı levḥ-i fikre Hātifā ma‘nā mısın bilmem

232

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · - / · · · · - / · · · · - / · · ·)

1. Duydu sūz-ı dilimi ğamzesi mekkāre benim
Ḳalmadı zerre muḥāl ḥālimi inkāra benim
2. Kim şorar ḳanıma girseñ de eyā āfet-i cān
Tīġ-ı hicrān seniñ sīne-i şad-pāre benim
3. Heves-i dāne-i ḥālīñle ururken pervāz
Dām-ı zülfüñe düşen o dil-i āvāre benim
4. Boyadıñ reng-i cünūn-ı ğam-ı hecriñle dili
Gül-füsūn ile alan ‘aḳlımı seḥḥāre benim

232- İÜ 27^a.

2^a girseñ: girsen.

3^b zülfüñe: zülfüne.

3^b düşen: düşeñ.

4^a boyadıñ: boyadın.

2) Sıkıntı denizinde [senin] zülfün gibi hatırımı dağıtıp beni Mecnun gibi inleyen Leyla mısın bilmem?

3) Tahmin yürütenler bu tabiatın suyu ile seyredip ”Eşi bulunmaz tek mücevher misin bilmem?” derler.

4) [Ey] Hatif! Kabiliyetinin sözüne renkli gösterişli [kelime] gelince fikir levhasının satırına mana mısın bilmem?

5) [Ey] Hatif! Kabiliyetinin sözüne renkli gösterişli [kelime] gelince fikir levhasının satırına mana mısın bilmem?

232

1) Benim gamzesi hilekâr [sevgilim] gönül ateşimi duydu[ğundan] durumumu inkâra benim zerre [kadar] muhal kalmadı.

2) Ey can afeti! Senin ayrılık kılıcı benim göğsümü yüz parça [etmişken] [sen] kanıma girsen de kim sorar?

3) [Senin] benim noktasının isteğiyle uçarken [senin] zülfünün tuzağına düşen o serseri gönül benim.

4) Gönlü, [senin] ayrılığının gamının deliliğinin rengine boya[yıp], büyüleyen gül ile aklımı alan büyücü benim.

5. Beni maḥrūm-ı be-kām etmeden ey şūḫ ġaraż
Cürmüm āyā ne idi bilmedim aġyāra benim
6. Şadef-i baḥr-ı leṭāfet olur elbet ḥayrān
Eşer-i dīde olan bu dūr-i şeh-vāra benim
7. Rāz-ı dil keşf olıcağ sīne-i mir'ātında
Getirir ṭūṭī-i endīşemi ġüftāra benim
8. Peyreviz Ḥazret-i İlhāmī-i vālā-şāna
Hātifā nazmımı ḥācet mi ḥarīdāra benim

233

Hezec Mef'ülü/ mefā'ülü/ mefā'ülü/ fe'ülün

(- - - / · - - - · / - - - · / - - -)

1. Fāş eyleyen esrārımı cānāne mi bilmem
Mir'āt-ı dilim şimdi perī-ḥāne mi bilmem
2. Bir dil ki ola şu'le-i şem'in hevesiyle
Odlara yağa kendini pervāne mi bilmem
3. Zencīr-i gelū etdi ḥaṭ-ı sāğarı sāķī
Mest-i mey-i naḥvet mi ya dīvāne mi bilmem
4. Gül-berg-i ruḥun etdi ḥazān bād-ı pūr-āfet
Bülbülleriniñ nağmesi efsāne mi bilmem

5^a ġaraż:ğarażı.

233- SY 179^a.

2^b kendini:kendiñi.

4^a ruḥun:ruḥuñ.

- 5) Ey sevgili! Maksadı, beni gamsızlıkla mahrum etmeden günahlarımı ortaya çıkarmaktı, benim başkası [olduğumu] bilmedim.
- 6) Elbette letafet denizinin sedefinin [dahi] hayran ol[duğu] gözün eseri olan bu tek inci benim.
- 7) Göğüs aynasında gönül sırrımı ortaya çıkaracak endişemin papağanını söze getiren benim.
- 8) Şanı yüce İlham'ı Hazreti'nin piri, [Ey] Hatif benim şiirimi satın almaya gerek [var] mı?

233

- 1) Sırlarımı ortaya çıkaran sevgilimi bilmem; gönlümün aynası şimdi peri evimidir bilmem.
- 2) [Senin] mumunun ışığının hevesiyle kendini ateşlere yakacak pervane olan bir gönül mü bilmem.
- 3) Saki, kadehin hattını, boğazın zinciri etti; [acaba] kibir içkisinin sarhoşu mu ya da deli midir bilmem.
- 4) Afet dolu rüzgâr, [senin] yanağının gül yaprağını sonbahara çevirdi, [acaba] [senin] bülbüllerinin şarkısı efsane mi[dir] bilmem?

5. Düşdüm heves-i zülfüne yārın yine Hâtif
Müjgânlarımıñ sâyesi nev-şâne mi bilmem

234

Remel Fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilün

(· · · - - / · · · - - / · · · - - / · · · - -)

1. Çarpılış dā'ire-i dilde perīdir diyemem
Seni āyīnede görsem de perīdir diyemem
2. Rüşenā kılsa hayāl-hānemi şeb-tā-be-seher
Şu'le-i şem'-i ruhuñ zīb ü feridir diyemem
3. Fitne-i dehri çıkarmış başa zīr-i fesden
Tabla perçem o şehiñ tāk-ı seridir diyemem
4. Tavk-ı zencīr-i cünündür dil-i dīvānemize
Mevce-i turra-i gīsū haberidir diyemem
5. Sīnede āteş-i dağ-ı gam olur ise 'ayān
Hâtifā düde-i āhım şereridir diyemem

- 5) Hatif, yine sevgilinin zülfünün hevesine düştü[ğümden], kirpiklerimin gölgesi yeni tarak mıdır bilmem?

234

- 1) Gönül dairesinin dört tarafı peridir diyemem; [hatta] seni aynada görsem dahi peridir, diyemem.
- 2) Ta gecedен sabaha kadar hayal evimi aydınlatsa [dahi] [senin] yanağının mumunun ışığını süs ve bezeğidir, diyemem.
- 3) Fesin püskülünden zamanın fitnesini başa çıkarmış [olduğundan] tabla perçem, o padişahın başının tacıdır, diyemem.
- 4) Deli gönlümüze delilik zincirinin halkasıdır [bundan dolayı] saç lülesinin dalgasının haberidir, diyemem.
- 5) [Ey] Hatif! Göğüste gam yarasının ateşi ortaya çıkarsa ahımın dumanının kıvılcımıdır, diyemem.

235

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

1. Bir felek-meşreb için nāle vü āh eylemeyem
Gül-i hūrşīde bile ‘atf-ı nigāh eylemeyem
2. Fikr-i şeb-reng-i ser-i zülfüñ eden kâfileye
Şu‘le-i āhımızı meş‘al-i rāh eylemeyem
3. Revnağ-ārā-yı çemen serv-i kadiñ olsa dahı
Pāyña eşk-i teri ğayrı tebāh eylemeyem
4. Gāh şarkī okuyup gāh edeyim faşl-ı hişār
Bezm-i kânün-ı maḥabbetde yegāh eylemeyem
5. Ben o Mecnün-ı beyā[bā]n-ı hayālem Hātif
Güşe-i ḥayme-i Leylī[y]i penāh eylemeyem

236

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · · · · / - · · · · / - · · · · / - · · ·)

1. Şāh-bāz-ı ma‘nīyem ‘Ankā şikārımdır benim
Kudsiyān Kāf-ı leṭāfetde hezārımdır benim

235- SY 180^b.

3^b pāyña:pāyına.

236- İÜ 27^b.

235

- 1) Güneşin gülüne bile bakışımı affeyleme[diğim için] bir felek meşrep için inleyip ah edemem.
- 2) Kafileye [senin] zülfünün ucunun gece renkli düşüncesine [gösteren] ahımızın ışığını yolumun meşalesi eyleyemem.
- 3) Çimene canlılık veren [senin] servi boyun olsa dahi, yoluna taze gözyaşını artık yıkıntı eyleyemem.
- 4) Bazen şarkı okuyup bazen Hisar faslını izleyeyim [ama] muhabbet kanununun meclisinde yegah eyleyemem.
- 5) Hatif, Leyla'nın çadırının köşesini sığınma yeri eyleyemem [çünkü] ben o hayalimin çölünün Mecnun'uyum.

236

- 1) [Ben] mana avcısıyım, benim avım Anka'dır. Letafet Kaf'ında melekler benim bülbüllerimdir.

2. Tāzelensin gülşen-i nezzāre mevc-i şīveden
Sāye-i fikr-i haṭiñ ebr-i bahārımdır benim
3. Küşte-i gāmzeñ bilinsin zulmet-i efkārda
Şubḥ-ı maḥşer şu‘le-i şem‘-i mezārımdır benim
4. Sübḥa-i şad-dāne-i eşk-i ter-i çeşmim olan
Rişte-i tār-ı ḥayāl-i intizārımdır benim
5. Öyle bed-mest-i nigāh-ı ‘işveyem kim Hātifā
Ser-nigūn cām etme dest-i ra‘şe-dārımdır benim

237

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Yağmağa cān-ı ‘azīzim mübtelāsın n'eyleyem
Başa bir kayd-ı ‘azīm olmuş belāsın n'eyleyem
2. Ben kapılmam ḥüsn ü ān-ı cezbe-i dīdārıña
Nāz-perversin cüvānsın bī-vefāsın n'eyleyem
3. Eylediñ tarḥ-ı tekellüf gördüğüñ nādān ile
Şüh-meşreb mā‘il-i cevr ü ezāsın n'eyleyem

237- SY 178^a.

2^a dīdārıña:dīdārına.

- 2) İşvenin dalgasında bakışın gül bahçesi tazelensin; [çünkü] [senin] hattının düşüncesinin gölgesi benim baharımın bulutudur.
- 3) Fikirlerin karanlığında [senin] gamzenin öldürücülüğü bilinsin [çünkü] mahşer sabahı, benim mezarımın mumunun ışığıdır.
- 4) Sabaha, gözümün taze gözyaşının konusu olan benim intizarımın hayalinin karanlık ipidir.
- 5) [Ey] Hatif! [Ben] ters dönmüş kadehi, titreyen el ile [tutmaya çalışan] işveli bakışın sarhoşuyum.

237

- 1) Yüceliğimin canını yakmaya müptelasını, ne yapayım? Başa büyük bir bağ olmuş belasını ne yapayım?
- 2) Ben [sevgilinin] yüzünün cezbeli güzelliğine kapılmam; [ama] naz büyütensin, yiğitsin, vefasızsın ne yapayım?
- 3) Gösterişin desenini gördüğün kendini bilmez ile [beraber] şuh huylu, sıkıntı ve eziyete düşkün [sevgiliyi] ne yapayım?

4. Keyf-i meyle na'ller kesdiñ o sım pāzūlara
Böyle bir dā[y]ı kesim yoşma edāsın n'eyleyem
5. Şubha dek encüm-şümār-ı hasret etdiñ Hātifi
Şu'le-ver evc-i sipihre meh-liķāsın n'eyleyem

238

Remel Fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün
(· · - - / · · - - - / · · - - - / · · - -)

1. Ben seniñ tığ-ı sitem-kārıña şāyān olayım
'İd-i ađhāda bile rāhıña ķurbān olayım
2. Şem'-i ruhsārıñıñ efkārı ile tā-be-seher
Gülşen-i ħüsñüñe bülbül gibi gūyān olayım
3. Dost olunmaz bilirem kāfir-i bī-dīn idigin
Ben seniñ-çün niçe bir vālih ü ħayrān olayım
4. Erişe gün yüzüñe bir gün ola ħađla zevāl
Sen deseñ de güzelim āfet-i devrān olayım
5. Mā'il-i cevr degil Hātif-i zārıñ da seniñ
Vuşlatıñla a şehim lāyık-ı iĥsān olayım

4^a kesdiñ:kesdin.

238 İÜ 27^b.

1^a sitem-kārıña:sitem-kārına.

1^b rāhıña:rāhına.

2^a ruhsārıñıñ:ruhsārımıñ.

5^a Hātif-i zārıñ:Hātif-i zārın.

- 4) İçkinin zevkiyle o gümüş pazılara naller kesti[ğinden] [ben] böyle bir dayı kesim, yomsa edasını ne yapayım?
- 5) [Ey] Hatif! Sabaha dek hasret yıldızlarını sayarak [geçirdin] ışık saçan yıldızın yüceliğine ay yüzlü ne yapayım?

238

- 1) Ben senin sitemli kılıcına layık olayım, Kurban bayramında bile yoluna kurban olayım.
- 2) Ta seher vaktine kadar yanağının mumunun düşüncesi ile [senin] güzelliğinin gül bahçesine bülbül gibi söyleyen olayım.
- 3) Dinsiz kâfir var iken dost olunmaz bilirim; [ama] ben senin için nasıl şaşakalmış ve hayran olayım?
- 4) Güzelim! Sen [her ne kadar] zamanın afeti olayım desen de bir gün olur [senin] yüzünün hattına[da] zeval erişir.
- 5) Ağlayan Hatif, senin eziyetine meyilli değil; [bundan dolayı] a şahım, [senin] kavuşmanla insana layık olayım?

239

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · · / · · · · · / · · · ·)

1. O gül-i ‘işveye h̄āram aña mı acıyayım
Şubh[a] dek bülbül-i zāram aña mı acıyayım
2. Men o Mecnūn-ı firāḳam ki o Leylī-şifatıñ
Halka-i zülfüne bāram aña mı acıyayım
3. Fikret-i tāb-dih-i nūr-ı sevād-ı zülfü
Reng-i şeb etdi nehāram aña mı acıyayım
4. Gelmez āyīne-i zānū-yı hayāle şimdi
Bir perī-zāda dūçāram aña mı acıyayım
5. Sürme-i ḥasret iken dīdeye āhıñ Hātif
Şimdi pā-māl-i ğubāram aña mı acıyayım

240

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · · / · · · · · / · · · ·)

1. Seng-i ḥasretle dögüp sīnemi ḳan ağlayayım
Şerḫa şerḫa cigerim āteş ile dağlayayım

239- SY 179^b.

2^b zülfüne:zülfüñe.

3^a zülfü:zülfünü.

3^b nehāram:nehārım olmalı.

240- SY 178^b.

239

- 1) O nazlı güle dikenim [acaba] ona mı acıyayım? [yoksa] sabaha dek inleyen bülbülüm, ona mı acıyayım?
- 2) Ben o Leyla'ya benzer [sevgilinin] zülfünün halkasına yük olan o ayrılığın Mecnun'uyum [acaba] ona mı acıyayım?
- 3) Zülfün siyah ışığının gücünün düşüncesi gündüzümü gece rengi yaptı, ona mı acıyayım?
- 4) Şimdi hayalin diz aynasına gelmeyen bir peri kızına düşmüşüm ona mı acıyayım?
- 5) Hatif, [senin] ahın göze hasret sürmesiyken şimdi ayağın tozuyum ona mı acıyayım?

240

- 1) Göğsümü hasret taşıyla döğüp kan ağlayayım; ciğerimi ateş ile parça parça dağlayayım.

2. Aķayım derdiñ ile cū gibi ey serv-i sehī
Vādī-i deřt [ü] cibāle dūřerek ađlayayım
3. Derd-i ‘ařka bu řifā-hānede mūmkin mi ‘ilāc
Dil-i dīvānemi zencīre çekip bağlayayım
4. Kātli-i ‘uřřāķdan eger cevhere geldiye ziyān
Tīġ-ı ebrūlarıñı vesme ile dađlayayım
5. Kāle-i naķdimi bāzāra çıkardım Hātif
Bir ĥarīdār bulunursa işimi şağlayayım

Ĥarfū’ n-nūn

241

NA‘T-I řERĪF

Remel Fā‘ilātūn/ fā‘ilātūn/ fā‘ilātūn/ fā‘ilūn

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. ‘Andelībi gūlřen-i ruĥsārīñıñ Rūĥu’l-emīn
Naĥl-i ķaddiñ sāyesin görmüř deġil rūy-ı zemīn
2. Levĥ-i ta‘zīme çekerdi ĥarf-be-ĥarf kilik-i hūner
‘Akl-ı kül derk eylemiş vařfıñ hezārān āferīn

4^b dağlayayım: zāđlayayım.

241- MR 6^b, SY 7^b.

1^a ruĥsārīñıñ: ruĥsārınıñ.

- 2) Ey servi fidanı! [Senin] derdinle akarsu gibi akıp dağ ve ova vadisine düşerek çağlayayım.
- 3) Aşk derdine bu hastanede ilaç mümkün mü [bilemem] deli gönlümü zincire çekip bağlayayım?
- 4) Eğer cevhere âşıkların katlinden zarar geldiyse [senin] kaşlarının kılıcını damga ile mühürleyeyim.
- 5) Hatif, bir satın alıcı bulunursa işimi yapmak [için] nakdimin kumaşını pazara çıkardım.

241

- 1) [Ey] emniyetli ruh! [senin] yanağının gül bahçesini bülbülü dünya yüzünde fidan boyunun gölgesini [dahi] görmüş değil[dir.]
- 2) Hüner kalemi, büyük levhaya harf harf çekerdi, büyük akıl [senin] vasıflarını anlamış bülbüller aferin [diyerek.]

3. Şu‘le-i şem‘-i nübüvvetden bulur kevneyn zıyā
Enbiyā içre ki sensin nūr-ı Hıtmü’l-mürselîn
4. Sūziş-i ‘aşkıñla yandım yā Nebīyya’llāh meded
Künc-i ğamda rüz u şeb eyler iken āh u enīn
5. Nefs-i emmāre hücūmundan bulunmazken necāt
Rū-siyāha luţfudur Hātif olan hışn-ı haşīn

242

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · · / · · · · · / · · · · · / · · · · ·)

1. Tevbeler etmeyeyim raġbet-i meyl-i hūbān
Göz göz oldu yetişir sīnede daġ-ı hicrān
2. Mevc-i girdāb bulamaz keşti-i efkāra zafer
Seyli-i dīdeme reşk-āver olurken ‘ummān
3. Çıkşa gülzāra hezār nāz ile ol naḥl-i edeb
Ġonçalar çāk-i girībān ede cūlar ḥayrān
4. Neş’e-yāb olmaz idi bezm-i mey-i ülfetde
Bād-ı şahbā-yı lebiñ eylemeyince mestān
5. Gördüğüñ ‘āşık-ı nādān ile olduñ hem-dem
Bī-mürüvvet bu mudur Hātife luţf u iḥsān

242- SY 181^b.

5^a gördüğüñ:gördüğün.

- 3) Sen, peygamberler içinde son gönderilen nурсun; [bundan dolayı] iki dünya [senin] peygamberlik mumunun ışığından parlaklık bulur.
- 4) Ya Nebiyyallah! Gam köşesinde gece gündüz ah ve figan ederken [senin] aşkının ateşiyle yandım, medet!
- 5) Hatif! Kötülüğü emreden nefsin hücumundan kurtuluş bulunmazken siyah yüzlüye sağlam kale olan [onun] lütüdür.

242

- 1) Güzellerin meylene rağbet [edip] tevbe etmeyeyim; [çünkü] göğüste ayrılık yarası göz göz oldu, yetişir!
- 2) Deniz, gözümün seline kıskançlık uyandırırken, girdap dalgası, fikirlerin gemisine zafer bulamaz.
- 3) O edep fidanı bülbül naz ile gül bahçesine çıksa goncalar gömleğini yırtar, akarsular donar.
- 4) [Senin] dudağının şarabının rüzgârı sarhoş eylemeyince ülfet içkisinin meclisi neşeli olmazdı.
- 5) Gördüğün [her] akılsız âşıkla vakit geçiren mürüvetsiz [sevgili]! [Acaba] Hatif'e lütuf ve iyiliğin bu mudur?

243

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Nūr-bağş-ı ‘ālem olsañ istemem insiyyetin
Ey felek meşrebli bildim añladım māhiyyetin
2. Hātır-ı ‘uşşāk nice pür-neş’e-yāb-ı feyz olur
Görmeden şahbā-yı hecriñ sākiyā keyfiyyetin
3. Qadriñ erbāb-ı dil-i dāniş bilirse söylesin
Cevher-i elfāzıññ gevher-fürüşān kıymetin
4. Ter-mizāc-ı şab‘ olursañ ğam degil ey gül-beden
Āb-ı rüy-ı nāz ile taħmīr olunmuş řīnetin
5. Çarpılıp Cibrīl-i fikret yalñız Hātif degil
Ey perī-zād-ı melek mümkin midir qurbiyyetin

244

Hezec Mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün

(· - - - - / · - - - - / · - - - - / · - - - -)

1. Qızarmış gül gül olmuş ‘arız-ı cānāne ‘işretten
Yatur ğamze ħumār-ālūdedir şahbā-yı naħvetden

243- İÜ 28^a.

1^a insiyyetin:insiyyetiñ olmalı.

1^b māhiyyetin:māhiyyetiñ olmalı.

3^b elfāzıññ:elfāzıññ.

4^b řīnetin:řīnetiñ olmalı.

5^a yalñız:yalınız.

5^b qurbiyyetin:qurbiyyetiñ olmalı.

244- İÜ 28^b.

243

- 1) Ey felek meşrepli [sevgili] [ben] [senin] mahiyetini bildim anladım; [bundan dolayı] âlemi bağışlayan nur olsan [dahi] [senin] insanlığını istemem.
- 2) [Ey] Saki! [Senin] ayrılığının şarabının durumunu görmeden, âşıkların hatırı nasıl neşeli feyiz olur?
- 3) Gönül bilgisinin bilginleri [senin] gücünü; senin sözlerinin cevherinin kıymetini cevher dağıtanlar bilirse söylesin!
- 4) Ey gül bedenli! Tabiatınla taze mizaçlı olursan gam değil, [çünkü] [senin] yaratılışının nazın yüzüsu ile mayalanmıştır.
- 5) Ey meleğin peri kızı! Düşünce Cebrail'ini dört bilen yalnız Hatif değil, [bundan dolayı] senin yakınlığın mümkün müdür?

244

- 1) Sevgilinin yanağı içki içmekten kızarmış, gül gül olmuş; gamze [ise] büyüklük şarabıyla sarhoşluk dolu yatar.

2. Tolaşmam zülf-i pîç-â-pîç-i yâra zulumet-i ğamda
Yanar şem'-i hayâlim şu'le-i idrâk-i hikmetden
3. Beni bir dâr-ı gîsû etse cellâd-ı nîgeh ğam mı
Çekildi gerden-i Manşûr'a da bu târ-ı ğayretten
4. Hayâl-i 'arızın dilden çıkar mı ey büt-i tersâ
Tehî kalmaz 'ibâdet-hâne-i endîşe şüretten
5. Güzelsin bî-bedelsin nâz-perversin begim söz yok
Kelâl el verdi tab'-ı Hâtîfe billâh[i] ülfetden

245

Remel Fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün

(- . . . - / - . . . - / - . . . - / - . . -)

1. Serde sevdâ-yı maḥabbet dilde âh u zârdan
Kurtuluş yok ey sitem-hû hançer-i âzârdan
2. Gonçalar çâk-i girîbân etmesin bülbül figân
Gül-nihâlim eyleme geşt [ü] güzâr gülzârdan
3. Dağ-ı sînem 'arz edip kimlere feryâd eylesem
Cevri sîm-ten saña ta'lîm eyleyen ğaddârdan
4. Sâye-i ḥaṭṭın temâşâ eyledikçe gitmedi
Sürme-i reng-i leṭâfet dîde-i efkârdan

245- SY 182^b.

3^b cevri sîm-ten:sîm-ten cevri.

- 2) Gam karanlığında sevgilinin kıvrım kıvrım zülfünde dolaşmam; [çünkü] hayalimin mumu, hikmetin idrak ışığı ile yanar.
- 3) Bakışın cellâdı beni kâkülün darağacında [idam] etse gam mı? Bu gayret karanlığından Mensur'un gerdanına da çekildi.
- 4) Ey Hristiyan putu! [Senin] yanağının hayali [hiç] gönülden çıkar mı? Endişe kilisesi suretten boş kalmaz.
- 5) Beyim! Güzelsin, eşsizsin, naz besleyensin söz yok! Allah'a yemin olsun ki: Hatif'in tabiatına bıkkınlık ülfetten el verdi.

245

- 1) Ey sitemkâr! Başta muhabbet siyahlığı, gönülde ah ve inleyişten ve inciten hançerden kurtuluş yok.
- 2) Gülfidanım! Goncalar gömleğini yırtıp bülbül figan etmesin, [çünkü] gül bahçesinden geçip gitme!
- 3) Sana gümüş tenlinin eziyetini öğreten gaddardan göğsümdeki yarayı kimlere arz edip feryat eylesem?
- 4) [Senin] hattının gölgesini seyrettikçe letafet renginin sürmesi fikirlerin gözünden gitmedi.

5. Revzen-i hūrşīdden etmez o meh çarha nigāh
Hātife bir gün mü gösterdi ‘aceb tekrārdan

246

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün

(· --- / · --- / · --- / · ---)

1. Doğunmuş cāme-i ‘īdiyyesi tār-ı reg-i gülden
Bu bir kālā-yı nevdır fark olunmaz çeşm-i bülbülden
2. Olur h^yābīde ğamzeñ mest-i nāzım bezm-i hayretde
Olursa pister [ü] bālīn-i ‘işve neş’e-i mülden
3. Derūnum kılca kalsa hançer-i cevriñden ey hūnī
Bırakmam mū miyānıñ sevdigim bir ān taḥayyülden
4. Menem āyīne-i zānūsu seyr et ol perī-zādīñ
Çıkardı naqş-ı rāz-ı fikrimi şabr [u] taḥammülden
5. Bilindi Hātif-i dil-ḥasta[y]ı terk etmedir kaçdı
Anı ihām eder ol çeşm-i āfet bu taḡāfülden

- 5) O ay! Güneşin penceresinden gökyüzüne bakmaz; acaba Hatif'e tekrardan bir gün mü gösterdi?

246

- 1) Bu bayramlık elbisesi gül renkli karanlıkta dokunmuş bülbülün gözünden fark olunmayan bir yeni kumaştır.
- 2) Cilvenin yatak ve yastığı şarap neşesinden olursa hayret meclisinde [senin] gamzen uykuda olur.
- 3) Ey kanlı! [Senin] eziyet hançerinden vücudum kıl kadar kalsa [dahi] sevdiğim, kıl belini bir an hayal etmeyi bırakmam.
- 4) O peri kızının diz aynası benim, seyret, fikrimin sırrının nakşını sabır ve tecelliden çıkardı.
- 5) Maksadı, hasta gönüllü Hatif'i terk etmedir, bilindi. O afet gözlü bu aldırmaazlığından onu hatırlatır.

247

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Gül-i Bihzād'a reng-i bû verir ruhsâr-ı alından
O bâğ-ı behcetiñ fehm eyledim kıadd-i nihâlınden
2. Çerâğ-ı lafz-ı taḥrîk-i tekellüm-rîz-i şevk olmuş
Bu şeb meclisde ol şūḥuñ baña bir bir su'âlinden
3. Ne ḥâcet ma'nî-i rengîn-i maẓmûn-ı ma'ânîye
Ḥaṭ-ı nev-ḥîz-i ḥüsnüñ bellidir lafz-ı me'âlinden
4. Olur tertîb-i seng-i sürme-i âvâze-i ḥasret
Kefimde ḥâme mîl oldu nigâh-ı pür-melâlınden
5. Esîri ben miyem Hâtif cihân âvâre-i ḥüsnü
Girîz-gâh-ı necât mümkün degil dâm-ı ḥayâlinden

248

Remel Fe'ilâtün/ fe'ilâtün/ fe'ilâtün/ fe'ilün

(· · - - / · · - - / · · - - / · · - -)

1. Reng alır gonça-i ḥürşîd gül-i ruhsârından
Ṭamla yâķût dökülür ḥançer-i âzârından

247- SY 182^b.

5^b ḥayâlinden:ḥayâliñden.

248- SY 180^b.

247

- 1) Al yanağından, Bihzad'ın gülüne renk ve koku ver[diğini] o güzellik bahçesinin fidanının boyundan anladım.
- 2) O şuh [sevgilinin] bu gece meclisinde bana bir bir sualinden söz çırası, konuşma hareketinin ışığıyla aydınlanmış.
- 3) [Senin] güzelliğinin yeni terleyen hattı açıklayıcı sözünden bellidir; [bundan dolayı] anlam mazmununun renkli manasına ne gerek var?
- 4) Hasret şöhretinin sürme taşına tertip olan elimdeki kalem, acı dolu bakışından mil oldu.
- 5) Hatif! Güzelliğin boş gezen dünyasının esiri ben miyim? [Senin] hayalinin tuzağından kurtuluş kapısını [bulmak] mümkün değil[dir.]

248

- 1) Güneşin goncası, yanağının gülünden renk alır, incitici hançerinden damla [damla] yakut dökülür.

2. Çekmeden kaşı kemān çille-i saht-ı nāzın
 Kırtuluş yok sitem-i nāvek-i Tātār'ından
3. Tūṭīye eylese ta'lim-i suhan nāz ederek
 Şu keser kıand-ı teri lezzet-i güftārından
4. Zīb ü fer vermek için şānesi her dem hāke
 Tohm-ı 'anber saçıyor turra-i tarrā[rı]ndan
5. Künc-i fūrkatde yatur görse de Loqmān-ı zamān
 Şıḫhat ümmīd edemez Hātif-i bīmārından

249

Hezec Mefā'ılün/ mefā'ılün/ mefā'ılün/ mefā'ılün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Perişāndır gönül sevdā ile zülf-i siyāhından
 Görünsün perçem-i ḫam-der-ḫamı zīr-i külāhından
2. Ciger pür-ḫün [u] sīne şerḫa şerḫa tīğ-ı ğamze-[y]-le
 Dem-ā-dem çeşm-i ḫün-rīziyle kıan kıamlar nigāhından
3. Nühüfte-püselikden māye-dār oldum uşül eyle
 Nevā-sāzam o deñlü şāh-nāzıñ püse-ğāhından

²a nāzın:nāzıñ.

249- İÜ 29^b.

³a eyle~ile.

- 2) Kaşı keman! [Senin] nazının zor çilesini çekmeden Tatar okunun siteminden kurtuluş yok.
- 3) Naz ederek papağana söz öğretse taze şekeri sözünün lezzetinden su keser.
- 4) Tarağı her zaman toprağa süs ve parlaklık vermek için yankesici saç lülelerinden amber tohumu saçıyor.
- 5) Zamanın Lokman'ı ayrılık köşesinde yatar görse de hasta Hatif'inden iyileşmeyi ümit edemez.

249

- 1) Gönül sevda ile [senin] siyah zülfünden perişan[olduğundan] külahının altında büklüm büklüm perçemi görünsün.
- 2) Ciğer kanla dolu, göğüs parça parça gamzesi kılıç ile bakışından kan dökücü gözüyle her an kan damlar.
- 3) Naz padişahının bûse-gâh makamından o kadar okudum; [hatta] usul ile nühuftepüselikten maye-dar oldum.

4. Ayağın hürmete elde tutar rindān mey-i nābīñ
Kaçılmaz böyle ‘ālī meclisiñ sāķī günāhından
5. O şāh-ı kişver-i hüsne sezādır cevdet ü ihsān
Bulur tanzīmini dil Hātifā dād-ı sipāhından

250

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Tār u pūd-ı cāmesi fer buldu reng-i nāleden
Çıkmadı böyle kumāş-ı şīve hiç beng-āleden
2. ‘Andelībān-ı hüner gülşende feryād eylesin
Gonça-i hasret açıldı eşk-i çeşm-i jāleden
3. Fikr-i zülfüyle o Leylī-‘işveniñ şem‘-i hayāl
Tavķ-ı zencīr-i cünündür şu‘le-i cevvēleden
4. Kātīlīmsin ihtiyācım yok güvāh-ı ‘ādile
Fehm olur āşār-ı hūnum berg-i tīg-ı lāleden
5. Çille-i saht-ı kemān-ı çarķ[1] Hātif çekmege
Çeşm-i hayret-bīn-i māhım oldu zih-gīr hāleden

4^a ayağın:ayağın.

250- İÜ 28^a.

4^a kātīlīmsin:kātīlīmsiñ.

- 4) Saf içkinin rintleri hürmetle kadehi elde tutar[iken] [ey] saki! Böyle yüce [bir] meclisin günahından kaçılmaz.
- 5) O güzellik ülkesinin padişahına Cevdet ve yardım yakıştır; [çünkü] [Ey] Hatif! Gönül düzenini ordusunun adaletinden bulur.

250

- 1) Elbisesinin çözü ve atkısı inleyiş renginden parladı, Böyle işveli kumaş hiç çıkmadı.
- 2) Gül bahçesinde hüner bülbülleri feryat eylesin; [çünkü]çiğ taneciğinin gözyaşından hasret goncası açıldı.
- 3) O Leyla cilvelinin zülfünün düşüncesiyle hayal mumu akıcı alevden delilik zincirinin gerdanıdır.
- 4) Lalenin kılıcının yaprağından öldürme eserlerim düşünül[düğü için] adil tanıklar[a] ihtiyacım yok, katılmasın.
- 5) Hatif, feleğin kemanının güçlü çilesini çekmeye ayımın hayret dolu gözü haleden yüzük oldu.

251

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Müjsem hār u muğaylān olsa nahl-i ḥasretim sensin
Benim gül-çīn-i bāğ-ı ülfet[im] hem rağbetim sensin
2. Nesīm āteş çıkarsa ğonça-i çeşm-i ḥayālimden
Yine künc-i şeb-i fūrkatde şem‘-i ḥayretim sensin
3. N'olur ḥükme eylesem Kāf-ı sitiğnā-yı ma‘ānīye
Şeh-i iqlīm-i nazmam serde tāc-ı rif‘atim sensin
4. Kime dād eyleyem düzd-i nigāh-ı çeşm-i şūḥuñdan
Bugün ğāret-ger-i kālā-yı şabr-ı fikretim sensin
5. Lebiñ yād eyleyip mest oldu Hātif bezm-i ḥayretde
Kef-i endīşede cām-ı şarāb-ı fūrkatim sensin

252

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Derūn-ı ğonça-i ümmīdimi pür-ḥūn eden sensin
Bu gülşende hezārān cūları Mecnūn eden sensin

251- İÜ 29^b.

4^a şūḥuñdan:şūḥundan.

252- İÜ 28^a.

251

- 1) [Her ne kadar] kirpiğim diken ve çalı olsa [da] hasretimin fidanı sensin. Benim gül toplayan ülfet bahçem hem rağbet [ettiğim] sensin.
- 2) Ilık rüzgâr hayalimin gözünün goncasından ateş çıkarsa [dahi] yine ayrılık gecesinin köşesinde [yanan] hayretimin mumu sensin.
- 3) Nazım memleketinin padişahıyım, başta yücelik tacım sen [olduğundan] manaların istiğna Kaf'ına hükmetsem ne olur?
- 4) Bugün düşüncemin sabır kumaşının yağmacısı sensin [bu yüzden ben] [onun] şuh gözünün bakışının hırsızından kime adalet isteyeyim?
- 5) Endişe köpüğünde ayrılığımın şarabının kadehi sen [olduğundan] Hatif, hayret meclisinde [senin] dudağını hatırlayıp mest oldu.

252

- 1) Ümidimin goncasının içine kanla dolu eden sensin. Bu gül bahçesinde bülbül arayanları Mecnun eden sensin.

2. Ne hācet dāne-i dām-ı hayāl-i zülf-i pür-çīne
Nigāh-ı luṭfuña murğ-ı dil[i] meftūn eden sensin
3. Kōmam hār ü has[ı] endīşe-i hāk-i mezelletde
Dü çeşmim hūn ile mānend-i Ceyhūn eden sensin
4. Gelir cūş [u] hurūşa gūşe-i meyhānede humlar
Şarāb-ı ye'simi şad şerm ile gül-gūn eden sensin
5. Ederken cünbiş-i meşķ[ı] nigāh-ı çeşm-i Leylī'ye
Bu vādīde hezār āhūları Mecnūn eden sensin
6. Degil Hātif alırsañ dāmen[i] cebr-ile teshīre
Çeh-i Bābil'deki cādūları bīrūn eden sensin

253

Remel Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

(- / - / - / - . . .)

1. Ğamzeler bed-mest-i hayret bāde-h^vār olduķça sen
'İşveler maħmūr-ı cünbiş neş'e-dār olduķça sen
2. Şāh-bāz-ı ṭab'ımıñ oldu per ü bāli şikest
Kāf-ı istiğnāda ey 'Anķā şikār olduķça sen

²b luṭfuña: luṭfuna.

253- SY 182^b, İÜ 29^b.

- 2) Lütüflü bakışına gönül kuşunu meftun eden sen [olduğundan] çok bükülmüş zülfünün hayalinin tuzağının tanesine ne gerek var?
- 3) Çalı çırpıyı mezellet toprağının endişesinde bırakmam [çünkü] iki gözümü kanla Ceyhun'a benzeten sensin.
- 4) [Nasıl] meyhane köşesinde şarap küpleri taşıp coşar [ise] ümitsizliğimin şarabını yüz utangaçlıkla gül renkli eden sensin.
- 5) Leyla'nın gözündeki bakışın misk hareketine binlerce ahuyu bu vadide Mecnun eden sensin.
- 6) Hatif, değil eteğini zorlukla teshire almak Babil kuyusundaki cadıları dışlayan sensin.

253

- 1) Sen içki istedikçe gamzeler hayret sarhoşluğunda ve sen neşeli oldukça işveler hareket mahmurluğundadır.
- 2) Ey Anka avcısı sen istiğna Kaf'ında oldukça tabiatımın gösterişliliği kanat ve kolu kırdı.

3. Şīşe-i hūn-āb-1 çeşmimde o gül ter tazedir
Bāğ-1 elfāz-1 ma‘ānīde hezār oldukça sen
4. Şüretin buldu yine deyr-i dil-i üftādegān
Hāme-i mūy-1 fitenle büt-nigār oldukça sen
5. Kālmāsın elde ‘inān-1 ihtiyārı Hātif’iñ
Şahñ-1 endīşemde gāhī nī-süvār oldukça sen

254

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Şu‘le-i āh u şerār-1 intizārımdan şaķın
Nev-cüvān-1 nāzenīnsin inkisārımdan şaķın
2. Raḥş-1 gül-gūna süvār oldukça şahñ-1 ma‘nīde
Ḥaydar-1 Kerrār-1 ‘aşkam Zü’l-feķār’ımdan şaķın
3. Degmesin dāmānıña hūn-1 şehīd-i ‘āşıķān
Zālīm [ü] ğaddāre sen ḥāk-i mezārımdan şaķın
4. Mevc-i ğamdan keştī-i endīşe ğarķ-āb olmadan
Baḥr-1 girdāb-1 felāketde kenārımdan şaķın

4^a şüretin:şüretiñ.

254- SY 181^b.

3^a dāmānıña:dāmānına.

- 3) Sen anlamlı sözlerini bahçesinde bülbül oldukça o gül gözümün kanlı sudan şişesinde tap tazedir.
- 4) Sen fitne kıl kalemiyle put sevgili oldukça düşkün âşıkların gönül kilisesi yine suretini buldu.
- 5) Sen endişemin meydanında bazen binicisiz oldukça Hatif'in ihtiyar dizgini elde kalmasın!

254

- 1) Gözlerimin kıvılcımı ve ahımın ışığından sakın. [Sen] nazlı genç [bir] yiğitsin, hayal kırıklığımdan sakın.
- 2) Mana meydanında gül renkli ata bindikçe Aşk Haydar'ı Kerrar'ıyım, Zülfükar'ımdan sakın.
- 3) Âşıkların şehidinin kanı [onun] eteğine değmesin. Sen gaddar ve zalim [olan] mezarımın toprağından sakın.
- 4) Gamin dalgasından endişe kayığı batmadan felaket girdabının denizinde kenarımdan sakın.

5. Ebr-i sünbülken felekde dūd-ı āhım Hātifā
Ben çenār-āsā tuṭuşdum ḥār u ḥasımdan şaķın

255

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. O şūḥ-ı pür-sitem nālān u giryān olduĝum görsün
Tenūr-ı dilde nār-ı ĝamla büryān olduĝum görsün
2. Ne rütbe sükker-i la'l-i lebiñ-çün tūṭī-i ṭab'ım
Fezā-yı sīne-i mir'āta ḥayrān olduĝum görsün
3. Derinde sāye-i müjgān[ı] çārüb etmeden maķşad
Şeh-i ḥüsn ü leṭāfet raḥma şāyān olduĝum görsün
4. Boyandım reng-i ālām-ı cünūna fikr-i zülfüyle
Pey-i sevdā-yı zencīrinde pūyān olduĝum görsün
5. Gül-i ruḥsārınıñ şevķıyla bülbül gibi gülşende
O ĝonça Hātifā çāk-i girībān olduĝum görsün

^{5b} ḥasımdan:ḥārımdan.

255- SY 182^a.

- 5) [Ey] Hatif! Ahımın dumanı gökyüzünde sümbül bulutu iken b çınar gibi tutuştum, dikenimden sakın.

255

- 1) O sitem dolu şuh [sevgili benim] inleyip ağladığımı görsün. Gönül tandırında gam ateşiyle biryan [kebabi] olduğumu görsün.
- 2) [Senin] lal dudağının şekeri için tabiatımın papağanı ne derece aynanın göğüs boşluğuna hayran olduğumu görsün.
- 3) Kapısında kirpiğin gölgesini süpürge etmekten maksat letafet ve güzellik padişahının merhamete layık olduğumu gör[mesidir.]
- 4) Zülfünün düşüncesiyle delilik elemelerinin rengine boyandım zincirin siyah içkisine kaptırmış olduğumu görsün.
- 5) [Ey] Hatif; o gonca gül yanağının şevkiyle gül bahçesinde bülbül gibi gömleğimi parçaladığımı görsün.

256

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Nigâhıñ cünbişiylen āhuvān-ı Çīn şikār olsun
Begim şayyād-ı ğamzeñ esb-i iķbāle süvār olsun
2. Süzülsün neş'e-i şahbā-y-ıla çeşm-i siyeh-mestiñ
Bizim de 'işve-i endişemiz bir neş'e-dār olsun
3. Tırāş etme haṭ-ı sünbül-veşiñ bāğ-ı 'izārıñdan
Açılsın gonça-i ümmīdimiz faşl-ı bahār olsun
4. Kōmaz zūlmet-sarāy-ı çarḥ-ı ğamda 'āşık-ı zārı
O meh-rū bir kere burc-ı hayādan āşikār olsun
5. Gül-āb-ı jāle-i gül-berg-i rüyün etmiş āmāde
Serinde Hātif-i zārıñ hemān derde ḥumār olsun

257

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Ğamze-i cellādıñ ey şūḥ günde biñ kan eylesin
Mevce-i tīğıña ḥūnum dağ-ı hicrān eylesin

256- İÜ 29^a.

3^a 'izārıñdan: 'izārından.

5^a rüyün.rüyüñ.

257- SY 182^a.

1^b tīğıña:tīğına.

1^b dağ-ı: .

256

- 1) Bakışının hareketiyle Çin ahuları avlansın. Bey'im [senin] gamze avcısı ikbal atına binsin.
- 2) [Senin] siyah gözlü sarhoşun şarabın neşesiyle süzölsün, bizim de endişemizin işvesi bir neşeli olsun.
- 3) Yanağının bahçesinden [senin] sümböle benzeyen hattını tıraş etme, [bizim] ümidimizin goncası açölsün, bahar mevsimi olsun.
- 4) O ay yüzlü hayâ burcundan bir kere görönsün; ağlayan âşıkları gam feleğinin karanlığının şarkısından koymaz.
- 5) [Senin] yüzünün gül yaprağının çiği köpekleri [emrine] amade etmiş, ağlayan Hatif'in başında hemen derde sarhoşluk olsun.

257

- 1) Ey şuh! [Senin] cellât gamzeni günde bin [defa] kan eylesin, kılıcımın dalgasına kanımı hicran yarası eylesin.

2. Her şikenc-i zülf-i ‘anber-fâminı bād-ı şabā
Hāk-i şahrā-yı cünūna toḥm-ı reyḥān eylesin
3. Deyr-i dilde Meryem-i endişemiz ser-tā-be-pā
Şüret-i dīvārlara telḳin-i imān eylesin
4. Cūylar pāyına yüz sürsün fiḡān etsin hezār
Ol gül-i bī-ḡār hele ‘azm-i gülistān eylesin
5. Hātifā çarḡa temennā etmesin ol tıfl-ı nāz
Āfitāb-ı tal‘atı hūrşīdi raḡşān eylesin

258

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Bābil-istānı dü çeşm-i fitne meftün eylesin
Ġamze-i cādū ne ḡacet mekr ü efsün eylesin
2. Revḡan-ı maḡz-ı Hümā'dır şem‘-i endişem benim
Şu‘lesi reng-i şeb-i deycūru şeb-gün eylesin
3. ‘Aks-i ḡüsnüñ cām-ı gül-gūna düşünce sākīyā
Bezm-i Cem'de neş’esi şahbāyı Mecnün eylesin

- 2) Sabah rüzgârı, amber renkli zülfünün her kıvrımını, delilik çölünün toprağına reyhan tohumu eylesin.
- 3) Endişemizin Meryem'i baştan ayağına gönül kilisesinde duvarlardaki suretlere iman telkin eylesin.
- 4) Akarsular ayağına yüz sürsün, bülbüller figan etsin. O dikensiz gül hele gül bahçesini gezintiye çıksın.
- 5) [Ey] Hatif! O nazlı çocuk feleğıne temenna etmesin güzelliğinin doğuşu güneşi aydınlatsın.

258

- 1) Fitneci iki göz Bülbülistan'ı meftun eylesin, cadının gamzesine ne gerek [var] ele geçirsin ve büyülesin.
- 2) Benim endişemin mumu Hüma [kuşunun] kandilinin yağıdır, ışığı karanlık geceyi gece rengi eylesin.
- 3) [Ey] Saki! [Senin] güzelliğinin aksi gül renkli kadehe düşünce, neşesi Cem meclisinde şarabı mecnun eylesin.

4. Pāyına yüz sürmege gülşende ol serv-i adiñ
Mācerā-yı seyl-i eşk[im] çeşm[i] Ceyhūn eylesin
5. Hārf-i rengīnim gören Hātif suṭūr-ı ma‘nīde
Mışra‘-ı bercesteye isterse mażmūn eylesin

259

Remel Fā‘ilātūn/ fā‘ilātūn/ fā‘ilātūn/ fā‘ilūn
(- / - / - / - . . .)

1. Kim arar şimden-gerü cānāne gelsin gelmesin
Bezme revnaḳ-dih olan mest-āne gelsin gelmesin
2. Rüstem-i Zāl-i zamānsın na‘ra ur baş kes hemān
Da‘vet eyle ḫaşmıñı meydāna gelsin gelmesin
3. Deyr-i dilden etmeden eyle ḫazer telḳīn-i dīn
Kāfir-i āteş-perest īmāna gelsin gelmesin
4. Hāme ‘acziyle o şūhuñ vaşfını taḫrīrde
Hāḫa-i cem‘iyyet-i ‘irfāna gelsin gelmesin
5. Rūşenā etdim ḫayāl-i ḫaşr-ı şevḳı Hātifā
Şem‘-i fikrim yanmada pervāne gelsin gelmesin

259- SY 181^a.

2^b ḫaşmıñı:ḫaşmını.

- 4) O servi boylunun ayağına gül bahçesinde yüz sürmek [için] Ceyhun gözyaşının selinin macerası eylesin.
- 5) Hatif! Mana satırında renkli sözlerimi gören, isterse mısra-ı bercesteye azman yapsın.

259

- 1) Meclise canlılık veren sarhoşlar gelsin gelmesin. Şimdiden sonra sevgililer gelsin gelmesin [diye] kim arar.
- 2) [Sen] zamanın Zatinin Rüstem'isin, nara at, hemen baş kes, düşmanını meydana gelsin gelmesin meydana davet et.
- 3) Ateş'e tapan kâfir imana gelse [de] gelmese [de] gönül kilisesinden din telkin etmeden sakın.
- 4) Cemiyetin halkası irfana gelsin gelmesin. O şuh [güzelin] vasıflarını yazmakta kalem aciz kalır.
- 5) [Ey] Hatif! Şevk köşkünün hayalini aydınlattı[ğım için] ışık gelsin gelmesin fikrimin mumu yanar.

260

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Berķ-ı nālemden felekde ra‘d sūzān olmasın
Mıhr ü meh seyl-i sirişkim ile giryān olmasın
2. Kırtuluş yok zırh-püş olsa Nerīmān-ı cihān
Tīg-ı cevriñ bir ker[e] ğaddāre ‘uryān olmasın
3. Mevc-i zencīr-i cünündür dīde-i nezzāreme
Zīr-i fesden ıurra-i ğīsū perīşān olmasın
4. Muhtemeldir fāş eder rāz-ı derūnum ol perī
‘Aks-i mir’āt-ı ruħ-ı pākine ğayrān olmasın
5. Ğülşen āteş-zār olursa ‘andelīb-i Hātife
Ğonça-i naħl-i ümīd çāk-i ğirībān olmasın

Ħarfü’l-vāv

261

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. ‘Azm-i ğülşen ile ğāhī bülbulüñ feryād[ı] bū
Nev-nihālim eşk-i dīdem çağlasın mānend-i cū

260- SY 183^a.

261- İÜ 30^a.

260

- 1) Gökyüzünde inleyişimin şimşeginden yakıcı gök gürültüsü olmasın, ay ve güneş gözyaşı selimle ağlamasın.
- 2) Cihanın Neriman'ı zırhını giyse kurtuluş yok [senin] eziyet kılıcın bir kere gaddara çıplak olmasın.
- 3) Bakışımın gözüne delilik zincirinin dalgasıdır. Fesin püskülünden saç lüleleri dağılmasın.
- 4) O peri[nin] gönlümün sırrını açılması muhtemeldir. Temiz yanağın aynasının aksine hayran olmasın.
- 5) Hatif bülbülüne gül bahçesi ateş bahçesi olursa ümit fidanının goncası gömleğini parçalamasın.

261

- 1) Taze fidanım, gözyaşım çağlayan gibi çağlasın; [çünkü] bazen gül bahçesinin isteği ile bülbülün feryadı budur.

2. Öyle pür-za‘fam ğam-ı miḥnetle ey nūr-ı başar
Künc-i ḥayretde görenler şandılar işkeste mū
3. Ḥāk-i pāyîñ kuḥl edince çeşmine māh-ı felek
Dīde-i ḥürşīde geldi girye-i ḥasretle şu
4. Fāş eder rāz-ı diliñ Cibrīl-i ülfet olsa da
Ey perī-peyker şaḫın mir’āta verme zerre rū
5. Baş[ı] koydum Hātifā şimdi der-i meyḥānede
Na‘ra-i mest-āneden geldi baña āvāz-ı Hū

262

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · - / · · · · - - / · · · · - - / · · · -)

1. Ğonçaya dağ-zen-i lāle-i ḥamrādır bu
Serve reşk-āver eden kāmēt-i bālādır bu
2. Toḥm-ı sünbül gibi baş-taḫta olur gülşende
Perçeminden dökülen ‘anber-i sārādır bu
3. Tāb-ı meyle yanar āteş şaçacaḫdır sākī
Bize revnaḫ-dih olan şem‘-i şeb-ārādır bu

2) Ey gözümün nuru, sıkıntı gamıyla öyle zayıfladım, [hatta] [beni] hayret köşesinde görenler bükülmüş kıl gibi sandılar.

3) Feleğin ayı gözüne [senin] ayağının toprağı[1] sürme yapınca güneşin gözüne hasretin gözyaşından su geldi.

4) Ey peri yüzlü [senin] gönül sırrın[1] ülfetin Cebrail'i olsa dahi sakın yüzünün zerresini aynaya verme, [yoksa] ortaya çıkarır.

5) [Ey] Hatif, şimdi meyhanenin kapısına baş koydum, [diye] bana sarhoşun narası ‘‘ hu ‘‘ sesi [gibi] geldi.

262

1) Bu, goncaya yara açan kırmızı lale, serviye kıskançlık veren uzun boydur.

2) Bu, gül bahçesinde sümbül tohumu gibi baş altında ol[an] perçeminden dökülen katkısız amberdir.

3) Saki şarabın parlaklığıyla yanar ateş saç[tığından] bize süs veren, geceyi süsleyen mumdur.

4. Dürr-i şeh-vāre-i çeşmim göricek zer-ger der
Şadef-i baħr-ı güherden daħı a‘lādır bu
5. Bāzgüne görünen na‘l degil bāzūda
Külçe-i sīm ü muşaffāsına tamğadır bu
6. Düşürür hāşıye-i hüsn ü haııñ teşvīşe
Lafz-ı rengīnimize saıhıce ma‘nādır bu
7. Söz uzar mebhāş-ı zencīr-i pey-i zülfünde
Dil-i dīvāne ile Hātife ğavgādır bu

263

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Sīnede bir āteş-i dağ-ı nihāndır ārzū
Güyyā bir fitne-i āħır-zamāndır ārzū
2. Bī-tekellūf ülfet eyler gördüğü her māh ile
Çarħa revnağ vech-i mihre zīb [ü] āndır ārzū
3. Nice müddet sīnem içre şaıkladım cānım gibi
Mişl-i nā-yāb tāze vü terdir cüvāndır ārzū

4) Altın değerlendiren[ler] gözümün şahlara yakışır incisini görünce bu denizin sedefinin cevherinden bile yücedir, der[ler.]

5) Pazıda baş aşağı görünen nal değil, saf gümüş külçe [gibi olan kolunda] damgadır.

6) [Senin] bu karışıklığa düşür[en] güzel hattının açıklaması renkli sözümüze görünüşteki manadır.

7) [Sevgilinin] saçının zincirinin sözünün devamında söz[ün] uza[ması] divane gönülle Hatif'e kavgadır.

263

1) Arzu, göğüste gizli bir [aşk] yarasının ateşi [ve] sanki son zamanın fitnesidir.

2) Arzu, feleğe süs, güneşin yüzüne süs ve güzellik [olup] teklifsiz her gördüğü ay ile dostluk eder.

3) Uzun zaman göğsümde canım gibi sakladım. Arzu, emsalsiz taze ve genç [bir] delikanlıdır.

4. Cevher-i emvāc[1] verdi dağ-ı ḥasretten nişān
Dīde-i a‘dāya bir tīg-ı senāndır ārzū
5. Hātife şaḥn-ı belāgatda ne ḥoş reftār eder
Esb-i ṭab‘-ı ḥāmeve şimdi ‘ināndır ārzū

Ḥarfū’l-hā’

264

MÜNĀCĀT

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Gözüm naqş-ı ḥumār-ālūd [u] ḡaflet yā Kerīma’llāh
Sevād-ı sürmedir gūyā ḥacālet yā Kerīma’llāh
2. Saña qaldı işim ancak fesād-ı mekr-i şeytāndan
Dem-i nez‘imde ĩmānım emānet yā Kerīma’llāh
3. Ne yüz var bende rū-māl etmege bāb-ı mu‘allāña
Nice ta‘dād olur cürm ü kabāḥat yā Kerīma’llāh
4. Kefen ber-düş gezem şaḥn-ı ḥaşirde zār u [hem] giryān
Eger olmaz ise senden ‘ināyet yā Kerīma’llāh
5. Görünsün āteş-i āhım şerārı Hātifā tenden
Sīnemde var iken dağ-ı nedāmet yā Kerīma’llāh

4^a dağ-ı:

264- MR 4^b, SY 4^b.

4) Arzu, düşmanın gözüne bir kılıç [ve] mızrak [olduğundan] cevher dalgaları hasret yarısından nişan verdi.

5) Arzu, Hatif'e güzel söz söyleme alanında hoş yürüy[üşlü] yaratılış kaleminin atına şimdi dizgindir.

264

1) Ey Kerem sahibi Allah'[ım], gözüm gaflet ve sarhoşluk bulaşmış nakış [olduğundan] utanç [gözüme] siyah sürme gibidir.

2) Ey Kerem sahibi Allah'[ım], şeytanın hile [ve] fesadından işim ancak sana kaldı, can çekişme anımda imanım [sana] emanet[tir.]

3) Ey Kerem sahibi Allah'[ım], hata ve kabahat[im] sayılamayacağından [senin] yüce kapına yüz sürmeye bende yüz yok.

4) Ey Kerem sahibi Allah'[ım], eğer senden yardım olmazsa Haşir meydanında ağlayan ve inleyen [bir halde] kefen omz[um]da gezeyim.

5) Ey Kerem sahibi Allah'[ım],! Göğsümde [bu] pişmanlık yarası varken Hatif ahımın ateşinin kıvılcımı ten[im]den görünsün.

265

NA‘T-I ŞERİF

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Ruḥuñ fikri gül-i gülzār-ı ‘izzet yā Resūla’llāh
Müjem ḥār-ı ser-i dīvār-ı ḥasret yā Resūla’llāh
2. Şeb-i اسراء 'da nūr-ı şu‘le-i şem‘-i nübüvvetden
Olur sūzān per-i Cibrīl-i ḥayret yā Resūla’llāh
3. Nice dāmānī-i sāḥil-res olsun keştī-i ümmīd
Sirişk-i dīdemiz ṭūfān-ı ğayret yā Resūla’llāh
4. Olur Dūzaḥ'dan āzād rū-siyāhān-ı ümem ancaḳ
Girse destine dāmān-ı şefḳat yā Resūla’llāh
5. Pey-i na‘tında pūyān olmadan Hātif ğaraż söyle
Ser-i şūrīdeye bir tāc-ı rif‘at yā Resūla’llāh

266

NA‘T-I ŞERİF

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Maḳāmīñ bāĝ-ı Firdevs-i hidāyet yā Resūla’llāh
‘İzārīñ verd-i ra‘nā-yı leṭāfet yā Resūla’llāh
2. Zebān-ı ḥāme-i mu‘ciz-beyānlar lāl olur elbet
Reh-i na‘tında bulmaḳ çün feşāḥat yā Resūla’llāh

265- MR 7^a, SY 8^b.

2^a Esrā “Bir *gece*, kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammet) kulunu Mescid-i Haram’dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allāh noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir.”, 17 İsrâ 1.

4^b destine:destiñe.

5^a na‘tında:na‘tında.

266- MR 7^a, SY 8^a, İÜ 1^b.

B Na‘t-ı Şerīf:Na‘t-ı Şerīf-i Ḥazret-i Server-i Kā’ināt İÜ.

2^b na‘tında:na‘tında.

265

- 1) Ey Allah'ın Resulü, [senin] yanağının fikri izzet gül bahçesinin gülü [olmuşken] kirpiğim hasret duvarının başındaki dikendir.
- 2) Ey Allah'ın Resulü, İsrâ gecesinde peygamberlik mumunun ışığının nurundan hayret Cebrail'inin kanadı yanar.
- 3) Ey Allah'ın Resulü, gözümüzün yaşı gayret tufanı [olmuşken] ümit gemisi sahilin eteğine nasıl ulaşmış olsun.
- 4) Ey Allah'ın Resulü, ümmetlerin siyah yüzlüleri eline şefkat eteği girerse Cehennem'den kurtulur.
- 5) Ey Allah'ın Resulü, Hatif [senin] na'tinin devamında koşturmadan, maksad[ının] karışmış başa bir yücelik tacı [olduğunu] söyle[sin.]

266

- 1) Ey Allah'ın Resulü! Makamın hidayet Firdevs [Cennet]inin bağı, yanağın letafetin güzel gülü[dür.]
- 2) Ey Allah'ın Resulü! [Senin] natinin yolunda güzel söz bulmak için mucize açıklayan kalemlerin dili elbette lal olur.

3. Vücūdum dağ-ı hicrân olmadan sūz-ı firākından
Tenimde kalmadı zerre liyâkat yâ Resûla'llâh
4. Men ol deryâ-yı 'ıŷyânam ki her mevc-i günâhımdan
Gelir âvâze-i seyl-i ŷefâ'at yâ Resûla'llâh
5. Siyeh-rû Hâtif-i bî-çâreñem kaṭ'-ı ümîd etmem
ŷefî'-i 'öZR-h'âham kıl 'inâyet yâ Resûla'llâh

267

NA'T-I ŷERİF

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Vücūduñ bā'is-i kevn ü mekândır yâ Resûla'llâh
'İzârîñ ğonça-i bâğ-ı cinândır yâ Resûla'llâh
2. ŷadef görmüş degil vaŷfîñ gibi deryâda bir dürrü
Anîñcün zîver-i tâc-ı ŷehândır yâ Resûla'llâh
3. 'Aṭâŷ-ı ümmetâna rûz-ı maḥŷer ḥavz-ı luṭfuñdan
ŷarâb-ı Kevŷer'i destîñle kândır yâ Resûla'llâh
4. ŷeref-yâb oldu kevineyn ṭâ'irân-ı kuds edip tebŷîr
Kudumuñ mebdе'-i nûr-ı cihândır yâ Resûla'llâh
5. Murâd-ı kilkiñ her reŷhası Hâtif olur bir dağ
Ser-â-pâ defter-i cürmüm 'ayândır yâ Resûla'llâh

3^a firākından: firākından.

5^a Hâtif-i bî-çâreñem: Hâtif-i bî-çârenem.

267- MR 5^b, SY 6^b.

3^a luṭfuñdan: luṭfundan.

3) Ey Allah'ın Resülü! Vücudum [senin] ayrılığının yakıcılığından ayrılık yarası olduğundan tenimde zerre [kadar] liyakat kalmadı.

4) Ey Allah'ın Resülü! Ben günahımın her dalgasından şefaath selinin sesi yüksel[en] o isyan deniziyim.

5) Ey Allah'ın Resülü! Siyah yüzlü, çaresiz Hatif'inim. [Senden] ümit kesmem. Şefaath ve özür dileneyim, yardım et.

267

1) Ey Allah'ın Resülü! Vücudun dünya ve kâinatın sebebi, yanağın cennet bahçesinin guncasıdır.

2) Ey Allah'ın Resülü! [Senin] vasfın gibi bir inciye sedef [dahi] dünyada görmediğinden, [senin] vasfının incisi şahların tacının süsüdür.

3) Ey Allah'ın Resülü! Ümmetin susamışlarına Kevser şarabını mahşer günü lütfünün havuzundan elinle kandır.

4) Ey Allah'ın Resülü! [Senin] ayağın dünyanın aydınlığının kaynağı [olduğundan] Cebrail [senin dünyaya ayak basışını] müjdeleyince iki dünya şeref buldu.

6) Ey Allah'ın Resülü! Baştan ayağa [kadar] görünür olan günah defterim [dolayısıyla] Hatif, murat kaleminin her damlası bir yara olur.

268

NA‘T-I ŞERİF

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Vücūduñ cāmi‘-i nūr-ı cihāndır yā Resūla’llāh
Çaşıñ mihrāb-ı t̄ā‘āte nişāndır yā Resūla’llāh
2. Ne lāzım ilticā bir ğayra etmek var iken elde
Der-i luţfuñ şeref-baĥş mekāndır yā Resūla’llāh
3. Olunca āyet āyet Hāzret'e inzāl Kelāmu’llāh
Aña Cibrīl-i ma‘nā tercemāndır yā Resūla’llāh
4. Muĥayyedir sicill-i ma‘şiyet saţrında ef‘ālim
Baĥılmaz defter-i cürmüm ‘ayāndır yā Resūla’llāh
5. Reh-i na‘tında pūyān olmadan Hātif ğaraż şimdi
Ĥuzūr-ı devlete bir armaĥāndır yā Resūla’llāh

269

NA‘T-I ŞERİF

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Vücūdum āteş-i fūrkatle sūzān yā Resūla’llāh
Fezā-yı sīnem oldu daĥ-ı hicrān yā Resūla’llāh
2. Nüvişte saţr-ı evvelde Muĥammed Aĥmed-i Muĥtār
Ki sensin zīver-i dīvān-ı ‘irfān yā Resūla’llāh

268- MR 6^b, SY 7^a.

5^a na‘tında:na‘tında.

269- MR 6^a, SY 6^b.

268

- 1) Ey Allah'ın Resülü! Vücudun dünya camisinin nuru, kaşın[da] ibadet mihrabına nişandır.
- 2) Ey Allah'ın Resülü! [Senin] lütfünün kapısı şeref bağışlayan mekân [olunca], [o] elde varken başka bir [kapıya] sığınmak ne lazımdır?
- 3) Ey Allah'ın Resülü! Allah'ın sözü sana ayet ayet nazil olunca ona mana Cebrail'i tercüman [olur.]
- 4) Ey Allah'ın Resülü! Yaptıklarım günah sicilinin satır[lar]ında kayıtlı [olup] [yüzüne] bakılmaz günah defterim görünürdedir.
- 5) Ey Allah'ın Resülü! [Senin] na'tinin yolunda Hatif'[in] koşturmaktan maksad[ı] şimdi devletin huzuruna bir armağandır.

269

- 1) Ey Allah'ın Resülü! Vücudum ayrılık ateşiyle yanan, göğüs boşluğum ayrılık yarası oldu.
- 2) Ey Allah'ın Resülü! İrfan divanının süsü sen [olduğun için] [ismin] Muhammed Ahmet-i Muhtar ilk satırda yazılmıştır.

3. Şerefle ‘izz ile sultān-ı ‘aşkıñ eyleyip şerīf
Nice müddet sarāy-ı dilde mihmān yā Resūla’llāh
4. Görenler eşk-i hūn-ālūd-ı çeşmim kaldı hayretde
Şanırlar kaṭresin bir baḥr-ı ‘Ummān yā Resūla’llāh
5. ‘Afv kıl ey kerem kānı kuşūrum var ise zerre
Pey-i na’tında Hātif oldu pūyān yā Resūla’llāh

270

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · - - / - · - - / - · - - / - · -)

1. Fikr-i rūyuñ-ıla ‘ālem çeşmime ḥār oldu āh
‘Andelībe nālesi gülzārda bār oldu āh
2. Ḥaṭṭ-ı ḥüsnüñ rāzını seyr eyleyip āyīnede
Bu siyeh rüz ey perī bildim saña ‘ār oldu āh
3. Olmasın derken metā‘-ı ḥüsnü tārāc-ı nigāh
N'eyleyem aḡyār ile şimden-gerü yār oldu āh
4. Ṭurra vü gīsūsuna degdikçe der bād-ı şabā
Genc-i ruḥsārında her tārı birer mār oldu āh
5. Serde sevdā-yı maḥabbet dilde varken ārzū
N'eylesin bī-çāre Hātif ḥāli düşvār oldu āh

^{5b} na’tında:na’tında.

270- SY 184^b.

3) Ey Allah'ın Resulü! [Senin]aşkının sultanı şerefle büyüklükle şerefleştirmiş olup gönül sarayında uzun zamandır misafir[dir.]

4) Ey Allah'ın Resulü! Gözümün kan bulaşmış yaşını görenler hayrette kaldı, [onun] damlasını[da] bir umman denizi zannederler.

5) Ey Allah'ın Resulü, ey cömertlik madeni! [Senin] na'tinin arkasında zerre kusuru varsa affet! Koşturan Hatif'in.

270

1) Yüzünün fikriyle âlem gözüme diken, inleyen bülbül gül bahçesinde yük oldu, ah!

2) Ey Peri! Aynada senin güzel hattının sırrını bu kara gün sana utanç oldu, ah!

3) [Senin] güzelliğinin sermayesi, bakış[lar]ın yağması olmasın, derken bundan sonra başkalarıyla yar oldu, ne yapayım, ah!

4) Sabah rüzgârı, [onun] saçına ve kâkülüne değdikçe yanağının hazinesinde [saçının] her kılı birer yılan oldu, der ah!

5) Başta aşk sevdası, gönülde arzu varken çaresiz Hatif zor bir durumda kaldı, ne yapsın? Ah!

271

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · · / · · · · · / · · · ·)

1. Fikr-i āteş-ruh-ı cānān ile yandım bu gece
Şerer-i āh-şıfat çarh[ı] dolandım bu gece
2. Derd-i zencīr-i ser-i zülfünññ efkārı ile
Reng-i sevdā-yı cünün ile boyandım bu gece
3. Dehen-i tenginiñ evşāf[ı] edip kıddimi dāl
Pīr olup hem-çü ‘aşā kilke dayandım bu gece
4. Lebde tebhāle-i evhām-ı hayāl dilde firāk
Böyle bir hā’il-i hayretle uyandım bu gece
5. Sīnede rīşe-i sūrāh-ı ğamım gördükde
Hātifā hāl-i dil-i Neş’et[i] andım bu gece

272

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · · / · · · · · / · · · ·)

1. Yağdı bir şüh-ı sitem şabr u kararım bu gece
Āteşin cāme ile lāle-‘izārım bu gece

271- İÜ 30^b.

272- SY 186^b, İÜ 31^a.

271

- 1) Bu gece [sevgilinin] yanağının ateşinin fikriyle yandım, ah kıvılcımı gibi feleğe dolandım.
- 2) Bu gece, sevgilinin saçının zincirinin ucunun derdinin fikriyle delilik sevdasının rengin[e] boyandım.
- 3) Bu gece [sevgilinin] küçük ağzının vasıfları boyumu ‘dal’ harfi [gibi] [iki büklüm] edip, hem [de] ihtiyar gibi olup değneğe [ve] kaleme dayandım.
- 4) Bu gece dudakta hayali vehimlerin uçuğu, gönülde ayrılık [olup] [işte] böyle bir hayret perdesiyle uyandım.
- 5) [Ey] Hatif! Bu gece göğüste gamımın [açtığı] deliğin saçağını görünce, Neş’et’in gönlünün durumunu hatırladım.

272

- 1) Bir sitemli işveli güzel, lale yanaklı [serenli]m, bu gece sabır ve kararlılığımı, ateş renkli elbiseyle yaktı.

2. Meş'al-i mäh[1] yaqar şu'le-i āvāze-i 'aşk
O felek-meşreb eger diñlese zārım bu gece
3. Reng-i ruhsārı hacāletde qor elbetde meyi
Bezm-i endişemize gelse nigārım bu gece
4. Va'd-i kemmūnla gūzār etmiş iken rūz u viřāl
Kām-yāb etdi dil-i zārımı yārım bu gece
5. Qalması naqd-i diliñ şabr u qarārı Hātif
Etdim itlāf o şehiñ rāhına varım bu gece

273

Remel Fā'ilātūn/ fā'ilātūn/ fā'ilātūn/ fā'ilūn

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Fūlk-i endiřem necāta reh arar girdābda
Böyle tūfān var mı görmüş mevce-i seyl-ābda
2. Yuvalanmış gibi gülşende bu şeb murğ-ı heves
Būlbūl-i gūyā olurdu şu'le-i şeb-tābda
3. İbn-i Sīrīn'e mūrācāt eylemem ta'bīr için
Vāqı'ā bir kerre görseydim o şūhu h'ābda

273- SY 184^a.

3^a İbn-i Sīrīn:Tefsir, fıkıh âlimi ve meşhur rüya tabircisidir. Asıl adı Muhammet (653-729) olup babasının adı Sīrīn'dir. Basralı olan bu şahıs, Peygamber'imizin hizmetçisi Enes b. Mâlik'in azadlı kölesidir.

2) O felek yaratılışı eğer ağlayışımı dinlese aşk çığlığının alevi ayın meşalesini [bile] yakar.

3) Resim gibi güzel sevgilim bu gece düşünce meclisimize gelse [onun] yanağının rengi elbette şarabı utandırır.

4) Kavuşma günü[nü] kimyon [gibi ufak dudağın] sözüyle geçirmişken sevgilim ağlayan gönlümü bu gece isteğe ulaştırdı.

5) Hatif, bu gece o şahın yoluna [bütün] varımı gönül nakdinin sabır ve kararlılığı kalmadı[đı] [için] harcadım.

273

1) Düşünce gemim girdapta kurtuluşa yol arar[ken] sel suyunun dalgasında böyle tufan görmüş var mıdır?

2) Heves kuşu gül bahçesinde bu gece yuva[ya kavuşmuş] gibi gece ışığında konuşan bülbül olurdu.

3) Gerçi o işveli güzeli uykuda bir kere görseydim tabir için İbn-i Sirin'e müracat etmezdim.

4. Gülşen-i nezzāreyi bād-ı semūm etdi hazān
Gonça-i taşvīre döndü şīşe-i bī-ābda
5. Vādī-i eş‘āra meyl eylerdi tab‘ım Hātifā
Bu zemīnde bir ğazel görsem yed-i aḥbābda

274

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Sevād-ı sürmeden çeşm-i ğazālāna çeker perde
Şeb-i tārīke zīb ü fer verirse ol siyeh-çerde
2. Ḥayāl-i ḥāl-i ḥaṭṭ-ı ‘anberin etdikçe endīşe
Sevād-ı dūd-ı āhım naqş-ı sünbül oldu micmerde
3. Şehīd-i ‘aşkıññ ğaddāre ḥūnu düşmeden ḥāke
Sezādır mevc-i dağ-ı ḥasret olsa rüy-ı ḥançerde
4. Reg-i kilkiñde nāzük fark olur mu çeşm-i bülbülden
Ḳumāş-ı ma‘nī-i rengīni görseñ tār-ı mıştarda
5. Bilinsin Ḳahramān-ı tab‘-ı Hātif şahñ-ı ma‘nāda
Çeleng-i iftiḥārım oldu vaşf-ı dilberān serde

274- SY 185^b.

3^a ‘aşkıññ: ‘aşkıññ.

3^b dağ-ı: .

4^b görseñ: görsen.

4) Sıcak rüzgâr bakılan gül bahçesini sonbahar[a] çevirince gül bahçesi susuz şişede gonca tasvirine döndü.

5) [Ey] Hatif! Bu zeminde dostların elinde bir gazel görsem yaratılışım şiir vadisine meylederdi.

274

1) O siyah yüzlü, karanlık geceye süs ve aydınlık verirse ceylanların gözüne [de] sürmenin siyahından perde çeker.

2) [Sevgilinin] amber [kokan] beninin yazısının hayalini düşündükçe ahımın dumanının siyahı buhurdanlıkta sümbül nakışı oldu.

3) Gaddar [sevgili]! [Senin] aşkının şehidinin kanı toprağa düşmeden hançerin yüzünde hasret yarasının dalgası olsa, uygundur.

4) Renkli ma'na kumaşını mıstar ipliğinde görsen nazik kaleminin damarı çeşm-i bülbül [denilen] kumaştan ayırt edilir mi?

5) Güzellerin vasfı başta övünç çelengi ol[unca], Hatif'in kahraman yaratılışı ma'na alanında bilinsin.

275

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · · / · · · · · / · · ·)

1. Fitne h^vābīde olur gūşe-i ebrūsunda
Çamze bed-mest-i niyāz çeşm-i tenük-hūsunda
2. Nazma elbetde verir hūs-n-i nizāmı o perī
Cilve-ger rāz-ı dil āyīne-i zānūsunda
3. Deyr-i endīşe şanemden nice olsun hālī
Āşikār reng-i küfür tırta-i gīsūsunda
4. Vākı‘ā hālet-i ‘aşkı nice ta‘bīr edeyim
Çeşm-i bīdārım anı görmedi uyhusunda
5. Kalmadı bŷy-ı maḥabbetden eşer Hātif-i zār
Gŷlsitān-ı hevesiñ sŷnbŷl [ŷ] şebbŷsunda

276

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- · · · · / - · · · · / - · · · · / - · ·)

1. Fitneler pinhān [o] zīr-i gūşe-i ebrŷlara
Cŷnbiş-i nezzāreye ruḥşat mı var gīsŷlara

275- SY 187^a, İÜ 31^b.

2^b cilve-ger rāz-ı dil:cilve-gerdir dilim İÜ.

276- SY 189^a.

275

- 1) Fitne, kaşının köşesinde uykuda, [âşıkların] yalvar[ışı]nın çok sarhoşu yan bakış, yumuşak huylu gözündedir.
- 2) O peri[nin] dizinin aynasında gönül sırrı cilve yaptıkça şiire elbette düzenin güzelliğini verir.
- 3) [O kafir sevgilinin] saçının kakülünde küfür rengi görünür[ken] düşünce dünyası put[lar]dan nasıl uzak olsun?
- 4) Doğrusu uykusuz gözüm, uykusunda [dahi] onu görme[mişken] aşk halini nasıl açıklayayım?
- 5) Ağlayan Hatif, heves gül bahçesinin sümbül ve şebboyunda aşk kokusundan iz kalmadı.

276

- 1) Fitneler kaşlarının köşesinin altında gizli[yken] saçlara bakmaya izin mi var?

2. Sīne pür-dağ-ı ğam-ı hecr oldu mānend-i hezār
Gonça-i naḥl-i ümīdim ṭaqsın o gül-rūlara
3. ‘İşve vü āşūbunuñ naqş-ı sevād-ı pāyını
Sürme-i āvāze-i ḥasret eder āhūlara
4. Şu‘le-i āh-ı şu‘ā‘-ı intizār-ı giryemiz
Rişte oldu dīdeden rīzān olan incūlara
5. Sāḥir-i mu‘ciz-beyān-ı ḥāme-i endīşemiz
Hātifā ta‘līm-i efsūn eylesin cādūlara

277

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. Esb ü nāz u na‘li[ni]ñ eşkālīdir kesmiş meger
Ġamze-i ser-tīz ilen ol sīm-ten pāzūlara
2. Şafḥa-i sīme sevād-āsā nuḳūşuñ-çün dedim
Nām-ı ma‘şūkuñ mudur āh naqş olan pāzūlara
3. Ḥayme-i Leylī‘den almış reng[i] ol ğīsūlarıñ
Şad dil-i Mecnūn[u] beste eyleyen pāzūlara
4. Şafḥa-i nesrīn üzere verd-i ḥamrā resmini
Görmegen etsin nigāh[ı] gül-beden pāzūlara

277- İÜ 30^b.

2^a nuḳūşuñ-çün:nuḳūşun-çün.

2^b ma‘şūkuñ:ma‘şūkun.

2) Göğüs, bülbül gibi ayrılık kederinin yarasıyla doldu. Ümit fidanımın goncasını o gül yüzlülere taksın.

3) Karıştırıcı işvesinin ayağının siyah nakşını ceylanlara hasret sesinin sürmesi eder.

4) [Sevgiliyi] beklemekten ağlamamızın ışığının ahının parıltısı gözden dökülen incilere ip oldu.

5) [Ey] Hatif! Düşünce kalemimizin mucize açıklayan büyücüsü cadılara büyü öğretsin.

277

1) Keskin yan bakışla o gümüş tenli pazılara kesilmiş [olan] meğer naz atının nalının şeklidir.

2) Gümüş safhaya siyah nakışın için ah [o] pazılara nakşolan [senin] sevgilinin namı mıdır, dedim.

3) Yüzlerce Mecnun'un gönlünü pazılara bağlayan o saçlara rengi Leyla'nın çadırından almış.

4) Nesrin safha üzerine kırmızı gül resmini görmeyen, gül bedenli pazılara baksın.

5. H̄aydar-ı Kerrār-ı ‘aşkıñ na‘liniñ āşārıdır
Seng-dil bir [di]lber-i dağ-ı semen-pāzūlara
6. Gerden-i ağıārda gördükçe dest-i dilberi
Dağ-ı sūzān etdi ‘āşık ğayreten pāzūlara
7. Ğonça-āsā çāk eder Hātif girībānım şabā
Jāle-veş düşse nigāhım gül-beden pāzūlara

278

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

1. Reşk eder neş’e-i mey meclis-i rind-ānemize
Rūh-ı Cem sākī olur revnağ-ı peymānemize
2. Dil-i sevdā-zede taḥlīs-i girībān edemez
Halka-i çeşm-i perī silsile dīvānemize
3. Şu‘le-i reng-i taḥayyürden olan dūd-ı siyāh
Şeb [ü] rüz sürme olur dīde-i pervānemize
4. Mihr-i iqbālını çarḥ-ı sitemiñ n’eyleyeyim
Düşmedi pertev-i meh revzen-i kāşānemize

7^a girībānım: girībānıñ.

278- SY 184^a.

5) Pazılara taş kalpli bir güzelin [açtığı] yasemin [kokulu] yaranın [nakışı] [aslında] kılıcını döne döne sallayan aşk Ali'sinin nalının izleridir.

6) Âşık sevgilinin elini başkalarının boynunda gördükçe pazılara gayretle yakıcı yara açtı.

7) Hatif! Bakışım çiğ tanesi gibi gül bedenli pazılara düşse, sabah rüzgârı gonca gibi yakasını yırtar.

278

1) Rindane meclisimize şarabın neşesi kıskançlık duyar. Cem'in ruhu [da] kadehimizin süsüne saki olur.

2) Divane [gönlümüzün] zincirine peri gözün halkası [dizilmişken-bağlanmışken] sevdaya uğramış gönül yakasını kurtaramaz.

3) Hayret renkli ışıktan olan siyah duman, pervane gözümüze gece gündüz sürme olur.

4) Köşkümüzün penceresine [bir kere] bile ay ışığı düşme[mişken] sitem feleğinin baht güneşini ne yapayım?

5. Hâtifâ kıalmaz idi böylece berbâd [u] ħarâb
Gelse mi‘mâr-ı hüner bir kerecik ħânemize

279

Hezec Mef‘ülü/ mefâ‘îlü/ mefâ‘îlü/ fe‘ülün

(- - - / · - - - / · - - - / · - -)

1. Fer verdi o billür beden bezm-i telâşa
Dönmüş o gül-i ruĥ yine elmâs-ı tırâşa
2. Şıĥhat nice ümmîd ede dil ġamzelerinden
Nâzı düşürür nergis-i bîmârı firâşa
3. Kâlâ-yı ħayâlim hele bâzâra çıkarsa
Aĥlâs-ı felek reşk edecek böyle ħumâşa
4. Dâm-ı fiten-i dâne-i ħâliñ hevesiyle
Murġ-ı dilimiz düşdü yine ħayd-ı ma‘âşa
5. Ne ebr ü ne nîsân[ı] taleb eyledi Hâtif
Dür dendi begim ħâşılı çeşmimdeki yaşa

5) [Ey] Hatif! Hüner mimarı bir kere evimize gelseydi [orası] böyle berbat ve harap kalmazdı.

279

1) O yanağın gülü, tıraşlanmış elmasa dönmüş [olup] o billur beden telaş meclisine aydınlık verdi.

2) [Yan bakışının] nazı, hasta nergisi [bile] yatağa düşürür[ken] gönül bakışlarından nasıl sağlık ümit etsin?

3) Hayal kumaşım pazara çıkarsa atlas felek böyle kumaşa kıskançlık duyacak[tır.]

4) Gönül kuşumuz, dane gibi [olan] benin fitnelerinin tuzağının hevesiyle yine maaş düşüncesine düştü.

5) Beyim! Neticede gözümüzdeki yaşa inci den[mişken] Hatif, ne bulut ne nisan yağmuru istedi.

280

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · · / · · · · · / · · · ·)

1. Āteş-i dağ-ı dile zīb-fezādır şu‘le
Çeşm-i pervāneye nev-kuhl-ı zıyādır şu‘le
2. Revğanım mağz-ı Hümā şem‘-i fetīlim vuşlat
Şeb-i hicrānımı rüz etse sezādır şu‘le
3. Hīre-dār eyledi ‘ayneynini çarh-ı sitemiñ
Gösteriş mihr ü mehe harf-i ‘aţādır şu‘le
4. Nağd-i cānın dağı şarf eyler ise ğam çekmez
Cesed-i aḥkere de bād-ı hevādır şu‘le
5. Kıt‘a-i ḥüsnünü endīşe ederken Hātif
Cevher-i nāţıkama nūr-ı edādır şu‘le

281

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · · / · · · · · / · · · ·)

1. Baña raḥm etmez iseñ cevriñ ile şād eyle
Bārī bir kerre gözüm nūru beni yād eyle

280- SY 188^b.

4^a cānım:cānıñ.

281- SY 185^a.

280

- 1) Şule, gönül yarasının ateşine süs artıran, pervane göze ışık [saçan] yeni sürmedir.
- 2) Kandil yağım Hüma [kuşunun] beyni, mumunun fitili kavuşma [ipi] [olmuşken] şule, ayrılık gecemi gündüz etse uygundur.
- 3) Şule[nin] güneş ve aya gösterişi, başış sözü [olup] sitem feleğinin iki gözünü [güneş ve ayını] satın aldı.
- 4) Şule, ateş koru cesede heves rüzgârı [olduğundan] [aşk ehli] can nakdini dahi harcarsa gam çekmez.
- 5) Hatif, [onun] güzelliğinin kıtasını düşünürken şule, düzgün, dokunaklı söz söyleme cevherime nazlı [bir] aydınlıktır.

281

- 1) Gözüm[ün] nuru, beni bir kere yâd eyle[yip] bana merhamet etmezsen [de] bari cevrin ile sevindir.

2. Bir ayağ üzre durur koyma şağın meclisde
Çeşm-i mestiñ gibi sākī bizi berbād eyle
3. Yüze çıkmış gibidir leşker-i haṭ seyr eyle
Milket-i ḥüsnüñe şāhım bugün imdād eyle
4. Ben de akrānıma fā'ik olayım 'ālemde
'Āşıkımdır deyü zālīm beni ta'dād eyle
5. Nağd-i cān ver o şehiñ rāhına Hātif durma
Dīde-i eşki yürü kendiñe ĩrād eyle

282

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün
(- . - . - / - . - . - / - . - . - / - . - . -)

1. Tīğa bağsam çeşm-i ḥūn-ḥ^vārıñ gelir hep yādıma
Gonça görsem zaḥm-ı āzārıñ gelir hep yādıma
2. Deyr-i dilde kāfir-i ḥālīñ ḥayālin eyleyip
Reng-i şebden zūlf-i zünnārıñ gelir hep yādıma
3. Gülşen āteş-zār olur naḥl-i kadiñle dīdeme
Mevc-i gülden reng-i ruḥsārıñ gelir hep yādıma

3^b ḥüsnüñe:ḥüsnüne.

5^b kendiñe:kendine.

282- SY 188^b.

2^a ḥayālin:ḥayālīñ.

2) Saki! [Senin] sarhoş göz[ler]in gibi bizi berbat et, mecliste [bizi] sakın bir ayaküstünde [dahi] duracak [halde] bırakma.

3) [Ey] Padişahım! Bak, ayva tüylerinin askeri[nin] [sayısı] yüze çıkmış gibidir, [bu sebeple] güzelliğinin ülkesine bugün yardım et.

4) Zalim [sevgili], beni aşığımdır diye say ben de dünyada akranlarıma üstün olayım.

5) Hatif, durma o şahın yoluna can nakdi ver, böylece yürü, gözyaşını kendine kazanç et.

282

1) Kılıca baksam [senin] kan dökücü gözün; gonca görsem [senin] incitici yaran hep aklıma gelir.

2) Gönül ülkesinde [senin] kâfir benini hayal edip gece renkli [senin] zünnar [ipi gibi olan] saçın hep aklıma gelir.

3) [Senin] boyunun fidanıyla gül bahçesi gözüme ateş yeri olur; [çünkü] gülün dalgasından yanağının rengi hep aklıma gelir.

4. Şekl-i ebrū dilde cāy etmişdir ey çarḥ-ı sitem
Māha baḫsam mihr-i dīdārīñ gelir hep yādıma
5. Cevher-i saṭr-ı ma‘ānīde çekerken nazmımı
Şu‘le-i lafz-ı güher-bārīñ gelir hep yādıma
6. Dīdemiz ḥār-ı muḡaylān olsa da ey naḥl-i nāz
Ġonça-i şad-berg-i destārīñ gelir hep yādıma
7. Tekye-i endīşede Hātif-veş olsam çille-keş
Ḥazret-i Dervīş eş‘ārīñ gelir hep yādıma

283

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Deyr-i dilde zülf-i zünnārīñ getirmem yādıma
Sensin esbāb-ı sebep kāfir benim berbādıma
2. Çarḥdan bu yaralar ey meh ġaraż bir nām iken
Ḳaralar çaldırdıñ ey mihr ü dil-ārā adıma
3. Ġonçalar çāk-i girībān güleşen āteş-zār olur
Bülbülān ṭākat getirmez nāle vü feryādıma

283- SY 187^b.

1^b sensin:sensiñ.

4) Ey sitem feleği! Kaşın şekli gönülde yer etmiş [olduğundan] aya baksam güzel yüzünün güneşini hep aklıma gelir.

5) Manalar satırının cevherinde şiirimi yazarken [senin] cevher yüklü sözünün parlaklığı hep aklıma gelir.

6) Ey naz fidanı! Gözümüz çöl dikenini olsa da [senin] sarığının yüz yapraklı gıncası hep aklıma gelir.

7) Düşünce tekkesinde Hatif gibi çile çeksem Hazret-i Derviş, şiirlerin hep aklıma gelir.

283

1) Gönül dünyasında kilisesinde, [senin] zünnar [ipi gibi olan] saçını aklıma getirmem; [çünkü] kâfir, benim berbat [durumuma] sebep sensin.

2) Ey ay! Felekten [gördüğüm eziyetin açtığı] bu yaralar[dan] maksat bir nam iken, ey gönül süsleyen güneş! Adıma karalar çaldırdın.

3) İnilti ve feryadına gıncalar yaka yırtar, gül bahçesi ateş yeri olur, bülbüller[de] güç getiremez.

4. Dīde tūfān keştī-i ümmīd ğarķ-āb-ı hayāl
Mevce-i girdāb-ı deryā gelmedi imdādıma
5. Cevher-i saŗra çekerken lafzı hāmem Hātifā
Reşk eder ma‘nī-i rengīn ħarf-i isti‘dādıma

284

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün
(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

1. Leşker-i ğamla cidāl etmek için merd-āne
Esb-i şab‘ı sürelim bārī bugün meydāna
2. Çeşm-i şayyādı sezā eylese Cibrīl[i] şikār
Edeli dām-ı ser-i zülfüne ħālin dāne
3. Ğamze nīm-mest-i mey ü nāz-ı nigāhı bed-mest
Eylemiş reng-i meyi şimdi kızıl dīvāne
4. Teb-i hicrānım için nergis [ü] bādām yazar
Bu du‘ā-yı kadeĥi şimdi bu ĥoş fincāna
5. Fikret-i ğülşen-i rüyuyla o naĥliñ Hātif
Şardı tār-ı hevesim deste-ğül-i yārāna

284- SY 187^a, İÜ 31^b.

2^b ĥālin:ĥāliñ.

4^a teb-i:büt-i SY.

4^b kadeĥi:kadeĥ SY.

4) Güz tufan [içinde] kalmış, ümit gemisi hayalin suyuna batmış [olup] deniz girdabının dalgası yardımına yetişmedi.

5) [Ey] Hatif! Kalemimin sözü[nü] satırın cevherine yazarken renkli mana uzmanlık [gösterdiğim] söze kıskançlık duyar.

284

1) Gam askeriyle mert bir şekilde savaşmak için bugün bari yaratılış atını meydana sürelim.

2) Saçının ucunun tuzağına benini dane edeli avcı gözü Cebrail'i [dahi] avlasa uygun[dur.]

3) Yan bakış şarabın az sarhoşu, nazlı bakışı çok sarhoş [olup] şarabın rengini şimdi [kıskançlıktan] kızıl deli[ye] çevirmiş[tir.]

4) Nergis ve badem [göz], ayrıldığım put[u etkileyip bizi birleştirmek] için bu kadeh duasını şimdi bu hoş fincana yazar.

5) Hatif, o fidanın yüzünün gül bahçesinin düşüncesiyle hevesimin ipini dostların gül destesine sardı.

285

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Kimiñ tār-ı nigāh-ı ülfetin kesmiş o cānāne
Boyanmış hañcer-i elmās-ı hūn-rīzi yine қana
2. O şūhuñ 'uқde-i zülfünden ümmīdi güşād etmem
Ser-i müjgānımıñ her sāyesi olsa birer şāne
3. Külāh-işkeste pür-hūn-ı gāzabken çeşm-i cellādıñ
Levendim na'ra vur baş kes şalā eyle Nerīmān'a
4. Gelūda tavk-ı hayret gezme gel kumrī-şifat ey dil
Derūn-ı sīne-i serv-i қad-i dilberde yap lāne
5. 'Aceb kimler o şūha kec nigāh etmiş bugün Hātif
Boyanmış hañcer-i elmās-ı hūn-rīzi yine қana

286

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Olunca küşte-i fülād-ı tīg-ı fikr-i cānāne
Olur nev-tügme peydā reşha-i hūnum girībāna

285- İÜ 30^b.

1^a ülfetin:ülfetiñ.

5^a kimler:gülmez.

286- SY 188^a, İÜ 32^a.

285

- 1) O sevgili [acaba] dostluk bakışının ipini kesmiş[tir] [zira] kan dökücü elmas hançeri yine kana boyanmış[tır.]
- 2) Kirpiğimin ucunun her gölgesi perişan olsa o işveli güzelin saçının düğümünden ümidimi açmam.
- 3) Yiğidim! Kûlah eğri cellât gözün, gazabın kaniyla doluyken nara at, baş kes, Neriman'a meydan oku!
- 4) Ey gönül, kumru gibi boğazda hayret gerdanlığıyla gezme, gel, servi boylu sevgilinin göğünün içinde yuva yap!
- 5) Hatif, gülmeyen o işveli güzele acaba kim yan bakmış? [Zira] kan dökücü elmas hançeri yine kana boyanmış[tır.]

286

- 1) Sevgilinin fikrinin çelik kılıcının ölüsü olunca kanımın damlası[ndan] yakaya yeni düğme ortaya çıkar.

2. Kec etmiş gūşe-i destārını şahbā-yı naḥvetden
Keleş-vārī reviş dayı kesimli bir levend-āne
3. Çözülmez ‘uḳde-i ümmīdimiz gīsū-yı dilberden
Sevād-ı cünbiş-i müjgān-ı āhū olsa ger şāne
4. O kāfir-beççeniñ fikriyle elfāz-ı ma‘ānīden
Olur deyr-i dilim bu şüret-i ma‘nāda büt-ḥāne
5. Şarāb-ı la‘lini yād eyledikçe bezm-i fūrkatde
Men ol mest-i nigāhım cāy-gāhım oldu meyhāne
6. Getirmezse ğubār-ı maḳdemin feyz-ı nesīm Hātif
Nigāhım sürme-i ḥasret olur bu çeşm-i ḥayrāna

287

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Füzün olduğça baht[ım] ṭurra-i gīsū-yı cānāna
Sevād-ı cünbiş-i müjgānım oldu ābnūs şāne
2. Kef-i tesbīḥ edip zünnār-ı zülfün deyr-i ruḥsāra
Dil[i] şekl-i çelīpā etsem ol büt gelmez ĩmāna

4^b büt-ḥāne: SY.

6^a maḳdemin: maḳdemiñ.

287- SY 186^a.

2^a zülfün: zülfün.

- 2) Kabadayı yürüyüşlü, dayı görünümlü bir yiğit, kibir içkisinde sarığının köşesini yan yatırmış.
- 3) Eğer ahu gözün siyah kirpiğinin hareketi tarak olsa [da] ümidimizin düğümü, sevgilinin saçından çözülmez.
- 4) Gönül kilisem, o kâfir çocuğunun fikriyle manalı sözlerden şaraphane olur.
- 5) Ayrılık meclisinde [sevgilinin] la'l [dudağının] şarabını hatırladıkça ben o bakışın sarhoşuyum, yerim meyhane oldu.
- 6) Hatif, ılık rüzgârın feyzi ayağının tozunu getirmezse bakışım, bu hayran göze hasret sürmesi olur.

287

- 1) Bahtım, sevgilinin saçının kâkülü [gibi] arttıkça siyah kirpiğimin hareketi abnus [abanoz ağacından] tarak oldu.
- 2) [Senin] saçının zünnarını, yanağın kilisesine tesbih edip gönlü haç şekli etsem[de] o put imana gelmez.

3. H̄aṭādir gerd-i kūyuñ āhuvān-ı Çīn'e 'arz etmek
Hayālī sürme-i nezzāredir çeşm-i Şıfāhān'a
4. Şikenc-i ṭurrañ evrāk-ı ruḥa şīrāze-bend eyle
Çekerken reşḥa-i kilc-i midādım saṭr-ı dīvāna
5. Nesīm āteş bıraḳdı naḥl-i nāzım gülşen-i şevḳa
Ne berg-i bũ ḳodu ne 'andelīb-i Hātīf'e lāne

288

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Söz olmaz ol büt-i 'işve-perestiñ ḥüsnüne āna
Velākin cünbiş-i aṭvār[1] nāzük kendi bīgāne
2. Ruḥuñ yād eyledikçe naḥl-i nāzım bülbül-i şeydā
Dü çeşmim toḥm-ı ḥasret dökmede ḥāk-i gülistāna
3. O rütbe mest-i 'işve eylemiş şahbā-yı naḥvet kim
Yatur bī-tāb-ı ḥayret ḥ^yāba varmış çeşm-i mest-āne
4. Nesīm-i ğam bahār-ı ḥüsn-i ḥaṭṭıñ etmeden berbād
Reg-i gül rişte-i şīrāzedir evrāk-ı dīvāna

⁴ ruḥa:rūḥa.

288- SY 189^a.

3) [Senin] Mahallinin toprağı[nın] hayali, İsfahan'ın gözüne bakışın sürmesi [olmuşken] [onu] Çin'in ceylanlarına sunmak hatadır.

4) Divanın satırlarına mürekkep kalemimin sızıntısını çekerken [senin] kâkülünün kıvrımını yanağın yapraklarına şiraze bağı et!

5) Naz fidanım! İlık rüzgâr, şevk gül bahçesine ateş bıraktı. Ne kokulu yaprak ne[de] bülbül Hatif'e yuva bıraktı.

288

1) Tavırlarının hareketi nazik, kendisi eşsiz olduğundan o işve seven putun güzelliğine söz olmaz.

2) Naz fidanım! Çılgın bülbül, [senin] yanağını hatırladıkça iki gözüm, gül bahçesinin toprağına hasret tohumu dökmektedir.

3) Kibir şarabı sarhoş gözü hayret güçsüzlüğüyle yatır[ıp] uyutacak kadar naz sarhoşu eylemiş[tir.]

4) Keder rüzgârı, yüzünün [hattının] güzelliğinin baharını berbat etmeden gülün damarı divanın yapraklarına şiraze ipidir.

5. Nühüfte eylemek rāz-ı dili mümkün değil Hâtif
Fezâ-yı sîne-i mir'ât-ı şâfımdır perî-hâne

289

Remel Fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilün
(· · · - - / · · · - - / · · · - - / · · · - -)

1. Ka'be-i küyuna sa'y ile şafâ niyyetine
Âb-ı Zemzem'dir o leb iç ki şifâ niyyetine
2. Ğaraż 'uşşâkı helâk ise eyâ kişver-i nâz
Râyet-i fitne çekip gitme ğazâ niyyetine
3. Düşürür dâm-geh-i zülf-i ham-ender-hamına
Çıkısa şayyâd-ı fiten murğ-ı Hümâ niyyetine
4. Haţ-ber-âverde olup âh zamânım diyesin
İnkisârım budur ey şüh du'â niyyetine
5. Ditreşin nâhun-ı endîşe kefi fikrimde
Hâtifâ düşdü gönül şimdi Sühâ niyyetine

289- SY 186^b, İÜ 31^a.

2^a 'uşşâkı: 'uşşâk İÜ.

5) Hatif, saf göğüs boşluğumun aynası peri evi olunca gönül sırrını saklamak mümkün değil.

289

1) [Onun] mahallinin Kâbe'sine say ve safa niyetine [gidip] o dudak zezem suyudur, şifa niyetine iç!

2) Ey naz ülkesi [komutanı]! Maksat âşıkları helak etmekse gaza niyetine fitne sancağını çekip gitme.

3) Fitnelerin avcısı, Hüma kuşu niyetine [ava] çıksa kıvrım kıvrım saçının tuzağına düşürür.

4) Ey işveli güzel! Dua niyetine bedduam budur. Sakalı çıkmış olup [güzellik elden gidince] ah, zamanım [geçti], diyesin.

5) [Ey] Hatif! Gönül şimdi Süha [yıldızı] niyetine düşmüş [olup] düşünce tırnağı fikrimin avucunda titresin.

290

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · · / · · · · · / · · · ·)

1. Söz olur mu o şehiñ ıavr-ı levend-ānesine
Āhuvān mā’il olur dīde-i mest-ānesine
2. Vaşla ruḥşat mı verir şubḥa degin şu‘le-i nāz
Gerdiş-i şem‘-i ‘izārındaki pervānesine
3. Kızılıрмаğ'a dönüp ḥasret ile dīdelerim
Bāğ-ı ‘ālemde diliñ naḥl-i dil-ārā nesine
4. Ṭā’ir-i kuds[u] şikār etmeye şāh-bāz-ı nigāh
Süzülüp cān atıyor Kāf'a degil lānesine
5. Reng-i sevdā-yı ḥayāliyle boyandımsa bu şeb
Zülfü bir silsiledir Hātif-i dīvānesine

291

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · · / · · · · · / · · · ·)

1. Gerdiş-i ḥüsnüne ḥaṭṭ oldu muḥaşşā yerine
Kütüb-i lafzına ma‘nī midir imlā yerine

290- SY 186^a, İÜ 31^a.

4^a etmeye:etmege İÜ.

291- SY 185^a.

290

- 1) Ceylanlar [bile] [onun] sarhoş gözüne meyleder[ken] o padişahın yiğitçesine tavırlarına söz olur mu?
- 2) Nazın şulesi, yanağının mumunun [etrafında dönmekte olan] pervanesine kavuşmak için sabaha kadar izin mi verir?
- 3) Dünya bahçesinde, gönül alan fidan için gözlerim hasretle Kızılırmak'a dönmüştür.
- 4) Bakış şahini, Cebrail'i avlamak için yuvasına değil Kaf [dağına] süzülüp can atıyor.
- 5) Bu gece [sevgilinin] hayalinin sevdasının rengiyle boyandımsa saçı, delice seven Hatif'ine bir zincirdir.

291

- 1) Güzelliğinin yuvarlak [yanağına] açıklama yerine hatt yazı olan [ayva tüyleri olan] söz kitaplarına imla yerine mana mıdır?

2. Nuḳl-i la‘l-i lebiñ efkārı ile ey sākī
Dīdeden ḳan dökülür bezmime şahbā yerine
3. Ḳatlı ‘uṣṣāḳa temeyyül mü eder ḥün-rīz
Zırh-pūş oldu gelir ḥışm-ıla ğavġā yerine
4. Bülbülān ḥasret-i nezzāreden ol ğonça-femi
Gülşen āteş görünür çeşmine şahrā yerine
5. Etmesin kec külehin nāz ile Hātif ḥāke
Toḥm-ı sünbül dökülür ‘anber-i sārā yerine

292

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- . - - / - . - - - / - . - - - / - . - -)

1. Zīr-i fesden perçemin dökçükçe rüy-ı alına
Bu dil-i dīvānemiñ şimden-gerü vay ḥāline
2. Pāyına cūlar gibi şahn-ı çemen yüz sürmeden
Çıkdı ol serviñ sirişk-i dīde istikbāline
3. Ölçdürüp biçdirmeden ḥayyāt-ı nāza n'eyleyem
Naḳd-i cān verdim metā‘-ı vaşlımıñ dellālına
4. Ḳāf‘dan ‘Anḳā’yı şayd etdi o şeh-bāz-ı nigeḥ
Düşmeden murġ-ı dil-i āvāremiz çengāline

5^a külehin:külehiñ.

292- SY 185^b.

1^a perçemin:perçemiñ.

2) Ey saki! Lal dudağın mezesinin fikriyle meclisime içki yerine gözden kan dökülür.

3) Kan dökücü [sevgili] zırh giymiş öfkeyle kavga yerine gel[mektedir], [acaba] âşıkları öldürmeye meyilli midir?

4) Bülbüller o gonca dudaklı[ya] hasretle bakmaktan göz[ler]ine gül bahçesi çöl yerine ateş görünür.

5) Hatif, toprağa saf amber yerine sümbül tohumu dökülür[ken] [sevgili] nazla külahını eğmesin.

292

1) [Sevgili] al yüzüne fesin kenarında perçemini döktükçe bu deli gönlümün bundan sonra vay haline.

2) O servi'nin ayağına çimenlik nehirler gibi yüz sürmeden istikbaline gözyaşı çıktı.

3) Naz terzisine ölçtürüp biçirmeden [onun] kavuşma sermayesini [müjdeleyen] tellalına can nakdi verdim.

4) Avare gönül kuşumuz [onun pençesinin] çengeline düşmeden o bakışın şahini Kaf [dağın]da Anka [kuşu]nu avladı.

5. Kaya dūřdüm da‘vī-i ‘aşkı Őebāta Hātifa
‘Arz-ı hāl etsem o Şeh etmez nazār emřāline

293

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- . - - / - . - - - / - . - - - / - . - -)

1. Ben seniñ derdiñle bīmār olmadım olmam yine
Gördüğüm hūbān ile yār olmadım olmam yine
2. Eylesin āğıřte-hūn cellād-ı gamzeñ ‘ālemi
Tīğ-ı hecre ben sezā-vār olmadım olmam yine
3. Būlbūlān feryāda gelsin gülřen-i endīřede
Ol gül-i bī-hāra ben hār olmadım olmam yine
4. Bezm-i meyde fikr-i řahbā-yı lebiñle sākıyā
Devr-i cām etdikse hūř-yār olmadım olmam yine
5. Kim ederse bu hārābe-zārı Hātif eylesin
Ben sarāy-ı şab‘a mi‘mār olmadım olmam yine

5) [Ey] Hatif! Aşk davasını ispatlama [çabasına]düşüm; ama durumu[mu] anlatsam o şah, [bu hususta verdiğim] misallerime [bile] bakmaz.

293

1) Ben senin derdinle hasta olmadım yine[de] olmam, gördüğüm güzelle sevgili olmadım yine olmam.

2) Ben ayrılık kılıcına layık olmadım, yine ola[mayacağımdan] [beni değil] cellât yan bakışın dünyayı kana bulasın.

3) O dikensiz güle ben diken olmadım, yine[de] ol[masamda] bülbülle düşünce gül bahçesinde feryada gelsin.

4) [Ey] Saki! Şarap meclisinde dudağının içkisinin fikriyle kadeh döndürdüysen, [zaten hiç] akıllı olmadım, yine olmam.

5) Hatif, bu harabeliği kim [mamura] ederse etsin; [zira] ben yaratılış sarayına mimar olmadım, yine olmam.

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün / mefā‘īlün/ mefā‘īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. Şeb-i kākülde vechi ğıbtā-fermā pertev-i aya
Müreccaħdır o şūħuñ táb-ı ħüsnü mäh-ı ğarrāya
2. O meh-pāre felekde ser-te-ser nūr-ı mücessemdir
Anıñçün hāle-veş ħaṭṭ-ı ‘izārı vermedi sāye
3. Ħacāletden dolaşdı ayağı meclisde sākīniñ
Meger ‘aks-i ruħ-ı cānāne düşmüş cām-ı şahbāya
4. Ħazer kıl tīg-ı ğamze şāne-veş şad-çāk eder sīneñ
Hevā-yı zūlf-i şūr-efgenle ‘aşık düşme sevdāya
5. Sicill-i ħikmete Ķassām-ı ħudret böyle ħayd etmiş
Rüsüm-ı ‘orf-i ħānūn üzre imlā etme monlāya
6. Ğurūb etdi felekde şām-ı ħaṭla mihr-i ruħsārıñ
Gün aħşamlı vişālīñ ey efendim şalma ferdāya
7. Perişān ħırķa vü destārı çarpılmış yine zāhid
Mesāğ-ı pīr-i meyle bir perī-rū ṭıfl-ı tersāya
8. Dolaşdım Hātif-āsā kūyuñu vaşl ārzusuyla
‘İnāyet-kār efendim luṭf kıl iħsān [bu] şeydāya

294- SY 187^b, İÜ 32^a.

5^b imlā:imzā İÜ.

5^b monlāya:mollāya İÜ.

- 1) [Siyah] kâkülün gecesinde yüzü ayın ışığına gıpta ver[en] o işveli güzelin güzelliğinin parlaklığı parlak aya [göre daha] üstündür.
- 2) O ay parçası felekte baştanbaşa cisimleşmiş, parlak bir nur olduğu için hale gibi yanağının hattı gölge vermedi.
- 3) Sevgilinin yanağının aksi içki kadehine düşmüş [olduğundan] sakinin ayağı utançtan mecliste [birbirine] dolaştı.
- 4) Aşık, kargaşaya düşüren saçın hevesiyle sevdaya düşme[kten], yan bakışın kılıcı göğsünü tarak gibi yüzlerce yırtık[la doldurur.]
- 5) Herkese hakkını veren kudretli Allah, hikmet siciline Mollaya Örfi'nin kanun [olmuş usulleri] üzerine [yazı] yazma [şeklinde] kaydetmiş.
- 6) Ey efendim! [Senin] yanağının güneşi akşamın hattıyla felekte battı; [ama sen yine de senin] gündüzlü akşamlı [sürekli devam edecek] kavuşmanı yarına bırakma.
- 7) Zahit [ham sofı] yine hırka[sı] perişan, sarığı çarpılmış [halde olup] şarap pirinin izniyle Hıristiyan çocuğuna bir peri yüzlü [gibi görünmektedir.]
- 8) Yardım[ı] [seven] efendim! Hatif gibi mahallini kavuşma arzusuyla dolaştım, [bu] çılgın [aşığı]a lütuf [ve] ihsan et.

295

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Düşmeden fikr-i hevā-yı kākül-i cānāneye
Halka-i çeşm-i perī zencīr olur dīvāneye
2. Öyle bed-mest-i mey-i zehr-āb-ı ‘aşkam sāķiyā
Bezm-i fūrkatde bakılmaz na‘ra-i mest-āneye
3. Şu‘le-i āhım görüp āteş-perestān reşk eder
Gerdiş-i şem‘-i hayālimde olan pervāneye
4. Seyl-i çeşmim öyle berbād etdi kaşr u şevķı kim
Būmlar etmez tenezzül bu dil-i vīrāneye
5. Hātifā etmem sipihriñ māh [u] necmine nigāh
Mīhr-i ruhsārı zıyā-bağş olsa bende-ḥāneye

Ḥarfü‘l-yā’

296

NA‘T-I ŞERİF

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. Kıl şefā‘at el-meded ey kān-ı ‘afvıñ gevheri
İns ü cinniñ rüz-ı mağşer şāfi‘-i Peygamber’i

295- SY 184^b.

4^a şevķı:şevķa.

296- MR 5^b, SY 6^a.

295

- 1) [Daha] sevgilinin kâkülünün hevesinin fikrine düşmeden [onun] peri gözü[nün] halkası divaneye zincir olur.
- 2) [Ey] Saki! Aşkın zehirli suyunun şarabının körkütük sarhoşu [olduğumdan] ayrılık meclisinde sarhoşun narasına bakılmaz.
- 3) Ateşe tapanla ahımın ışığını görüp hayal mumunun [etrafında] dönüşte olan pervaneye kıskançlık duyar.
- 4) Gözümün seli şevk sarayını, baykuşlar[ın] [bile] bu virane gönle tenezzül etmeyeceği [kadar] berbat etti.
- 5) [Ey] Hatif! Yanağının güneşi köle evine ışık bahşeden olsa [da] feleğin ay ve yıldızına bakmam.

296

- 1) Ey af madeninin cevheri, insan ve cin[ler]in mahşer günü şefaatçi Peygamberi! Yardım [edip] şefaat buyur.

2. Şānıñıñ dībācesidir lafz-ı لولآد bildiler
Sensin ancak enbiyā vü evliyānıñ mefhari
3. Ben de āzād-ı Cehennem olmağa şāyesteyem
Olmuş iken ez-dil ü cān bir efendi çākeri
4. Yā Resūla'llāh benim de hālime eyle nazār
Ġayra muhtāc eyleme bu sā'il-i hāk-i deri
5. Āl ü aşhābına Hātif eyledikçe şad selām
Micmer-i çarhıñ firūzān oldu müşg ü 'anberi

297

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. O naḥl-i gül-bün-i nāza gülistān olduğum kaldı
Bu şeb efkār-ı zülfüyle perīşān olduğum kaldı
2. Ne taḥşīl-i nikāt-i rāz-ı maẓmūn etdi tūṭī dil
Hemān āyīne-i ruḥsāra ḥayrān olduğum kaldı
3. Gelir emvāc-ı ma'nā keştī-i elfāz[a] pey-der-pey
Döküp eşk-i terim deryā-yı 'Ummān olduğum kaldı

^{2a} şānıñıñ:şānıñıñ.

^{2a} Lev lāk “*Sen olmasaydın*, sen olmasaydın yeri göğü yaratmazdım.” (Hadīs-i kudsi).

^{2b} mefhari:SY _ .

297- SY 191^a, İÜ 33^a.

2) Nebiler ve velilerin övücü sadece sen [olduğun için] “*Levlak*” sözü[nün] [senin] şanının önsözü [olduğunu] anladılar.

3) Candan ve gönülden [sen gibi] bir efendi[nin] kölesi olmuşken ben de cehennemden kurtulmaya layığım.

4) Ey Allah’ın Resulü! Benim de halime bak, bu kapının toprağının dilencisini başkalarına muhtaç etme.

5) Hatif, [senin] aile ve sahabelerine yüzlerce selam ettikçe feleğin buhurdanlığının müşğ ve amberi Füzuzan [madeninden] oldu.

297

1) O nazlı gül kökü fidanına gül bahçesi olduğum kaldı, bu gece [onun] saçının fikriyle perişan olduğum kaldı.

2) Papağan [gibi olan] gönül, gizli manaların sırrının inceliğini öğren[ince] yanağın aynasına hemen hayran olduğum kaldı.

3) Mana dalgaları sözlerin gemisine arka arkaya gelir[ken] taze gözyaşımı döküp [bir] umman denizi olduğum kaldı.

4. Doğunmaz şubha dek peymāneye la‘l-i nemek-rīziñ
Sifāl-i köhne-veş bezme nemek-dān olduğum qaldı
5. Ne pā-būs-ı niyāz etdiñ o şāh-ı ‘işveniñ Hātif
Huzūr-ı devletinde bir ğazel-ḥ^vān olduğum qaldı

298

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · - - / · · · - - - / · · · - - - / · · · - -)

1. Şu‘le-i āteş-i meyle bu şeb ülfet yandı
Bezm-i endīşe degil sāğar-ı ‘işret yandı
2. Berg [ü] bār-ı emelim qoymadı gülşende nesīm
Naḥl-i efkārım ile ğonça-i ḥasret yandı
3. Nice jeng-āver-i ğam olmaya mir’āt-ı dilim
Ey perī-zāde bugün ḥāne-i ḥayret yandı
4. Āşiyān-sāz olamaz ḥāşılı ‘Anqā-yı ḥayāl
Qāf-ı hicrāna düşünce per-i ğayret yandı
5. Hūşe-çin olmadı hergiz heves-i Hātif-i zār
Hırmen-i şabr ile sāmān-ı mürüvvet yandı

5^b devletinde:devletiñde.

5^b ğazel-ḥ^vān: SY.

298- SY 191^a, İÜ 33^a.

3^b perī-zāde:perī-zād İÜ.

4) [Senin] tuz döken dudağın sabaha kadar kadehe dokunmaz[ken] eski kadeh gibi meclise [bir] tuzluk olduğum kaldı.

5) Hatif! [O şaha] ne kadar yalvarıp ayak[larını] ptn, bir o işveli şahın devletinin huzurunda gazel okuyan olduğum kaldı.

298

1) şarabın ateşli ışığıyla bu gece dostluk yandı, düşünce meclisi değil eğlence kadehi yandı.

2) Fikirlerimin fidanı ile hasret goncası yandı, ılık rzgr gl bahçesinde emelimin yaprak ve meyvesine [bile] bırakmadı.

3) Ey peri çocuğu! Bugün hayret evi yan[mışken] gönül aynam nasıl kederin pasını tutmasın?

4) Ayrılığın Kaf [dağın]a düşünce gayret kanadı yan[dığından] artık hayal Anka'sı yuva yapan olamaz.

5) Sabır harmanı ile mutluluk samanı [serveti] yan[inca] ağlayan Hatif'in hevesi başak toplayan olmadı.

299

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · - - / · · - - - / · · - - - / · · - -)

1. Naḥl-i nāzım çemen-i ma‘nīde nev-reste idi
Nağme-i bülbül-i gülzār o güle beste idi
2. Keşf-i rāz etme ne mümkin o perī-zād-ı ḥayā
Cevher-i āyīne-i fikrimiz işkeste idi
3. Şiḥḥat ümmīd edemez görse aṭıbbā-yı zamān
Çeşm-i bīmārı gibi ğamzesi de ḥasta idi
4. Nice dāmānī-i sāḥil-res olur fülk-i ḥayāl
Mevce-i baḥr-ı emel n'eyleyem āheste idi
5. Pey-i mazmūnda emek çekmedim aşlā Hātif
Vaşf-ı ḥüsnü o şehiñ mışra‘-ı berceste idi

300

Hezec Meḥā‘ilün/ meḥā‘ilün/ meḥā‘ilün/ meḥā‘ilün

(· - - - / · - - - - / · - - - - / · - - - -)

1. Felek ḳan ağlasın hecr ile şimdi çeşm-i efkārı
Düşürdüm hāle-i āġūşuma ol māh-ı ruḥsārı

299- SY 189^b.

300- SY 191^b, İÜ 33^b.

1^a şimdi:SY_.

299

- 1) Naz fidanım mana çimenliğinde yeni yetişmişti, gül bahçesinin bülbülünün ahenkli sesi o gül için beslenmişti.
- 2) O hayâ [sahibi] peri çocuğu [varken ve] fikrimizin aynasının cevheri kırılmış[ken] sırrı keşfetmek ne mümkün[dür.]
- 3) Hasta gözü gibi yan bakışı da hasta [olduğundan] zamanın doktorları görse [onun için] sağlık ümit edemez[ler.]
- 4) Emel denizinin dalga[lar], aheste i[ken] hayal gemisi nasıl sahilin eteğine ulaşır?
- 5) Hatif, o şahın güzelliğinin vasfı güzel mısra i[ken] mazmunun arkasında asla emek çekmedim.

300

- 1) Feleğin fikirlerinin gözü, şimdi ayrılıkla kan ağlasın; [çünkü] o yanağın ayını kucağımın hâlesine düşürdüm.

2. Ben ol bed-mest-i hūş-yār-ı **أست** 'em fikr-i la'liñle
Bırakmam dest-i hayretten şeb [ü] rüz cām-ı ser-şarı
3. Nigāh etdikçe bāğ-ı ğamda ey naḥl-i vefā sensiz
Göründü dīdeme āteş bahārīñ reng-i gülzārı
4. Şu rütbe ıalmışam mebhüt [u] hayret küfr ü zülfünde
Benem büt-ḥāne-i fikriñ bugün taşvīr-i dīvārı
5. Kefen ber-düş [u] hūn-ālūd gören aşḥāb-ı maḥşerdir
O hūnī ğamzeniñ Hātif şehīd-i tīğ-ı āzārı

301

Remel Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

(- . . . - / - - / - - / - . . .)

1. Hūn-ı dīdemden boyandı serde şāl-ı Keşmir'i
Āh kalyoncu kesim dayı revişli bir perī
2. Düşmesin kāfir olan tīğ-ı nigāh-ı nāzıma
Çeşme-i hūrşīd vermiş āb u tāb-ı cevheri
3. ıahramān-ı ṭab'ıma olsun çeleng-i iftiḥār
Vaḥy-i mażmūn-ıla Cibrīl-i ma'ānīniñ peri

^{2a} Elest "Ben sizin Rabb'iniz *değil miyim?*", 7 A'râf 172.

^{3b} bahārīñ: bahārın **SY**.

^{4a} küfr ü zülfünde: kef-i zülfünde **SY**.

^{4b} fikriñ: fikrin **SY**.

301- SY 190^b, İÜ 33^a.

^{3a} ṭab'ıma: ṭab'a **SY**.

2) Ben [senin] la'1 dudağının düşüncesiyle “*Eles!*” meclisinin akıllı[lar]ının çok sarhoşuyum, [bu sebeple] gece gündüz ağzına kadar dolu kadehi hayret elinden bırakmam.

3) Ey vefa fidanı! Gam bahçesinde sensiz baktıkça, baharın gülbahçesinin rengi gözüme ateş göründü.

4) [Sevgilinin] saçının karanlığında fikir puthânesinin duvar tasviri olacak kadar şaşkınlık ve hayrette kalmışım.

5) Hâtif! O yan bakışı kanlı [sevgilinin] incitici kılıcının şehidi[ni] kefen omuzda ve kana bulaşmış [hâlde] gören mahşer ehlidir.

301

1) Ah [o] denizci görünümlü, kabadayı yürüyüşlü bir peri [olup] baş[ın]daki Keşmir şalı gözümün kanından [kırmızıya] boyandı.

2) Güneşin çeşmesi[nin] cevherin ışıltı ve parlaklığını vermiş [olduğu sevgilinin] nazlı bakışının kılıcına kâfir olan [dahi] düşmesin.

3) Mânâ Cebrail'inin kanadı, mazmunun vahyiyle yaratılışımın Kahraman'ına övünme çelengi olsun.

4. Çeşm-i şūhundan haber aldım o māh-ı 'işveniñ
Kāle-i vaşlına olmuş çarḥ-ı köhne müşterī
5. Hātifem dürr-i yetīmim görmemiş çeşm-i şadef
Baḥr-ı ma'nā-yı leṭāfetde bu gūne gevheri

302

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

1. O 'Ankā'dır ki dağ-ı mihri yok ālāmdan ğayrı
Kef-i şayyāda girmez pençe-i evhāmdan ğayrı
2. Çekildi saṭr-ı istiğnāya mevc-i āb-ı şemşiri
Dil-i 'uşşāka ḳurbān etmeye bayrāmdan ğayrı
3. Beyāz-ı gerdeniñ şubḥ-ı ḳıyāmet olsa ey meh-rū
Sevād-ı kākülüñ gün gösterir mi şāmdan ğayrı
4. Cihānı farḳa ḳudret ḳalmadı meclisde ey sākī
Gözüm reng-i ḥumār-ı bāde-i gül-fāmdan ğayrı
5. Bugün zār-ı dil[i] seyrāna Hātif ol perī-peyker
Olur mu cāy-geh āyīne-i endāmdan ğayrı

⁴ vaşlına:vaşlıñla SY.

302- SY 192^a.

4) [Onun] kavuşma kumaşına köhne feleğin müşteri olduğunu o işve ayının nazlı gözünden haber aldım.

5) [Ben] Hâtif'im, sadefin gözü latif mânâ[lar] denizinde bu tarz cevher[im]i, biricik incimi görmemiş[tir].

302

1) O elemelerden başka sevgi yarası olma[yan], evham pençesinden başka avın eline girme[yan] Anka [kuşu]dur.

2) Bayramdan gayrı âşıkların gönlünü kurban etmek için naz satırına [onun] kılıcının suyunun dalgası çekildi.

3) Ey ay yüzlü! Beyaz gerdanın kıyamet sabahı olsa [da] kâkülünün siyahı akşamdan başka gün gösterir mi?

4) Ey saki! Mecliste gözüm[e] gül renkli şarabın sarhoşluk renginden başka cihanı fark etmeye kudret kalmadı.

5) Hatif! O peri yüzlü [sevgiliye] gönül ağlayışını seyran etmek için endam aynasından başka yer olur mu?

303

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- / - / - / - . . .)

1. H̱vāb-gāh-1 fitnedir maḥmūr-1 çeşmiñ gūşesi
Şu‘le-i hürşid-i maḥşer ‘arızıñ endişesi
2. Cūy-1 Şirīn'i talebde çāk için kūh-keni
Sāye-i müjgān olur Qays'ıñ kefinde tışesi
3. Penbe-i mehden fetil etdi tabib-i ruzgār
Çarḥ-1 sinemde olur nāşūr-1 gamzeñ rişesi
4. Berg-i gülden kıl kefen tīg-1 şehid-i nāziña
Şāh-bāzım katl-i ‘uşşāk etse gamzeñ pişesi
5. Tūḥi-i tab‘-1 belīg-1 Hātif-i zārıñ bugün
Qand-1 güftārıñdır ey şūḥ-1 sitem-ger tūşesi

304

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- / - / - / - . . .)

1. Maḥla‘-1 envār-1 ma‘nā sine-i bī-kīnesi
Maḥḥa‘-1 sırr-1 nezāket cevher-i āyīnesi

303- SY 190^a, İÜ 32^b.

2^a Şirīn'i:Şirīn İÜ.

4^a nāziña:nāzına SY.

4^b etse:ise İÜ.

5^b güftārıñdır:güftārındır İÜ.

304- SY 192^a.

303

- 1) Uykulu gözün köşesi fitnenin uyku yeridir. Yanağın düşüncesi mahşer güneşinin ışığıdır.
- 2) Şirin'in talep ettiği ırmak için dağı delmek üzere Kays'ın elinde baltası kirpiğin gölgesi olur.
- 3) Zamanın doktoru, ayın pamuğundan fitil yaptı, göğüs feleğimde yan bakışını saçak etti.
- 4) Şahin'im! [Senin] yan bakışının mesleği âşıkların katlini gerçekleştirse naz kılıcının şehidine gül yaprağından kefen yap.
- 5) Ey siteimli işveli güzel! Ağlayan düzgün yaratılış sahibi papağan [olan] Hatif'in azığı bugün [senin] sözünün şekeridir.

304

- 1) Mana nurlarının başlangıcı kinsiz gönlü, nezaket sırlarının sonu aynasının cevheri[dir].

2. Kāngı bezmi şu‘le-efrūz-ı çerāğ etmiş bu şeb
Hūş-yārān-ı **ألت** 'iñ sākī-i dīrīnesi
3. Ğonçaya çāk-i girībān etdirir ol naḥl-i nāz
Tār [u] pūd-ı reng-i güldür cāme-i peşmīnesi
4. Dīdeden gitmez ḥayāl-i ğamze-i pür-zehr-i yār
Bü'l-‘aceb kim ejdehāniñ nūr ola gencīnesi
5. Kāf-ı istiğnāda pervāz urmada ṭab‘iñ fetā
Murğ-ı nazmıñ mağz-ı ‘Ankā oldu Hātif çīnesi

305

Hezec Mef‘ülü/ mefā‘ilü/ mefā‘ilü/ fe‘ülün

(- - · / · - - · / · - - · / · - -)

1. Ruḥsārıñā nev-şu‘le veren ān degil mi
Ey pādişeh-i nāz bu saña şān degil mi
2. Vaşfıñda olan saṭr-ı sitiğnādaki elfāz
Her ḥarfı birer zīver-i dīvān degil mi
3. Sīnemde eger göz göz olur ise bu yara
Zaḥm-ı sitemiñ ‘āşıkā iḥsān degil mi

^{2b} Elest “Ben sizin Rabb’iniz *değil miyim?*”, 7 A’râf 172.

305- SY 189^b.

^{1a} ruḥsārıñā:ruḥsārıma.

^{2a} vaşfıñda:vaşfında.

2) “*Elest*” meclisinin akıllı[lar]ının eski sakisi, bu gece hangi meclisi mumum ışığıyla aydınlatmış.

3) Süssüz elbisesinin atkı ve argacı gül renkli [olan] o naz fidanı, goncaya yaka yırttırır.

4) Ejderhanın hazinesinin nur ol[ması gibi], sevgilinin zehir dolu bakışının hayali gözden gitmez.

5) Hatif! Şiir kuşunun yemi Anka’nın beyni ol[unca] [senin] genç [şair] yaratılışın nazın Kaf’ında uçmaktadır.

305

1) Yanağına yeni [tarz] aydınlık veren güzellik değil mi? Ey naz padişahı! Bu sana şan değil mi?

2) Vasfında olan naz satırındaki sözler[in] her harfi birer divan süsü değil mi?

3) Göğsümde bu yara eğer göz göz olursa [senin] sitem yaran aşığa ihsan değil mi?

4. Bu h̄ān-ḳah-ı ‘aşḳda abdālīñ olunca
Cān [u] dili vaḳf eyleme iḥsān degil mi
5. Rāz-ı dili tūtī gibi fāṣ eylese Hātif
Āyīne-i ruḥsārīña ḥayrān degil mi

306

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- . . . - / - . . . - / - . . . - / - . . . -)

1. Hāle-i āgūṣa çekdim ol meh-i tābānımı
Çarḥa revnaḳ mihre zīb [ü] fer veren cānānımı
2. Gülşen āteş-zār olursa dīdeme ey gōnça-fem
‘Andelībān-ı maḥabbet duymasın efgānımı
3. Beyt-i Ma‘mūr-ı felek reşḳ eyler idi bir zamān
Görmesin mi‘mār-ı ḥayret bu dil-i vīrānımı
4. Çekmeyem nāz u aṭıbbā-yı zamānı der isem
Kimlere şerḥ eyleyem bu sīne-i hicrānımı
5. Tā ṭopuḳdan gerden-i billüreden ḳaçma eliñ
Ma‘den-i kāfūra teşbīh eylemem sulṭānımı

5^b ruḥsārīña:ruḥsārına.

306- SY 192^b.

1^b veren:vereñ.

3^b vīrānımı:vīrānemi.

4) Bu aşk tekkesinde abdalın olunca can ve gönlü [yoluna] vakfemek ihsan değil mi?

5) Hatif, gönül sırrını papağan gibi açıklasa yanağının aynasına hayran değil mi?

306

1) Feleğe süs, güneşe güzellik ve aydınlık veren sevgilimi, o parlak ayımı kucağın halesine çektim.

2) Ey gonca ağızlı! Gül bahçesi gözüme ateş olursa aşk bülbülleri feryadımı duymasın.

3) Bir zaman feleğin Beyt-i Mamur [köşkünün] kıskan[dığı] bu viran gönlümü hayret mimarı görmesin.

4) Zamanın doktorlarının nazını çekmeyeyim dersem, göğsümün bu ayrılık [yarasını] kimlere açıklayayım?

5) Kâfur madenine benzet[mediğim] sultanım topuktan billur gerdana kadar kakma [nakışlarıyla bezenmiştir].

6. Etmeden meyl-i temāşā-yı haṭ-ı nev-ḥīzini
Sürme-i nezzāre etdim sāye-i müjgānımı
7. Cilve-ger olduğça Hātif ol perī-zād-ı ḥayā
Eyledi jeng-i elem āyīne-i ‘irfānımı

307

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- . . . - / - - / - - / - . . . -)

1. Fikr-i zülfüñ ile Mecnūn eyleyen sensin beni
Çeşm-i maḥmūruña meftūn eyleyen sensin beni
2. Bezm-i meyde nuḳl-i leb şundukça sāķī yadlara
Cām-ı zerrīn gibi dil-ḥūn eyleyen sensin beni
3. Dāne-i ḥāliñ ḥayāli ile her şubḥ u mesā
Mübtelā-yı mekr-i afyūn [eyleyen] sensin beni
4. Gördüğün nādān ile ıarḥ-ı tekellūf eylediñ
Va‘de-i vaşluñla maḥzūn eyleyen sensin beni
5. Bulmadım ḥışn-ı ḥaşīn etmege Hātif bir maḥall
Leşker-i ğam ile şeb-ḥūn eyleyen sensin beni

6) Yeni yetişmiş ayva tüyelerinin seyrine meyletmeden kirpiğimin gölgesini bakışın sürmesi ettim.

7) Hatif! O hayali peri çocuğu cilve yapan oldukça irfan aynamı elem pası etti.

307

1) Saçının fikriyle beni mecnun eyleyen, uykulu gözüne meftun eyleyen sensin.

2) Saki, içki meclisinde yabancılara dudak mezesini sundukça altın işlemeli kadeh gibi beni gönlü kan ağlayan eden sensin.

3) Beninin danesinin hayaliyle her sabah akşam beni hile ve afyonun bağımlısı eyleyen sensin.

4) Beni kavuşma sznle mahzun eyleyen sen[ken] [bir de] gördüğün bilgisizle külfetli işlere girdin.

5) Hatif, sağlam sığınak etmek için bir yer bulamadım. Gam askeriyle beni gece baskınına uğratan sensin.

308

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- . . . - / - - / - - / - . . -)

1. Merḥametsiz bī-vefā ğaddārsın bildim seni
Mā’il-i āmīziş-i aġyārsın bildim seni
2. Gel firīb-i gūşe-i çeşmiñle bend et ‘ālemi
Ĝamzesi cādū-fūsün mekkārsın bildim seni
3. Āteşe yansın mey [ü] meyḥāneñ ey pīr-i muġān
Dest-i ğamdan sen daḥı ğam-ḥ^vārsın bildim seni
4. Kışver-i ‘aşkı yine şeb-ḥūn-ı hayret eylediñ
Çeşmi kāfir ğamzesi ‘ayyārsın bildim seni
5. Gülsitān-ı ḥüsünüñ fikriyle her şām u seḥer
‘Andelībān gibi Hātif zārsın bildim seni

309

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - / - - / - - / - . . -)

1. ‘Āşıka ser-tāc-ı devletdir külāh-ı Mevlevī
Sāyesi cān-baḥş-ı ‘izzetdir külāh-ı Mevlevī

308- SY 190^b, İÜ 32^b.

1^a ğaddārsın:ġaddārsıñ.

1^b aġyārsın:aġyārsıñ.

2^b mekkārsın:mekkārsıñ.

3^b ğam-ḥ^vārsın:ğam-ḥ^vārsıñ.

4^b ‘ayyārsın:‘ayyārsıñ.

5^b zārsın:zārsıñ.

309- SY 190^a.

308

- 1) [Ey sevgili! Sen] merhametsiz, vefasız [bir] zalimsin, [bana değil; ama] rakiplerin meyline uysalsın, seni tanıdım.
- 2) [Ey sevgili! Sen] yan bakışı büyüleyici cadı ve hilekârsın, seni tanıdım. Dünyayı gözünün köşesinin aldatıcılığıyla bağla.
- 3) Ey meyhaneci! Şarap ve meyhanen ateşe yansın. [Zira] sen dahi gam elinden keder yiyensin, seni tanıdım.
- 4) Aşk ülkesini yine hayretin baskını[na uğrattın]. Gözü kâfir, bakışı hilekârsın, seni tanıdım.
- 5) Hatif, [sevgilinin] güzellik gül bahçesinin fikriyle her sabah akşam bülbüller gibi ağlayansın, seni tanıdım.

309

- 1) Mevlevi külahı, aşığa mutluluk baş tacı [olup] gölgesi[de] can bağışlayan büyüklüktür.

2. Öyle mūmam ki[m] derinde rūzgārdan hıfz için
Gūyiyā fānūs-ı ğayretdir külāh-ı Mevlevī
3. Her biriniñ hükmü nāfiz Qāf'dan tā Qāf'a dek
Bār-gāh-ı Şāh-ı 'İzzet'dir külāh-ı Mevlevī
4. Sırr-ı Mevlānā'dır ancak kuf-ı miftāh[ı] anıñ
Bir muṭalsam genc-i hikmetdir külāh-ı Mevlevī
5. Şu'le-endāz-ı cihān olsa sezādır Hātifā
Zerresi şem'-i ḥaḳīḳatdir külāh-ı Mevlevī

310

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

1. 'Aks-i hūrşīd-i ruḥuñ gerdün eden āyīneyi
Maṭla'-ı ğarrā gibi mevzūn eden āyīneyi
2. Ğamze-i cādū mu yoḥsa çeşm-i mekkārīñ mıdır
Gül-fūsūn-ı nāz-ıla Mecnūn eden āyīneyi
3. Hīç ğubār-ı ğam mı qor billūr-ı şāf-ı sīneye
Nazra-i evvelde āteş-gūn eden āyīneyi

5^b ḥaḳīḳatdir:ḥaḳīḳīdir.

310- SY 191^b, İÜ 33^b.

2^a mekkārīñ:mekkārın.

3^a billūr-ı: SY.

2) Öyle bir mum ki kapısında rüzgârdan korunmak için Mevlevî külahı sanki [bir] gayret fânusudur.

3) Her birinin hükmü Kaftan Kaf'a kadar tesir edici olup Mevlevî külahı, büyüklük şahının yüce divanıdır.

4) Mevlevî külahı, tılsımlı bir hikmet hazinesi [olup] onun anahtarının kilidi ancak Mevla'nın sırrıdır.

5) [Ey] Hatif! Zerresi hakikat mumu [olan] Mevlevî külahı, dünyanın ışık yayarı olsa uygundur.

310

1) Aynayı parlak matla [beyti] gibi vezinli eyleyen [dönen] felek [gibi] eden [senin] yanağının güneşinin aksi[dir].

2) Aynayı nazın efsunlu şarabıyla Mecnun eden cadı yan bakış mı, yoksa hilekâr gözün müdür?

3) Aynayı ilk bakışta ateş renkli eyleyen, göğsün saf billuruna hiç gamın tozunu mu bırakır?

4. H n-ı dilden haer-i ebr da almışdır nişan
şu‘le-i y k t degil g l-g n eden  y neyi
5. arpılır H tif degil Cibr l-i ma‘n  olsa da
Ol per dir ‘aksine meft n eden  y neyi

4) Aynayı [kırmızı] yakut ışığı değil, gül renkli eyleyen, gönül kanından, kaşın hançerinde nişan kalmıştır.

5) O aksine aynayı meftun eden peridir. [Bu sebeple sadece] Hatif değil, mana Cebrail'i olsa da çarpılır.

IT‘ALAR

1

IT‘A

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

1. ekdi kil-k-i fikretim tuğrā-yı Hān ‘Abdü’l-ḥamīd
Defter-i iḳbālime ser-levḥa oldu ser-te-ser
2. Beyza-i hūrşīd-i ‘adliñden eker arḥ-ı vefā
ıt‘a-i endiřemiñ bālāsına tuğrā-yı zer

2

IT‘A

Hezec Mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün
(· - - - - / · - - - - / · - - - - / · - - - -)

1. Cenāb-ı Ḥazret-i ‘Abdü’l-ḥamīd Hān-ı hümāyunuñ
Olur eyyām-ı ‘adlinde hezārān cem‘iyet ekşer
2. Alınca şu‘le-i şems [ü] kamer şem‘inden envāri
Seferli oşasına reşk eder arḥ-ı hüner-perver

1- İÜ 16^b.

2- İÜ 16^b.

1^b ‘adlinde: ‘adliñde.

KITALAR

1

- 1) Fikir kalemim[in] çekti[ği] Abdülhamit Han'ın tuğrası bahtımın defterine baştanbaşa ser-levha [başlık] oldu.
- 2) Vefa feleği, düşünce kıtamın yücesine, yukarisına altın tuğra[yı] senin adalet güneşinin beyzasından [beyaz, daha ak] çeker.

2

- 1) Abdülhamit Han, [senin] uğurlu adalet günlerinde binlerce topluluk ortaya çıkar.
- 2) Güneş ve ayın ışıltısı, parıltıyı onun mumundan alınca hüner besleyen felek [onun] seferli otağına kıskançlık duyar.

3

ꞖİꞖ'A

Remel Fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün

(· · - - / · · - - - / · · - - - / · · - -)

1. Hāme-i mū kef-i 'aczimde iken Şāh-ı cihān
Cild-i Erteng-i leṭāfet baña olmaz rehber
2. Hātif-iñ kıl kadar 'aybı var ise 'afv eyle
Būriyā gitme gibi Mısr'a size 'arż-ı hüner

4

ꞖİꞖ'A

Remel Fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün

(· · - - / · · - - - / · · - - - / · · - -)

1. Eylemem çarḥa nigeḥ olsa da her necm[i] sa'īd
Rūzgār eyler ise mihr ü mehinden de ba'īd
2. 'Arż-ı ḥāl etmedir ancaḳ ğaraż ey Şāh-ı cihān
Var mıdır bencileyin şāniña şāyeste 'abīd

3- İÜ 17^a.

4- İÜ 17^a.

2^b şāniña:şānına.

3

- 1) [Ey] dünyanın Şah'ı! Kıl kalem, aciz elimdeyken Erteng Cildi'nin letafeti bana rehber olmaz.
- 2) Size hüner sunmak, Mısır'a hasır gitmesi gibi [olacağından] Hatif'in kıl kadar ayıbı varsa, affet.

4

- 1) Rüzgâr, güneş ve ayımdan da uzak olursa her yıldızı uğurlu olsa da feleğe bakmam.
- 2) Ey Dünyanın Şahı! Maksat ancak durumu anlatmaktır. [Senin] şanına benim gibi layık kul var mıdır?

FERDLER

1

فرد محدث شريف شفاعتي لاهل الكبار من امتي صدق

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Sevād-ı cürm-ile ser-defter-i a'mālimiz almaz
Yed-i 'aczimde var[i]ken Őefā'at kāmı bu tuĝrā

2

Velehu Eyzan

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Güvāh-ı 'ādilimdir defter-i 'ıŐyānıma eflāk
Çekilmiş beyzā-i hürşid-i Őekatden bu hüb tuĝrā

1- İÜ 1^b.

B Ferdü'l-adīs-i Şerif-i Őefā'atı li-ehli'l-kebā'ir min ümmetı Őada:Benim Őefaatem, ümmetimden büyük günah işleyenler içindir hadıs-i Őerifiyle ilgili ferd.

B Őefā'atı li-ehli'l-kebā'ir min ümmetı Őada "*Benim Őefaatem, ümmetimden büyük günah işleyenler içindir.*" (hadıs-i Şerif).

2- İÜ 1^b.

FERDLER

1

[Ey] Őfaat madeni! Aciz elimde bu tuğra varken günahın siyahlığıyla emeller defterinin boş sayfası [bile] kalmaz.

2

Bu güzel tuğra Őfkat güneşinin beyaz [ıŐıę]ından çekilmiş olup felekler isyan defterim için doğru söz l [bir] tanıktır.

3

Velehu Eyzan

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Şefî'ü'l-müznibîn hem رحمة للعالمين sensin
Siyeh-kâr ümmete tebşîr içindir çifte bu tuğrâ

4

Velehu Eyzan

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Siyeh-rû kalmasın bî-çâre Hâtif rûz-ı rüst-â-hîz
Bu du'âya delîl için çekildi çifte bu tuğrâ

5

FERD

Remel Fā'īlātün/ fā'īlātün/ fā'īlātün/ fā'īlün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

Mîve-i vaşla resîde olmadan ey bāğ-bān
Bir nihâl-i taze-dil verdim bugün nev bāğçede

3- İÜ 2^a.

1^a Raḥmeten li'l-âlemîn “Biz seni ancak *âlemlere rahmet* olarak gönderdik.”, 21 Enbiyâ 107.

4- İÜ 2^a.

5- İÜ 17^a.

3

Günahlıların şefaathçisi, âlemlere rahmet olan sensin. Bu çift tuğra günahkâr ümmete müjde içindir.

4

Çaresiz Hatif, kıyamet günü siyah yüzlü kalmasın. Bu çift tuğra, bu duaya delil için çekildi.

5

Ey bahçıvan! Bugün yeni bahçede kavuşma meyvesine yetişmeden bir taze gönül fidanı büyüttüm.

6

FERD

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün
(·---/·---/·---/·---)

Hayâl-i seyl-i efkârı o şūhuñ seddolanmazsa
Dü çeşmim hūn-ı hasretle yine çifte havuzlandı

7

FERD

Remel Fâ'îlâtün/ fâ'îlâtün/ fâ'îlâtün/ fâ'îlün
(-·---/-·---/-·---/-·-)

Rūz-ı endīšem şeb-i târîk-i zulmet eyleyen
Ol cefâ-cūyuñ hayâl-i perçem-i efkârdır

8

FERD

Remel Fâ'îlâtün/ fâ'îlâtün/ fâ'îlâtün/ fâ'îlün
(-·---/-·---/-·---/-·-)

Hāme-i berkımla yaqđım Qulzüm-i zulmetde kim
Keştî-i Efrenc'de aşlā qalmadı yelken kürek

6- İÜ 17^b.

7- İÜ 17^b.

8- İÜ 17^b.

1^b keştî-i:küşte-i.

6

O işveli güzelin fikirlerinin selinin hayali seddolanmazsa iki gözüm hasret kanıyla yine [ağlamaktan] çifte havuzlandı [demektir].

7

Düşünce günümü karanlık gece eyleyen o cefa arayıcı [güzelin] perçeminin düşüncesinin hayalidir.

8

Şimşek gibi olan kalemimle Karanlık Kızıldeniz'de [onu] yaktığımdan Avrupa gemisinde hiç yelken [ve] kürek kalmadı.

9

FERD

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün
(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

Bezm-i hayretde leb-i la‘lini yād eyleyicek
Sāğarıñ şu‘le-i hasretle tutuşdu etegi

10

FERD

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- · · · / - · · · / - · · · / - · ·)

Ḥıfz ederken bād-ı pür-āfetden ol şem‘-i ruḥu
Seng-i hasretle dil-i fānūsumu etdi şikest

11

FERD

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- · · · / - · · · / - · · · / - · ·)

Dest-i kūtāhım resīd et dāmen-i maqşūduma
Rāh-ı endişemde yā Rabb eyle tevfiķıñ refiķ

9- İÜ 17^b.

10- İÜ 17^b.

11- İÜ 17^b.

9

Hayret meclisinde [sevgilinin] lal dudağını hatırlayınca hasret ışığıyla kadehin eteği tutuğu.

10

O yanağın mumunu afet dolu rüzgârdan korurken [o] hasret taşıyla gönlünün fanusunu kırdı.

11

Ey Allah[ım]! Düşünce yolunda yardımını [bana] arkadaş eyle[yip acizliğimden] kısa [olan] elimi, isteğimin eteğine ulaştır.

12

FERD

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

Hāme-i hūn-ḥ^vār ile ğaddār-ı kātib dilberi
Ḳatlime fermān[1] yazdı şahn-ı Kāğıdhāne'de

13

FERD

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

Ser-fürü etmez iken ğaddār-ı çarḥa Hātifā
Lāle olduñ bir meh-i 'işve-fürūşa 'āķıbet

14

FERD

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

Eyleme tīġ-ı şehīd-i nāz[a] gūyende beni
Hūn-bahāsı düşmesin zālīm şaķın o başıña

12- İÜ 18^a.

13- İÜ 18^a.

14- İÜ 18^a.

1^b başıña:başına.

12

Zalim [bir] kâtip [olan] gönül alan sevgili kan yiyen kalemle Kâğıthane alanında katlime ferman yazdı.

13

[Ey] Hatif! Zalim feleğe [bile] boyun eğmezken sonunda işve satan bir aya [onun elinde] lale oldun.

14

Zalim [güzel], beni naz şehidinin konuşan kılıcı eyleme, o başına kan pahası düşmesin.

15

FERD

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

Yavruñ aldırmiş gibi gülşende ey dil lāneden
Bülbül-āsā şubḥ[a]-dek etdiñ bu şeb āh [u] figān

16

FERD

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

Ḳıı‘a-i ruḥsārını tezhībe naḳḳāş-ı ḥayāl
Kāse-i fīrūze-i gerdūnda zer-maḥbūb ezer

15- İÜ 18^a.

1^a yavruñ:yavrun.

16- İÜ 18^b.

15

Ey gönül! Gül bahçesinde yuvadan yavrunu aldırıp [kaybetmiş] gibi bu gece bülbül gibi sabaha kadar ah ve feryat ettin.

16

Hayal nakışçısı yanağının kıtasını tezhip etmek için feleğin firuze kâsesinde zermahub [25 kuruş değerinde altın para] ezer.

MAṬĀLĪ‘

1

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

Mağz-ı ‘Ankâ revğan-ı kandîl-i ‘izzetdir baña
Reng-i [aḥ]şâm-ı felâket nūr-ı vuşlatdır baña

2

FERD

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

Ḥîn-i vuşlatda şakız çiynerse ol nev-res baña
Dūd-ı âh-ı âteşnimden yanarsın Çamlıca

3

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

Lebi mül ruḥları gül dîde-i cân-süz ela
Zîr-i fesden dökülen perçemidir başa belâ

1- SY 193^a.

2- İÜ 17^b.

3- SY 193^a.

MATLALAR

1

Anka [kuşunun] beyni bana büyüklüğün kandil yağı, felaket akşamının rengi [de] bana kavuşma nurudur.

2

O yeni yetişmiş [sevgili] kavuşma vaktinde bana [karşı alay edercesine] sakız çiğnerse Çamlıca [o an] ateşli ahımın dumanından yanarsın.

3

Başa bela [olan]; dudağı şarap, yanakları gül, can yakıcı gözü ela [olan sevgilinin] fesin altından dökülen perçemidir.

4

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- / - / - / - . . .)

Ey nihāl-i serv-kaḍ v'ey gonça-i bāğ-ı edeb
‘Andelībiñ lānesi hār olmağa n'oldu sebeb

5

FERD

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün

(. / / /)

Der-i naqş-ı ma‘ānīdir güşāde hāme kıl feryād
Ḥayāl-i resmine reşk-āver-i ḥayret olur Bihzād

6

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(. / / /)

Qanlı pīrāhen ile şahn-ı ḥaşırde edem ‘īd
Eyle qurbān beni kim gelmeden eyyām-ı sa‘īd

4- SY 194^a.

5- İÜ 18^a.

6- SY 193^a, İÜ 17^a.

B SY _ , ferd İÜ.

1^a ḥaşırde:maḥşerde SY.

1^a edem:etdim SY.

1^b kim:İÜ _ .

4

Ey servi boylu fidan ve ey edep bağının goncası! Bülbülün yuvasını diken etmeye sebep ne oldu?

5

Kalem, resminin hayaline [dahi] Behzat[ın] kıskançlık duy[duğu] manalar nakşının kapısı açılmıştır, feryat et.

6

Mahşer alanında kanlı gömlekle bayram ettim. Mutlu günler gelmeden beni kurban et.

7

FERD

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Semen-zār-ı leṭāfetde ğaraż bir ğonça-i terdir
O naḥl-i 'işve el-ḥaḳ ḥaylīce bir nāz u perverdir

8

FERD

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Buña qaşr-ı Bihişt-i cān-fezā derlerse şâyandır
Der-i luṭfu gülistāna açılmış verd-i ḥandandır

9

Hezec Mef'ūlü/ mefā'īlü/ mefā'īlü/ fe'ūlün

(- - . / · - - · / · - - · / · - -)

Ḳand-ı ter-i ḥelvā-yı lebe rağbetimiz var
Eyyām-ı şitādır bu gece şoḥbetimiz var

10

Remel Fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün

(· · - - / · · - - / · · - - / · · -)

Tīĝ degil düşmene güyā ki Kelīm-i ejder
Semt-i iḳlīm-i baḳāya olur ancak rehber

7- İÜ 18^a.

8- İÜ 18^a.

9- SY 193^a, İÜ 17^a.

B SY _ , ferd İÜ.

10- SY 193^a.

7

Güzelliğın yasemin bahçesinde istek bir taze goncadır. Doğrusu [istenilen] o naz fidanı hayli nazperverdir.

8

Lütuf kapısı, gül bahçesine açılmış gülen gül [olduğundan] buna can attıran Behişt köşkü derlerse uygundur.

9

Dudağın taze helva şekerine ilgilim [olup] bu gece kış günüdür, sohbetimiz var[dır].

10

Musa'nın ejderi düşmana sanki kılıç değil [de] baka ülkesinin semtine [ulaşma yolunda] ancak rehber olur.

11

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Gül-i hürşîd-i maḥşer şerm-sâr-ı rûy-ı alıñdır
Felekde mâh-ı nev reşk-âver-i tâb-ı cemâliñdir

12

Remel Fâ'îlâtün/ fâ'îlâtün/ fâ'îlâtün/ fâ'îlün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

Cevher-i elfâzınıñ baḥr u şadef ḥayrânıdır
Büy-ı 'anber mevce-i gîsûsunuñ iḥsânıdır

13

Remel Fâ'îlâtün/ fâ'îlâtün/ fâ'îlâtün/ fâ'îlün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

Hîç kabûl-i merhem etmez sîne-i şad-pâremiz
Var mıdır gaddâre zâlim söyle ğayrı çâremiz

14

Remel Fâ'îlâtün/ fâ'îlâtün/ fâ'îlâtün/ fâ'îlün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

Şu'le-i meyle bulunca fer bu şeb kâşânemiz
Yandı mûm-âsâ bezimde sâkıyâ pervânemiz

11- SY 193^b.

12- SY 194^a.

13- SY 194^a.

14- SY 193^b.

11

Mahşer güneşinin gülü, [senin] al yanağının utangacıdır. Felekte [de] yeni ay aydınlık güzel yüzünün kışkancıdır.

12

Amber kokusu saçının dalgasının ihsanı [olunca] deniz sedef [onun] sözlerinin hayranıdır.

13

Yüz parça olmuş gönlümüz hiç merhem kabul etmez, gaddar zalim söyle başka çaremiz var mıdır?

14

[Ey] saki! Bu gece evimiz şarabın ışığıyla aydınlık bulunca bizim pervanemiz de mum gibi yandı.

15

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün
(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

Heves-i la‘l-i lebiñle ezilirse hummāş
Nūş eden ‘ayn-ı hayāta geyer elbetde libās

16

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- · · · · / - · · · · / - · · · · / - · ·)

Sīneme zaḥm açdı zālīm tīğ-ı hicrānıñ seniñ
Böyledir ‘uşşāka bildim luṭf u iḥsānıñ seniñ

17

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- · · · · / - · · · · / - · · · · / - · ·)

Gülşen-i nezzārede [ey] naḥl-i nāzım kıl ḥırām
Gül gibi açıl bahārıñ vaqtıdır şimdi tamām

15- SY 193^b, İÜ 18^a.

B SY _ , ferd İÜ.

16- SY 194^a.

17- SY 194^a.

15

[Senin] lal dudağının hevesiyle [ağzımda canım] nohut [gibi] ezilirse, [dudağının] ölümsüzlük suyunu içen elbette [ölümsüzlük] elbise[sini] giyer.

16

Zalim, senin ayrılığının kılıcı göğsüme yara aç[ınca] senin âşıklara lütuf ve ihsanın böyledir, anladım.

17

[Ey] naz fidanım! Gezinti gül bahçesinde salın, gül gibi açıl, şimdi baharın vaktidir.

18

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- . - . - . / - . - . - . / - . - . - . / - . - .)

Zīnet-i saṭr oldu بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
Buldu şīrāzesini evrāk-ı Furqān-ı Kerīm

19

Hezec Mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün
(. - - - - / . - - - - / . - - - - / . - - - -)

Dü çeşmim ‘ayn-ı ūfān olmadan tā ḥaşre dek giryān
Ede her ān Ḥasan ile Ḥüseyn’in rūḥunu şādān

20

Hezec Mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün
(. - - - - / . - - - - / . - - - - / . - - - -)

Beni ayırdı çarḥ-ı sifle bir meh-nev-cüvānımdan
Felek bīzār olur şimden-gerü āh [u] fiğānımdan

18- SY 192^b.

1^a Bismi’illāhi’r-raḥmani’r-raḥīm “*Rahman ve Rahim olan Allāh’ın adıyla*”.

19- SY 194^b.

20- SY 193^a.

18

“Bismillahirrahmanirrahim” satırın süsü ol[unca] Kuran’ın yaprakları şirazesini buldu.

19

İki gözüm, mahşere kadar tufanın ta kendisi gibi ağlayan [halde] her an güzellikle Hüseyin’in ruhunu mutlu etsin.

20

Alçak felek, beni ay [gibi] bir genç delikanlımdan ayırdı[ğı için] bundan sonra ah ve feryadımdan rahatsız olur.

21

FERD

Remel Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

Ol hārāmī ğamzeli dellāke şoyġuñ vermeden
Çıkmamışsın ey levend-i 'işve sen germābeden

22

Remel Fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilün
(· · - - - / · · - - - / · · - - - / · · - -)

Revnağ-ı nūr-ı kamer āfet-i devrān mısın
Çarḥ-ı seyyāre-ḥaşem mihr-i dıraḥşān mısın

23

Remel Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

Kimseler derd ü ğam-ı hecriñle berbād olmasın
Süz-ı 'aşkıñdan dil-i bī-çāremiz yād olmasın

24

Remel Fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilün
(· · - - - / · · - - - / · · - - - / · · - -)

Şu'le-i mihrin eder çeşmimize neşter o māh
Etmeden çarḥa temennāya bugün 'aṭf u niğāh

21- İÜ 17^a.

1^b çıkmamışsın:çıkmamışsıñ.

1^b sen:señ.

22- SY 193^a.

23- SY 193^b.

24- SY 193^b.

1^a mihrin:mihrinñ.

21

Harami bakışlı ey nazlı yiğit! [Sen] tellağa [bakışlarının soğuşunu] vermeden kaplıcadan çıkmamışsın.

22

[Sevgili! Sen] ay ışığının süsü, zamanın afeti, gezegen maiyetli felek, parlak güneş misin?

23

Kimseler [senin] gam ve keder denizinle berbat olmasın, çaresiz gönlümüz aşkının yakıcılığından hatırlanmasın.

24

O ay, feleğe bugün istek için bakmadan gözümüze güneşin ışığını neşter eder.

25

FERD

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Riyâ vü süm'adan şâf olmağ-ıla qalb-i üftâde
Meyân-ı atlasa peyveste oldu nâm-ı dünyâda

26

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Bu şüretde eger reng-i ruhuñ 'arz olsa Bihzâd'a
Gelir elbetde reşkinden qalem destinde feryâda

27

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Degildir mevc-zen ruhsâr-ı tîğ-ı şâh-ı vâlâda
Düşürmüş bîm-i qahrı lāleye qan şimdi şahrâda

28

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Nigâhım halka-i girdâb olur baħr-ı felâketde
Nice sâhil-res olsun fülk-i endîšem bu hâletde

25- İÜ 18^b.

26- SY 194^a.

27- SY 193^a.

28- SY 194^b.

25

Âşık kalp, ikiyüzlülük ve gösterişten saf [uzak] olmakla feleğin ortasına dünyanın namında ulaşmış oldu.

26

Bu şekilde, eğer Behzat'a [senin] yanağının rengi anlatılsa kıskançlığından [onun] elinde kalem elbette feryada gelir.

27

[O] yüce şahın yanağının kılıcında dalga vuran değildir, şimdi çölde [onun] kahrının korkusu laleye kan düşürmüş.

28

Bakışım, felaket denizinde girdap halkası olur[ken] bu durumda düşünce gemim nasıl kıyıya ulaşsın?

29

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

Hān-kāh-ı gülşen-i ezkārda bülbülde de
Zīb-i ser-tāc-ı haqīkat oldu vaşf-ı gülde de

30

FERD

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

Şarmışız destār-ı rāzı sīne-i āyīnede
Şanma ey mīr-i ḥasen biz dalkavuk olduk saña

31

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

Gelmedi bir kerrecik tenhā ḥayālīñ yādıma
Bir tesellī verme mümkinen dil-i nā-şādıma

29- SY 192^b.

30- İÜ 17^a.

31- SY 194^a.

29

Zikirler gül bahçesinin tekkesinde bülbülde de, gülün vafında da hakikatin baş tacı olan süsü [hâsıl] oldu.

30

Ey güzellik sultanı! Göğüs aynasında sır sarığını sarmış [olduğumuzdan] sana dalkavuk olduk sanma.

31

Mutsuz gönlüme bir teselli verme mümkünken hayalin hatırıma bir kerecik tek başına gelmedi.

32

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

Lafz-ı rengīn vaşf-ı hüsnuñde gelince yādıma
Zīb ü fer verdi ma‘ānī harf-i isti‘dādıma

33

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün
(· - - - - / · - - - - / · - - - - / · - - - -)

Dil-i āşüftemiz dūş olmadan ol ıfıl-ı tersāya
Olur Boğdan Ulağ Begligi elbet[de] aña pāye

34

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

Bir ayağ başma ne mümkün sākiyā meyhāneye
Mevc-i şahbā āteşīn-zencīr olur dīvāneye

32- SY 193^b.

33- SY 193^b.

34- SY 194^a.

32

Renkli göz, [senin] güzelliğinin vafında hatırıma gelince manalar uzmanlık harfime süs ve güzellik verdi.

33

Çılgınca seven gönlümüz o Hıristiyan çocuğuna vurulmadan Boğdan Ulak Beyliği ona rütbe olur.

34

[Ey] saki! İçki dalgası, divaneye ateşli zincir [halkası] olur[ken] meyhaneye bir ayak basmak ne mümkün[dür]?

35

Remel Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

(- . . . - / - - / - - / - . . -)

Bezm-i hayretde nigāh etmez iken peymāneye
Ben ne keyfiyyetle düşdüm sāḳiyā meyḥāneye

36

Remel Fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilātün/ fe' ilün

(. . . . - / - / - / . . . -)

Zahm-ı tîğ-ı sitemiñ sinede hicrān oldu
Merhem-i merḥametiñ derdime dermān oldu

37

FERD

Muzari Mef' ülü/ fā' ilātü/ mefā' ilü/ fā' ilün

(- . . - / - . . . - / - / - . . -)

Fehm eyler iseñ 'ārız-ı al-ı Muḥammed'i
Naḳş eyle gül-i ḥātemine ism-i Aḥmed'i

35- SY 194^b.

36- SY 194^b.

37- İÜ 18^b.

35

[Ey] saki! Hayret meclisinde kadehe [bile] bakmazken, ben ne şekilde meyhaneye düştüm.

36

[Senin] sitem kılıcının yarası göğüste hicran ol[duysa da] merhametinin merhemi [de] derdime derman oldu.

37

Muhammet'in yanağının al [rengini]ını anlarsan, mührünün gülüne Ahmet ismini nakşet.

38

FERD

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - - / · - - - - / · - - - -)

Ġurūb etdi felekde şām-ı haṭla mihr-i ruḥsārı
Ḥayāl-i ḥāl-i ḥabb-ı 'anberiyle etdim ifṭārı

39

FERD

Remel Fe'īlātün/ fe'īlātün/ fe'īlātün/ fe'īlün

(· · - - - / · · - - - - / · · - - - - / · · - -)

N'ola zerrīn-i felek olsa devāt-ı kalemı
Reşḥa-i mevce-i luṭf oldu midād-ı raqamı

38- İÜ 18^a.

39- İÜ 17^b.

38

Felekte akşamın hattıyla [onun] yanağın güneşi bat[ınca] hap [gibi olan] amber [kokulu]
beninin hayaliyle iftarı ettim.

39

Yazısının mürekkebi lutf dalgasının sızıntı olmuşken, kalemimin hokkası altın işlemeli
felek olsa ne olur?

ESĀMĪ-İ LĀLE

\

1

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün
(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

Ruḥ-ı hūbān gibi hoş *berg-i laṭīf* dense sezā
Reng verir gōnça-i hūrşīde bu pākīze edā

2

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- · · · · / - · · · · / - · · · · / - · ·)

Pādişāh-ı ma‘nīyem elfāz-ı rengīn bir yaña
Serde tāc-ı rif‘atımdır sāye-i *perr ü Hümā*

3

Hezec Mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün
(· · · · / · · · · / · · · · / · · · ·)

Degil zer-ger anı gencīneler de görmemiş ḥālā
Bu āb [u] tāb ile mişli bulunmaz *cevher-i yektā*

1- SY 196^a.

1^a ruḥ.rūḥ.

2- SY 195^a.

3- SY 195^a.

LALE İSİMLERİ

1

Güneşin goncasına renk ver[en] bu temiz eda[lı sevgiliye] *güzellerin yanağı gibi hoş, latif yaprak* dense uygun[dur].

2

[Ben] mana padişahıyım, renkli sözler bir yana Hüma [Kuşu'nun] kanadının gölgesi baş[ım]da yücelik tacımdır.

3

Bu güzellik ve parlaklıkla eşi bulunmaz biricik cevher [olup onu] altın değerlendirenler değil, hazineler [bile] hala görmemiş[tir].

4

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - - / · - - - - / · - - - -)

Şükūfe-perveri kimdir bu *nahl-i dil-keşin* hālā

Bu tohm[u] görmemiştir dedi Rıdvān Ravzatü'l-Me'vā

5

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - - / · - - - - - / · - - - - - / · - - - - -)

Bu *tevfik[-i İlahi]* olduğunda şübhe yok aşlā

Bu lāle-zār-ı 'izz ü rif'ati görmüş degil hālā

6

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - - / · - - - - - / · - - - - - / · - - - - -)

Bu āb [u] tāb ile çeşm-i felek görmüş degil hālā

Şu'ā'ından aña şāyeste dense *cevher-i yektā*

4- SY 198^a.

5- SY 197^b.

1^b lāle-zār-ı:lāle-zāra.

6- SY 197^b.

4

Rıdvan, bu gönül çeken fidanın yetiştireni kimdir, bu tohumu Meva [Cenneti'nin] köşkü [bile] görmemiştir, dedi.

5

Hala [kimsenin] gör[mediği] bu büyüklük ve yücelik lale bahçesini[n] Allah'ın lütfü olduğuna asla şüphe yok[tur].

6

Bu güzellik ve parlaklıkla feleğin gözü[nün] hala gör[mediği bu cevhere] ışığından, parıltısından [dolayı] biricik cevher dense uygun[dur].

7

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün
(· - - - / · - - - - / · - - - - / · - - - -)

Bu keyfiyyet var iken şunma sâķī cām[1] bī-pervā
Sürür-1 meclis olmuşdur çemende lāle-i hāmṛā

8

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün
(· - - - / · - - - - / · - - - - / · - - - -)

Bu hengām-ı çemendir sâķiyā meclis olur hulyā
Dile revnaķ verir bu lāle-zārda ***neş'e-i şahbā***

ب

9

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün
(· - - - - / · - - - - - / · - - - - - / · - - - - -)

Bu rāzı fehmi ederse tūṭī-i güftār olur maḥcūb
Dil-i mir'ātımı işkeste etdi ***şīve-i maḥbūb***

7- SY 199^b.

8- SY 198^a.

9- SY 195^b.

7

Saki! Bu keyfiyet varken kadehi pervasızca sunma; [zira] kırmızı lale, çimenlikte meclis eğlencesi olmuştur.

8

[Ey] saki! Bu [zaman] çimenlik vaktidir, meclis [artık] hayal olur [ve] bu lale bahçesinde içkinin neşesi gönle süs verir.

9

Sevgilinin işvesi gönül aynamı kır[mış olup] bu sırrı anlarsa söz söyleyen papağan mahcup olur.

10

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Çekilmez çille-i saht-ı kemānîñ Zāl olur maḥcūb
Yeni menzil açıp taş dikdi zīrā *nāvek-i maḥbūb*

11

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Bezimde neş’e-i şahbā degil sākī olan maḥcūb
Leb-i la‘lîñ olur şermendesı *peymāne-i yāḳūt*

ت

12

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Gelirdi lāleye evşāfını gūş eylese ḥayret
Eger mecmū‘a-i gülzārı yazsa *ḥāme-i ‘ibret*

10- SY 196^b.

11- SY 196^a.

12- SY 199^b.

10

[Senin] yayının sert çilesi çekilmez, Zal mahcup olur; zira sevgilinin oku yeni menzil alıp taş dikti.

11

Saki! Mecliste mahcup olan içkinin neşesi değil[dir], lal dudağının utangacı yakut kadeh olur.

12

Eğer ibret kalemi gül bahçesinin mecmuasını yazsa, [bu mecmuadaki] vasıflarını duysa laleye de hayret gelirdi.

13

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün
(·---/·---/·---/·---)

Bu eyyāmda mey [ü] maḥbūb ile sāķī olur ülfet
Kefimde var iken bezm-i çemende *sāğar-ı kudret*

14

Remel Fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün
(·---/·---/·---/·--)

Şubḥ-ı eyyām-ı bahār oldu bu şeb bī-minnet
Nūr-baḥşā-yı cihān olmada *şem'-i kudret*

15

Remel Fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilātün/ fe'ilün
(·---/·---/·---/·--)

Düşse ḥāk-i çemene lāle olurdu mebhūt
Eşk-i çeşmim olıcaķ reng-i *ḥayāl-i yāķūt*

13- SY 200^b.

14- SY 198^b.

15- SY 198^a.

13

Saki! Bu günlerde çimenlik meclisinde elimde kudret kadehi varken şarap ve sevgiliyle ülfet olur.

14

Kudret mumu, dünyaya aydınlık bağışlayan ol[duğundan] bu gece bahar günlerinin sabahı minnetsiz oldu.

15

Gözümün yaşı yakut renginin hayali olunca [gözyaşım] çimenlik toprağına düşse lale şaşkın olurdu.

16

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Çemende ʔarḥ edip naqşıñ ʔıķarmışdır ne hoş üstād
Sezādır etse *resm-i feyzde* Bihzād-ı hüner feryād

17

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Muşavvırlar anı *taşvır-i gülsen* den eder ta‘dād
Pey-i naqşında sūzān oldu zırā ḥāme-i Bihzād

18

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

Bedevī ʔobunda ‘uşşāķa olunca sīne-bend
Etdi meydān-ı erenlerde o şūḥa *seyḥ-pesend*

16- SY 200^b.

17- SY 196^a.

18- SY 195^b.

16

Üstat, çimenlikte düzenleyip resmini ne güzel çıkarmıştır; [bu sebeble] hüner Behzat'ı [kıskançlığından] feyiz veren resim [dolayısıyla] feryat etse uygundur.

17

Surettten anlayanlar, onu gül bahçesinin tasvirinden sayarlar; zira Behzat'ın kalemi [onun] nakşının devamında yandı.

18

Bedevi [tarikati usulü] âşıklara göğüs bağı ol[up] [onları zorlayınca] erenler meydanında o işveli güzele şeyhpesend etti.

19

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

Bir beyāzı gülşen-i ‘ālemde etmezken ümīd

Nā’il-i vaşl-ı murād olur olan *baht-ı sa‘īd*

ﺝ

20

Hezec Mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Yüzün sürmek diler pāyına lāle şevk ile her bār

Naķībū’l-eşref oldu gülsitānda *seyyidü’l-ezhār*

21

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

Ehl-i bezme çekdirir zerrīn-ķadehler intizār

Cür‘a-i meyden midir sākī bu reng-i lāle-zār

19- SY 195^a.

20- SY 198^b.

1^a yüzün:yüzüñ.

21- SY 199^b.

19

Dünya gül bahçesinde bir aydınlık [dahi] ümit etmezken uğurlu baht[ı] olan isteğe kavuşmaya nail olur.

20

Çiçeklerin efendisi, gül bahçesinde en şerefli reis ol[unca] lale şevkle her defa [onun] ayağına yüzünü sürmek ister.

21

Saki! Altın kadehler, meclis ehline bekleyiş [acısı] çektirir[ken] bu lale bahçesinin rengi şarabın damlasından mıdır?

22

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Kelām-ı hikmet-āmīzin ‘aceb var mı eden inkār
Mecālis-sāz-ı şevk olmuş çemende *tuḥfetü’l-ezhār*

23

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Ne rütbe āb u tābın buldu seyr et ser-te-ser ezhār
Bu dil-keş lāle-zārda āşikārdır *menba‘-ı esrār*

24

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- - - - / - - - - / - - - - / - - - -)

*Hāme-i kudret*le taḥrīr oldu ḥaṭṭ-ı ḥüsn-i yār
Olsa şāyān kıṭ‘a-i yāqūta da şu‘le-nişār

22- SY 197^a.

1^a hikmet-āmīzin:hikmet-āmīziñ.

23- SY 198^b.

1^a tābın:tābiñ.

24- SY 194^b.

22

[Senin] hikmetli sözünü acaba inkâr eden var mı? Çiçeklerin hediyesi çimenlikte şevkli meclisler düzenlemek olmuş.

23

Çiçekler baştanbaşa ne derece güzellik ve parlaklığını buldu, bak. [Bu şekilde] bu gönül çeken lale bahçesinde sırların kaynağı aşikârdır.

24

Kudret kalemiyle güzelliğinin yazısı yazıl[an] sevgili yakut parçasına da aydınlık saçan olsa uygun[dur].

25

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Temāşā-yı çemen eyler ise ol serv-ğad dilber

Degil lāle ederdi ser-te-ser ezhārı *rağş-āver*

26

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Ne mümkin çıkması dā'ireden bu sırr-ı esmādır

Perī-rüyāna mesken şimdi *mir'āt-ı mücellā*dır

27

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Şu'ā'-ı nazra-i evvelde gūyā mevc-i deryādır

Anı çeşm-i şadef görmüş degil[dir] *dürr-i yektā*dır

25- SY 200^a.

26- SY 198^b.

27- SY 195^a.

25

O servi boylu dilber çimenlik gezintisine çıkarsa [sadece] lale[yi] değil baştanbaşa çiçekleri dans ettirirdi.

26

Peri yüzlülere mesken şimdi parlak [gönül] ayna[sı olmuşken] bu [Allah'a ait] isimlerin sırrıdır, [gönül] daire[sin]den çıkması ne mümkün[dür].

27

Sedefin gözü[nün] gör[mediği o] biricik inci, güya ilk bakışın ışığında deniz dalgasıdır.

28

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Getirmek hâlden kâle bu elfâzı ne hâcetdir
Bilirler zer-gerân kâdrin bu *iksîr-i sa'âdet*dir

29

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Bu *tohm-ı nâzenîn* el-hâk çemen-zâr-ı lefâfetdir
Edâda Kâhramân heybetli bir dayı-kıyâfetdir

30

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Bu zîbâyiş bu nâz [u] 'işveler bilmem ne hâletdir
Nümâyişde bu da her ravzada *tāvūs-ı Cennet*'dir

28- SY 196^b.

29- SY 197^a.

30- SY 196^a.

28

Bu mutluluk iksiri [olup] değerini altın değerlendirenler bilirler. [Bu sebeple] bu sözleri halden kale getirmek ne hacettir?

29

Bu nazlı tohum, doğrusu güzellik çimenliği, edada Kahraman heybetli, bir dayı görünümlüdür.

30

Bu süs, naz ve işveler bilmem ne halettir? Görünüşte bu da her bahçede Cennet'in tavus [kuşu]dur.

31

Hezec Mefâ‘îlün/ mefâ‘îlün/ mefâ‘îlün/ mefâ‘îlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Semen-zâr-ı le‘âfeden ğaraž bir ğonça-i terdir
O *nahl-i ‘işve* el-ħağ ğaylîce [bir] *nâz-perver*dir

32

Hezec Mefâ‘îlün/ mefâ‘îlün/ mefâ‘îlün/ mefâ‘îlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Kelâl gelmek ne mümkün seyr-i lâle başka ‘âlemdir
Bu ğülzâr-ı le‘âfet ğüyyâ *‘ayn-ı mücessem*dir

33

Remel Fe‘ilâtün/ fe‘ilâtün/ fe‘ilâtün/ fe‘ilün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - -)

Berg-i ğül-reng der isem ‘ârızıña şâyandır
Nahl-i nâzım saña şöhret veren ancak ândır

31- SY 197^a.

32- SY 199^a.

33- SY 195^a.

1^a ‘ârızıña: ‘ârızına.

31

Güzellik yasemin bahçesinden amaç bir taze goncadır. [İşte] o işve fidanı doğrusu haylice naz severdir.

32

Lale gezintisi başka âlemdir, [bundan] sıkıntı gelmesi ne mümkün[dür]? Bu güzellik gül bahçesi [de] sanki cisimleşmiş gözdür.

33

Naz fidanım! Sana şöhret veren ancak güzellik[ken] yanağına gül renkli yaprak dersem uygundur.

34

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Revişde ahramān-heybet edāda 'ayn-ı Behmen'dir
Bu lāle sīne-i dađ-ı dile *berg-rīz-i gūlşendir*

35

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Şu'ā'-ı mihr ü meh annetme arhıñ olsa bellidir
Veren zīb ü ferī bu hāke *mişkāt-i tecellī*dir

36

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Bu faşl[1] ger ederse muṭrib-i hoş-nağme *sevķ-āver*
Terennüm-sāz olur arf-ı emende lāle-i hoş-ter

34- SY 194^b.

1^b berg-rīz-i:berg-riz-i.

35- SY 196^b.

36- SY 199^a.

34

Yürüyüşte Kahraman heybetli, edada Behram'ın ta kendisidir. Bu lâle, gönlün göğüs yarasına gülbahçesinin [sonbahar gibi] yaprak dökendir.

35

Bu toprağa süs ve güzellik veren tecellî kandili [adlı lâle]dir, [toprağa süs ve güzellik vereni] feleğin güneş ve ayının ışığı sanma, [öyle] olsa belli [olur].

36

Hoş ezgiler sözyleyen şarkıcı eğer şevk-âver faslı yaparsa, çimenlikte hoş kokulu lâle [de] şarkı söylemeye [başlar].

37

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - - / · - - - - / · - - - -)

Bu hâlden kıle gelmez vaşını mümkün degil taħrîr

Temâşâda bu lâle-zâr degil *gencîne-i iksîr*

ق

38

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - - / · - - - - / · - - - -)

Mey [ü] maħbûb ile seyr-i çemende *def-i gam* ancak

Degil lâle bu bezme sâkiyâ muṭrib verir revnağ

39

Remel Fā'īlātün/ fā'īlātün/ fā'īlātün/ fā'īlün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

Hâkden mümkün midir rüyân olsun bir varağ

Terbiyet veren bu ezhâra çemende *luṭf-ı Hâk*

37- SY 199^a.

38- SY 200^a.

39- SY 200^b.

37

Görünüşte lâle bahçesi değil, iksir hazinesi [olan bu lâlenin] hâlden söze gelmez vasfını yazmak mümkün değil[dir].

38

[Ey] sâkî! Şarap ve sevgiliyle çimenlik gezintisinde kederi yok etmek ancak mecliste süs ver[en] lâle [ile] değil, şarkıcı [iledir].

39

Çimenlikte bu çiçeklere terbiyer veren Allâh'ın lutfuyken topraktan bir yaprak görünsün mümkün müdür?

40

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

Olmuşam bezm-i çemende sāḳiyā rüsvā-yı ‘aşḳ
Neş’e-dār etmiş görünce lāleyi *ṣahbā-yı ‘aşḳ*

ك

41

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· - - - / · - - - - / · - - - - / · - -)

‘Āzim-i seyr-i gülistān olıcaḳ reh-güzeriñ
Verdi *pertev-i çemen* ḥāke ḳademi o ṣehiñ

42

Hezec Mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün

(· - - - / · - - - - / · - - - - / · - - -)

Peyāmın verdi *tezyīn-i çemen* seyr-i gülistāniñ
Buyur ey naḥl-i nev-reste hezāriñ diñle efğāniñ

40- SY 199^a.

41- SY 197^a.

*Bu beyitte ilk mısra ikinci teklik şahıs, ikinci mısra üçüncü teklik şahıs ifade ettiği için şahıs tutarsızlığı bulunmaktadır.

42- SY 197^b.

1^b efğāniñ:efğānım olmalı.

40

[Ey] sâkî! Aşk içkisi lâleyi neşeli etmiş görünce çimenlik meclisinde aşkım rezili olmuşum.

41

O şahın geçtiği yol gülbahçesi seyrinin yeri olunca, [onun] ayağı toprağa çimenliğin ışıltısını verdi.

42

Ey yeni yetişmiş fidan! Çimenliğin süsü gülbahçesi gezintisinin haberini ver[mişken] buyur, bülbülün efganını dinle.

ل

43

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün
(· · · · - / · · · · - / · · · · - / · · · -)

Mihr ü meh şerm-ile çeksin yüzüne perde-i al
Şu‘le vermiş feleke sa‘d ile *necm-i ikbāl*

44

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- · · · · - / - · · · · - / - · · · · - / - · · -)

Gül-nihālīm bülbülü gülşende etmiş bî-mecāl
Gonçalar gibi güşād oldukça *ra‘nā-yı hayāl*

45

Hezec Mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün
(· - - - - / · - - - - / · - - - - / · - - - -)

Ersin menzil-i maqşūda bir gün etme isti‘cāl
Var ise zāde-i ṭab‘ında zerre *māye-i ikbāl*

43- SY 194^b.

44- SY 195^b.

45- SY 200^b.

43

Talih yıldızı, uğurla feleğe ışık vermiş [olduğundan] güneş ve ay utançla yüzüne kırmızı perde çeksin.

44

Hayalin güzel gülü, goncalar gibi açıldıkça [işte o] gül fidanım bülbülü gülbahçesinde güçsüz bırakmış.

45

Acele etme, kişiliğinin yaratılışında zerre [kadar] talih mayası varsa, [zaten] bir gün amaç edindiğin menzile erişirsin.

46

1. mısra: *Remel* Fā'ılātün/ fā'ılātün/ fā'ılātün/ fā'ılün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

2. mısra: *Hezec* Mefā'ılün/ mefā'ılün/ mefā'ılün/ mefā'ılün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Ḳāf'da ārām eylemek şimden-gerü emr-i muḥāl

Hümā-yı evc-i rif'at buldu zīrā *şeh-per-i ikbāl*

47

1. mısra: *Remel* Fā'ılātün/ fā'ılātün/ fā'ılātün/ fā'ılün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

2. mısra: *Hezec* Mefā'ılün/ mefā'ılün/ mefā'ılün/ mefā'ılün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Mihr ü mehden rütbe-i vālāyı ben etmem ḥayāl

Olunca ṭālī'a yāver felekde *kevkeb-i ikbāl*

48

Hezec Mefā'ılün/ mefā'ılün/ mefā'ılün/ mefā'ılün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Bu mevsimde *şafā-yı gülşen* et tāze fidānım gel

Gül-i gülzār-ı behcet lāle-ruḥ nāzük cüvānım gel

46- SY 199^a.

47- SY 200^a.

48- SY 199^a.

1^b ruḥ:rūḥ.

46

Bundan sonra Kaf'ta dinlenmek zor [bir] iştir; zira yücelik doruğunun Hüma [Kuşu] talihin en uzun kanadını buldu.

47

İkbal yıldızı felekte talihe arkadaş olunca, yüce rütbeyi [ben] güneş ve aydan hayal etmem.

48

Taze fidanım, güzellik gülbahçesinin gülü, lâle yanaklı, nazik delikanlım! Gel, bu mevsimde gülbahçesi eğlencesi yap.

ر

49

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- . - . - / - . - . - / - . - . - / - . - . -)

‘Ālemi teshīr için bu lāle-zār olmuş tamām
Ṭarḥınıñ her ḥānesidir güyyiā **vefk-ı merām**

50

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- . - . - / - . - . - / - . - . - / - . - . -)

Görmedim bu lāle-zārı dedi Rıdḡvān-ı Na‘īm
Cān atar elbet temāşā etmege **feyz-ı nesīm**

51

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün
(. . . - - / . . . - - / . . . - - / . . . - -)

Dür gibi rişte-i efkāra dizildi şebnem
‘Ārız-ı alına şāyān der isem [ben] **gül-İrem**

49- SY 198^a.

50- SY 199^b.

51- SY 196^b.

49

Tarhının her hanesi sanki bir istek muskası olan bu lâle bahçesi dünyayı zapt etmek için tamamlanmış.

50

Ilık rüzgârın feyzi[nin] görmek için can attığı bu lâle bahçesini, Naim [Cennet'inin] Rıdvan'ı görmedim, dedi.

51

İnci gibi fikirlerin ipliğine çiğ tanesi dizildi, [ben sevgilinin] kırmızı yanağına İrem [bahçesinin] gülü dersem uygundur.

52

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

Hıfz için *hürşid-i enverden* kurulmuş sāye-bān
Şāh-ı ezhār olduğun ol lāle-ruḥ etmiş ‘ayān

53

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün
(- · - - - / - · - - - / - · - - - / - · - -)

Muḥtemeldir fāş eder rāz-ı derūnu ins ü cān
Rūy-ı maḥbūb verdi mir’āt-ı Sikender'den nişān

54

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün
(· · - - - / · · - - - / · · - - - / · · - -)

Neyyir-i çarḥ seni gördükçe olur mu şādān
Lāle-zāra olıcaḳ meh gibi *pertev-efşān*

52- SY 200^a.

1^b olduğun:olduğun.

1^b ruḥ:rūḥ.

53- SY 195^b.

54- SY 200^a.

52

O lâle yanaklı çiçeklerin şahı olduğunu belli edince, aydınlık güneşten [onu] korumak için gölgelik kurulmuş[tur].

53

Sevgilinin yüzü İskender'in aynasından nişan verince gönül sırrını insan ve cin[lerin] açığa çıkarması muhtemeldir.

54

Lâle bahçesine [sen] ay gibi ışık saçınca, feleğin burçları seni gördükçe [kıskançlıktan] mutlu olur mu?

55

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Göreydi lâlede bu tâb-ı tîğ-ı fitne[y]i devrân
Girîz-gâh-ı necâta yol bulur mu *gamze-i hûbân*

56

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Nukûş-ı '*ayn-ı tâvus*-ı çemende lâleler hayrân
Kaçırılmışdır arar bâğ-ı Bihişt'iñ añladım Rıdvân

57

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Çemen-zâra füyûzât-ı İlâhî olıcağ ihsân
Bu tarh-ı dil-güşâda oldu rüyân *kudret-i Yezdân*

55- SY 199^b.

56- SY 199^b.

57- SY 197^a.

55

Zaman lâlede fitne kılıcının bu parlaklığını görseydi, güzellerin yan bakışı [dahi]
kurtuluş yoluna girmeye yol bulur mu[ydu]?

56

Çimenliğin tavus kuşunun gözünün nakışlarına lâleler hayran [olmuştur], [galiba]
Rıdvan Behişt bahçesinin [işte o tavusunu] kaçırmıştır, [onu] arar, anladım.

57

Çimenliğe İlâhî feyizler ihsan olunca, Allâh'ın kudreti gönül açan bu tarhta görünür
oldu.

58

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- . - . - . / - . - . - . / - . - . - . / - . - .)

Maṭla‘-ı hūrşīd gibi gülzāra verdikçe nişān
Tābiş-i ḥüsnüñle ey meh buldu *pertev-āsumān*

59

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- . - . - . / - . - . - . / - . - . - . / - . - .)

Lāleler Ḥātem gibi oldu cihānda rāyegān
Dest-i cūdu ḥāk-i gülzāra olunca *dür-feşān*

60

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- . - . - . / - . - . - . / - . - . - . / - . - .)

Nev-cüvānım ṭarḥ-ı teklīf et temāşā kıl amān
Lāleler olsun çemen şahnında bārī *şād-mān*

58- SY 197^a.

59- SY 195^a.

60- SY 195^b.

58

Ey ay! [Sen] güneşin doğuşu gibi gülbahçesine nişan verdikçe, güzelliğinin parlaklığıyla gökyüzü ışık buldu.

59

Cömertlik eli gülbahçesinin toprağına inci saçan olunca, lâleler dünyada Hatem gibi çoğaldı.

60

Yeni deikanlım bakıp tarh teklif et, bari lâleler çimen alanında mutlu olsun[lar].

61

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

Nāvek-i nāzî bu meydānda nişān olsun amān
Bozduğuñ menzil eyā kaşı kemān Tozkoşaran

62

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

Çeşm-i bed-mest-i ğāzab dayı revişli bir cüvān
Ġamze-i hūn-rīzi verdi *tīg-ı Mirrîh* den nişān

63

Remel Fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilātün/ fā'ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

Tāb-ı hūsnün eylese *hūrşîd-i nāz* mehden nihān
Encümen-gāh-ı felek sa'd ile eylerdi kırān

61- SY 198^b.

62- SY 198^a.

63- SY 197^b.

1^a hūsnün:hūsnüñ.

61

Ey keman kaşlı! [Senin] naz okun bu meydanda nişan olsun; [çünkü] bozduğun menzil Tozkoparan[dır].

62

Gözü öfkenin sarhoşu, dayı yürüyüşlü bir delikanlı [olan sevgilinin] kan döken yan bakışı [feleğin savaçısı] Merih'in kılıcından nişan verdi.

63

Naz güneşi güzelliğinin parlaklığını aydan gizlese, feleğin toplantı yeri uğurla birleşirdi.

64

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Bu yolda Rüstem-i dehr olsa da ‘āciz kalır senden
Geçilmez oldu seyr-i lāleye **Behrām-ı gülşenden**

65

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

Lāle-āsā şahñ-ı gülzārda olunca tîğ-zen
Çahramānım şāñıña şāyeste dersem **şaf-şiken**

66

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

Cūylar feryād edip reşk-āver olsa yāsemen
Serde tāc-ı ‘ārifāndır **nüşha-i feyz-ı çemen**

64- SY 197^a.

65- SY 199^a.

1^b şāñıña:şāñına.

66- SY 200^b.

64

Glbaesinin Behram'ından lâle gezintisine geçilmez oldu, bu yolda dünyanın Rüstem'i de olsa âciz kalır.

65

Kahramanım! [Sen] lâle gibi glbaesinde kılıç vuran olunca, [senin] Şanına saf[lar] yaran dersem uygun[dur].

66

Nehirler feryat edip, yasemin[ler] kiskanlık gösterse [de] imenlik feyzinin nüshası başta irfan ehli olanların tacıdır.

67

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· - - - / · - - - - / · - - - - / · - - -)

Duĥter-i nāz gelicek şaĥn-ı çemen-zāra bugün
Lāleler şaçıverip eylediler aña düğün

68

Hezec Mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün

(· - - - - / · - - - - / · - - - - / · - - - -)

Leĥāfet verdi cūlar serv-ķaddim olma gel ğam-ġin
Çekince ğulşen-i nezzāreye bir *cedvel-i zerrin*

69

Hezec Mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün

(· - - - - / · - - - - / · - - - - / · - - - -)

Bu āb [u] tāb ile ol lāle-ruĥsār olmasın ğam-ġin
Olurken ĥavz-ı çeşme nazrası *fevvāre-i zerrin*

67- SY 197^b.

68- SY 195^a.

69- SY 199^b.

67

Nazlı kız bugün çimenliğe gelince, lâleler [cevher] saçırıp ona düğün yaptılar.

68

Gülbahçesine altın bir cetvel çekince servi boylum, nehirler [o bahçeye] letafet verdi,
gel, [artık] gamlı olma.

69

Gözün havuzuna bakışı altın fiskiye olurken, o lâle yanaklı bu güzellik ve parlaklıkla
gamlı olmasın.

70

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · · / · · · · · / · · · ·)

Leşker-i haṭ yüze çıkdı n'ola ey *şāh-ı zemīn*
Fītnesinden ol[a]maz ehl-i ḳurā şimdi emīn

71

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · · / · · · · · / · · · ·)

Lāle-zāra gelicek pādişeh-i rūy-ı zemīn
Ferş olur pāyına seyr eyle *ḳumāş-ı zerrīn*

û

72

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün

(· · · · · / · · · · · / · · · · · / · · · · ·)

Bu şüretle yazılsa cild-i Erteng'e sezādır bu
Nuḳūş-ı ḥāme-i Bihzād degil *şun‘-ı Ḥudā*'dır bu

70- SY 196^a.

71- SY 200^b.

72- SY 195^b.

70

Ey yeryüzünün şahı! Yanağın asker[ler]i yüze çıktı, ne olsun. [Şimdi onun] fitnesinden kasaba ehli olanlar emin olamaz.

71

Yeryüzünün padişahı lâle bahçesine gelince, bak, [onun] ayağına altın kumaş örtü olur.

72

Bu Behzat'ın kaleminin nakışları değil, Allâh'ın sanatıdır, bu şekilde Erteng cildine yazılsa uygundur.

73

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · · / · · · · · / · · · · · / · · · · ·)

Kelīmu’llāh-ı ‘aşka lāle degil ẖūr’dur bu

Bu çemende görünen *lāmi‘a-ı nūr*dur bu

74

Hezec Mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün

(· · · · · / · · · · · / · · · · · / · · · · ·)

Çemen-zār-ı ẖarāvet verdi seyr et ol ẖad-i *dil-cū*

Peyāmın ‘arz eder sebz ü bahārın sünbül-i gīsū

•

75

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · · / · · · · · / · · · · · / · · · · ·)

Āteş-i ‘aşk var iken dağ-ı dilimde ey māh

ẖuẖuşur atlas-ı dāmān-ı felek eylesem āh

73- SY 196^b.

74- SY 195^a.

1^b peyāmın:peyāmın.

75- SY 196^b.

73

Bu çimenlikte görünen aydınlık ışıktır, aşk Musa'sına lâle değil, Tur'dur.

74

Saçın sümbülü, baharın çimenliğinin haberini verdi, [işte] o gönül alan servi çimenliğe tazelik verdi.

75

Ey ay! Gönül yaramda aşk ateşi varken, feleğin atlas eteği ah eylesem tutuşur.

76

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Pey-i naqşında hūme diqqat etdim geldi feryāda
Kara şıvandı bu şüretde zīrā *çeşm-i Bihzād*'a

77

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Şināver lik ederse bahır u ma‘nā-yı leṭāfetde
Varır elbet kenār-ı lafz-ı rengīne nihāyetde

78

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Bu zībāyiş bu endām-ı leṭāfet var iken sende
Saña ey *naḥl-i nāz* im gülşen-i ‘ālem olur bende

76- SY 198^a.

77- SY 195^b.

78- SY 198^a.

76

[Onun] nakşının devamında dikkat ettim, kalem feryada geldi; zira bu şekilde Behzat'ın gözüne kara sıvandı.

77

Mânânın letafet denizinde yüzerse sonunda renkli sözün sahiline ulaşır.

78

Ey naz fidanım! Sende bu güzellik, hoş endam varken sana dünya gülbahçesi köle olur.

79

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· --- / · --- / · --- / · ---)

Ne **zī-kıymet** güherler buldum elfāz-ı ma'ānide
Anıñ her ıarfını saır-ı ıayāle çekdim ānide

80

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· --- / · --- / · --- / · ---)

O bir **nūr-ı mücessem**dir düşünce ıāk-i gülzāra
Degil lāle getirmiş serv-i sebz-endāmı refāra

81

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· --- / · --- / · --- / · ---)

Bu lāle bir **mücevher** ıançer oldu şāh-ı gülzāra
Açar dağ-ı dile şimden-gerü her mevc biñ yara

79- SY 197^b.

80- SY 198^a.

81- SY 199^a.

79

Mânâlı sözlerde değerli ne cevherler buldum, onun her harfini hayal satırına o anda yazdım.

80

O parlak ve cisimleşmiş bir nur [olup] gülbahçesinin toprağına düşünce, değil lâle[yi], [kendi] endamının yeşil servisini [bile] yürüyüşe getirmiş.

81

Bu lâle, gülbahçesinin şahına mücevher bir haçer oldu, bundan sonra gönül yarasına her dalga bin yara açar.

82

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Bu da *dībāce-i gülşen* olur ise gülistāna

Reg-i gülden aña şīrāze çeksin bārī cānāne

83

Hezec Mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün/ mefā‘īlün

(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Neşāt-ı rūḥ olur bezm-i çemende ehl-i ‘irfāna

Çadeḥ devrinde sākī reşk eder şahbāya peymāne

↪

84

Remel Fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilātün/ fā‘ilün

(- - - - / - - - - / - - - - / - - -)

Sīneye çekmek o rakḳāşı bulunca fırsatı

‘Aḳreb oldu çeşmime gūyā *münevver sâ‘atî*

82- SY 197^b.

83- SY 196^a.

84- SY 196^b.

82

Bu da gülbahçesine dibace olursa, sevgili bari ona gln damarından Şiraze eksin.

83

Sk! Kadeh devrinde kadeh ikiye kiskanlık eder, [bu da] imenlik meclisinde irfan ehline ruhun neşesi olur.

84

O dansçıyı gŐse bastırma fırsatı bulunca, gözüme sanki aydınlık saat[ler] yakın göründü.

85

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Tefe'ül eyledim dīvān-ı Hāfız'dan bu gülzārı
Baña *fāl-i hayır* bir lāle çıkdı etmem inkārı

86

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Bu gülzār-ı şafāda 'andelībān etmez inkārı
Şükūfe oldu pervāne bu lāle [hem] *kerem-bārī*

87

Hezec Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün
(· - - - / · - - - / · - - - / · - - -)

Şeb-i tārīk-i zulmet görmemişdir gonça-i nāzı
Çemen-zārīñ gülü hem bülbülü *şem'-i tecellī*den

85- SY 198^b.

86- SY 196^a.

1^b oldu pervāne:pervāne oldu.

87- SY 196^a.

85

Bu gülbahçesini Hafız dîvânından açıp baktım, bana uğurlu fal [gösteren] bir lâle çıktı, inkâr etmem.

86

Bu eğlence gülbahçesinde bülbüller inkâr etmez, bu cömertlik [gösteren] lâle [hem] çiçek, hem pervane oldu.

87

Çimenliğin gülü hem bülbülü tecellî mumundan [olunca, o] naz goncasını karanlık gece görmemiştir.

88

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - - / · - - - - / · - - - -)

Ne toḥm-ı ḥāke raġbet ḳor ne seyr etmege ezhārı
Görürse lāleler dil-ḥün olur *āṣūb-ı gülzārı*

89

Remel Fe'īlātün/ fe'īlātün/ fe'īlātün/ fe'īlün

(· - - - / · - - - - / · - - - - / · - - -)

Göricek cümle aṭıbbā dil-i bīmārımızı
Marāz-ı 'aşḳ dediler *nükte-i esrār*ımızı

90

Hezec Mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün/ mefā'īlün

(· - - - / · - - - - / · - - - - / · - - - -)

Reg-i gülden fetīl āmādedir hem merhem-i vaşlı
Dem-ā-dem sīneme zaḥm açsa da ol *gamze-i ḥün-riz*

88- SY 200^a.

89- SY 200^a.

90- SY 197^a.

88

Lâleler gülbahçesinin karışıklığını görünce gönlü kan ağlar, [bu sebeple] ne toprağın tohumuna ne de çiçekleri seyretmeye rağbet bırakır.

89

Bütün doktorlar hasta gönlümüzü görünce, sırlarla [dolu] nüktemiz[e] aşk hastalığı dediler.

90

O kan döken yan bakış zaman zaman göğsüme yara açsa da, [yarama] hem [ona] kavuşmanın merhemi, hem [de] gülün damarından fitil hazırdır.

91

Remel Fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilātün/ fe‘ilün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · ·)

Geldi *gūlzār-ı çemen* faşl-ı bahār eyyāmı

Ben bırakmam hele şimden-gerü elden cāmı

92

Hezec Mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün/ mefā‘ilün

(· · · · / · · · · / · · · · / · · · ·)

Sürūr-ı meclis ol sākī ele al cām-ı şahbāyı

Ferāmuş edelim bārī çemende rüz-ı ferdāyı

91- SY 200^a.

92- SY 198^b.

91

Gülbahçesinin imenliğine bahar mevsiminin günleri geldi, ben hele bundan sonra kadehi elden bırakmam.

92

Sâkî! Meclisin eğlencesi ol, içki kadehini ele al, [biz de] bari çimenlikte yarınki günün [dertlerini] unutam.

ISBN: 978-625-367-682-7